

T.C
FATİH ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

98833

TÜRK EDEBİYATINDA ÖZEL MEKTUPLAR BİBLİYOGRAFYASI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MÜHÜRÜ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Orhan OKAY

Hazırlayan
Emine EROĞLU

İstanbul- 2000

Fatih Üniversitesi

Tarih: 11 / 07 / 2000

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

TUTANAK

Emine FROELU .....'a ait

"... Türk Edebiyatında Özel Mektuplar Bibliyografyası ....."

adlı çalışma 1.30... dk.'lık süre içinde savunulmuş ve jüri tarafından

Türk Dil ve Edebiyatı... Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oy

Yeni Türk Edebiyatı
birliğiyle / oy çokluğuyla kabul edilmiştir / edilmemiştir.

..... yarıyıl ek süre verilmiştir.

**YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON BİRİMİ**

Başkan

Prof. Dr. Orhan OKAY

Üye

Prof. Dr. Cihan OKUYUCU

Üye

Yrd. Doç. Dr. Ali YILDIZ

Ci Anlı

ÖNSÖZ

Bibliyografyası yapılması gereken en önemli malzemelerden biri "mektuplar"dı sanıyorum. Zira bir araştırmacının, araştırdığı şahsa dair mektupları (herhangi bir kitapta toplanmıyorsa) bütünüyle tesbit edebilmesi, benim bu tezi hazırlarken yaşadığım seyri hemen hemen yeniden yaşamasına anlamına geliyor. Bu konuda yapılmış ciddi hiçbir çalışma yok.

Özel mektup kitaplarının sayısı 200'ü bile bulmazken yazarların çoğunun eldeki mektupları bir kitap hacmini doldurmuyor. Bu nedenle özel mektup bibliyografyası mecmua taramasını ve kitap araştırmasını kaçınılmaz kılıyor.

Biz salt özel mektuptan oluşan kitapların tümünü tesbit ettik. Bunların künyelerini bibliyografyamızın giriş kısmında verdik. Bir yazarın mektupları malzeme yapılarak oluşturulmuş kitapları da bu bölümün altında zikrettik.

Biyografi, hatırat türü eserler başta olmak üzere içerisinde mektup olduğunu tahmin ettiğimiz kitapları da taradık. Fakat hiç olmayacak yerlerden çıkan malzemenin şaşkıncılığı bizi ulaşabildiklerimiz yanında ulaşamadığımız mektupların da çokluğu neticesine götürdü.

Bibliyografyamızın ana gövdesini mektup kitaplarının açılımı (kim göndermiş, kime göndermiş, ne zaman göndermiş) oluşturuyor. İçerisinde bir bölüm halinde veya dağılık olarak mektup bulunduran kitaplar ve dergi taramalarını da bu kısımda ele aldık. Meşhur ...ın olmasının kimin yazdığı belli ise mektubu bu düzenlemeye dahil ettik. Kimin yazdığı belli olmayan, sırf kendisine mektup gönderilene nisbet edilerek ya da herhangi bir konuya mukabil yayınlanan mektupları da bibliyografyamızın sonuna ekledik.

Tezimizin son kısmını "mektup" türünün gelişimi ve mahiyeti hakkında yazılmış makalelerden oluşan küçük bir antoloji olarak tasarladık.

Mektupları toplarken herhangi bir alan ya da zaman sınırlamasına gitmedik. Eski dönemlere ait özel mektuplar az olduğu için bunları hariçte bırakmadık ve yeni harflerle neşredilen eski mektupların tümünü çalışmamıza dahil ettik. Tarikat büyükleri, İslam alimleri, şeyhler tarafından yakın çevrelerine, mürid ve talebelerine yazılmış irşad mektuplarını da özel mektup kabul ederek künyeledik. Eski harfli mecmua ve gazeteleri, onlardaki malzemenin azlığı, bu malzemenin daha sonra mükerreren neşredilmiş olması ve böyle bir teşebbüsün zorluğunu hesaba katarak taramadık. Kitap sahasında ise sadece tümüyle mektuplardan oluşan ve yeni harflerle baskısı yapılmayan eski harfli kitapları tezimize dahil ettik. Mektup neşrinin son on yılda yaptığı patlamayı göz önünde

bulundurarak bu süre zarfında yayınlanan kitap ve mecmuaları öncelikle ele aldık. Başında edebiyat ve tarih ibaresi olan bütün dergileri taramaya çalıştık. Bunun dışında daha çok iz sürerek mektup malzemesi ihtiva eden malzemeyi tesbit etme yoluna gittik. Kendisi Türk olmasa da Türklerle mektuplaşan, Mektuplarını Türkiye'den yazan ve Türkçe yazan ve yazdıkları neşredilen yazarları da Türk mektupları içerisinde ele aldık.

Mektupları düzenlerken kime yazıldığını ve tarihini mektubun kimliği olarak kabul ettik. Bu düzenlemeyi hangi mektupların mükerrer olduğunun anlaşılması için yaptık. Mektup tarihlerini makalede verildiği şekliyle (hicri, rumi, miladi) aldık. Herhangi bir tarih dönüştürmesi yapmadık. Makalede hem hicri ya da rumî, hem de miladi tarih veriliyorsa ikisini de almayı tercih ettik. Tarihsiz mektupları da ayrıca belirttik. Fakat daha önce yayınlanmış mektupların tekrar neşirlerinde yapılmış bir takım tarih yanlışlıklarını aynen almak zorunda kaldık.

Kitap halinde toplanmış, veya bir makale olarak neşredilmesine rağmen oldukça fazla yekün tutan mektupları birer birer gösteremeyeceğimiz için hangi tarihten hangi tarihe kadar kime kaç mektup yazılmış olduğunu belirtmekle yetindik.

Telgraf, zaman zaman bir mektubun muhatabına acele ulaşması için tercih edilen yol olsa da neşredilen malzeme itibariyle büyük bir çoğunlukla resmi yazışmaları ifade ettiği ve bir ayıklama yapmanın zorluğu göz önünde bulundurularak tez konumuzun dışında bırakıldı.

"Arıza" her ne kadar "bir büyüğe yazılan yazı, istirhamname"(Mustafa Nihat Özön, Ferit Devellioğlu) anlamına gelse de özellikle Osmanlı padişahlarına sunulan arızalar mektup tarzında düzenlenmiş (ya da tam tersi). Ailevi mektuplar ve devletler arası mektuplaşmalar dışında Osmanlı Sultanlarına yazılmış her türlü mektup arıza mahiyetinde. Hatta onların pek çoğu da... Bunların küçük bir kısmı doğrudan doğruya "mektup" başlığı altında, çoğunluğu "arıza" olarak yayınlanmış. "Mektup" başlığı altında yayınlananları bibliyografyamıza dahil etsek de arızalar resmi bir vasıf taşıdıkları için onlara fazla iltifat etmedik.

Arızalardan başka çeşitli resmî makamlara ya da resmî makamlarca gönderilen raporlar, tezkireler, layihalar, bildirimler padişaha sunulan jurnaller de mektup tarzında düzenlenmiş. Bunları da resmî kabul edilerek tezimizin dışında bırakılmıştır.

Kartpostallarsa taşıdıkları özel anlam göz önünde bulundurularak toplanmış ve tezimize dahil edilmişlerdir.

Kurgu mektuplar ve açık mektuplar da tez konumuzun haricinde kalmaktadır. Aslında özel olarak belirtilmediği sürece bir mektubun kurgu veya açık mektup olup olmadığı her zaman anlaşılammamaktadır. Biz açık bir yayınlama kastı olmayan, doğrudan

muhabatına hitab eden ve gönderilen mektupları "özel mektup" kabul ederek tezimize dahil ettik. Velez "özel" bir bilgi içermese de....

Tezimize dahil edilen her türlü kitap ve makale görölmüş, hiçbirini rivayete dayalı olarak nakledilmemiştir. Tezimizin hazırlanması sırasında Büyük ölçüde İslam Ansiklopedisi Kütüphanesi'nde (İSAM) çalışılmış olup Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Atatürk Kitaplığı, İl Halk Kütüphanesi ve Türk Edebiyatı Vakfı Ahmet Kabaklı Kütüphanesi'nden de istifade edilmiştir.

Konunun önemi hesaba katılarak böyle bir çalışmanın çekirdek kabul edilmesi zaman içinde yapılacak ilâvelerle olgunlaştırılarak bilimsel bir boşluğun doldurulması şarttır. Sadece özel mektuplar değil, açık mektuplar, kurgu mektuplar, isimsiz mektuplar....ve mektup tarzında yazılmış edebî nev'ler üzerinde de ayrıca çalışılması gerektiği kanaatindeyiz.

İÇİNDEKİLER

MEKTUP EDEBİYATI VE EDEBİ MEKTUPLAR.....	3
<i>Dünya Edebiyatında Mektup .....</i>	<i>3</i>
<i>Türk Edebiyatında Mektup .....</i>	<i>4</i>
<i>Manzum Mektup Geleneği.....</i>	<i>5</i>
<i>Tanzimata Kadar Özel Mektup .....</i>	<i>8</i>
<i>Tanzimattan Sonra Özel Mektup .....</i>	<i>11</i>
<i>Halk Kültüründe Mektup.....</i>	<i>12</i>
<i>Edebi Türlerde Mektup Tarzının Kullanımı.....</i>	<i>14</i>
<i>Mektubun Bir Anlatım Biçimi Olarak Tercih Edilebilirliği.....</i>	<i>16</i>
<i>“Edebi Mektuplar”la Alakalı Problemler.....</i>	<i>17</i>
<i>Mektup Neşri.....</i>	<i>20</i>
TÜMÜYLE MEKTUPLARDAN OLUŞAN KİTAPLAR BIBLIYOGRAFYASI	25
TÜRK EDEBİYATINDA ÖZEL MEKTUPLAR BIBLIYOGRAFYASI.....	33
<i>İsimsiz Mektuplar .....</i>	<i>278</i>
Mektup Tarzıyla Alakalı Yazılar Antolojisi.....	282
Mektup Yazıları Bibliyografyası.....	283
<i>Mektup Türüne Giriş.....</i>	<i>286</i>
<i>Eski Mektuplar.....</i>	<i>289</i>
<i>Hükümdar Mektupları .....</i>	<i>290</i>
<i>Osmanlı Hükümdarlarının Aşk Mektupları.....</i>	<i>294</i>
<i>Tanzimat Dönemine Değın Mektup.....</i>	<i>296</i>
<i>Türk Edebiyatında Mektup.....</i>	<i>305</i>
<i>Ö nsöz .....</i>	<i>328</i>
<i>Mektuplar Üzerine Birkaç Söz.....</i>	<i>332</i>
<i>Yine Yakmış Yar Mektubun Ucunu .....</i>	<i>333</i>
<i>Mektuplaşmaya Ve Mektuba Dair .....</i>	<i>337</i>
<i>Mektuplar Üzerine Birkaç Söz.....</i>	<i>338</i>

<i>Mektuba Dair</i>	340
<i>Mektuplar</i>	343
<i>Süleyman Nazif, Hususi Mektupları</i>	345
<i>Bir Sanatkârın Mektupları</i>	345
<i>Millî Şairin Bir Mektubu</i>	346
<i>“Edebi Mektuplar” Üzerine</i>	347
<i>İki Gözüm, Aziz Kardeşim Efendim</i>	348
<i>Mektuba Kaside Yahut Abdülhak Hamid'in Mektupları</i>	350
<i>Değerlendirmeler</i>	351
<i>Kartpostalın Arkasındaki Hikâye</i>	353

-GİRİŞ-
MEKTUP EDEBİYATI VE EDEBİ MEKTUPLAR

DÜNYA EDEBİYATINDA MEKTUP

Mektup, yüzyıllarca insanın en zarurî ihtiyaçlarından biri olan haberleşmenin tek vasıtası olduğu için yazının tarihi kadar eskidir. Firavunların diplomatik nitelikteki mektup örnekleri, Mısır'da bulunan meşhur "çömelmiş kâtip" heykeli bulguların daha da eskiye götürülebileceğinin isbatıdır. M.Ö. 19 ve 18. Yüzyıllarda Asurlu tüccarların çivi yazılı mektupları Kültepe, eski adıyla Kaniş bulguları arasındadır. Çivi yazılı bu levhacıklar ve tabletlerde mektuba özgü gerçek bir samimiyet buluruz. Bu mektupların halen Cenevre'de, Sanat ve Tarih Müzesi'nde bulunan birinde kocası Puşiken'e yazan Lamassi: "Biliyor musun insanlık ne kötüleşti. Kardeş kardeşi yiyecek. Herkes komşusunu yutmaya çalışıyor. Buraya (Asur şehrine) gelme şerefini bize lütfet. İş mecburiyetlerini kopar (kes). Küçük kızı Tahir Asur'un kucacağına yerleştir. Ah! Şehirde (Asur'da) yün çok pahalı. Parayı (gümüş) bana tahsis edeceğiniz zaman, 1 mina gümüşü yünün içine yerleştir..."¹ der. III ve IV. Amenofis, İsa'dan önce XV ve XIV. Yüzyıllarda mektup tarzının iyi örneklerini vermiştir. Firavunlarla Hitit kralları arasında cereyan eden dostâne bir mektuplaşmanın nümuneleri de günümüze kadar ulaşmıştır (Boğazköy bulguları).

Her ne kadar eski çağda mektup türü Yunan edebiyatından çok Lâtin kökenli olsa da Yunan edebiyatında bu türün temsilcisi olarak Eflâton, Sokrates ve Demosthenes'i anmak mümkündür. Lâtin edebiyatının ilk büyük ustası ise Cicero'dur. Çıçero'nun mektupları birer tarih belgeselinden ibaret olsa bile yaşadığı dönemin sosyal ve siyasal hayatını aksettirmesi açısından oldukça önemlidir.

Ortaçağ mektup türü itibariyle tam bir boşluktan ibarettir ve mektuplar ancak Hümanizma'nın etkisiyle yeniden revaç bulacaktır. Hümanizmin tesirinde mektuplar, konuları itibariyle de çeşitlilik kazanmıştır. Dante'nin az sayıdaki sürgün mektupları, Petrarca'nın, Machiavelli'nin, Aretine, Tasso ve Ariosto'nun fikir ağırlıklı mektupları, Almanya'da Luther'in mektupları bu hızlı çıkışın örnekleridir. Fakat mektup edebiyatının kendi seyrine oturabilmesi için bütün Avrupa'da XVII. asrı beklemek gerekecektir. Bu yüzyıldan itibaren dünya edebiyatına mal olmuş, zevkle okunabilecek mektuplar yazılmaya başlar. Madame de Sévigné, Goethe, Schiller, Voltaire, Diderot, Balzac, Flaubert, Byron, Gogol, Dostoyevski, Puşkin ve emsallerinin yazdığı binlerce mektup... Biraz abartılmış olabilir ama sadece Voltaire'in yirmi

¹ "Çivi Yazılı Kadın Mektupları", A. Muhibbe Darga, Tarih ve Toplum, Ekim 1986, s.34

bin mektubu olduğu söylenir.¹ Bu arada dünya klasikleri arasına girmiş mektuplardan bile söz edilebilir. Rilke'nin "Genç Bir Şaire Mektuplar"ı, Kafka'nın "Milena'ya Mektuplar"ı gibi.

TÜRK EDEBİYATINDA MEKTUP

Osmanlı toplum yapısındaki düzen ve divan şiirinin mükemmeliyetine paralel olarak gelişen sahalardan birisi de "münşeatlar"dır. "İnşa" genel manasıyla "nesir" karşılığıdır ve edebiliğin şiire yüklendiği bir anlayış içerisinde, özel manasıyla resmî yazıları sanata dönüştürme çabasından ibarettir. Resmî yazıları kusursuz yazma becerisi gösteren kalem efendilerine de "münşi" denir. Münşiler edebî ilimlere vakıf kişilerdir ve bütün dönemlerde mektupçuluk oldukça yüksek bir memuriyettir.

Kelimeleri, meramı en iyi ve en sanatlı şekilde ifade edecek birer malzeme olarak kullanabilme ustalığı için bir münşinin Arap ve Acem kültürüne derin vukufiyeti lâzım gelir. İnşayı zaman seyri içerisinde daha da dağdağalı hale getirense, Orhan Şaik Gökyay'a göre "seci merakı" ve "İranlılara öykünme"dir. Hoca'ya göre münşeat mecmuaları "bugün ancak, içinden çıkılmaz, gereksiz doldurmaların arasında asıl konunun yitip gittiğini gördüğümüz, ne dediklerinin anlaşılması için yorulmaya değmez ölü eserler haline gelmişlerdir." Oysa son örneklerine kadar münşeat mecmualarında konu itibariyle bir boşalma'dan söz edilemez. Metnin çözümlenmesi ise elbette bir birikime vabestedir. Ölü eser olmalarına gelince, o da münşilerle değil, yetişen nesillerin eğitimiyle alakalı bir meseledir. İnşalardaki seci'yi bir kalem ustalığı, nesrin tekâmülü, kelimelerin daha derin yontulması olarak izah edebilmek de mümkündür. Fevziye Abdullah, Tercüme Dergisi için yazdığı "Türk Edebiyatında Mektup" adlı makalede bu konuya daha ihtiyatlı yaklaşır ve münşilerin resmî yazıları en mükemmel şekilde yazan, çok iyi yetişmiş birer üstad olduklarını vurgular.

Münşeat mecmuaları her ne kadar resmî mektupları ihtiva ediyorsa da içlerinde özel bir takım mektuplara rastlamak da mümkündür. Tebrik, teşekkür ve ta'ziye mektupları hemen her mecmuada yer alır. Âkif Paşa'nın Şeyh Müştak'a, Şinasinin validesine yazdığı mektupla ve Namık Kemal'in mektuplarına ise Tanzimat sonrası hazırlanan münşaat mecmualarında sık sık tesadüf edilir.

Tanzimatla değişen pek çok şeyle birlikte resmî yazılar da değişmiş, XIX. asrın ilk yarısında korunabilen münşaat geleneği yavaş yavaş çözülmüştür. Münşaat mecmuasına sahip meşhur münşiler asırlara göre aşağıda verilmiştir:

¹ "Mektup Dostları", A. Ventura, Varlık, s.793, Ekim 1973, sh.15

XVI. Asırda Feridun Bey, Abd'ül-Celil Bin Yusuf, Celâlzade Salih, Lâmiî, Kınalızade Ali Çelebî

XVII. Asırda Okçuzâde Mehmed Şâhî, Yenicevardar'ndan Şeyhzâde Mehmed, Bosnalı Abd'ül-Kerim, Dukakinzâde Osman, Vâni Mehmed, Âlî, Nabî, Veysî ve Nerkisî

XVIII. Asırda İshak Hocası Ahmed Efendi, Bursalı Bahaeddin, Nazmîzâde Hüseyin Murteza, Kânî, Ragıb Paşa

XIX. Asırda Antebli Mehmed Münib, Diyarbakırlı Şâban Kâmî, Trabzonlu Emin Hilmi Ruscuklu İzzet, Çelebîzâde Âsım, Âkif ve Samî Paşalar, Sahaflar Şeyhizâde Es'ad, Osman Nevres, Mahir, Kenan Bey ve Reşid, Rifat Mehmed Sadık, Âlî, Fuad, Mahmud Celâleddin, Sırrı Paşa, İsmail Müşfik, Şeyh Vasfî

MANZUM MEKTUP GELENEĞİ

Bu gelenek varlığını iki koldan sürdürür: Birisi Mesnevi'nin konu bütünlüğü içerisinde yer alan, birbirinden uzak düşmüş Mesnevî kahramanlarının duygularını ilettikleri mektuplardır. Bu tarz XV. asırdan itibaren sürekli kullanılmıştır. Germiyanlı Şeyhî'nin Hüsrev ü Şirin'inde Hüsrev ve Şirin, Fuzulî'nin Leyla vü Mecnun'unda Mecnun ve Leyla, Şeyh Gâlib'in Hüsn ü Aşk'ında Hüsn ve Aşk birbirlerine birer mektup gönderirler. Taşlıcalı Yahya Bey'in Yusuf u Züleyha'sında Yakub ağzından yazılan bir mektup mevcuttur. Bünyamin'i Mısır'da tutup göndermeyen Yusuf'a Yakub ağzından yazılacak beyitler: "Eline hâme aldı yazdı nâme /Dedi ey şefkat eden hâs-ü'âme" diye başlar.

Aşağıdaki beyitler de Hüsn ağzından Aşk'a yazılmıştır:

.....

Bu nâme o yâr-ı câna gitsün

Bir âhdır âsmâna gitsün

Gerçi gam-ı dil beyân olunmaz

Âteş gibidir nihân olunmaz

Bu nâme ki bir fakirdendir

Gönlü gibi kağıdı şikendir

Bir zâlîme ki pâdşehdir
Nâmem nazarında hâk-i rehdir

Ey bendesine enis olan şah
Şimdi ne sebepten etdin ikrah

.....

"Sûret-i nâme-i Aşk" ise şöyledir:

.....

Ey bendesin öldürücü hünkâr
Tedbîr nedir elimde nem var

Nâmen dil-i zâra vasıl oldu
Ok değdi vü yâre hâsıl oldu

Bilmem ne füsundu ol fesâne
Dûzah haberün getirdi cânê

Dûzah dediğim ne cânâ minnet
Bir söz var içinde âdı firkat

.....

Geleneğin ikinci kolunda şiir formlarında yazılmış mektuplar bulunur ki, her halde ancak bir şairin şairaneliğiyle izah edilebilek türdendir. Fuzuli'nin manzum dört mektubu, Kazasker Kınalızâde Ali Çelebi'nin İstanbul'a gelen Durak Çelebi'yi (Nihanî) bir gazelle yemeğe çağırması, IV. Murat'ın Bağdat kuşatması sırasında kendisinden yardım isteyen Hafız Ahmet Paşa'ya gazel biçiminde karşılık vermesi, Şahsî mahlasını kullanan şehzade Bayezid'le babası Kanunî arasındaki manzum mektuplaşma gibi:

Ey seraser âleme Sultan Süleymanım baba
Tende canım canımın içinde cananım baba

Bayezid'ine kıyar mısın benim canım baba
 Bîgünahım hak bilir devletli sultanım baba
 .....

diyerek babasına hitab eden şehzade Bayezid'e Kanunî'nin verdiği cevap şöyledir:

Ey demadem mazhar-ı tuğyan ü isyanım oğul
 Takmayan boynuna hergiz tavk-ı fermanım oğul
 Ben kıyar mıyım sana ey Bayezid Hanım oğul
 Bîgünahım deme bari tevbe kıl canım oğul
 .....

Tanzimat'tan sonra şiir formunda yazılmış mektupların nadir örneklerinden biri İsmail Safa'nın kardeşi Vefa'yla mektuplaşmasıdır. Gelenek şiir formundaki mektuplarla değil, mektup anlatımındaki şiirlerle devam eder.

Servet-i Fünun edebiyatı döneminde kendisine çok itibar edilmeyen manzum mektuplar millî edebiyat akımıyla adeta moda dönmüştür. Bu dönemde millî hisler en duygusal şekliyle vatani için çarpışan bir evladın annesine ya da yavuklusuna yazdığı mektup-şiirlerle ifade edilir. Bu tarz şiir anlatımı millî edebiyat sonrasında günümüze devam etmiş; sıla hasreti ve gurbet duyguları sıkça terennüm edilmiştir:

Yeni mektup aldın gül yüzlü yardan
 Gözletme yolları gel diye yazmış
 Sivrialan köyünden bizim diyardan
 Dağlar mor menevşe gül diye yazmış¹
 .....

Ne ses, ne kanat, ne mektup, ne kağıt
 Benden sana dilek, senden bana ağıt

Yazısı silinmiş, kağıdı sarı...
 Mektubumu geri getirdi
 Dünya postaları
 Yollar, yollar, kuş uçmaz yollar...
 Denizler aşırı, dağlar aşırı!²

¹ Şairlerin Seçtikleri, Aşık Veysel, İş Bankası Kültür Yayınları, İst. 1971, s.152

² Bir Bayrak Rüzgar Bekliyor, Arif Nihat Asya, Sabri Çelik Matbaası, İst. 1945, sh.46

Manzum mektuplar mahkum-şairler tarafından mahpusluk duygularının aktarımında da çok etkili bir yöntem olarak tercih edilmişlerdir. Necip Fazıl'ın "Zindan'dan Mehmed'e mektup"u, Nazım Hikmet'in, "Bir Cezaevinde Tecritteki Adamın Mektupları", "Çankırı Hapisanesinden Mektuplar"ı gibi:

Saat dört,
yoksun
Saat beş,
yok.
Altı, yedi,
ertesi gün,
daha ertesi
ve belki
kim bilir...

Hapisane avlusunda
bir bahçemiz vardı
Sıcak bir duvar dibinde
on beş adım kadardı
Gelirdin,
yan yana otururduk
kırmızı ve kocaman muşamba torban
dizlerinde

.....¹

TANZİMATA KADAR ÖZEL MEKTUP

HANEDAN MEKTUPLARI

Tanzimat dönemine değin kişilerin özel hayatlarına ait ip uçlarını yakalayabileceğimiz mektupların sayısı oldukça azdır ve çoğu hanedâna aittir. Haluk Şehsuvaroğlu eski mektupları ele alırken hükümdar mektuplarını ayrı bir başlık halinde değerlendirir. Fakat hanedan mektupları hükümdarlardan çok kadın efendilere, valide sultanlara aittir. Gevher Sultan'ın, oğlu Çelebi Sultan Mehmed'e mektupları, Hafsa Sultan'ın eşi Yavuz Sultan Selim'e ve oğlu Kanunî Sultan Süleyman'a mektupları, Fatma Sultan'ın babası II. Bayezid'e yazdığı ve kocasını şikayet

¹ Seçmeler, Nazım Hikmet, Ararat Yayınevi, İst. 1968, s.301

ettiği mektuplar, annesi Gülbahar Sultan'ın ve karısı Gülruh Kadın'ın Bayezit'e mektupları, yine Sultan Bayezid'in eşlerinden Hüsnü Şah'ın Yavuz Sultan Selim'e ve dönemin sadrazamına yazdığı mektupları, Hürrem Sultan'ın serhat boylarındaki Kanunî'ye yazdığı aşk mektupları, Bezmiâlem Valide Sultan'ın oğlu Abdülmecid'e yazdığı çok sayıda mektup gibi.

Sultanlara ait mektuplar arasında en çok şöhret bulmuş olanları I. Abdülhamid Han'ın hasekisi Ruḥşah'a yazdığı aşktan çok zillet ihtiva eden mektuplardır. II. Bayezid'in kızı Fatma Sultan'a yazdığı mektup, Sultan İbrahim'in mektupları, Sultan Abdülmecid ve Abdülaziz'in vâlidelerine yazdıkları mektuplar vs.

Osmanlı'nın son dönemlerinde hanedan arasında mektuplaşma geleneği oldukça yaygınlaşmıştır. Ali Akyıldız Abdülmecid'in kızı Refia Sultan' hakkında yaptığı biyografik çalışma¹da sultanın yazdığı ve ona yazılan 30'dan fazla özel mektuba yer verir. Son Halife Abdülmecid Efendi'nin yazdığı ve ona yazılan mektupların sayısı da hayli kabarıktır. Sürgündeki hanedan mensupları arasındaki muhaberelese yakın tarihle alakalı pek çok kitaba kaynaklık teşkil edecek kadar çoktur.

Sultan mektupları dışında kalan mektuplar da korunabilmiş olmalarını büyük ölçüde o halkaya yakınlıklarına borçludurlar. Bu nedenle sultanlara yazılmış mektupları da hanedan mektuplarına dahil etmek mümkündür. Bu tarz mektupları Kanunî'nin damadı vezir Makbul İbrahim Paşa'nın eşi Hatice Sultan'a yazdığı aşk mektuplarından alıp Sadrazam İbrahim Paşa'nın Sultan III. Ahmed'e yazdığı mektuba, Bâkî'nin bir gazeline yazdığı iki nazireyi padişaha bildirmek üzere saray mukarreplerinden birine yazdığı mektuptan alıp Şehzade Ömer Faruk Efendi'nin kayınpederi Sultan Vahideddin'e yazdığı mektuba kadar getirmek mümkündür.

Eski mektuplarımız arasında Ali Ağa'nın oğlu Derviş'e yazdığı mektup gibi, Erzurumlu İbrahim Hakkı Efendi'nin dört eşine ayrı ayrı hitab ettiği tek mektubu gibi saltanattan bağımsız, sadece ferdi hayatın değil sosyal hayatın da ip uçlarını günümüze taşıyabilecek mektupların sayısı oldukça azdır. Muhtemelen onlar da kendilerine yüklenen bir anlam ve değere binaen nesiller boyunca korunabilmişlerdir ve onları nesillerden nesillere aktaran ellerin bir gün neşretme düşüncesi hiç olmamıştır.

İRŞAD MEKTUPLARI

¹ Mümin ve Müsrif bir Padişah Kızı: Refia Sultan, İli Akyıldız, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İst. 1998, 215 sh.

Türk edebiyatında mektup geleneğinden bahsedilirken hiç değinilmeyen bir bahis "irşad mektupları"dır. İrşad mektupları, mektup geleneği içerisinde ayrı bir kategoride değerlendirilebileceği gibi başlı başına bir inceleme konusu da olabilir.

Bizde en fazla muhafaza edilebilen mektuplar nasihatnâme türünde olanlardır. Peygamber efendimizin davet mektuplarından itibaren irşad ehli uzaktaki talebelerini muhtelif konularda aydınlatılmak için mektuplar yazmıştır. Aynı irşada muhtaçlık hisseden çok kişi olmalı, ya da müritler "hakikat-i mutlakının kesretle tenevvüünü" arzu etmiş olmalı ki bu mektuplar sair mektupların aksine saklanmakla kalmamış, en eski dönemlerden itibaren toplanmış, çoğaltılmış, umuma mal edilmeye çalışılmış ve bu yolla pek çoğu günümüze kadar ulaşabilmiştir. Mevlâna Celâleddin'den Mevlana Hâlid'in mektuplarına, Abdurrahman Tağî'nin mektuplarından Bediüzzaman Said Nursi'nin talebeleriyle gizli mektuplaşmalarına kadar pek çok "Mektûbat" neşredilmiştir.

Bizde Batılı anlamda "özel mektup" geleneğinin olmadığı ve bu geleneğin Tanzimat'la birlikte başladığı müşterek bir kanaattir. Oysa başkalarının nazarına arz edilebilecek mahremiyetler de özeldir. Ve bu tarz mahremiyetleri irşad mektuplarında bulmak mümkündür. Bu nazarla bakıldığında Asiye Hatun'un 1641 yılında şeyhi Muslihüddin Efendi'ye yazdığı ve rüyalarını anlattığı mektuplar "özel" değil midir? Ya da kocası Sultan Veled'le aralarında bir kırgınlık meydana gelen Kuyumcu Salâhaddin'in kızı Fâtıma Hatun'un hatırına riayet etmesi için Mevlana Celâleddin'in oğluna yazdığı mektubu:

".....siz oğlumuzun nikahında, eli altında olan, büyük bir sınama olarak size emanet edilen padişahımızın kızının hatırına riayet etmeniz için şu birkaç satır yazıldı. Umarız, sizden şunu bekleriz ki özürlerin temellerine ateş vurup bir an, bir soluk, ne bilerek ne yanılarak onu incitecek bir harekette bulunmazsınız, görüp gözetme ödevini bırakmazsınız da onların hatırına da bir zerrecik vefasızlıkta bulunduğunuza dair bir şey gelmez, kederlenmezler..."¹

Bizdeki irşad mektuplarının mukabilinde, Batıda romantikler "mektub"u bir mesaj olarak görürler. Bu ekole mensup Schiller "İnsan ve Sanat Terbiyesi Üzerine Mektuplar" ını, Herder "İnsanlığı İlerletmek İçin Mektuplar"ını bu anlayış çerçevesinde yazarlar. Esasen Schiller'e, J.J. Roussau'ya Goethe'ye ve arkasından gelenlere mektubu "mesaj" olarak gösterecek öğreti "İncil" kaynaklıdır. Mektubun bir anlatım biçimi olarak tercih edilmesi konu edildiğinde romantiklere ve pek çok edebi ekole esas teşkil eden Kitab-ı Mukaddes'in büyük bir bölümünün mektuplar suretinde tanzim edildiği gözden uzak tutulmamalıdır. (Petrus'un, Yakub'un, Yuhanna'nın, Yahuda'nın mektupları)

¹ Mevlana Celaleddin- Mektuplar, (Türkçeye çeviren ve Hazırlayan: Abdülbaki Gölpınarlı), İnkılap ve Aka Kitabevi, İst. 1963, sh. 13

TANZİMATTAN SONRA ÖZEL MEKTUP

MAHPUS, SÜRGÜN, DOST VE HASRET MEKTUPLARI

Özel mektuplar mahpuslukların, sürgünlerin, hasretlerin beslediği bir türdür ve bu hususiyetleriyle Tanzimat döneminin siyasi kargaşası, bu türün gelişimi için önemli bir zemin teşkil etmiştir. Dönemin meşhur simaları firar, sürgün, tayin gibi vesilelerle İstanbul'dan uzaklaştırılmışlardır. Namık Kemal'le başlayan ve bize mektup sıcaklığını duyuran dört büyük cilt hacmindeki Magosa, Midilli, Rodos ve Sakız Mektupları; Hâmid'in, Sami Paşazade Sezayî'nin, kısmen Ahmet Midhat ve Ebuuzziya Tevfik'in mektupları bu dönemin mahsulüdür. Tanzimattan sonra çoğu İstanbul'a yerleşen yazarlar arasında mektup muhaveresinde bir aksama vuku bulmuş olsa da dönem dönem mahpusluğun baskısıyla güzel mektup örnekleri verilmeye devam etmiştir. Bu nev'in en son ve belki en önemli temsilcisi Nazım Hikmet'tir. Çeşitli cezaevlerinden Kemal Tahir'e, Va-Nû'lara, Piraye'ye, Memet Fuat'a , Orhan Kemal'e ve Adalet Cimcoz'a yazdığı mektuplar ciltler dolduracak kadar çoktur.

Kaderin cilvesi mektubu hissiyatın dayatması, sevgiliye ulaşan bir ses, muhatabı haberdar etmek ve ondan haberdar olmak için tek vasıta haline getirebilir. Hele hele arkasından vuslat erişmezse bu mektuplar trajedinin ta kendisidir. "Ertuğrul" süvarisi Ali Bey'in süvari zırhlısı batmadan evvel, İttihat ve Terakki Partisi döneminde mâliye nazırlığı yapmış Cavit Bey'in de İstiklal mahkemelerinde yargılanıp idam edilmeden evvel eşlerine yazdıkları mektuplar gibi...

Seçkileri yapılan, en özel meraklarla ve zevkle okunan aşk mektupları, sadece bizde değil dünya edebiyatında bu nev'in en güzel örneklerini teşkil eder. Bu eserler, aşkı bütün meseleleri ve güzellikleriyle aksettirmeleri, bir romanın kurgusundan bağımsız, alabildiğine gerçek ve fitri olmaları, muhataplarını bir aşkın mahremiyetine ortak etmeleri ve sevilen bir kadına hitabın inceliğiyle okuyucuyu çeker, kendilerine bağlarlar. Ahmet Midhat'ın Fitnat Hanım'a, Enver Paşa'nın Naciye Sultan'a, Kemal Tahir'in Fatma İrfan'a, Bedri Rahmi'nin Eren Eyüboğlu'na Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun Fatma Hanım'a, Nazım Hikmet'in Piraye'ye yazdıkları mektuplar gibi.

Türk edebiyatında dost mektupları aşk mektuplarından daha fazla yer tutar. Uzak düşmüş, ayrı kalmış insanların mektupları. Duygu yakınlığı, dost sıcaklığı ile birlikte fikir müşterekliğine, meselelerin haline dayanan mektuplar. Cahit Sıtkı'nın Ziya Osman Saba'ya,

Mehmet Kaplan'ın Âfi'ye, Orhan Kemal'in Fikret Otyam'a, Aziz Nesin'in Tahsin Saraç'a yazdığı mektuplar gibi.

Bunlardan başka herhangi bir toplumsal aksaklığı tesbit eden insanların sorumlu kişileri haberdar etmek için yazdıkları açık mektup olarak da kabul edilebilecek türde olanları var: Erhan Löker'in Başvekil Sayın Adnan Menderes'e Devletimizin Hukuku Hakkında Mektuplar, Mustafa Remzi Bucak'ın Bir Kürt Aydınından İsmet İnönü'ye Mektuplar, Hüseyin Akıncı'dan Tansu Çiller'e Mektuplar gibi.

Mektupların yazılış sebepleri bu kadarla kalmıyor elbette. Mektupları ideolojik bir söyleme dönüştürenlerden gittikleri şehirleri ve yaşadıkları hadiseleri anlatanlara kadar, imzasız mektuplardan okuyucu mektuplarına kadar pek çok konuda yazılmış ve yayınlanmış pek çok mektup var. Mektupların tarzı ve muhtevası zamana ve şartlara göre değişebiliyor. "Değişmeyen tek özelliği içsel bir metin oluşu, samimiliği ve her zaman şahsi doğallığın en net görüntülerini vermesi."¹

HALK KÜLTÜRÜNDE MEKTUP

Sultan II. Mahmud 1838 yılında posta teşkilatını kuruncaya kadar bizde de özel ve resmî, zaman zaman da gizli mektuplar eğitilmiş güvercinler veya mektup taşıyıcıları tarafından yerlerine ulaştırılmışlardır. Bu mesleğin icracıları Tatar boyundan olduğu için, tatar kelimesi zamanla kavramlaşarak asırlar boyunca mektup taşıyıcı, yani ulak anlamında kullanılmıştır. Veysi'nin Hâbnâme'sinde, Evliya Çelebi'nin Seyahatnâme'sinde tatarla alakalı ilginç bilgiler verilir, hikayeler anlatılır.

"Beduh" ise ef'al-i İlahiye'ye nezaret etmekle görevli melekler arasında vazifesi "mektupları yerine ulaştırmak" olanıdır. Bir rivayete göre de Allah'ın isimlerinden biridir, "en güç işleri en kolay yapan" anlamında. O, yazdığı mektubu yerine ulaştırma güçlüğü duyan insana ait bir iltica duası ve hiçbir şeyin başıboş olmadığını bilmenin idrakine dayalı bir emanet etme güvencesidir. Bu yüzden mektup mahfazaları üzerine yazılır, "Beduh", "Yâ Beduh", ya da Beduh'un ebced karşılığı olan "2-4-6-8" rakamları.

Sosyal ve kültürel hayatı etkileyen her teferruat gibi tatarlar, tatar ağaları ve beduh da çeşitli vesilelerle şiire dahil olmuşlardır. Prof. Dr. İskender Pala bir makalesinde² mektuba dayalı kültürün divan edebiyatına akislerini inceler ve çeşitli örnekler verir:

"Sürurî, tatarların çok hızlı iş gördüğünü, durup dinlenmeye vakitleri olmadığını,

¹ Şirazedan Şiraze'ye, Ömer Lekeşiz, Timaş Yayınları, İst. 1997, s.123

² "Yine Yakmış Yar Mektubun Ucunu", Türk Edebiyatı, s.235, Kasım 1994, sh.25-26

Tatar şitâb ile memur iken konak yerine
 Ulaşmayınca durup atına koşan mı verir
 beytiyle anlatırken Nedîm, İbrahim Paşa'yı överken bize o dönem tatarlarının adını da şöylece
 bildirmektedir:

Sadr-ı İskender-haşem kim dergehinde bir nice

Nâme-ber tatarlar var Tolu vü Okta gibi

(İskender gibi hışımlı olan o sadrazam ki onun kapısında Tolu ve Okta gibi mektup taşıyan nice tatarlar mevcut.)

Kâmî'nin bir beytinde:

Varak-ı hüsnünü yazdıka debîr-i kudret

Nokta-i hâli komuş vuslatına bâr-ı Bedûh

buyuruyor. Şu demek: "Kudret kâtibi senin güzellik sayfanı yazdığı zaman üzerine de vuslatın için Bedûh işareti olarak yanağındaki bir nokta gibi olan benini koymuş."

Şairin muhayyile genişliği hesaba katıldığında mektubun mutlaka bir yâr ya da yârene gönderilmesi de gerekmediği görülür. Bağdatlı Rûhî "nicedür" redifli kasidesinde çılgın gönlünü Bağdat'a gönderir, gönlü vasıtasıyla da Bağdat'tan haber sorar. "Ne demdedir" redifli kasidesinde ise sabah rüzgârından Bağdat'a yolu düşerse haber getirmesini ister:

Bağdat'a düşse reh-güzerün ey nesim-i subh

Gör evvelâ ki zümre-i yârân ne demdedir

Andan geçip teccüs-i yârân-ı sâbık et

Gör şa'irân-ı kâfiye-sencân ne demdedür

Mektubun taşıyıcılığını yaptığı hissiyatın iletimindeki çeşitlilik de mektup etrafında şekillenen bir kültürdür. Bazen mektubun kenarının yakılması suretiyle anlatılan yürek yangını,

(Yine yakmış yar mektubun ucunu

Askerlikte sevda çekmek zor diyor)

bazen mektup sahifelerine akıtılan gözyaşlarının bıraktığı izlerle dile getirilen ıstırap,

(Benek benek mektuptadır nişanı

Gözyaşım mektupta pul deyi yazmış¹)

bazen de kelimelerin anlatamadığını mektup sahifelerine çizen resimlerle dile getirme

(Arz-ı hâl için Rızaî ol şeh-i hüsne hemân

Levhalı bir nâmedir bu âh-ı ateş-nâkimiz)

¹ Âşık Veysel

şiire, şarkı ve türküleri konu olmuş, yazılıp söylenmiştir. Mektupların gecikmesi, gelmemesi de ayrı bir derttir.

(Duyarım yazmışsın iki satır mektup
 Vermişsin trene halimi unutup
 Kara tren gecikir belki hiç gelmez
 Dağlarda salınır derdimi bilmez
 Dumanın savurur halimi görmez
 Gam dolar yüreğim gözyaşım dinmez)

Telgrafın, ardından da telefonun icadı bu problemi çözmüş gibi görünür:

(Yükleyip postanın bana suçunu
 Hatırımı teller ile sor diyor.)

Fakat hızla gelişen telekomünikasyon yazıyla iletilen manaları taşıyamamış, insanların içinde kelimelerin saklanabildiği, mananın tekrar edilebildiği "mektuplar" hep bir ukde olarak kalmıştır.

EDEBİ TÜRLERDE MEKTUP TARZININ KULLANIMI

DENEMELERDE

Mektup nev'i edebî türler arasında en aktif olarak "deneme"lerde kullanılmıştır. Dünya edebiyatında Saint Exupéry'nin General X'e, Bir Tutsağa Mektuplar'ı, Camus'nün Bir Alman Dosta Mektuplar'ı bu nev'in en güzel örneklerindedir. Türk edebiyatında ise mektup kurgusundaki denemeler daha çok son dönemlere ait bir anlatım biçimidir. Memet Fuat'ın Yaşlı Bir Şaire Mektuplar'ı, Bahaddin Karakoç'un Çobana Mektuplar'ı, Ayşe Nil'in Din Üzerine Paşama Mektuplar'ı gibi. Kurgusu mektup olmamasına rağmen, belki mesajın ulaştırılmak istediği muhatap kitleyi vurgulamak için "mektup" başlığı altında neşredilen yazılar var. İsmet Özel'in Cuma Mektupları gibi.

ROMAN VE HİKÂYEDE

Batıda mektup tarzında yazılmış romanlara XVIII. asırda sıkça rastlanır. Richardson'un Pamela, Rousseau'nun Julie, Laclos'un Tehlikeli Alakalar, Goethe'nin Genç Werther'in İstirapları, Hölderlin'in Hyperion, Foscolo'nun Jacopo Ortis'in Son Mektupları, Senancour'un Oberman adlı eserleri bu asrın mahsulleridir.

Edebiyatımızda mektup tarzında ilk roman, Hüseyin Rahmi'nin gelin kaynana kavgalarını mevzu alan ve 1897'de basılan Mutallaka'sıdır. Aynı yazarın Sevda Peşinde adlı

romanının, intihar eden bir kadının mektuplarından oluşan ikinci kısmı, Halide Edip'in Handan'ı, Reşat Nuri'nin Bir Kadın Düşmanı tümüyle mektup kurgusu üzerine oturtulmuş romanlardır.

Servet-i Fünun yazarları Halid Ziya'nın Bir Valide Tarafından, Unutulmuş Mektup, Üç Mektup ,Mektup Parçası, Dört Yaprak, Yeni Gelinden ve Mehmet Rauf un Son Mektup, Hanımlar Arasında, İstimdad mı adlı hikayeleri, Halide Edib'in İmzasız Mektuplar'ı, Yakup Kadri'nin Bir Ölünün Mektupları ile Kalbe ve Aşka Dair'i, Reşat Nuri'nin Yalan ve Sönmüş Yıldızlar, Bir İnkisar-ı Hayat, Kumandan'ın Şöförü adlı hikayeleri Ahmed Hikmet Müftüoğlu'nun İki Mektup'u, mektup kurgusuyla yazılmış hikâyelerdir. Bu hikâyelerin mektuplar tarzında düzenlenmiş olması kadın ruhunun (zaman zaman erkek ruhunun da) tahlili için oluşturduğu çok münbit vasat içindir. İlk defa Ömer Seyfeddin, Aşk ve Ayak Parmakları, Sivrisinek, Lokantanın Esrarı, Memlekete Mektup, Julide'den Bana Mektup, Bir Vasiyetname adlı hikâyeleriyle mizahi bir anlatımı mektup kurgusunu üzerine bina eder.

Mektup anlatımı roman ve hikâyede hâkim bakış açısını kırar. Anlatıcı mektup yazandır artık. Mektuplar karşılıksızlığı bile anlatımı destekleyecek farklı bir etkinlik oluşturur. (Susanna Tamaro: Yüreğinin Götürdüğü Yere Git) Fakat "mektup" yapısında bir "işteşlik" taşıdığı için muhatabın bakış açısı da mektup anlatımıyla rahatça verilebilir. Böylece anlatıcılar da ikiye çıkarılmış olur. Zaman zaman farklı şahıslardan alınan mektuplarla anlatıcı kadrosu dilediğince genişletilebilir. (Oysa günlük, ya da hatırat üzerine oturtulmuş bir kurguda anlatıcı tek olmak zorundadır)

Bütünöyle yahut bir bölümöyle mektuplardan oluşan roman ve hikâyeler sınırlı olsa da kurgunun içine bütün fitriliği ile yerleşen kahramanlar arasındaki mektuplaşmalara hemen bütün romanlarda rastlanılabilir. Orhan Pamuk son romanı Benim Adım Kırmızı'da Ester'i aşklar arasında mektup taşıyan bir bohçacı tipi olarak tasvir etmiş, Ester şahsında "nâme"lerin ve nâme taşıyıcılarının Osmanlı toplumundaki yerini vurgulamıştır.

MÜNÂKAŞA YAZILARINDA

Tanzimatın karışık atmosferi içerisinde siyasi, ilmi, edebi bir çok münakaşa mevzuu ortaya çıkar. Bu münakaşalar gazete sütunlarına açık mektuplarla taşınır. Namık Kemal Ziya Paşa'nın Harabat antolojisini tenkid ettiği Tahrib-i Harabat'ı, yine Mecmua-i İrfan Paşa Mukaddimesindeki yeni şiire ve şairlere ta'rizler dolayısıyla Magosa'dan gönderdiği İrfan Paşa Mektubu Tanzimat devrinde ne gibi meselelerin münakaşa mevzuu teşkil ettiği kadar mektup nevinin türlere ne ölçüde dağıldığını da gösterir. Rezaizade Ekrem'le Muallim Naci, Ahmet Mithat Efendiyle Said Bey, Ali Canip Yöntemle Canab Şahabeddin'in edebi ve fikri

tartışmaları gazete sütunlarında açık mektuplar suretinde yapılmıştır. Bu arada Beşir Fuat Fazlı Necib mektuplaşması gibi gazete sütunlarında başlayıp sonra özel olarak sürdürülen muhabereleler de olmuştur.

SEYAHAT YAZILARINDA

Tanzimat'tan sonra Avrupa'ya nispeten geriliğimizin, eksiklerimizin ve yanlışlarımızın vurgusu için muharrirler sıkça Avrupa (daha sonra Amerika), seyahatlerine çıkmış intibalarını gazete sütunlarında tefrika etmişlerdir. Zaman içinde bir kısmı kitaplaşacak olan bu tarz eserler, tefrika edilirken bile "mektup" başlığı altında toplanır. Cenab Şahabeddin'in Avrupa Mektupları, Ahmet Rasim'in Romanya Mektupları, Hasan Âli Yücel'in İngiltere Mektupları, Kıbrıs Mektupları, Falih Rıfkı Atay'ın Danimarka Mektupları vs.

MEKTUBUN BİR ANLATIM BİÇİMİ OLARAK TERCİH EDİLEBİLİRLİĞİ

Mektubun bu tercih edilebilirliği yapısındaki bazı özelliklerle izah edilebilir:

1. Mektup, duygu iletişiminde etkin bir vasıta. Bu etkinliği kurgulayan pek çok romancı ve şair eserlerini mektup anlatımıyla kaleme almışlardır.
2. Muhataplar arasında birebir bir iletişim zemini oluşturur. Birebir ilişki, konusunu "hayat"tan alan roman ve hikayenin yanında nasihat ve tavsiye içerikli fikir aktarımları için de etkili bir yoldur. Bu zemini değerlendiren pek çok yazar ahlakî öğretilerini kurgu mektuplar suretinde kaleme almışlardır.
3. Muhataplar birbirlerinden uzaktadır. Dolayısıyla mektup "haberdar etme" ve "haberdar olma" ihtiyacının da bir uzantısıdır. Bu durum yabancı bir şehir ya da ülkede olduğunu vurgulamak isteyen ve bu vurgunun üzerine o ülke ya da şehir hakkındaki izlenimlerini bina eden yazarları "mektup"u bir anlatım biçimi olarak kullanmaya teşvik etmiştir.
4. Mektupta muhatap belirlidir. Bu belirlilik belli bir kişiye ya da zümreye söyleyecek sözü olan ve bu söze okuyucusunu ortak etmek isteyen yazarlar için açık mektupları tercih edilir kılınmıştır.

Bu özellikler göz önünde bulundurulduğunda mektubun bir anlatım biçimi olarak Romantiklerin elinde gelişip olgunlaştığına şaşmamak gerekir. Goethe, Genç Werther'in ıstıraplarını, okuyucusuna Werther'in en yakın dostuna yazdığı mektuplar şeklinde anlatır. Werther'in acılarına en yakın duruşla bakmamızı, onun yüreğinin en gizli sırlarını açtığı bir dost kabul edilmemizi sağlayan bu anlatım o denli etkili olur ki romanın basımını toplumsal

infialler, intiharlar takip eder. Goethe bile duygulanır ve: "Başucumda bulunan sivri uçlu hançeri birkaç kere karnıma doğru götürmekten kendimi alamadım"¹ der.

Romandaki bu kurgu, mektuba ait sıraladığımız özelliklerin dışında hayatın önemsizmiş gibi görünen teferruatı üzerinde ince bir dikkatle durmamızı da temin eder.

“EDEBİ MEKTUPLAR” LA ALAKALI PROBLEMLER

I. MEKTUP EDEBİ BİR TÜR MÜDÜR?

Mektubu edebi bir tür olarak kabul eden ve etmeyenlerin yanında bu tartışmayı anlamsız görüp onu edebi eserin anlaşılmasına yaptığı katkıya göre değerlendirilmesinin daha doğru olacağını savunanlar da var.

Mektup nev’ini bir edebi tür olarak kabul etmeyen görüşe göre “mektup” ya da herhangi bir metin sırf altında bir edibin imzasını taşıdığı için edebi bir eser olamaz. “Edebi ya da artistik olmak için sanata dair herhangi bir şeyi iletmiş olmanız şarttır”². Bu bazda edebi bir değer taşımamasına rağmen bir edebiyatçı imzası taşıyan yüzlerce mektup yazılmıştır, Dante’nin az sayıdaki mektupları, Şinasi’nin Avrupa’dan annesine gönderdiği mektup, Abdülhak Hamid’in, Yahya Kemal’in, Haşim’in mektupları...

Esasen “mektup”un bir edebi tür olarak kabul edilip edilmemesi, doğrudan doğruya edebiyat kuramıyla alakalı bir mesele. Yani “mektup”a karşı geliştirilmiş bir tavır değil. Edebiyatla hayat arasındaki birebir ilişkiyi kabul etmeyip edebiyatın son derece kurmaca (fiction) olduğu görüşünü benimseyen her edip ya da münekkit edebi mektup’a karşı da reddiyesini yazmış olur. Edebiyat kurulan, yapılan bir şeydir. Fiktif bir alemden devşirilir. Hayat sadece bu alemi besliyebilir. Doğrudan bir edebi esere kaynak olamaz. Bu edebi yaklaşıma göre “san’at, sun’î bir dünyadır. Yani art is artificial. Aslında sanat eseri algılanabilir olabilmek için bu yapaylığa muhtaçtır. Düzenlediğimiz form yüzünden bir şeyler kaybetmiştir. Ama o formu sağlamazsak da sanat eserini edinmek mümkün değildir. Temas kurabileceğimiz bir sanat eseri yoktur form yoksa”³

Oysa özel mektuplar edebi de olsalar, fiction ya da artificial değildirler. İlhamlarını doğrudan doğruya hayattan alır, olayları subjektif bir nazarla nakleder ve bir edibin hissiyatını muhatabın yakınlık derecesine göre seyrettirirler. Bunun için pek çok edibin edebiyat mahsüllerinde hissedilen ayrıcalıkları mektuplarında hissedilmez.

¹ "Mektup Dostları", A. Vertura, Varlık, s. 793, Ekim 73, s.15

² Hilmi Yavuz, Yağmur, Kültür-Sanat-Edebiyat Dergisi, yıl 1, s.3, Nisan, Mayıs, Haziran 1999, sh. 27

³ Özel İsmet, Argos Dergisi, Kasım 1988

Mektubu edebi bir tür olarak görenlerse edebi eserin fiktif olduğunu kabul etmeyenler değil, bir metnin edebi olması için “kurmaca” oluşunu gerek şart olarak görmeyenlerdir. Onlara göre bir yazar edebiliğini hangi yolla aktarırsa aktarsın ortaya çıkan mahsul edebidir. Bu görüşün esası edebi türler teorisi merkezli: “Edebi türler teorisi bir sıralama prensibidir. Bu teori edebiyatı ve edebiyat tarihini zaman, yer, dönem ve milli dil gibi unsurlara göre değil, fakat özellikle edebi kuruluş ve yapı çeşitlerine göre sınıflandırır. Herhangi bir eserin tenkidi ve değerlendirilmesinde , tarih incelemeleri dışında bu çeşit incelemelere başvurulur.”¹ Bir yazar kendini mektupları yoluyla aktarabiliyorsa neden o mektuplar edebi eser olmasın? Üslup mükemmelliği mektup tarzının esası olan samimiyetle birleşirse ortaya çıkan mahsul pek âlâ sanat eseridir. Pek çok edip bunun farkında oldukları için özel mektuplarını daha hayattayken kendi elleriyle yayınlamışlardır . Kafka’nın Milena’ya Mektuplar’ının, İsmet Özel’le Ataoğulları arasındaki mektuplaşmaların edebi olmadığını kim iddia edebilir? Şu da ilave edilmeli ki, mektup nev’i sanatsal kurgunun hayata en yakın yüzünde yer alabilir. Ama, hayatı bile edebi bir metin gibi yaşayanlar, onu her an yeniden kurgulayanlar için.

“Edebi bir tür olarak değerlendirelim veya değerlendirmeyelim neticede yazarların mektupları harika metinler. Onlarsız edebiyat sakat olurdu.”²

Üçüncü görüş ilk iki görüşün doğruluğu ya yanlışlığına bakılmaksızın daima doğrudur. Mektupları Poetika Denemeleri olan Rilke’den, ahlaki öğütler veren Fenelon’a, Camus’nün ideolojik mektuplarından Volter’in siyasi mektuplarına kadar mektuplar sadece edebiyata değil poetika, tarih, siyaset, sosyoloji gibi pek çok bilime kaynak teşkil ederler.

II. EDEBİYATÇILAR ÖZEL MEKTUPLARINDA SAMİMİ MİDİRLER?

“Mektup kendi hususiyeti içerisinde yabancı nazarlardan muhafaza edilerek yazılır ve okunur. Muhatabı istisnalar dışında özeldir. Kafka, 10.7.1914 tarihli mektubunda şöyle der: “Mektubu ne kimselere göster ne de ortalarda bırak. Yırt en iyisi. Didik didik et ve parçaları balkondan avludaki tavuklara at. Onlardan gizlim saklım yok çünkü.”³

Fakat bir edip mektuplarını yazarken hiç mi bir gün yayınlanabileceği düşüncesini taşımaz? Ve bu düşünce mektubun esası olan “samimiyet”i hiç mi sarsmaz? Sarsarsa ona “mektup” denilebilir mi? Tarihin tozlu rafları arasından bin bir güçlkle bulunup çıkartılan mektuplar bir yana hayattayken mektuplarını kendi elleriyle yayınlayan yazarlara ne demeli? Halikarnas Balıkcısı Azra Erhat’ tan mektuplarını bir gün mutlaka yayınlayacaklarına dair söz

¹ Edebiyat Biliminin Temelleri , R. Wellek, A. Warren, Çev: A. Edip Uysal, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1973, s. 311

² Şirazedden Şirazeye, Ömer Lekeşiz, Timaş Yayınları, İst. 1997, Mektup, s. 125

³ Kafka’nın ailesine Mektupları, Düşün Yayınları, İst. 1984

ister. Aziz Nesin yazdığı her şeyin edebi bir metin olduğuna inanan yazarlardandır ve kime yazılırsa yazılsın mektuplarını halka mal etmek niyetindedir.

Mektuplara sinen bu kurgu havası mektubu edebiliğe biraz daha yaklaştırmış gibi görünse de edebiyat tarihine malzeme veren yazarın seyirci nazarına görünmek istediği şekilde yansıma gayretini ortaya koyması bakımından sun'i bir müdahale şüphesi doğuruyor. Mektupları kendileri ya da sevdikleri tarafından yayınlanan yazarların, yayın hazırlığı sırasında yaptıkları (ölçümü bizim için gayrimümkün) bir takım değişiklikler var ki bu şüpheyi başka bir yönüyle besliyor. Mektupların bir kısmı hiç yayınlanmıyor. Bazı bölümleri çıkarılıyor, değiştiriliyor, düzeltiliyor. Galiba yazar mektuplarından önce edebiyat tarihine nasıl geçmek istediğini kurguluyor.

III. EDEBİ MEKTUPLARIN YAYINLANMASI YAZARIN MAHREMİYETİNE TECAVÜZ DEĞİL MİDİR?

Diğer taraftan bu durum: Mektupların yayınlanması yazarın ferdiyetine ve mahfiyetine bir tecavüz değil midir? Edebiyatçılara ait her mektup yayınlanmalı mıdır? Mektup yayıncılığının bir sansüre, ahlaki bir takım kaidelere ihtiyacı yok mudur? Sorularını gündeme getiriyor ki, bunlar oldukça içinden çıkılmaz sorular. Enver Paşa karısı Naciye Sultan'a sarf ettiği mahrem cümlelerin yabancı nazarlara arzından rahatsız olmaz mıydı? Ali Ekrem Bolayır "oğlum" diye hitab ettiği Suut Kemal Yetkin'e yazdığı samimi ama galiz ifadelerin edebiyat tarihi için bir kriter olmasından? Onca yazar çoğu onun nüfuzundan faydalanarak kendilerine iş bulması veya buldukları işlerde bazı kolaylıklar sağlaması için, İzzet Melih'e yazdıkları mektupların bilinmesinden?...

Bu konu da "Bir edibin ya da toplumun kaderi üzerinde söz sahibi olmuş insanların "özel" hayatları var mıdır, yoksa onlar özel hayatlarıyla da topluma ve edebiyat tarihine mal olmuş insanlar mıdır?" sorusu çerçevesinde ele alınıp çözümlenmeli. Ya da nazarımızı edebiyatçıları "daha az edebi ama daha çok insan" olarak görmeye alıştırmalı.

Bibliyografya

- "Mektup Türüne Giriş", Bedrettin Tuncel, Türk Dili, No:274, Temmuz 1974
- "Tanzimat Dönemine Değin Mektup", Orhan Şaik Gökyay, Türk Dili, No:274, Temmuz 1974
- "Mektup Türü Üzerine", Bedrettin Tuncel, Tercüme, C.XVI, No: 77-80, 1964, s. I-X
- "Önsöz", Ömer Faruk Aktün, Namık Kemal'in Mektupları, İst. Edebiyat Fak. Mat., 1972
- "Türk Edebiyatında Mektup", Fevziye Abdullah Tansel, Tercüme Dergisi, Mektup Özel Sayısı, c.XVI, nr. 77-80, 1964
- "Mektuplar Üzerine Birkaç Söz", Güzel Yazılar: Mektuplar, (Haz. İ. Parlatur, İ. Engünün, O. Okay, Z. Kerem, K. Yetiş, N. Birinci), TDK yay. Ankara, 1997

"Yine Yakmış Yar Mektubun Ucunu", İskender Pala, Türk Edebiyatı, s.253, Kasım 1994

MEKTUP NEŞRİ

Bir yazarın mektuplarına ulaşmak herhangi bir eserine, sürpriz bir yazısına ulaşmak kadar kolay değil; iğneyle kuyu kazmak kadar zor. Bir tek yazarın mektuplarının tesbit edilmesi, toplanması bile oldukça zahmetli bir iş. Zeynep Kerman, mektuplarını toplarken Tanpınar'ın bütün dotlarının kapısını çaldığını bazılarının görüşmek bile istemediğini, bazılarının hasis davrandığını anlatır¹. İnci Enginün Abdülhak Hamid'in Mektuplarını neşrederken mevcudiyetinden haberdar olmasına rağmen ulaşamadığı mektuplardan söz eder². Fuat Köprülü Fevziye Abdullah Tansel'in Namık Kemal'in mektuplarını toplaması işini "çok uzun ve zahmetli bir mesai" olarak niteler.

Bu zorluk mektup üzerindeki tasarruf sahibi şahıstan başlıyor. Mektuplar gönderildiği andan itibaren yazardan çıkıp muhatabının mülkiyetine dahil oluyorlar. Rıza Tevfik gibi yazdığı her mektubun bir nüshasını saklamamışsa (Onun her mektubun bir nüshasını sakladığından ne kadar eminiz?) bir yazarın mektuplarının tümüne ulaşmak kimlere, kaç tane mektup yazdığını tesbit etmek ne nisbette mümkün olabilir? Hangi yazarın neşredilmiş mektuplarının "mektupların tümü" olduğu konusunda kesin bir hüküm verilebilir? Fevziye Abdullah Namık Kemal'in mektuplarına yazdığı önsözde "N. Kemal'in Yok Edilen Mektupları" başlığı altında, Kemal'in mektuplarının çoğunun yakılarak, toprağa gömülerek ya da suda eritilerek yok edildiğini; Turan Alptekin Kitap-lık dergisiyle yaptığı söyleşide³ Zeynep Kerman'ın yayınladığı "Tanpınar'ın Mektupları"nın çok eksik olduğunu Tanpınar'ın evinde, Kenan Bey'de eski harflerle ailesine yazılmış pek çok mektup gördüğünü ifade ediyor. Hangi yazarın mektupları bir kitapta toplansa dergilerde o kitapta yer almayan mektuplarla ilgili makaleler de yayınlanmaya başlıyor.

Mektuplarını kendisi sağken yayımlayan yazarlar daha çok yaşadığımız devrin insanları. (Aziz Nesin, İsmet Özel, Ataoğlan Behramoğlu, Samiha Ayverdi, M. Önal Mengüşoğlu vs.) Aile mektupları genellikle yazarın aile çevresi tarafından (eşi, oğlu, kızı, torunu) yayımlanıyor.

¹ Mektuplar, Ahmet Hamdi Tanpınar, (Haz. Zeynep Kerman), Kültür Bakanlığı Yay. , Ankara 1974, VII+328 s. +2 klişe (2. Baskısı Tanpınar'ın Mektupları ismiyle , Dergah Yay., İst. 1992, 275 s.)

² Abdülhak Hâmid'in Mektupları I (Haz. İnci Enginün), Dergah Yayınları, İstanbul 1995, 2 cilt, 264-846 s.

³ S.40, Mart-Nisan 2000

Yazarın yine yazar olan dostları da kendilerine gelen mektupları kendileri yayınlamayı tercih ediyorlar. Dolayısıyla neşredilmiş mektupları toplarken bir yazarın biyografisinden, hatıralarından tutun da mektup gönderebileceği bütün yazar dostlarının neşrettikleri makale ve eserleri göz önünde bulundurmanız gerekiyor. Bu da yetmiyor, bir de gündelik hayatın teferruatı içinden mektuplar çıkıyor, gündelik hayatın seyriyle mektuplar yayınlanıyor.

Ellerinde bir kitap tutarında mektup bulunmayanlar (ki bir yazarın bir kitap tutarında mektubunu toplamak oldukça zor) malzemeyi istedikleri gibi kullanabiliyorlar. Hiçbir sınırlama olmadan her çeşit dergi ve kitapta, her çeşit konu başlığı altında mektup neşredilebiliyor, alıntılanabiliyor. Mektubu yazan veya kendisine mektup yazılan kişi(ler), mektupta bahsedilen şahıs veya olaylar o mektubun neşrine, tekrar neşrine, alıntılanmasına vesile olabiliyor. Dolayısıyla neşredilmiş olsa bile makale başlıkları, kitap isimleri bir yazarın mektuplarına ulaşmak için yeterli olmuyor. Yine de gözden kaçan mektuplar olabiliyor. İnci Enginün Ahmet Haşim'in mektuplarını toplarken 1968 yılında basılan Mustafa Baydar'ın Hamdullah Suphi Tanrıöver adlı çalışmasında yer alan Hâşim'in Hamdullah Suphi'ye yazdığı 30.4.1933 tarihli mektubu görmemiş olmalı ki hazırladığı kitaba almamıştır.

Pek az yazarın mektupları bir kitap hacmini doldurabilecek kadar çok. Bir kitap hacmini doldursa da, farklı ellerde buldukları ve bir araya getirilmelerinin zorluğu mektupların genellikle parça parça neşrine sebebiyet veriyor. Doğrudan doğruya bir şahsın mektuplarını toplayan kitaplar genellikle o yazarın bir tek kişiye gönderdiği mektuplar oluyor. Okuyucu yazarın mektuplarını hangi mektuba mukabil cevap olarak yazdığını (Mektuplar ancak iki ünlü arasında gidip geliyorsa ikisinin de ittifakıyla mektuplaşma olarak yayınlanabiliyor), mektuplarda isimleri geçen şahısları, bir takım olayları bilmediği için ek bilgilere açıklamalara ihtiyaç duyuluyor. Bazen de mektuplardaki bazı isimler, ibareler, cümle ve paragraflar, hatta mektubun tümü sansüre ve müdahaleye uğrayabiliyor..

Sayıları az da olsa bir kısım kitaplar da çeşitli şahıslar tarafından kendisine mektup gönderilenin üst başlığı altında toplanıyor. Dolayısıyla bir çeşit mektup antolojisi mahiyeti arz ediyorlar. Doğrudan doğruya mektup seçkisi olarak düşünülmüş Türk mektuplarını ihtiva eden iki özel sayı ve bir kitap çalışması da var.

Sonuçta mektup tesbiti kütüphanelerce kitap ve mecmuanın birer birer elden geçirilmesini gerektiren bir mahiyete bürünüyor.

Tez Çalışmamız Sırasında İstifade Edilen Dergiler

An. Ün. Tarih Araştırmaları Dergisi	Tarih Dünyası
Ankara Ün. DTCF Dergisi	Tarih Konuşuyor
Ankara Ün. DTCF Türkoloji Dergisi	Tarih Sohbetleri
Atatürk Ün. Ed. Fak. Türkoloji Dergisi	Tarih Ve Düşünce
Belgelerle Türk Tarihi	Tarih ve Edebiyat Dergisi
Büyük Doğu	Tarih ve Medeniyet
Çınaraltı	Tarih ve Toplum
Dergah	Tarih Vesikaları
Düşün	Tercüme Dergisi
Harp Tarihi Vesikaları	Toplumsal Tarih
Hayat Ayna	TTK Belleten
Hayat Tarih	Türk Dili
Hisar	Türk Edebiyatı
Hürriyet-Gösteri	Türk Kültürü
İlmî Araştırmalar	Türkiyat Mecmuası
İst. Ün. Ed. Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi	Türklük Mecmuası
Karaelmas (Zonguldak Halkevi Mecmuası)	Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası
Kaşgar	Yakın Tarihimiz
Kaynaklar	Yedi İklim
Kitap-lık	Yeni Dergi
Kubbealtı Akademi Mecmuası	Yeni Tarih Dergisi
Marmara Ün. Fen Ed. Fak. Türklük Araştırmaları Dergisi	Yeni Türk Mecmuası
Milli Kültür	Yeni Ufuklar
Papirüs	Yıllarboyu Tarih
Resimli Tarih	Yücel
Selçuk Ün. Fen Ed. Fak. Dergisi	Ziya Gökalp Mecmuası
Tarih Coğrafya Dünyası	

Tatanan fakat içinde mektupla ilgili malzeme bulunamayan dergiler

Anadolu Ün. Fen Ed. Fak. Dergisi
Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi
Atsız Mecmuası
Cumhuriyet Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi
Dolunay
Ege Ün. Ed. Fak. Türk Dili ve Ed. Araştırmaları Dergisi
Ege Ün. Tarih İncelemeleri Dergisi
Erguvan
Galatasaray Dergisi
Gergedan
Hacettepe Ün. Fen Ed. Fak. Dergisi
Hayat Mecmuası
Kayıtlar
Merdiven
Musiki Mecmuası
Osmanlı Araştırmaları
Sivas Cumhuriyet Ün. Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi
Şadırvan
Tarih Semineri Dergisi
Tarihten Sesler
Türk Kültürünü Araştırma Dergisi
Türk Yurdu
Ülkü Mecmuası
Virgöl
Yeni Adam
Yönelişler Dergisi

TÜMÜYLE MEKTUPLARDAN OLUŞAN KİTAPLAR BİBLİYOGRAFYASI

A

- Abdülhak Hâmid'in Mektupları (Haz. İnci Engünün), Dergah Yayınları, İstanbul 1995, 2 cilt, 264-846 s. (ilk baskı Mektuplar adıyla)
- Ağabeyime Mektuplar, Metin Önal Mengüşoğlu, Pınar Yayınları, İst. 1995, 94 s.
- Almanya Gurbeti- Sabriye Mektuplar, fethi Savaşçı, İstanbul Yeditepe Yay. 1977, 112 s.
- Ali Ekrem Bolayır'dan Suut Kemal Yetkin'e Mektuplar, (Giriş, çevrimyazı ve notlar: M. Kayahan Özgül), Oğlak Yayınları, İstanbul 1996 132 s.
- Ali İlmî Fânî'ye Bir Mektup "Şiir ve Sanat Anlayışı Üzerine", (Haz. Abdullah Uçman), Kitabevi, İst. 1996, 112s.
- Âlî'ye Mektuplar, Mehmet Kaplan (Haz. Zeynep Kerman), Dergah Yay., İst. 1992, 271 s.
- Arkadaşım Orhan Kemal ve Mektupları, (Haz. Fikret Otyam), E Yay. İst. 1975, 496 s.
- Asya Mektupları, Niyazi Berkes, Yapı Kredi Yayınları, İst. 1999, 243 s. (1.b. Çağdaş Yayınları, İst. 1976)
- Atatürk'ten Mektuplar, (Hz.Prof. Dr. Ayşe Afetinan), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1989, 13 + 20 s (2. Baskı)
- Atatürk'ün Özel Mektupları, (Haz. Sadi Borak), 1.Basım: Varlık Yay. İst. 1961 (42 Mektup), 84 s /2. Basım: Varlık Yayınları. 1970 (80 mektup), 190 s. / 3. Basım: Çağdaş Yayınları, 1980/ Dördüncü Basım: 1998 (157 mektup), 316 s.
- Atatürk Gaziantep'te, Mektuplar, Belgeler, Fotoğraflar, Anılar ve Gaziantep Nüfusuna Tescili, (Hz.Ahmet Solmaz), Gaziantep Kültür Derneği Yayını, Eko Matbaası, İst. 1983, 168 s.
- Atsız'dan Adile Ayda'ya Mektuplar, (Haz. Fethi Tevetoğlu), Ayyıldız Mat. Ankara 1988, 126 s.
- Aziz Nesin Ali Nesin Mektuplaşmaları, Düşün Yay., İst. 1994-95, 334+252+238+312 s.
- Aziz Nesin Tahsin Saraç Mektuplaşmaları, Düşün Yay., İst. 1994
- Baba İnönü'den Erdal İnönü'ye Mektuplar, (Haz. Sevgi Özel), Bilgi Yay., Ankara 1988, 234 s.
- Başvekil Sayın Adnan Menderes'e Devletimiz Hukuku Hakkında Mektuplar- Erhan Löker, Örnek Mat. Ankara 1955, 52 s.

B

Baba İnönü'den Erdal İnönü'ye Mektuplar, (Basıma Hazırlayan: Sevgi Özel), Bilgi Yayınevi, Ankara 1988, 235+5 s.

Başvekil Sayın Adnan Menderes'e Devletimiz Hukuku Hakkında Mektuplar, Erhan Löker, Örnek Mat. Ankara 1955, 52 s.

Bediüzzaman Said Nursi'den Hapisane Mektupları, Haz. Necmeddin Şahiner, Yeni Asya Yayınları, İst. 1992, 183 sh.

Bedreddin Tuncel'e Mektuplar, (Haz. Alpay Kabacalı), Yapı Kredi Yay., İst. 1995, 125 s.

Bedri Rahmi-Eren Eyüboğlu-Aşk Mektupları (1932-1933)-, Yayına Hazırlayan: Mehmet Hamdi Eyüboğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İst. 1999, 196 s.

Bedri Rahmi-Eren Eyüboğlu-Aşk Mektupları (1933-1934)-, Yayına Hazırlayan: Mehmet Hamdi Eyüboğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İst. 2000, 246 s.

Beşir Fuat'ın Mektupları "İlk Türk Materyalisti", (Haz. C. Parkan Özturan), Arba Yay., İst. (Tarih yok), 80 s.

Beyaz Mektuplar, Bekir Berk, (Haz. Ahmet Ersöz), Feza Yay., İst. 1993, 229 s.

Bîgâne Durmayın Âşinânıza – Müftüoğlu Ahmet Hikmet'in Mektup, Şiir ve Günlükleri, (Haz. M. Kayahan Özgül), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Bilim ve Kültür Eserleri Serisi, İst. 1996, 239 s.

Bilinmeyen Mektuplarıyla Nazım Hikmet Orhan Kemal Dostluğu, Kemal Sülker, Amaç Yayıncılık, İst. 1988, 141+17 s. (1988/1990/1991)

Bir Dostun Mektupları, Mahmut Goloğlu, Kalite Mat., Ankara 1974, 103 s.

Bir Kürt Aydınından İsmet İnönü'ye Mektup, Mustafa Remzi Bucak, Doz Yay. İst 1991, 116 s.

Bir Kürt Aydınından Mustafa Kemal'e Mektup, Celadet Bey, (Haz. Emir Celadet Ali Bedirxan)Doz Yay., İst. 1992, 120 s.

Bir 150'liğin Mektupları, İli İlmî Fânî, "Ali İlmî Fânî'den Rıza Tefik'e Mektuplar", (Haz. Doç Dr. Abdullah Uçman- Dr. H. İnci), Kitabevi, İst. 1998, 208 s.

Birmeyen Hasret, Berrin Menderes, (Haz. Nazlı Ilıcak), Dem Yay., İst. 1989, 219 s. (3. B.)

Bursa Cezaevinden Vâ-Nû'lara Mektuplar, Nazım Hikmet, Cem Yay. İst. 1970

Türk Mektupları, Busbecq (Tercüme eden: hüseyin Cahit Yalçın) Remzi Kitabevi, İst.[b.t.yok], 318 sh.

C

Cemal Süreyya'dan Mektuplar, (Haz. Ahmet Arif), Kaynak Yay. İst. 1992, 96 s.

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Cornelius'a Mektuplar, Orhan Peker, (Haz. Ferit Edgü), Yapı Kredi Yay. İst. 1993, 182 s.

Ç

Çilehane Mektupları, Tahir Olgun, (Hazırlayan C. Kurnaz, G. Erişen), Akçağ Yay. Ankara 1995, 259 s.

Çobandan Mektuplar (Sohbet Mektup Ropörtaj), Abdurrahim Karakoç, Tema Yayınları, Ankara 1996

D

Din Üzerine Paşama Mektuplar, Ayşe Nil, Sarmal Yay. İst. 1997, 160 s.

Dost Mektuplar, Yusuf Ziya İnan, Sorgut yay. İst. 1978, 272 s.

Dost Mektupları "Mektuplarıyla Edebiyatçılarımız", (haz. Yaşar Nabi Nayır), Varlık Yay. İst. 1972, 196 s.

Dostlara Mektuplar, Fikret Mualla, (Hazırlayan ve sunan Ferit Edgü) Yapı Kredi Yayınları, İst. 1995, 151 s.

Döne'ye Mektuplar, Ali Kemal Gözükara, (y.y. yok) 1992, 141 s.

E

Edebi Mektuplar "Divan Edebiyatının Bazı Beyitlerinin İzahına Dair", Tahir Ongun, (Haz. Cemal Kurnaz), Akçağ Yay. Ankara 1995, 210 s.

Edebiyat-ı Cedideye Dair Ali Ekrem'den Rıza Tevfik'e Bir Mektup, (Haz. Doç. Dr. Abdullah Uçman), Kitabevi, İst. 1997, 136 s.

Edebiyatçı Jön Türklerin Mektupları "Jön Türklere Dair Vesikalar I" (Haz. Doç. Dr. Birol Emil), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, İst. 1982, 116 s.

Enver Paşa'nın Özel Mektupları, (Haz. Arı İnan), İmge Kitabevi, İst. 1997, 678+6 s.

Ermeni Rahiple Mektuplaşmalar, Yalçın Küçük, tekin Yay. İst. 1989, 88 s.

Ertuğrul Süvarisi Ali Bey'den Ayşe Hanım'a Mektuplar (Haz. Canan Eronat), Yapı Kredi Yay. İst. 1995, 84 s.

Evime ve Nihal'e Mektuplar, Cahit Sıtkı Tarancı (Haz. Prof. Dr. İnci Engünün), TDK Yay. Ankara 1989, 96+8s.

F

Fuzuli'nin Mektupları, (Haz. A. Karahan), İbrahim Horoz Basımevi, (İst. Ün. Ed. Fak. Türk Dili ve Ed. Dalı Mezunları Cemiyeti Yayını, No:4), İst 1948, 46+14 s.

G

Geceyarısı Mektupları, Salah Birsal, Bağlam Yay. İst. 1991, 120 s.

Genç Bir Şairden Genç Bir Şaire Mektuplar, A. Behramoğlu- İ. Özel, Oğlak Yay. Ankara 1995, 236 s.

Girit Hatıraları, Tahmizcizâde Mehmet Macit, Tercüman, 1001 Temel Eser Serisi, İst 1977, 135 s.

Görölmüştür- Hapisane Mektupları, (Yazarı yok), Yarı Yay. Ankara 1985, 110 s.

Gölşen-i Mektubat, Mehmet Necip(Midillili), Kasbar Mat. İst. 1308/1891, 217 s.

H

Hanım Mektupları, Halide Nusret Zorlutuna, Orhaniye Mat. İst. 1923,79 s.

Hususi Mektuplarına Göre Namık Kemal ve Abdülhak Hamit, (Haz. Fevziye Abdullah Tansel), Güneş Matbaası, Ankara 1949, 172 s.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Mektupları ve Tiyatro Eleştirileri, (Haz. Abdullah-Gülçin Tanrikulu), Özgür Yayınları, İst. 1998, 295 s.

Hüsni Akıncı'dan Tansu Çiller'e Mektuplar, Bilkamat Yay. Ankara 1997, 309 s.

İ

İdama Beş Kala, Câvit Bey, Emre Yayınları, İst. 1993, 224 s.

İki Gözüm Ayşe (Sabahaddin Ali'nin Özel Mektupları), Yayıma Hazırlayanlar:Ayşe Sıtkı, Doğan Akın, Ataol Yayıncılık, İst. 1990, 161 s.

İki Gözüm Aziz Kardeşim, Efendim, (Haz. Nükhet Esen), Yapı Kredi Yay. , İst. 1994, 143 s

İlhan Arsel'e Mektuplar, Turan Dursun, Kaynak Yay. İst. 1996, 96 s.

İngiltere Mektupları, Hasan Ali Yücel, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1958, 160 s. (İş Bankası Kültür Cep Kitapları No:8)

İnkılap Mektupları, Uğur Mumcu, Uğur Mumcu Araştırma Vakfı Yay. Ankara 1987, 238 s. (16. B 1997)

İntikad, Muallim Naci- Beşir Fuat, Mahmutbey Mat. İst. 1304/ 1887, 101 s.

J

Jurnal II, Cemil Meriç, İletişim Yayınları, İst. 1993, 349 sh.

K

Kardeş Mektupları, Bedri Rahmi Eyüboğlu, (Haz. M. Hamdi Eyüboğlu), Bilgi yay. Ankara 1985, 362 s.

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. FâtiH Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Kemal Tahir'den Fatma İrfan'a Mektuplar, Sander Yay. 1979, 383 s.

Kemal Tahir'e Mapushaneden Mektuplar, Nazım Hikmet, Bilgi Yay. Ankara 1968, 417 s. (1975/90/91/92/96)

Kendi Mektuplarıyla Enver Paşa, (Haz. Şükrü Hanioglu), Der Yay. İst. 1989, 286 s.

"Kuzum Bülent-Ecevit'e Aileden Mektuplar-", Faruk Bildirici, Doğan Kitap, İst. 2000, 108 sh.

L

Limni ve Malta Mektupları "Ziya Gökalp Küllüyatı II), (Haz. Fevziye Abdullah Tansel), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1965, XX+ 644 s. (Türk Tarih Kurumu Yayınları No: 18)

Lüsyen Hanım'dan Abdülhak Hâmid'e Aşk Mektupları (Çev. İsmail Yerguz), Oğlak Yayınları, Ankara 1997, 203 s., (Eserin birinci baskısı Fransızca yayınlanmıştır: Letters a Abdülhak Hamid 1920-1927, Lüsyen Abdülhak Hamid, İstanbul Matbaacılık ve Neşriyat Türk An. S. 1932, 192 s)

M

Mach 1'den Mektuplar, Sevim Burak, Logos Yay. İst. 1990, 270 s.

Mamak Mektupları, Yılma Durak. Ocak Yay. Ankara 1987, 96 s.

Mektubat, Beşir Fuat-Fazlı Necip, Mihran Matbaası, İst. 1305/1888, 127 s.

Mektubat, Muhammed Es'ad Efendi, Şehzadebaşı Evkaf Matbaası, İst. 1338-1340, 180+4 s.

Mektûbat, Said Nursî, Sözler Yayınevi, İst. 1994, 503 sh.

"Mektubât-ı Hulusî Darende", Hulusî Ateş (ks), Yayına Hazırlayan: Doç. Dr. Mehmet Akkuş, Esseyit Osman Hulusî Vakfı Yayını, Şelale Matbacılık, Darende 1996, XVII+424 sh.

- Mektubât-ı Şahı Hazne (Şeyh Ahmed el-Haznevi (ks)'nin Mektupları, Haz: yok, Menzil Yayınevi, Adıyaman 1999, 344 s.
- Mektuplar, Abdülhak Hâmid, (Yay. Süleyman Nazif), Matbaa-i Âmire, İst. 1334/1918 (I. C.333+4, II. C. 338+4 sh)
- Mektuplar, Ahmet Hamdi Tanpınar, (Haz. Zeynep Kerman), Kültür Bakanlığı Yay. , Ankara 1974, VII+328 s.
- (2. Baskısı Tanpınar'ın Mektupları ismiyle , Dergah Yay., İst. 1992, 275 s.)
- Mektuplar, Behçet Necatigil, (Haz. Ali Tanyeri- Hilmi Yavuz), 1000 tane Yay. İst. 1989
- Mektuplar, M. Nusret Tura, (Haz. M. E. Kılıç), İnsan Yay. İst. 1995, 208 s.
- Mektuplar Makaleler, Yahya Kemal, İstanbul Fetih Cemiyeti, Baha Matbaası, İst. 1977, 342 s.
- Mektuplardan Gelen Ses, Sâmiha Ayverdi, Hülbe Basım Yayın Aş., Ankara 1985,103 s.
- Mektuplarım, M. Nâci, Matbaa-i EbuZZiya, İst. 1303/1886, 96 s.
- Mektuplarıyla Halikarnas Balıkçısı, (Hz. Azra Erhat), Çağdaş Yay. İst. 1976, 296 s.
- (1979/80/85)
- Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. FâtiH Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.
- Mevlana'nın Mektupları, (Haz. M. F. Nafiz Uzluk), Sebat Basımevi, İst. 1937, 174+ 27 s.
- Mektuplar, Mevlana Celaleddin, (Haz: Abdülbaki Gölpınarlı), Yeni Matbaa, İstanbul 1963, XXIII+312 s.
- Muhaberat ve Muhaverat, A. Mithat-M. Naci, Tercüman-ı Hakikat Mat. İst. 1301/1884, 208 s.
- Muhammed İhsan Oğuz'dan Mektuplar, Oğuz Yayınları, İst. 1994, I. Cilt 555, II. Cilt 607 s.
- Muharrerat-ı Hususiye-i Akif Paşa, Matbaa-yı EbuZZiya, Konstantiniyye 1301, 80s

N

- Namık Kemal'in Mektupları, Ömer Faruk Akün, İst. Edebiyat Fak. Mat. 1972, 544 s. (F.E. Tansel Tarafından hazırlanan mektupların kronolojik bir tetkiki ve tenkidi)
- Namık Kemal'in Mektupları, (Haz. Fevziye Abdullah Tansel), 4 cilt, Türk Tarih kurumu Basımevi, Ankara
- I. İstanbul, Avrupa ve Magosa Mektupları, 1967, XLIII+518 s.
  - II. İstanbul ve Midilli Mektupları I, 1969, XXX+ 532 s.
  - III. Midilli Mektupları II, 1973, LXXI+572 s.
  - IV. Rodos ve Sakız Mektupları, 1986, LXXIII+760 s.

Nazım İle Piraye (Derl. Mehmet Fuat), De Yay. İst. 1975, 319 s. (mektuplar-şiiirler), (1976/88/90/91/95)

Nazım'ın Bilinmeyen Mektupları (Adalet Cimcoz'a Mektuplar 1945-50), (Hz. Şükran Kurdakul), Broy Yay. İst. 1986, 110 s. (1986/87)

Notlar/ Mektuplar, Kemal Tahir, Bağlam Yay. İst. 1993, 342 s.

O

Oğlum, Canım, Evladım, Memedim (Cezaevinden Mehmet Fuat'a Mektuplar) , Nazım Hikmet, De Yay. İst. 1968, 173+8 s. (Sonraki baskılar Cezaevinden Mehmet Fuat'a Mektuplar adıyla 1994)

Onuç Günün Mektupları, Mehmet Süreyya, Can Yay. İst. 1990, 107 s. (1992/98)

Osmaniyeli Mektuplar, O. Nuri Poyrazoğlu, Ürün Yay. İst. 1998, 119 s

Ö

Öğrencime Mektuplar, Vehbi Vakkasoğlu, Nesil Basım Yayım İstanbul 1996-97, 3 c., 202+208+248 s

P

Paris'ten bir Mektup, Mustafa Fazıl Paşa, Artin Asaduryan Mat. Dersaadet. 1326/1910, 28 s.

Piraye'ye Mektuplar, Nazım Hikmet, (Hz. Mehmet Fuat) , Adam Yay. İst. 1998, 2 cilt, 367+372 s.

R

Rıza Tevfik – Şiiirleri ve Mektupları, Semih Lütfü Kitabevi, (Tarih ve yer yok), 163 +V s.

Rüya Mektupları, Asiye Hatun, (Hz. Cemal Kafadar), Oğlak Yayınları, İst. 1994, 105 s.

S

Sabahattin Eyüboğlu ve Köy Enstitüleri Tonguç'a ve Yakınlarına Mektuplarıyla, Mehmet Başaran, Cem Yayinevi, İst. 1990

Sami Paşazâde Sezâi'nin Hakaye, Hatıra, Mektup ve Edebî Makaleleri , (Hz. Zeynep Kerman) İst. Ün. Edebiyat Fak. Yayınları, İst. 1981, 372 s.

Serin Mavi (Behçet Necatigil'den Eşine Mektuplar), (Hz. Selma Esemem Necatigil, Ayşe Sarısayın Necatigil), Yapı Kredi Yayınları, İst. 1999, 108 s

Süleyman Nazif- Hayatı, Kitapları, Mektupları, Fıkra ve Nükteleri, (Haz: İbrahim Alaattin), Semih Lütfi: Suhûlet Kütüphanesi, İst. 1933, 289 s.

Stalingrad'dan Son Mektuplar, Muammer Sığırcı, Kıyı Yay. İst. 1988, 45 s.

Ş

Şirin Kanadından Mektuplaşmalar, A. Behramoğlu- M. Demirtaş, Toplumsal Dönüşüm Yay. , İst. 1997

Şeriat Böyle, Turan Dursun, Kaynak Yayınları, İst. 1997, 71 s.

Şeyh Abdurrahman Tâgî (KS)'nin Mektupları, (Terceme: Ahmet Yıldırım, Enbiya Yıldırım), Umran Yayınları, Tasavvufi Eserler Serisi, İst. 1995, 239 s.

T

Tanpınar'dan Hasan Âli Yücel'e Mektuplar, (Haz. C. Yücel Eronat), Yapı Kredi Yay. İst. 1998, 102 s.

Temel Ağa'nın Mektupları, (yüksek sesle okuyan: M. Reşat Sümerkan) , Anadolu Sanat Yay. İst. 1997, 98 s.

Tezer Özlü'den Leyla Erbil'e Mektuplar, (Haz. Leyla Erbil) Yapı Kredi Yay. İst. 1995, 65 s. (2.b. 1996)

Turan Dursun'a Mektuplar, İlhan Arsel, Kaynak Yay. İst. 1996, 143 s.

Ü

Ünlülere Mektuplar, Turan Dursun, Kaynak Yay. İst. 1993, 80 s.

Y

Yakup Kadri'den Hasan Âli Yücel'e Mektuplar, (Haz. C: Yücel Eronat) Yapı Kredi Yay. İst. 1996, 63 s.

Yaşanmamış Mektuplar, Turhan Oğuzbaş, Ay Yayınevi, İst. 1965, 60 s.

Yeni Mektubat, Şeyh Muhammed Ziyauddin, Şeyh Ahmed El- Haznevî, (Terceme: H3akim Feyyaz Karabel), Menzil Kitabevi Yayını , Matbaş, Ankara (tarih Yok), XVI+ 444 s.

Yeter ki Kararmasın, Onat Kutlar, De Yayınevi, İst. 1984, 85 s. (Cezaevindeki gençlere yazılmış mektuplar)

Z

Zincirbozan Mektupları, S. Demirel- N. Iıcak, (Haz. Nazlı Iıcak) , Dem Yay. İst. 1990, 254 s. (5.b)

Ziya'ya Mektuplar, Cahit Sıtkı Tarancı, (Hz. Ziya Osman Saba), Varlık Yayınları (Ekin Basımevi, İst. 1957, 203 s. (1-39 s. Cahitle Günlerimiz- Z. O. Saba)

Ziya Gökalp'in Neşredilmemiş Yedi Eseri ve Aile Mektupları, (Haz. Ali Nüzhet Göksel), Diyarbakır'ı Tanıtma Derneği Neşriyatı No:4, Işıl Matbaası, İstanbul 1956, 79s.

**TÜRK EDEBİYATINDA ÖZEL MEKTUPLAR
BİBLİYOGRAFYASI**

A

ABASIYANIK, SAİT FAİK

Dost Mektupları (Mektuplarıyla Edebiyatçılarımız), (haz. Yaşar Nabi Nayır), Varlık Yay. İst. 1972, 196 s.

Sait Faik Abasıyanık'ın Yaşar Nabi'ye yazdığı biri 4.1.1936 tarihli, ikisi tarihsiz üç mektup **Güzel Yazılar MEKTUPLAR**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Sait Faik Abasıyanık'ın Yaşar Nabi Nayır'a yazdığı 4.1.1936 tarihli mektup

“**Yaşar Nabi Nayır'a Mektuplar**”, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 312-314

Sait Faik'in Yaşar Nabi Nayır'a İstanbul'dan gönderdiği ikisi tarihsiz, biri 4.1.1936 tarihli 3 mektup (Yaşar Nabi: Dost Mektuplar, İst. 1972)

“**Orhan Veli'ye Üç Mektup**”, Papirüs (Orhan Veli özel sayısı), s.8, Ocak 1967, sh. 57-58

Sait Faik'in Orhan Veli'ye yazdığı 14 Mart 1941 tarihli mektup

ABBAS HALİM PAŞA

"**Abbas Halim Paşa Atatürk'e İnanmıştı**", Neşreden: yok, Tarih Coğrafya Dünyası, c.1, s.1, 15 Nisan 1959, sh. 44-45

Abbas Halim Paşa'nın kime yazdığı belirtilmeyen 25 Teşrinisani 1921, 20 Temmuz 1921 ve 21 Temmuz 1921 tarihli mektuplarından parçalar+mektuplardan birinin klişesi

ABDULLAH (EMİR)

"**Timsal-i Deha**", Düşün (Tevfik Fikret Derneği yayını), s.7-8, Eylül-Ekim 1965, sh. 11-16

Emir Abdullah'ın Rıza Tevfik Bey'e yazdığı Tevfik Fikret'le alakalı 2 Şaban 1353 tarihli mektup

Ölümünden Sonra Rıza Tevfik, Mustafa Ragıp Esatlı, Sinan Matbaası, İst. (tarih yok), 167 sh.

Kral Abdullah'ın (Abdullah bin-il Hüseyin) Rıza Tevfik'e yazdığı 23 Zilhicce 1322 tarihli mektup+klişe

ABDURRAHMAN MEHDİ

Türk Dilinin Sadeleşmesi ve Hece Vezni Üzerine Bir Münakaşa, Hazırlayan Abdullah Uçman, Kitabevi, İst. 1997, 184 sh.

"Çocuk Bahçesi" müdürü Abdurrahman Mehdi'nin Rıza Tevfik'e yazdığı biri tarihsiz, diğerleri 3 Teşrinisani 321, Bayramın ikinci günü, 24 Teşrinisani 321 tarihli dört mektup

Mehmed Emin'e yazdığı 4 teşrinisani 321 tarihli mektup

ABDURRAHMAN TÂĞÎ (ŞEYH)

Şeyh Abdurrahman Tâğî (KS)'nin Mektupları, (Terceme: Ahmet Yıldırım, Enbiya Yıldırım), Umran Yayınları, Tasavvufi Eserler Serisi, İst. 1995, 239 s.

Eseri oluşturan irşad ve uhuvvet konulu 77 mektup Şeyh Abdurrahman'ın halifesi Şeyh Abdulkahhar tarafından toplanmış.

ABDÜLAZİZ (SULTAN)

Devrinin İnsanları ve Olayları Arasında Namık Kemal I, M. Cemal Kutay, Maarif Matbaası, İst. 1944, 610 sh.

Sultan Abdülaziz'in kime yazdığı belirtilmeyen bir mektup klişesi

Sultan Aziz'in İntiharı", Halûk Y. Şehsuvaroğlu, Resimli Tarih Mecmuası, c.2, s.23, Kasım 1951, s. 1065-1070

Sultan Abdülaziz'in Topkapı Sarayı'ndan Sultan V. Murad'a gönderdiği mektubun klişesi

ABDÜLBAKİ

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâti̇h Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(İkinci bölüm)

Abdülbaki'den Fikret'e gönderilmiş 8 Mayıs 1307, 31 Mayıs 1307, 26 Temmuz 1307, 11 Ağustos 1307, 2 TE 307 tarihli 5 mektup+klişeler

ABDÜLGANİ SENİ (Yurtman)

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâti̇h Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On sekizinci bölüm)

Abdülgani Seni'nin Tevfik Fikret'e yazdığı 18 KE 1314 tarihli mektup +klişe

ABDULLAH CEVDET

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Abdullah Cevdet'in Peyami Safa'ya yazdığı 26 Temmuz 1932 tarihli mektup

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Dr. Abdullah Cevdet Bey'in Dr. Nihat Reşad Bey'e yazdığı kartpostal

İnkılap Tarihimiz ve Jöntürkler, Ahmet Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İstanbul 1945, 378 sh.

Abdullah Cevdet Bey'in Nihat Reşad Bey'e yazdığı kartpostal +klişe

"Yedi Şairden Hatıralar", Hilmi Yücebaş, Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık, İst. 1960, 208 sh.

Abdullah Cevdet'in Peyami Safa'ya yazdığı 24 Temmuz 1932 tarihli mektup

Sultan II. Abdülhamid'e sunulmak üzere Dahiliye Nazırı Memduh Paşa'ya yazdığı 28 Mayıs 1901 tarihli mektup

"Abdülhamid'e Gizli Mektuplar", neşreden: yok, Tarih Dünyası, Cilt 1 (Özel) , s.1 15 Nisan 1950, sh. 32- 34

Abdullah Cevdet'in Sultan Abdülhamit'e Viyana'dan yazdığı 28 Mayıs 1901 ve 24 Sefer 1319/29 Mayıs 1317 tarihli iki mektup

"Jön Türkler ve Sultan Hamid", Feridun Kandemir, Tarih Konuşuyor, c.4, s.23, Aralık 1965, sh. 1093-1097

Abdullah Cevdet Bey'in, Ağababa Fahri Bey'e yazdığı 15 Şubat 1905 tarihli mektup +klişe

ABDÜLHAK HÂMİD TARHAN

Abdülhak Hâmid'in Mektupları I, II (Haz. İnci Enginün), Dergah Yayınları, İstanbul 1995, 2 cilt, 264-846 s. (ilk baskı: **Mektuplar**, Abdülhak Hâmid, (Yay. Süleyman Nazif), Matbaa-i Âmire, İst. 1334/1918, 2 cilt, 331+338 s.)

Abdülhak Hamid'in 1875-13 Ocak 1889 tarihleri arasında kardeşleri, kayınbiraderi Hüsnü Bey, Pirizade kardeşler, Nasuhi Bey, Namık Kemal, Ali Ekrem, Bahaeddin Bey, Necip Paşa, Recaizade Mehmed Ekrem, Murad Bey, Menemenli Rifat Bey, Sami Paşazade Abdülhalim ve Abdurrahman Hasan Beyler, Mihrünnisa Hanım, İbnülemin Mahmut Kemal Bey'e yazdığı 500 civarında mektup

Mektuplar (Külliyât-ı Âsar), Yay. Süleyman Nazif, Matbaa-yı Âmire, İst. 1334/1918 (I. C.333+4, II. C. 338+4 sh)

Hâmid'in Pirizade İbrahim Bey, Bahaddin Bey, Recaizade Ehrem gibi yakın dostlarına gönderdiği 126 mektup

Hususi Mektuplarına Göre Namık Kemal ve Abdülhak Hamit, (Haz. Fevziye Abdullah Tansel) , Güneş Matbaası, Ankara 1949, 172 s.

İki yazarın birbirlerine gönderdiği pek çok mektuptan alıntılar

İki Gözüm Aziz Kardeşim, Efendim (İmparatorluktan Cumhuriyete Edebiyatçı Mektupları) , (Haz. Nükhet Esen), Yapı Kredi Yay. , İst. 1994, 143 s

Abdülhak Hamid'in İzzet Melih'e yazdığı 30 Ağustos 1932, Kasım 1934 tarihli 2 mektup
Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtih Andı, Yılmaz Taşcıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(Üçüncü bölüm)

Abdülhak Hamid (Tarhan)'in Fikret'e yazdığı 19 şubat 1901, 26 Ağustos 1901 tarihli 2 mektup+klışeler

Girit Hatıraları, Tahmiscizâde Mehmet Macit, Tercüman, 1001 Temel Eser Serisi, İst 1977, 135 s.

Abdülhak Hamid'in Londra'dan Tahmiscizade Mehmet Macit'e gönderdiği 20 Temmuz 1907, 22 Nisan 1908 tarihli iki mektubu

Son Asır Türk Şairleri, İbnülemin Mahmut Kemal İnal, Milli Eğitim Basımevi, İst. 1969, II. Cilt, 695-1278 sh.

Abdülhak Hamid'in Rezaizade Ekrem Bey'e yazdığı 5 ve 27 Mayıs 1884 tarihli mektuplardan alıntılar

Abdülhak Hamid'in Süleyman Nazif'in vefatında İbnülemin'e gönderdiği 6 Şubat 1927 tarihli mektup

Mehmet Emin Yurdakul'un Eserleri-1 Şiirler, Haz. Fevziye Abdullah Tansel, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1969, 473 sh.

Abdülhak Hâmid'in Mehmet Emin'e yazdığı 13 Kanunemvel 1313 tarihli mektup

"**Namık Kemal'in Mektupları**", c.1, Haz. Fevziye Abdullah Tansel, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1967, 518 sh.

Abdülhak Hâmid'in Namık Kemal'in damadı Rifat Bey'e yazdığı 18 Şubat 1909 tarihli mektup

"**Nesteren Üzerine Hamit Ekrem Yazışması ve Hamit'in bir Mektubu**" Dr. İsmail Parlatur, Ankara Ün. DTCF, Türk Dili ve Ed. Arş. Ens. Türkoloji Dergisi, c.VIII, 1979, sh. 123-168

Hâmid'in Rezaizade Ekrem'e gönderdiği 30 Ramazan 1296 tarihli 70 sayfalık mektup + mektubun üç sayfasının klışesi

"**Abdülhak Hâmid'in Bir Çocuk Mecmuasına Mektubu**", Erdoğan Erbay, Dergah, c.8, s.95, Ocak 1998, sh. 5-6

12 Şubat 928 tarihli

"**Abdülhak Hamid'ten Sami Paşazâde Sezâyi'ye Mektuplar**", Güler Güven, İstanbul

Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, c. 15 (Temmuz 1967), sh. 71-92

Hâmid'in Sâmi Paşazâde'ye yazdığı biri tarihsiz, (S. Sezayi'nin 3 Ağustos 1298 tarihli mektubuna cevap) , diğerleri 1 Ağustos 1298 (13 Ağustos 1882), 6 Haziran 1888, 19 Kanun-ı sâni 1305 (31 Ocak 1889), 5 Temmuz 1307 (17 Temmuz 1891), 14 Eylül 1307 (26 Eylül 1891), 25 Şubat 1308 (9 Mart 1893), 31 Mayıs 1309 (12 Haziran 1894), 6 Teşrin-i evvel 1311 (28 Ekim 1895), 21 Eylül 1902, 20 Ağustos 1903, 14 Eylül 1905, 1 Kanun-ı evvel 1909, 11 Anun-ı evvel 1909, 27 Kanun-ı evvel 1909, 21 Teşrin-i evvel 1910, 2 Mayıs 1912, 5 Teşrin-i evvel 1922, 17 Kanun-ı evvel 1926, 15 Kanun-ı sâni 1926, 20 Mayıs 1928, 6 Haziran 1928, 16 Temmuz 1928, 23 Mart 1929, 21 Nisan 1933 tarihli 25 mektup

"Abdülhak Hamid'in Mektupları ve Kitapta Bulunmayan Bir Mektup", Âlim Kahraman, İlmî Araştırmalar, s.3 (1996), sh. 227-230

Hamid'in Londra'da bulunduğu sırada Namık Kemal'in ölümü üzerine Ali Ekrem'e yazmış olduğu 29 Teşrin-i sani 1304 (11 Aralık 1888) tarihli bir taziye mektubu

"Sadullah Paşa'nın İntiharına Dair", İsmail Hakkı Uzunçarşılı, TDK Belleten, c. 14, s. 55 Temmuz 1950, sh. 419-478

Sadullah Paşa'nın hastalığı ve vefatı dolayısıyla Londra sefaretı başkatibi Abdülhak Hamid Bey'in Londra'da iki gazetenin neşriyatından bahis ile II Abdülhamit'e arızası

"Ölümünün Yıldönümünde Abdülhak Hâmid'in Bir Mektubu", (hazırlayan yok) Türk Dili, c.III, s.27, Aralık 1953, sh. 136-137

5 Teşrin-i evvel 1922 tarihinde Viyana'dan Sezai Bey'e gönderdiği mektup

"Mektuplar", Sadeleştirilenler: Cevdet Kudret-Şemsettin Kutlu- Orhan Şaik Gökyay- İbrahim Kutluk- Haluk Aker, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 166-193

Recaizade Mahmut Ekrem'e 17 Teşrin-i evvel 1298, 5 Mayıs 1884, 28 Mayıs 1884 tarihinde yazdığı 3 mektup (Abdülhak Hamid: Mektuplar, c.II)

İbrahim ve Osman Beylere 1876 yılında Paris elçiliği sırasında yazdığı mektup

Sami Paşazade Sezai Bey'e yazdığı tarihsiz mektup (Mektuplar I)

"Yakup Kadri Arşivinden İki Mektup", Bahriye Çeri, Tarih ve Toplum, c. 32, s. 192, Aralık 1999, sh. 366-367 (46-47)

Abdülhak Hâmid'in Yakup Kadri'ye yazdığı 18.7.933 tarihli mektup+klişe

"Hiçbir Yerde Neşredilmemiş Mektuplarıyla Abdülhak Hamid'in Hayatından Yapraklar", Kudret Sinan, Hayat Tarih Mecmuası, c.12, s.12, Ocak 1971, sh. 20-27

Abdülhak Hamid'in kardeşi Osman Bey'e yazdığı 15 Ağustos 1302, 1 Ağustos 1331 tarihli iki, İbrahim Bey'e yazdığı 18 Teşrimievvel 1302 tarihli bir mektubu. +mektupların bazı bölümlerinin klişeleri

“Hiçbir Yerde Neşredilmemiş Mektuplarıyla Abdülhak Hamid’in Hayatından Yapraklar”, Kudret Sinan, Hayat Tarih Mecmuası, c.13, s.1, Şubat 1971, sh. 21-26
Hamid’in yeğenlerine yazdığı ve bir İngiliz muallimeye beslediği aşkı anlatan mektup bölümleri. Ayrıca kardeşlerinden birine yazdığı 8 Temmuz 1292 tarihli bir mektup + mektubun bir kısmının klişesi

“Hiçbir Yerde Neşredilmemiş Mektuplarıyla Abdülhak Hamid’in Hayatından Yapraklar”, Kudret Sinan, Hayat Tarih Mecmuası, yıl 7, c.1, s.2, Mart 1971, sh. 52-56
Namık Kemal’in ölüm haberi üzerine Hüsnü Bey adındaki bir arkadaşına 6 Kanunievvel 1888 tarihinde yazdığı mektup.

Birkaç hafta sonra yine Hüsnü Bey’e ve Sâhipzâde İbrahim Bey’e yazdığı mektuplardan alıntılar. Kardeşi Osman Bey’e 9 Kanunisâni 1309 (1887) tarihinde Londra’dan yazdığı mektup.

“Hiçbir Yerde Neşredilmemiş Mektuplarıyla Abdülhak Hamid’in Hayatından Yapraklar”, Kudret Sinan, Hayat Tarih Mecmuası, yıl 7, c.1, s.3, Nisan 1971, sh. 36-41
Kardeşi Osman Bey’e gönderdiği tarihsiz bir mektup ve kardeşi İbrahim Bey’e gönderdiği 2 Ağustos ve 3 Eylül 1302 (1886), 6 Nisan 1887 ve 30 Teşrinievvel 1303 tarihli ikisi de tarihsiz olmak üzere altı mektup

“Hiçbir Yerde Neşredilmemiş Mektuplarıyla Abdülhak Hamid’in Hayatından Yapraklar”, Kudret Sinan, Hayat Tarih Mecmuası, yıl 7, c.1, s.4, Mayıs 1971, sh. 64-69
Edirne’den kızkardeşine gönderdiği tarihsiz bir mektup, Kardeşlerine toplu olarak hitab ettiği 9 Nisan 1292, 22 Nisan 1302, 10 Kanunievvel 1304, 8 Temmuz 1895 tarihli dört mektup, kime hitab ettiği belli olmayan bir mektup (8 Kanunisani 1292) ve Osman Bey’e gönderdiği tarihsiz bir mektup

“Hiçbir Yerde Neşredilmemiş Mektuplarıyla Abdülhak Hamid’in Hayatından Yapraklar”, Kudret Sinan, Hayat Tarih Mecmuası, yıl 7, c.1, s.5, Haziran 1971, sh. 30-34
İbrahim Bey’e 22 Teşrinievvel 1302, 20 Şubat 1305, 29 Haziran 1310, İsmail Bey’e 1 Teştinievvel 1311, 3 Kanunisani 1905, kardeşlerinden birinin eşine 25 Mart 1309 ve kardeşlerinin tümüne birden hitab ettiği 23 Temmuz 1312 tarihli mektupları.

“Abdülhak Hâmid (Ahmet Midhat Efendi’ye Mektup, Bir Başka Mektubu)”, Tercüme Dergisi, c.XVI, s. 77-80, (1964), sh. 446-44

Abdülhak Hâmid’in Golostan Ahmet Midhat Efendi’ye 19 Teşrinisani 1298 (1Aralık 1882) yazdığı bir mektup ile kime yazıldığı belli olmayan 12 Kanunusani 1910 (Ocak) tarihli diğer bir mektup.

“Abdülhak Hâmid (Recaizâde Ekrem’e)”, Tercüme Dergisi, c.XVI, s. 77-80, (1964), sh. 408
21 Şubat 1911 tarihli mektup

""Abdülhak Hâmid'den Abdülhamid'e Gizli Mektuplar", Neşreden: yok, Tarih Dünyası, c.3, s. 21-22, 15 Temmuz-1 Ağustos 1954, sh. 821-824

Abdülhak Hamid'in Sultan Abdülhamid'e yazdığı biri tarihsiz diğerleri 28 Şubat 313 (12 Mart 898), 3 Mart 314 (17 Mart 898), 13 Mart 314 (28 Mart 898), 30 Mart 898, 25 Mart 898, 22 Mayıs 898 tarihli 6 mektup

"Abdülhak Hamid'in Abdülhamid'e Yazdığı İki Arıza", Resuhi Baykara, Tarih Dünyası, c.3, s. 28-29, 31 Ocak 1952, sh. 1162-1163

Arizalardan biri 14 Kanunievvel 1310 (26 Kanunievvel 1894), diğeri 14 Kanunısani 1908 tarihli.

"Abdülhamid'e Gizli Mektuplar", neşreden: yok, Tarih Dünyası, Cilt 1 (Özel) , s.1 15 Nisan 1950, sh. 32- 34

Abdülhak Hamid'in Sultan Abdülhamid'e yazdığı tarihsiz bir mektup

"Sadullah Paşa'nın İntiharına Dair", İsmail Hakkı Uzunçarşılı, TDK Belleten, c. 14, s. 55 Temmuz 1950, sh. 419-478

Sadullah Paşa'nın hastalığı ve vefatı dolayısıyla Londra sefaretı başkatibi Abdülhak Hamid Bey'in Londra'da iki gazetenin neşriyatından bahs ile II Abdülhamit'e arızası

Abdülhak Hamid'in Neşredilmemiş Mektupları", neşreden: yok, c.1, s.1, Şubat 1956, sh. 27+31

Abdülhak Hamid'in Londra Sefareti Müsteşarı iken Sultan Abdülhamid'e yazdığı 24 Mayıs 898 tarihli mektup

"Timsal-i Deha", Düşün (Tevfik Fikret Derneği yayını), s.7-8, Eylül-Ekim 1965, sh. 11-16

Abdülhak Hamid'in Rıza Tevfik'e yazdığı Tevfik Fikret'le ilgili tarihsiz bir mektup

"Ahmet Haşim İçin", Abdülhak Hâmit, Yeni Türk Mecmuası, c.1, n.10 Temmuz 1933, sh. 845

Abdülhak Hamid'in İstanbul Halkevi Riyaseti'ne yazdığı tarihsiz bir mektup

"Hâmid'e Ait Kıymetli Vesikalar ve Hatıralar", İsmail Hami Danişmend'in Konferansı, Karaelmas, c.1, s.1, 13 Nisan 1938, sh. 15-20 (Bu mektuplar İnci Enginün'ün hazırladığı Abdülhak Hamid'in Mektupları adlı çalışmaya alınmamıştır)

Hâmid'in kardeşi Abdülhak Nasuhî ve Abdülhak Mihrünnisa'ya yazdığı üçer mektubun klişesi

"Halkevi Hâmid Töreninde Akın Karauğuz'un Söylevi", Karaelmas, c.1, s.1, 13 Nisan 1938, sh.23-32

Abdülhak Hâmid'in Karauğuz'a yazdığı 7 mektubun klişesi

ABDÜLHAK HÜSEYİN

"Hâmid ve Çocukları", İnci Enginün, Dergah, c.5, s.56, Ekim 1994, sh. 10-11

Abdülhak Hâmid'e oğlu Abdülhak Hüseyin tarafından gönderilmiş 3 Mart 1913, 28 Mart 1913, Haziran 1913, Temmuz 1913 ve 10 Şubat 1944 tarihli 5 mektup

“Hâmid ve Çocukları II”, İnci Enginün, Dergah, c.5, s.57, Kasım 1994, sh. 17-18

Abdülhak Hâmid'e oğlu Abdülhak Hüseyin tarafından gönderilmiş 31 Mayıs 1914, 12 Haziran 1914, 10 Ağustos 1914 2 Kanunievvel 1914 tarihli dört mektup

ABDÛLHALİM MEMDUH

Son Asır Türk Şairleri, İbnülemin Mahmut Kemal İnal, Milli Eğitim Basımevi, İst. 1969, II. Cilt, 695-1278 sh.

Abdülhalim Memduh'un Süleyman Nazif'e gönderdiği 12 Mart 1316 tarihli mektup

ABDÛLHAMİD (SULTAN BİRİNCİ)

Osmanlı Sultanlarına Aşk Mektupları, (Haz. M. Çağatay Uluçay), Saka Matbaası, İstanbul 1950

I. Abdülhamid'in Ruşşah'a yazdığı 5 mektup + mektuplardan birinin klişesi

"Ruşşah'a Mektup", Sadeleştiren: Orhan Şâik Gökyay, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh 81

Sultan I. Abdülhamid'in Ruşşah'a yazdığı tarihsiz bir mektup

"Padişahlar da Aşık Olur", Adnan Giz, Yıllarboyu Tarih, c.4, s.4, Nisan 1980, sh.58-61

Sultan I. Abdülhamid'in Ruşşah'a yazdığı aşk mektuplarından bazı bölümler

"Sultan Birinci Abdülhamid", Erdem Yücel, Tarih Konuşuyor, c.8, s. 57, Ekim 1968, sh. 3914-3918

Sultan'ın Ruşşah'a yazdığı tarihsiz bir mektup+klişe

ABDÛLHAMİD (SULTAN İKİNCİ)

"II. Abdülhamid'in Hususi Mektup ve Telgrafları", Abdulkadir Özcan-İlhan Şahin, İstanbul Üniversitesi, Tarih Dergisi, c. 34 (1984), sh. 417-475

Rusya İmparatoruna gönderdiği 18 Sefer 1306 ve 12 Teşrin-i evvel 1304 tarihli mektup

Yunan kraliçesine gönderdiği 18 Sefer 1306 ve 12 Teşrin-i evvel 1304 tarihli mektup

Yunan kiralına gönderdiği 18 Sefer 1306 ve 12 Teşrin-i evvel 1304 tarihli mektup

Almanya İmparatoru'na gönderdiği 9 Ramazan 1306 tarihli mektup

Almanya İmparatoru'na gönderdiği 9 Ramazan 1306 tarihli mektup

Grand Duc Sergei'e gönderdiği 29 Şevval 1306 tarihli mektup

Avusturya İmparatoru'na gönderdiği tarihsiz bir mektup

Japonya İmparatoru'na gönderdiği tarihsiz 3 mektup

Bismarck'a gönderdiği 7 Muharrem 1307 tarihli mektup
 Karadağ Prensi'ne gönderdiği 16 Muharrem 1307 tarihli mektup
 İran Şahı'na gönderdiği 27 Sefer 1307 tarihli cevabî mektup
 Almanya İmparatoriçesi'ne gönderdiği 8 Rebiül-ahir 1307 tarihli mektup
 Almanya İmparatoru'na gönderdiği 23 Cemaziyel-ula 1307 tarihli cevabî mektup
 Karadağ Prensi'ne gönderdiği 7 Şubat 1307 tarihli mektup
 Almanya İmparatoruna gönderdiği 3 Şaban 1307 tarihli mektup
 Almanya İmparatoru'na gönderdiği tarihsiz bir mektup
 İtalyan Kralı'na gönderdiği 8 Şubat 1305 tarihli mektup
 Karadağ Prensi'ne gönderdiği 5 Rebiülevvel 1308 tarihli mektup
 Mecklenburg-Schwerin Grand Ducası Üçüncü Frederik François'ya gönderdiği 4 Rebiül-evvel
 1308 tarihli mektup
 "Abdülhamid'in Na'sı Önünde", Ahmet Refik, Tarih Dünyası, Cilt 1 (Özel) , s.2, 1 Mayıs
 1950, sh. 94-99
 Sultan Abdülhamid'in Sadrazam'a yazdığı 29 Haziran 94 tarihli mektubu+klişe

ABDÜLHAMİD ZİYA

"Abdülhamid Ziya (Bir mektubu)", Tercüme Dergisi, c.XVI, s. 77-80, (1964), sh. 428
 Kime yazıldığı belli olmayan 5 Şevval 1274 (27 Mayıs 1858) tarihli mektup

ABDULLAH (TUHAFİYECİ VE GAZETE BAYİİ)

"Rıza Tevfik'e Mektuplar VIII -Kahveci, Gazete Bayii ve Bektâşi Şeyhinden-", Tarih ve
 Toplum, c.27, s. 159, Mart 1997, sh. 133-135 (5-7)
 Tuhafiyeci ve gazete bayii Abdullah'ın Rıza Tevfik'e yazdığı 12 Mart 330 tarihli mektup

ABDÜLLATİF SUPHİ PAŞA

Devrinin İnsanları ve Olayları Arasında Namık Kemal II, M. Cemal Kutay, Maarif
 Matbaası, İst. 1956, 828 sh.
 Abdülatif Suphi Paşa'nın Sadrazam Esat Paşa'ya yazdığı bir mektup klişesi

ABDÜLMECİD EFENDİ (HALİFE)

Şahbaba-Osmanoğulları'nın son hükümdarı VI. Mehmed Vahidettin'in hayatı, hatıraları
 ve özel mektupları, Murat Bardakçı, Pan Yayıncılık, İst. 1998, 679 sh.

Halife Abdülmecid Efendi'nin gelini Sabiha Sultan'a yazdığı 11 Mayıs 1926, 17 Haziran 1926, 21 Haziran 1926 ve 3 Temmuz 1926 tarihli 4 mektup+1 klişe
 Sultan Vahidettin'e yazdığı 16 Eylül 1920 tarihli mektup+klişe
 "İkinci Abdülmecit'in İki Mektubu", Hayat Tarih Mecmuası c. 10, s. 12, Ocak 1970, sh. 5-7
 Son Halife ve son veliaht II. Abdülmecit'in İbnülemin Mahmut Kemal İnal'a yazdığı 23 Ramazan 1335 (20 Temmuz 1917) tarihli mektup ve 28 Teşrin-i Evvel 1332 (Ekim 1916) tarihli davetiye. +klişeler
 "Sultan Abdülaziz'in Topkapı Sarayı Günleri", Midhat Sertoğlu, Türk Dünyası Tarih Dergisi, Ocak 1987, yıl 1, s.1, sh.35-39
 Abdülmecid Efendi'nin İbnülemin Mahmut Kemal İnan'a gönderdiği 19 Haziran 1919 tarihli mektup+ klişe
 "Halife Abdülmecid Efendi'ye Dair Bir Vesika", Ömer Nami Osmanoğlu, Kubbealtı Akademi Mecmuası, Nisan 1982, yıl 11 s.2, s.18- 25
 Halife Abdülmecid Efendi'nin Lozan'dan Ömer Nami Bey'e gönderdiği Kasım 1981 tarihlimektup + klişe
 "Abdülmecid Efendi'nin Bilinmeyen Bir Mektubu", Midhat Sertoğlu, Milli Kültür, s. 81 , Şubat 1991, sh. 51-53
 Abdülmecit Efendi'nin Sadrâzam Tevfik Paşa'ya gönderdiği 27 Rebiülevvel 1339 (8 Kasım 1920) tarihli mektup + klişe

ABDÜLMECİD (SULTAN)

Şahbaba-Osmanoğulları'nın son hükümdarı VI. Mehmed Vahidettin'in hayatı, hatıraları ve özel mektupları, Murat Bardakçı, Pan Yayıncılık, İst. 1998, 679 sh.

Sultan Abdülmecid'in 16 Eylül 1920 tarihli mektubu

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtiht Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Abdülmecid bin Abdülaziz Han'ın Tevfik Fikret'e gönderdiği tarihsiz bir kartpostal+klişe

ABDURRAHİM EFENDİ

"Son Sadrazam Tevfik Paşa ve Oğulları II", Arı İnan, Tarih ve Toplum, c.1, s.6, Haziran 1984, sh. 17-23

İkinci Abdülhamit'in oğlu Abdurrahim Efendi'nin İsmail Hakkı Bey'e yazdığı 20.12.32 (1916) tarihli mektup

ABDÜRREŞİD İBRAHİM

“Abdürreşit İbrahim’den Kızı Fevziye Hanım’a Mektup”, Çevrimyazı: Hayrettin Kaya,

Toplumsal Tarih, s.19, Temmuz 1995, sh. 27

Mektup 12 Eylül 1934 tarihli

ADNAN

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtiğ Andı, Yılmaz Taşcıoğlu, Hüseyin

Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84,

İstanbul Mart 1999, 315 s.

Tevfik Fikret’e gönderilmiş Adnan imzalı 9 Eylül 327 tarihli kartpostal+klîşe

ADIVAR, ADNAN

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtiğ Andı, Yılmaz Taşcıoğlu, Hüseyin

Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83,

İstanbul 1999, 543 s.

(On sekizinci bölüm)

Dr. Adnan’ın Tevfik Fikret’e yazdığı tarihsiz bir mektup+klîşe

ADIVAR, HÂLİDE EDİB

Halide Edip Adıvar, Prof. Dr. İnci Enginün, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989, 269 sh.

Halide Edip’in Adnan Adıvar’a yazdığı biri tarihsiz, diğeri 28 Şubat 1931 ve 4 Mart tarihli 3 mektup

Bedreddin Tuncel’e Mektuplar, (Haz. Alpay Kabacalı), Yapı Kredi Yay., İst. 1995, 125 s.

Halide Edib Adıvar’ın Bedrettin Tuncel’e yazdığı 29 Eylül 1960 tarihli mektup

Bir Dönemin Tanıklığı, Vâ-Nû, Müzehher, Cem Yayinevi, (Basım yeri ve yılı yok), 247 s.+fotoğraflar

Halid Edip Adıvar’ın Müzehher ve Vâlâ Nurettin’e yazdığı 20 Eylül 1935 tarihli mektup+klîşe

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Halide Edip Adıvar’ın Adnan Adıvar’a yazdığı 30 Mart 1931 tarihli mektup

“Halide Edib’ten Doktor Adnan Adıvar’a Mektuplar I”, İnci Enginün, Hisar,c. 14, s.124, sh. 22-25, Nisan 1974

- Halide Edip'in Amerika'dan eşine gönderdiği 28 Şubat ve 4 Mart 1931 tarihli 2 mektup
"Halide Edib'ten Doktor Adnan Adıvar'a Mektuplar II", İnci Enginün, Hisar, c. 14, s.125, sh:19 Mayıs 1974
- Halide Edip'in Amerika'dan eşine gönderdiği 30 Mart 1931 tarihli mektup
"İki Mektup", İnci Enginün, Hisar, c. 15, s. 135, Mart 1975, sh. 27-28
- Halide Edip'in Muazzez Tahsin Berkant'a Paris'ten gönderdiği 26 Teşrinievvel 1937 tarihli mektup
"Hâlîde Edib'in Lübnan'daki Günleri- II", İnci Enginün, Dergah, c.3,s.32, Ekim 1992, s.23
- Halide Edip'in Muazzez Tahsin Berkant'a Paris'ten gönderdiği 15 İkinci Teşrin 1937 tarihli mektup
"Nahit Sırrı Örik'e Halide Edib Adıvar'dan Bir Mektup", İnci Enginün, Dergah, c.8, s.94, Aralık 1997, sh.9
- Mektup muhtemelen 1950 başlarında İstanbul'dan yazılmış
"Halide Edip Adıvar'ın Nehrû'ya Bir Mektubu", İnci Enginün, Türk Kültürü c. XV, s. 169, Kasım 1976, sh. 42-44 (42-44)
- 18 Ekim 1935 tarihli mektubun tercüme ve klişesi
"Halide Edib'in Profesör Arndt Toynbee'ye yazdığı Bir Mektup", İnci Enginün, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, c. 22 (1974-1976), sh. 163-168 İstanbul'dan 20 Şubat 1949 tarihinde yazılmış mektubun İngilizce aslı ve tercümesi
"Mektuplar", Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 252-256
- Halide Edip'ib Atatürk'e yazdığı 10 Ağustos 1919 tarihli mektup
 Sami N. Özdemir'e yazdığı 28.11.1955 tarihli mektup
"Bazı Kadın Mektupları", Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c. 31, s. 183, Mart 1999, sh. 168-174 (60-46)
- Halide Edib'in Rıza Tevfik'e yazdığı tarihsiz 2 mektup +1 klişe

AĞAOĞLU, AHMET

- Babamın Arkadaşları**, Samet Ağaoğlu, İletişim Yayınları, İst.1998 (1., 2. bas. Nebioğlu Yayınevi İst. 1956/58, 3. Bas. Ağaoğlu Yayınevi 1969), 239 sh.
- Ahmet Ağaoğlu'nun ailesine yazdığı biri tarihsiz, diğerleri 9 Kanunuevvel 1920, 17 Mayıs 1920, 27 Mayıs 1920, 21 Teşrinisani 1921, 29 Teşrinisani 1920, 9 Kanunuevvel 1920, 23 Şubat 1920, 25 Nisan 1921, 9 Kanunusani 1921, 28 Şubat 1921 tarihli 10 mektup

AĞAOĞLU, SAMET

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Samet Ağaoğlu'nun Cevdet Kudret'e yazdığı 14 Haziran 1957 tarihli mektup

AĞAOĞLU, SİTARE

Babamın Arkadaşları, Samet Ağaoğlu, İletişim Yayınları, İst.1998 (1., 2. bas. Nebioğlu Yayınevi İst. 1956/58, 3. Bas. Ağaoğlu Yayınevi 1969), 239 sh.

Eşi Sitare'nin Ahmet Ağaoğlu'na yazdığı 19 Şubat 1920 tarihli mektup

AHI EVREN

"Sadru'd-din Konevi ile Ahi Evren Şeyh Nasurid-din Mahmud'un Mektuplaşması", Dr. Mikail Bayram, Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi, s.2, yıl 1983, sh. 51-75+7
7 kişilerin yer aldığı makalede sözkonusu mektuplar hakkında tafsilatlı bilgi verilmiş, alıntılar yapılmış

AHMED

"Ahmed'ten Ailesine", Sadeleştiren: Orhan Şâik Gökyay, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 52-54 (Mektup Macar tarihçisi Ludwig Fekete'nin Türkische Schriften aus dem Archive des Palatins Nikolaus Esterhazy (Budapeşte 1932) adlı kitabından alınmış)
Tarihsiz bir mektup

AHMED (SULTAN ÜÇÜNCÜ)

"Sultan Ahmed III'ün Veziri İbrahim Paşa'ya Mektupları" , Faiz Demiroğlu, Tarih Dünyası, c.3, s. 21-22, 15 Temmuz-1 Ağustos 1954, sh. 833-837

Sultan Ahmed'in İbrahim Paşaya yazdığı hepsi tarihsiz 31 mektup

"Dört Yaşında Gelin Olan Sultan", Mediha Atis, Tarih Hazinesi, c.2, s.14, Aralık 1951, sh. 736-739

Sultan Üçüncü Ahmed'in, damadı Vezir Silahtar Ali Ağa'ya yazdığı mektup klişesi

AHMED (TİMURUN TORUNU, SULTAN)

"Timurun Torunu Sultan Ahmet'ten Fatih'e Gelen İki Mektup", İbrahim Hakkı Konyalı,

Tarih Dünyası, Cilt 2(Özel) ,s. 12, 30 Eylül 1950, sh. 37-38

Mektuplardan biri 881, diğeri Sefer 882 tarihlerinde yazılmış + mektuplardan birinin baş ve son kısmının klişeleri

AHMED AYETULLAH BEY

Devrinin İnsanları ve Olayları Arasında Namık Kemal II, M. Cemal Kutay, Maarif

Matbaası, İst. 1956, 828 sh.

Suphi Paşa'nın oğlu Mehmed Ayetullah Bey'in, kardeşine Türkçe ve Fransızca yazdığı mektupların bir kısmının klişesi

AHMED BEY (ÇÜRÜKSULU)

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Çürüksulu Ahmed'in Mizancı Murad'a yazdığı 2 Mayıs 1313 tarihli mektup

İnkılap Tarihimiz ve Jöntürkler", Ahmet Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İstanbul 1945, 378 sh.

Çürüksulu Ahmed Bey'in Mizancı Murad Bey'e yazdığı 2 Mayıs 1313 tarihli mektup

Mizancı Murad Bey, Doç. Dr. Birol Emil, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İst. 1979, 747 sh.

Çürüksulu Ahmed Bey'in Mizancı Murat'a yazdığı tarihsiz bir mektup

AHMED BEY (PİR)

Fatih Devrine Ait Münşeat Mecmuası, çıkaranlar: Prof. Necati Lugal-Doç. Dr. Adnan Erzi, İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul Matbaası, İstanbul 1956, s.103.

Karamanoğlu Pir Ahmet Bey'in Bayezid'e mektubu s.62-63.

AHMED CEVDET PAŞA

Fatma Aliye Hanım yahut Bir Muharrire-i Osmaniye'nin Neş'eti, Ahmet Midhat Efendi,

Çevrimyazı: Lynda Goodsell Blake, Yayına Hazırlayan: Müge Galin, İsis Yayımcılık, İst. Ocak 1998, 96 s.

Ahmed Cevdet Paşa'nın kızı Fatma Aliye'ye yazdığı tarihsiz 2 mektup

AHMED CELALEDDİN PAŞA

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Ahmed Celaledin Paşa'nın Salih Münir Bey'e 3 Temmuz 313, 13 Temmuz 313 tarihli 2 cevabi mektubu+birinci mektubun klişesi

Dostlarından birine yazdığı tarihsiz bir mektup

Veliaht Reşad Efendi'ye yazdığı tarihsiz cevabi mektup

İnkılap Tarihimiz ve Jöntürkler, Ahmet Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İstanbul 1945, 378 sh.

Ahmed Celaledin Paşa'nın Sefir Salih Münir Bey'e yazdığı 13 Temmuz 313, 13 Temmuz 313 ve 4 Eylül 79 tarihli 3 cevabî mektup + 2 klişe

Ahmed Celaledin Paşa'nın dostlarından birine yazdığı tarihsiz bir mektup

Ahmed Celaledin Paşa'nın Sultan Reşad'a yazdığı tarihsiz cevabî bir mektup

AHMED ÇELEBİ (SULTAN)

Fatih Devrine Ait Münşeat Mecmuası, çıkaranlar: Prof. Necati Lugal-Doç. Dr. Adnan Erzi, İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul Matbaası, İstanbul 1956, s.103.

(70) Sultan Ahmet Çelebi'nin Gelibolu'ya ulaştığına dair mektubu s.102-103.

AHMED HÂŞİM

Ahmet Haşim Bütün Eserleri IV "Frankfurt Seyahatnamesi, Mektuplar- Mülakatlar",

Hazırlayanlar: İnci Enginün- Zeynep Kerman, Dergah Yayınları, Ekim 1991, 224 s.

(Mektuplar sh. 39-105)

Ahmet Haşim'in Abdülhak Şinasi Hisar'a 18 Mart 1891-31 Mart 1932 tarihleri arasında yazdığı 29 mektup

Güzin adlı birisine 14.10.1912-3 Kanunusani 1933 tarihleri arasında yazdığı (biri tarihsiz) 7 mektup

Refik Şevket İnce'ye 3.7.1333 (1917)-6.8.1334 (1918) tarihleri arasında yazdığı (biri tarihsiz) beş mektup

Rezzan Arif Hammeferdi'ye 1920-23 Şubat 1333 (1923) tarihleri arasında yazdığı 5 mektup
İbnülemin Mahmut Kemal'e yazdığı biri tarihsiz, diğerleri 4 Ağustos 1931, 5 Eylül tarihli 3 mektup

- Yakup ve Leman Kadri'ye yazdığı 19 Eylül 1932, 12.1.1933 tarihli iki mektup
- Musavver Muhit mecmuasına 1909 tarihinde yazdığı mektup
- Selanik'te çıkan Genç Kalemler gazetesi sahiplerine yazdığı 1911 tarihli mektup
- Servet-i fûnun dergisine yazdığı 1912 tarihli bir mektup
- Mehmet Emin Yurdakul'a yazdığı 7 Ekim 1915 tarihli mektup
- Düyun-ı Umumiye-i Osmaniyye İdaresi Riyaset-i Aliyyesine yazdığı 16 Ağustos 1336 (1920) tarihli mektup
- Sabiha Hanımefendi'ye yazdığı 1921 tarihli mektup
- Halide Nusret'e yazdığı 28 Kanunısani 339/1923 tarihli mektup
- Darülfünun Emmini İsmail Hakkı Bey'e yazdığı tarihsiz bir mektup
- İzzet Melih'e yazdığı 31 Teşrinievvel 1927 tarihli mektup
- Bedi Arbel'e yazdığı Eylül 1933 tarihli mektup
- Vicdan Hanım'a yazdığı tarihsiz bir mektup
- Ruşen Eşref'e yazdığı tarihsiz bir mektup
- Ahmet Haşim-Şiirleri ve Hayatı**, Abdülhak Şinasi Hisar, Hilmi Kitabevi, İst. 1963, 214 sh.
- Ahmet Haşim'in Abdülhak Şinasi Hisar'a yazdığı 2'si tarihsiz, diğerleri 17 Haziran, 6 Haziran 924, 31 Mart 1932 tarihli 5 mektup
- Ahmet Haşim Yahya Kemal'e Veda**, Abdülhak Şinasi Hisar, Varlık Yayınları, İst. 1969
- Ahmet Haşim'in Abdülhak Şinasi Hisar'a yazdığı ikisi tarihsiz diğerleri 17 Haziran, 6 Haziran 924, 31 Mart 1932 tarihli 5 mektup
- Ahmet Haşim**, Yakup Kadri, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1934, 82 sh.
- Ahmet Haşim'in Yakup Kadri'ye yazdığı 19 Eylül 1932, 12.1.1933 tarihli 2 mektup
- Manisa Mebusu Refik Şevket Bey'e yazdığı biri tarihsiz, diğerleri 3.9.1933, 16.8.33, 33.7.933, 34.6.8 tarihli 4 mektup
- Bütün Cepheleriyle Ahmet Haşim**, Hilmi Yücebaş, İnkılâp Kitabevi, İst. 1958, 192 sh.
- Haşim'in Mehmet Emin Yurdakul'a yazdığı 24.9.1331 tarihli mektup
- Haşim'in Darülfünun Emmini İsmail Hakkı Bey'e yazdığı tarihsiz bir hakaret mektubu
- Abdülhak Hamid'in Haşim'in ölümü üzerine Hilmi Yücebaş'a yazdığı tarihsiz bir mektup
- Hamdullah Suphi Tanrıöver**, Mustafa Baydar, Menteş Kitabevi, İst. 1968, 390 sh.
- Ahmet Hâşim'in Hamdullah Suphi'ye yazdığı 30.4.1933 tarihli mektup
- İki Gözüm Aziz Kardeşim, Efendim (İmparatorluktan Cumhuriyete Edebiyatçı Mektupları)**, (Haz. Nükhet Esen), Yapı Kredi Yay. , İst. 1994, 143 s
- Ahmet Hâşim'in İzzet Melih'e yazdığı 1920, Aralık 1921, 3 Haziran 338 (1922), 10 Ağustos 338 (1922), 7 Eylül 338 (1922), 12 Mayıs 1341 tarihli 6 mektup

- Güzel Yazılar MEKTUPLAR**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh
- Ahmet Haşim'in Şevket İnce'ye yazdığı 3.9.1333/1917 tarihli mektup
- Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı**, M. Behçet Yazar, Kanaat Kitabevi, İst. 1938, 488 sh.
- Ahmet Haşim'in Mehmet Emin Yurdakul'a yazdığı 24.9.31 tarihli mektubu
- "Yahya Kemal'e Gelen Mektuplar"**, Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası, c. III, sh. 201, 247
- Ahmed Haşim'in Yahya Kemal'e yazdığı 20 Haziran 338 tarihli mektup
- "Ahmet Haşim'in İki Mektubu"**, İnci Enginün, Dergah, c.2, s.16, Haziran 1991, sh. 23
- Rezzan Arif Hanımefendi'ye yazdığı 16 Ağustos 1338/1922, 23 Şubat 1339/1923 tarihli mektuplar
- "Ahmet Haşim'in Bir Mektubu"**, İnci Enginün, Dergah, c.2, s.17, Temmuz 1991, sh.23
- Rezzan Ârif Hanımefendi'ye yazdığı 4 Şubat 1337/1921 tarihli mektup
- "Ahmet Hâşim'in Mektupları I"**, İnci Enginün, Dergah, c.7, s. 75, Mayıs 1996, s. 23-24
- Reşat Nuri Darago'ya 1341 tarihinde İstanbul'dan gönderilmiş bir mektup
- "Ahmet Haşim'in Mektupları II"**, İnci Enginün, Dergah, c.7, s.76, Haziran 1996, sh. 23
- Haşim'in, Reşat Nuri Darago'ya 28 Teşrin-i Evvel 1341/1925, 21 Kanun-ı sani 1928 ve 6 Şubat 1928 tarihlerinde gönderdiği üç mektup
- "Hâşim'den Refik Şevket'e İki Mektup"**, İnci Enginün, Dergah, c.8, s.88, Haziran 1997, sh. 23
- 10.6.1931 ve 24 Haziran 1931 tarihli mektuplar
- "Ahmet Haşim'den Refik Şevket'e Mektup"**, Kitap-lık, s.23-24, Eylül-Aralık 1996, sh. 58
- Mektup 3.9.1933 tarihinde Niğde'den gönderilmiş
- "Mektuplar"**, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh .260-262
- Hâşim'in Refik Şevket İnce'ye yazdığı 3.9.1333 tarihli mektup (Yakup Kadri Karaosmanoğlu: Ahmet Haşim, Ankara 1934)
- İzzet Melih'e yazdığı 31 Teşrin-i evvel 1927 tarihli mektup (Türkiyemiz, Haziran 1974)
- Abdülhak Şinasi Hisar'a yazdığı 31 Mart 1932 tarihli mektup (Abdülhak Şinasi Hisar: Ahmet Haşim, Şiiri ve Hayatı, 1963)
- "Ahmet Haşim'den Yakup Kadri'ye"**, Tarih ve Toplum, c.26, s.156, Aralık 1996, sh. 48 (368)
- Haşim'in Yakup Kadri'ye yazdığı 16 Ağustos 1930 tarihli mektup
- "Ahmet Hâşim (Refik Şevket İnce'ye gönderdiği mektuptan bazı bölümler)"**, Tercüme Dergisi, c.XVI, s. 77-80, (1964), sh. 410-411
- Mektup 3.9.1933 tarihli
- "Ahmet Haşim İzzet Melih'le Nasıl Çatışmıştı?"** Hayat Tarih ve Edebiyat, c. 26, s.8, Ağustos 1982, sh. 13-15

Ahmet Haşim'in İzzet Melih'e yazdığı 31 Teşrinievvel (Ekim) 1927 tarihli mektup

Ahmet Haşim'in Abdülhak Şinasi Hisar'a yazdığı tarihsiz bir mektup

AHMED EL-HAZNEVÎ (ŞEYH)

Mektubât-ı Şahı Hazne (Şeyh Ahmed el-Haznevi (ks)'nin Mektupları, Haz: yok, Menzil Yayinevi, Adıyaman 1999, 344 sh.

Ahmed el-Hazinevî'nin halifelerine, molla ve hocalara, kendisinden mektupla soru soranlara ve torununa yazdığı 150 mektup

Yeni Mektubat, Şeyh Muhammed Ziyauddin, Şeyh Ahmed El- Haznevî, (Terceme: Hâkim Feyyaz Karabel), Menzil Kitabevi Yayını , Matbaş, Ankara (tarih Yok), XVI+ 444 s.

İkinci bölümünde (231-418) Şeyhin Halifesi Şeyh Ahmet el- Haznevî'nin mektuplarına yer verilmiş. Sorulara cevaplar, fihhi meseleler, nasihatler şeklinde 150 mektup.

AHMED MİDHAT EFENDİ

Muhaberat ve Muhaverat, A. Mithat-M. Naci, Tercüman-ı Hakikat Mat. İst. 1301/1884, 208 s.

Ahmed Midhat Efendi'nin Muallim Nâci'ye yazdığı tarihsiz 6 mektup

Ahmed Midhat Efendi ile Şair Fitnat Hanım , Haz. Hakkı Tarık Us, Vakit matbaası, İstanbul [t.y.], 183 s.

Ahmed Midhat'ın Fitnat Hanım'a yazdığı 8'i tarihsiz, diğerleri 8 Mart 1294, 2 Nisan 1294, 3 Nisan 1294, 5 Nisan 1294, 15 Nisan 1294, 17 Nisan 1294, 26 Nisan 1294, 11 Mayıs 1294 tarihli 16 mektup

Ahmet Midhat, Cevdet Kudret, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1962, 45 sh.

Ahmet Midhat'ın Muallim Nâci'ye yazdığı tarihsiz bir mektup

"Türkiye'de İlk Defa- Ahmet Midhat'ın Nigâr Hanım'a Mektupları", Nazan Bekiroğlu, Türk Edebiyatı, 22.cilt, Nisan 1994, sayı 246, sh.31-37

Ahmet Midhat'ın Nigar Hanım'a yazdığı 15 Ağustos 1321 (7 Eylül 1905), 14 Mayıs 1323 (27 Mayıs 1907), 9 Eylül 1323 (22 Eylül 1908) ve 4 Kanun-ı sani 1311 (16 Ocak 1906) tarihli 4 mektup+mektuplardan birinin klišesi

"Muallim Naci'ye Mektuplar", Sadeleştiren: Cevdet Kudret, Türk Dili, c. XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 138-143

Ahmet Midhat'ın Muallim Naci'ye yazdığı tarihsiz iki mektup

"Ahmet Midhat (Ebuzziya'ya mektup)", Tercüme Dergisi, c.XVI, s. 77-80, (1964), sh. 454-456

Ahmet Midhat'ın Ebuzziya Tevfik'e yazdığı 31.5.1909 tarihli mektup

"Ahmet Midhat Efendi'nin Aşkları", Reşat Ekrem Koçu, Tarih ve Toplum, c.32, s.191, Kasım 1999, sh. 60-61 (Makale Resimli Tarih Mecmuası (Kasım 1951)'ndan aynen alınmış)
Ahmet Midhat'ın Fitnat Hanım'a, Fitnat Hanım'ın Ahmet Midhat'a yazdığı birer mektubun klişesi.

"Ahmet Midhat Efendi'nin Aşkları", Reşat Ekrem Koçu, Resimli Tarih Mecmuası, c.2, s.23 Kasım 1951, sh. 1085-1088

Ahmet Midhat'ın Fitnat Hanım'a yazdığı bir mektup parçasının klişesi

AHMET MUHTAR PAŞA (GAZİ)

"Gazi Ahmet Muhtar Paşa'nın Abdülhamid'e Gizli Mektupları", Niyazi Ahmet Banoğlu, Tarih Coğrafya Dünyası, c.1, s. 2, 1 Mayıs 1959, sh. 117-118

Makalede sadece mektupların mevcudiyetinden haber veriliyor.

"Rusya'nın Akdeniz'e İnmesini Önleyici Bir Avrupa Planı ve Gazi Ahmed Muhtar Paşa'nın Said Paşa'ya Mahrem Mektubu", Tevfik Nevzat Çağdaş, Tarih Konuşuyor, c. 5, s. 29, Haziran 1966, sh. 2419-2422

Gazi Ahmet Muhtar Paşa'nın Said Paşa'ya yazdığı 18 Sefer 1312 (28 Temmuz 1894) tarihli mektup

"Gazi Ahmed Muhtar Paşa'ya Dair", Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Resimli Tarih Mecmuası, c.5, s.56, Ağustos 1954, sh. 3273-3275

Gazi Ahmed Muhtar Paşa'nın Veliahd Yusuf İzzettin Efendi'ye yazdığı 16 Teşrinievvel 1329 tarihli mektup+birinci sayfanın klişesi

AHMED MUHYİDDİN

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâti̇h Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On sekizinci bölüm)

Tevfik Fikret'e gelen Halid, Ahmed Muhyiddin, Şevket, Kâmil Mümtaz imzalı 26 Nisan 325 tarihli mektup+klişe

AHMET MUVAFFAK

"Yahya Kemal'e Gelen Mektuplar", Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası, c. III, sh. 201-247

Ahmet Muvaffak'ın Yahya Kemal'e yazdığı 23 Haziran 1923 tarihli mektup

AHMED NİHAD (ŞEHZADE)

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtiĥ Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(Beşinci bölüm)

Şehzade Ahmed Nihad'ın Tevfik Fikret'e yazdığı biri tarihsiz, diğerleri 21 KS 1325, 26 Ağustos 1326, 6 Eylül 1326, 5 TE 1328 tarihli 5 mektup+klişeler

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtiĥ Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Şehzade Ahmed Nihad'ın Tevfik Fikret'e gönderdiği 3 tarihsiz kartpostal+klişeler

AHMET PAŞA (HAFİZ)

"Dördüncü Murat'a", Aktaran: Şükrü Kurgan, Türk Dili,c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 48-49

Hâfız Ahmet Paşa'nın Sultan IV. Murat'a yazdığı tarihsiz bir mektup

AHMED RIZA BEY

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Ahmet Rıza'nın İbrahim Temo'ya yazdığı 6 Ekim tarihli mektup

Tunalı Hilmi Bey'e yazdığı 28 Ağustos III tarihli mektup

Şerif Paşa'ya yazdığı biri 24 Ekim 1901 tarihli, ikisi tarihsiz 3 mektup

İnkılâp Tarihimiz Ve İttihad ve Terakki, Ahmed Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İst. 1946, 319 sh.

Paris'teki Jön Türklerden Ahmet Rıza'nın İbrahim Temo'ya yazdığı 6 Ekim tarihli mektup

Tunalı Hilmi Bey'e yazdığı 28 Ağustos III tarihli mektup

İnkulâp Tarihimiz Ve İttihad ve Terakki, Ahmed Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İst. 1946, 319 sh.

Şerif Paşa'ya yazdığı biri 24 Ekim 1901 tarihli, ikisi tarihsiz 3 mektup

Devrinin İnsanları ve Olayları Arasında Namık Kemal I, M. Cemal Kutay, Maarif Matbaası, İst. 1944, 610 sh.

Ahmet Rıza Bey'in Hikmet Fuat Bey'e yazdığı bir mektup klişesi

Mektuplarla Tefvik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâti̇h Andı, Yılmaz Taşçioğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On sekizinci bölüm)

Meclis-i Mebusan Reisi Ahmed Rıza'nın Tefvik Fikret'e yazdığı 24 mart 325 tarihli mektup+klişe

"**Serv, Kuva-yı Milliye ve Damat Ferit Hakkında Ahmet Rıza'nın Tefvik Paşa'ya Üç Mektubu**", Orhan Koloğlu, Tarih ve Toplum, c.19, s. 112, Nisan 1993, sh. 26-29 (218-221)

Ahmet Rıza'nın Tefvik Paşa'ya Paris'ten yazdığı 22 Nisan 1920, 21 Ağustos 1920 ve 26 Teşrinievvel 1920 tarihli 3 mektup+klişeler

"**Bir Hürriyet Savaşçısının Bilinmeyen Tarafları**", Hayat Tarih ve Edebiyat, c.21, s.4, Nisan 1979, sh. 6-11

Ahmet Rıza Bey'in Fransa hükümeti başkanı George Clemenceau'ya yazdığı 17 Temmuz 1919 tarihli mektup

Milletler Cemiyeti Başkanı Leon Bourgeoise'a yazdığı 21 Mart 1920 tarihli mektup

İngiltere Hariciye Nazırı Lord Curzon'a yazdığı 21 Ekim 1920 tarihli mektup

İngiltere Başvekili David Lloyd George'a yazdığı 1 Ağustos 1922 tarihli mektup

"**Bir Sahte Kahramana Dair**", Rasim Özgen, Büyük Doğu, Altıncı Yıl, s.32, 27 Ekim 1950, sh. 15

Ahmet Rıza'nın Paris'ten yazdığı 20 Temmuz 1902, 9 İkinci Kanun 1902, 24 İkinci Teşrin 1901, 9 Mart 901 tarihli mektuplar+ Mektuplardan birinin Fransızca aslının klişesi

Son Yüz yılın Muhasebesi, Sedat Zeki Örs, Büyük Doğu, 6 Mart 1959, s.1, sh. 14

Jön Türk'lerden Ahmet Rıza Bey'in Sultan Abdülhamid aleyhtarı bir Mısır Paşasına yazdığı 9

Mart 1901, 24 Teşrinisani 1901, 20 Temmuz 1902, 9 Teşrinisani 1902 tarihli 4 mektup+1 klişe

AHMED SAMİM

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâti̇h Andı, Yılmaz Taşçioğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Ahmed Samim'in Tevfik Fikret'e gönderdiği tarihsiz bir kartpostal+klîşe

AHMED ŞUAYB

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâti̇h Andı, Yılmaz Taşçioğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Ahmed Şuayb'ın Tevfik Fikret'e gönderdiği 16 Temmuz 1319, 23 Eylül 319, 27 TS 1319, 3 Temmuz 321, 25 Ağustos 321, 1 Muharrem 324, 10 Haziran 322, 25 Temmuz 322, 30 TE 323 tarihli 9 kartpostal+klîşeler

AİŞE SİDDİKA HANIM

"Bazı Kadın Mektupları", Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c. 31, s. 183, Mart 1999, sh. 168-174 (60-46)

Aişe Siddika Hanım tarafından Ahmet Midhat Efendi'ye hitaben yazıldığı zannedilen tarihsiz bir mektup +klîşe

AKÇAKAYA, N.

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

N. Akçakaya'nın Bekir Berk'e yazdığı tarihsiz bir mektup

AKÇURA, YUSUF

İki Gözüm Aziz Kardeşim, Efendim (İmparatorluktan Cumhuriyete Edebiyatçı Mektupları), (Haz. Nükhet Esen), Yapı Kredi Yay. , İst. 1994, 143 s

Yusuf Akçuraoğlu'nun İzzet Melih'e yazdığı 16 Şubat 339 (1923) tarihli mektup

"Anadolu'dan Kırım'a Yardım ve Yusuf Akçura'nın Bir Mektubu", Doç Dr. Mesut Çapa, Türk Kültürü, c.XXXI, s.359, Mart 1993, sh. 152-157 (24-29)

Yusuf Akçura'nın Ankara'dan İstanbul'daki Hilal-i Ahmer merkezine gönderdiği 12 Eylül 1923 tarihli mektup

"Uluğ İğdemir'e Mektup", Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 221

Akçura'nın Uluğ İğdemir'e yazdığı 22.1.1935 tarihli mektup

"Yusuf Akçura'dan Vezirli Yusuf Bey'e", Tarih ve Toplum, c.22, s.128, Ağustos 1994, sh. 104 (40)

Yusuf Akçura'nın Yusuf Bey'e İstanbul'dan gönderdiği 18 Kanun-ı sani 1920 tarihli mektubu
"Rıza Tevfik'e Gönderilen Mektuplar IV Ali Ekrem Yusuf Akçura ve Hüseyin Daniş'ten",
Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c. 23, s. 135, Mart 1995, sh. 166-170

Yusuf Akçura'nın Rıza Tevfik'e yazdığı 23 Eylül 331 tarihli mektup+ klişe

AKGÖZ, KAMİL

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Kamil Akgöz'ün Cevdet Kudret'e yazdığı 19 Mayıs 1979 tarihli mektup

AKINCI, HÜSNÜ

Hüsnü Akıncı'dan Tansu Çiller'e Mektuplar, Bilkamat Yay. Ankara 1997, 309 s.

Kitapta Hüsnü Akıncı'nın 1991-97 yılları arasında başta Tansu Çiller olmak üzere bazı devlet adamlarına ve gazetecilere ülke sorunları hakkında yazdığı mektuplar toplanmış.

ÂKİF PAŞA

Muharrerat-ı Hususiye-i Akif Paşa, Matbaa-yı Ebuzziya, Kostantiniyye 1301, 80s

Akif Paşa'nın Bursa'da sürgünde olduğu 1258 yılında oğluna yazdığı 9 mektup

Eşine yazdığı Gurre-i Ramazan 1258 tarihli mektup

Haremi lisanından Sultan Abdülhamid Han'ın annesine yazdığı mektup

Kitapçı Esat Efendi'ye yazdığı 1259 tarihli mektup

Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'ya mektup

Rusya İmparatoruna nâme-yi mahsus-ı Hümayun

Avusturya Baş vekili Prens Mitreniha'ya yazdığı resmi bir mektup

İngiltere Baş Vekili Lord Gurre'ye yazdığı resmi bir mektup

Mabeyn-i Hümayun baş katibine verdiği 3 arıza, 2 tezkere

"Şeyh Müştak'a Mektup", Aktaran: Cevdet Kudret, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 97-98

Âkif Paşa'nın Şeyh Müştak'a yazdığı tarihsiz bir mektup

AKKUTLU, FAHRETTİN

Mektuplarım- Konuşmalarım, Dr. Zeki Başar, Gürsoy Basımevi, Ankara 1970, 396 s.

(mektuplar sh. 11-169 arasında)

Vali Fahrettin Akkutlu'nun Dr. Zeki Başar'a yazdığı 2.11.1962 tarihli cevabi mektubun klişesi

AKOZAN, MEHMET SITKI

Bütün Cepheleriyle Neyzen Tevfik, Hilmi Yücebaş, İst. 1958, 223 sh.

Çubukçuoğlu Kayserili Mehmet Sıtkı (Akozan)'nın Rıza Tevfik'e tazdığı 22 Kanunisani 1337 /1921 tarihli bir mektup

AKSEKİLİ, AHMET HAMDİ

Âkıfname (Mehmed Akif), Bahkesirli Hasan Basri Çantay, Ahmet Sait Matbaası, İst. 1966, 404 sh.

Ahmet Hamdi Aksekili'nin Mehmet Âkif hakkında Hasan Basri Çantay'a yazdığı tarihsiz bir mektup

AKSOY, ÖMER ASIM

Atatürk Gaziantep'te- Mektuplar, Belgeler, Fotoğraflar, Anılar ve Gaziantep Nüfusuna Tescili-, Ahmet Solmaz, Gaziantep Kültür Derneği Yayını, Eko Matbaası, İst. 1983, 168 s.

Ömer Asım Aksoy'un Atatürk'ün Gaziantep'e gelişine dair Ahmet Solmaz'a gönderdiği 17.10.1966, 10.11.1966 tarihli 2 mektup

Gönülden Gönüle-Fuat Bayramoğlu ile Anılarda, Yayına Hazırlayan: Prof Dr. İsmail Parlatur, (Basım şirketi, yeri ve tarihi yok)

Ömer Asım Aksoy'un Fuat Bayramoğlu'na yazdığı 6.1.1978 tarihli mektubun klişesi

AKŞEMSEDDİN

"Kılıçla Kalemi Birleştiren Dâhi Sultan", Ömer Faruk Yılmaz, Tarih ve Medeniyet, s.64, Temmuz 1999, sh. 31-34

Akşemseddin'in Fatih'e İstanbul'un fethi sırasında gönderdiği mektubun sadeleştirilmiş

ALÂEDDİN (AÇI PADİŞAHI, SULTAN)

"Açı Padişahı Sultan Alâeddin'in Kanunî Sultan Süleyman'a Mektubu", Razaulhak Şah, Tarih Araştırmaları Dergisi, c.5, s. 6-9, 1967, sh. 373-410

Açı Padişahının Kanuni'ye gönderdiği 7.1.1566 tarihli mektup+klîşe

ALANGU TAHİR

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Tahir Alangu'nun Yaşar Nabi'ye yazdığı 17.12.1952 tarihli mektup

"Mektuplar", Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 350-354

Alangu'nun Yaşar Nabi Nayır'a yazdığı 17.12. 1952 ve 13 Nisan 1954 tarihli 2 mektup

Sami N. Özerim'e yazdığı 13 Nisan 1954 tarihli mektup

ALİ AĞA

"Ali Ağa'dan oğlu Derviş'e", Sadeleştiren: Orhan Şâik Gökyay, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 57 (Mektup Macar tarihçisi Ludwig Fekete'nin Türkische Schriften aus dem Archive des Palatins Nikolaus Esterhazy (Budapeşte 1932) adlı kitabından alınmış)

Tarihsiz bir mektup

ALİ BEY (ERTUĞRUL SÜVARİSİ)

Ertuğrul Süvarisi Ali Bey'den Ayşe Hanım'a Mektuplar (Haz. Canan Eronat), Yapı Kredi Yay. İst. 1995, 84 s.

Ali Bey'in eşi Ayşe Hanım'a 6 Temmuz 1305-21 Temmuz 1306 tarihleri arasında yazdığı 32 Mektup +1 klîşe

ALİ ÇELEBİ (KADIASKER KINALIZÂDE)

Durak Çelebi'ye Mektup, Sadeleştiren: İbrahim Kutluk, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 38

Kınalızade Ali Çelebi'nin Durak Çelebi'ye yazdığı tarihsiz bir mektup

ALİ FEHMİ BEY

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Bulgaristan'da ikamet eden Ali Fehmi Bey'in Tunalı Hilmi Bey'e yazdığı 15 Şubat 1316 tarihli mektup

ALİ HAYDAR MİDHAT BEY

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Ali Haydar Midhat'ın Ahmet Celaleddin Paşa'ya yazdığı 3 Ağustos 904 tarihli mektup

İnkılap Tarihimiz ve Jöntürkler, Ahmet Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İstanbul 1945, 378 sh.

Ali Haydar Midhat Bey'in Ahmed Celaleddin Paşa'ya yazdığı 3 Ağustos 1904 tarihli mektup+klîşe

ALİ İHSAN PAŞA

"**Ali İhsan Paşa'nın Bir Raporu ve Bir Mektubu**", Yayınlayan: Em. Alb. İhsan Ilgar, Hayat Tarih Mecmuası, c.9, s.5, Haziran 1969, sh. 56-61

Makalede Ali İhsan Paşa'nın Talat Paşa'ya yazdığı 15 Aralık 1916 tarihli mektup mevzu ediliyor ve ilk sahifesinin klîşesine yer veriliyor

ALİ KEMAL

Jön Türklere Dair Vesikalar I -Edebiyatçı Jön Türklerin Mektupları-(Haz. Doç Dr. Birol Emil), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İst. 1982, 116 s.

Ali Kemal'in Mizancı Murat Bey'e 15 Teşrinievvel 1897-18 Mart 335/1919 tarihleri arasında yazdığı 18 mektup

Hatıralar, Cemal Paşa (Haz. Behçet Cemal), Çağdaş Yayınları, İst. 1977, 465 sh.

Ali Kemal Bey'in Cemal Paşa'ya yazdığı 17 Şubat 1913, 4 Nisan 1913, 30 Nisan 1913 tarihli 3 mektup

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Ali Kemal Bey'in Ahmed Celaleddin Paşa'ya yazdığı biri tarihsiz, diğerleri Haziran 1900, 2 Mayıs 1901, 14 Mayıs 1901, 16 Ocak 1901, 9 Haziran 1901, 12 Haziran 1901, 14 Haziran 1901, 15 Haziran 1901, 2 Ağustos 1901, 13 Kasım 1901 tarihli 11 mektup+2 klîşe

İnkılap Tarihimiz ve Jöntürkler, Ahmet Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İstanbul 1945, 378 sh.

İkdam gazetesi başmuharriri Ali Kemal Bey'in Ahmed Celaleddin Paşa'ya yazdığı 17 Ağustos 1900, 16 Kanunusani 1901, 9 Haziran 1901, 12 Haziran 1901, 14 Haziran 1901, 15 Haziran 1901, 17 Temmuz 1317, 2 Ağustos 1901 13 Teşrinisani 1901, 5 Kanunusani, 7 Kanunusani, 19 Kanunuevvel 1902 tarihli 12 mektup+1 klişe

"Genç Türklerin ve Millî Mücadelenin Aleyhtarı Ali Kemal'in Mektupları", neşreden: yok, s.3-75, Mart 1956, sh. 156-158

Ali Kemal'in Ebuzziya Tevfik Bey'e yazdığı 26 Eylül 1897 tarihli mektup, 7 Ağustos 1898 tarihli mektubun ve tarihsiz bir mektubun parçaları+klişeler

ALİ MÜNİF BEY

"Ali Münif Bey'in Hatıraları", Taha Toros, Hayat Tarih Mecmuası c.10, s.8, Eylül 1969, sh.4 İttihat ve Terakki'nin eski Nafia Nazırı Münif Bey'in Fransa Başbakanı Georges Leygues'e gönderdiği Fransızca bir mektup

ALİ NURİ BEY

"Son Sadrazam Tevfik Paşa ve Oğulları III", Arı İnan, Tarih ve Toplum, c.2, s.7, Temmuz 1984, sh. 50-54

Ali Nuri Bey'in kardeşi İsmail Hakkı Bey'e yazdığı 16 Mayıs 1920, 25 Mayıs 1920, 31 Mayıs 1920, 4 Haziran 1920, 22 Haziran 1920, 25 Haziran 1920, 2 Temmuz 1920, 3 Temmuz 1920, 9 temmuz 1920 ve saltanatın kaldırılmasından sonra yazdığı 31.11. 1922 tarihli mektuplar

ÂLİ PAŞA

"Selma Hanım", İ.H. Konyalı, Tarih Hazinesi, c.2, s.15, Nisan 1952, sh. 774-775

Sadrazam Âli Paşa'nın Hattat Selma Hanım'a yazdığı tarihsiz mektup+klişe

"Âli Paşa (Bir mektubu)", Tercüme Dergisi, c.XVI, s. 77-80, (1964), sh. 426

11 Şevval 1269 (20 Mayıs 1853) tarihli mektubun kime yazıldığı belirtilmemiş

"Ali Paşa'nın Fransızca Bir Mektubu", M. Cavit Baysun, İstanbul Üniversitesi Tarih Dergisi, s.8, (1953), sh. 137-145

Ali Paşa'nın Paris sefiri, büyük oğlu Cemil Paşa'ya yazdığı 18 Eylül 1862 tarihli Fransızca mektubun sureti ve ilk sahifesinin klişesi

ALİ PAŞA (EMİR)

Hatıralar, Cemal Paşa (Haz. Behçet Cemal), Çağdaş Yayınları, İst. 1977, 465 sh.
Emir Ali Paşa'nın Mösyo Ottavi'ye yazdığı 14 Mart 1914 tarihli mektup

ALİ RIZA BEY

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.
Ali Rıza Bey'in Hilmi Bey'e yazdığı 4 Ocak tarihli mektup

ALİ SUAD

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtih Andı, Yılmaz Taşcıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.
(Yedinci bölüm)
Ali Suad'ın Tevfik Fikret'e yazdığı 2 Eylül 908, 29 TE 908, 12 TE 908 tarihli 3 mektup+klışeler

ALİ SUAVİ

Devrinin İnsanları ve Olayları Arasında Namık Kemal I, M. Cemal Kutay, Maarif Matbaası, İst. 1944, 610 sh.
Ali Suavi'nin Sultan Abdülaziz'e yazdığı bir mektup

ALKIN, YAHYA

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.
Yahya Alkın'ın Bekir Berk'e yazdığı 15.1.1980 tarihli mektup

ALTINAY, AHMET REFİK

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh
Ahmet Refik Altınay'ın Uluğ İğdemir'e yazdığı 9.11.1935 tarihli mektup
"Uluğ İğdemir'e Mektup", Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 230
Ahmet Refik'in İğdemir'e gönderdiği 9.11. 1939 tarihli mektup

APAYDIN, TALİP

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Talip Apaydın'ın Cevdet Kudret'e yazdığı 27 Ağustos 1966, 14 Haziran 1967 tarihli 2 mektup

ALPKAN, MEHMET EMİN

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.
Mehmet Emin Alpkan'ın Bekir Berk'e yazdığı 16.9.1950, 23.4.1953, 26.5.1953, 24.7.1953, 25.3.1955 tarihli 5 mektup

ANDAY, MELİH CEVDET

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Melih Cevdet Anday'ın Cevdet Kudret'e yazdığı 5 Mayıs 1970, 30 Temmuz 1970, 28 Kasım 1970, 7 Eylül 1973, Nisan 1976, 4 Aralık 1976, 18 Aralık 1977, 5 Ocak 1978, 17 Şubat 1978 tarihli 9 mektup

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Melih Cevdet Anday'ın Cevdet Kudret'e yazdığı 7 Eylül 1973 tarihli mektup

"Karacaoğlan'ın Bir Şiiri Üzerine Melih Cevdet Anday Çeşitlemeleri", Ferit Edgü, Kitaplık, s.39, Ocak-Şubat 2000, sh. 120-124

Melih Cevdet Anday'ın Abidin Dino'ya yazdığı 20 Kasım 1983, 8 Aralık 1983, ve 29 Aralık 1983 tarihli 3 mektuptan alıntılar

ARAYICI, OKTAY

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Oktay Arayıcı'nın Cevdet Kudret'e yazdığı 3 Aralık 1981 tarihli mektup

ARCAN, İSMAİL GALİP

Bedreddin Tuncel'e Mektuplar, (Haz. Alpay Kabacalı), Yapı Kredi Yay., İst. 1995, 125 s.

İsmail Galip Arcan'ın (oyuncu ve yönetmen) Bedrettin Tuncel'e yazdığı 9 Aralık 1933, 18 Ocak 1943, 19 Nisan 1936, 21 Ekim 1936, 11 Kasım 1936, 31 Ocak 1954, 19 Şubat 1954, 29 Mart 1954, 11 Nisan 1957, 15 Eylül 1960 tarihli 10 mektup

AREL, FAHRİ

Yanardağ Şairimiz Halil Nihad Boztepe, Kemaleddin Şenocak, Acar Matbaacılık, İst. (Tarih yok), 154+22 sh

Prof. Fahri Arel'in Halil Nihad Boztepe'ye yazdığı 23.12.1947 tarihli mektubundan bir bölüm+ klişe

ARI, ÜMİD

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Ümid Arı'nın Bekir Berk'e yazdığı biri tarihsiz, diğeri 10.5.1990 tarihli 2 mektup

ARISOY, SUNULLAH

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

M. Sunullah Arısoy Cevdet Kudret'e yazdığı 30 Ağustos 1988, 15 Eylül 1988 tarihli 2 mektup

ARİF, AHMET

Cemal Süreyya'ya Mektuplar, (Haz. Ahmet Arif), Kaynak Yay. İst. 1992, 96 s.

Ahmet Ârif'in 15.5.1966-25.12.1970 tarihleri arasında Cemal Süreyya'ya yazdığı 21 mektup+21 klişe

ARİF BEY

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Arif Bey'in İbrahim Temo'ya Cenevre'den yazdığı 27 Haziran 1896 tarihli mektup

İnkılâp Tarihimiz, Ahmed Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İst. 1946, 319 sh.

Cenevredeki Jön Türklerden Ârif Bey'in İbrahim Temo'ya yazdığı 27 Haziran 1896 tarihli mektup

ARMA, SERVET (PROF)

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Prof. Servet Arma'nın Bekir Berk'e yazdığı 15.5.1981, 19.12.1979 tarihli 2 mektup

ARSEL, İLHAN

Turan Dursun'a Mektuplar, İlhan Arsel, Kaynak Yay. İst. 1996, 143 s.

1987 yılında başlayıp Turan Dursun'un ölümüne kadar süren mektuplaşmanın İlhan Arsel kanadına ait 51 mektup

ARSLAN, MEHMET

"Mehmet Aslan'dan Nesrin Yörük'e Mektup", Türk Edebiyatı, c.14, Kasım 1987, s.169, sh.

79

Tarihsiz bir mektup

ARVASI, ABDÜLHAKİM (Esseyit)

"Esseyid Abdülhakim Arvasi", Mürid, Büyük Doğu, devre:14, s.2, Haziran 1969, sh. 20-22

Abdülhakim Arvasi'nin Necip Fazıl'a yazdığı bir mektubunun klişesi

ASİYE HATUN

Rüya Mektupları, Asiye Hatun, (Hz. Cemal Kafadar), Oğlak Yayınları, İst. 1994, 105 s.

Üsküplü bir mutasavvıf olan Asiye Hatun'un 1641-1643 yılları arasında şeyhi Mulihüddin Efendi ve şeyhinin vefatından sonra onun yerine geçen oğluna yazıp gönderdiği "rüya günlüğü" mahiyetindeki 43 mektup

ASÛBCAN KADIN

Haremnden Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

İkinci kadını Asûbcan tarafından Sultan II. Mahmud'a yazılan tarihsiz bir mektup

ASYA, ARİF NİHAT

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Arif Nihat Asya'nın Bekir Berk'e yazdığı 15.1.1951 tarihli mektup

ATA (RAUF PAŞAZADE)

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtiĥ Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On sekizinci bölüm)

Rauf Paşazade Atâ'nın Tevfik Fikret'e yazdığı 16 Nisan 326 tarihli mektup+klîşe

ATABEK, EMİNE

Ord. Prof. Süheyl Ünver'den MEKTUPLAR Cevaplar, Prof. Dr. Zeki Başar, Yenilik Basımevi, İst. 1990, 250 sh.

Emine Atabek'in Zeki Başar'a yazdığı 21.12.1973 tarihli cevabi mektup

ATAÇ, NURULLAH

Dost Mektupları (Mektuplarıyla Edebiyatçılarımız), (Haz. Yaşar Nabi Nayır), Varlık Yay. İst. 1972, 196 s.

Nurullah Ataç'ın Yaşar Nabi'ye yazdığı biri tarihsiz, diğerleri 26.5.1947, 3.11.1951, 1 Haziran 1952, 25.4.1952, 3.7.1952, 17.2.1953, 16.10.1953, 24.12.1953, 10.3.1954, 2 Mayıs 1955 tarihli 11 mektup

Babam Nurullah Ataç, Meral Ataç Tolloğlu, YKY, İst. 1998, 173 sh.

Nurullah Ataç'ın İsviçreli gençlik arkadaşı Meiner'e yazdığı tarihsiz bir mektup

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Nurullah Ataç'ın Yaşar Nabi Nayır'a yazdığı 26.5.1947 tarihli mektup

“**Hüsametin Bozok'a Mektuplar**”, Kitap-lık, s.33, yaz 1998, sh. 114

Nurullah Ataç'ın Hüsametin Bozok'a gönderdiği tarihsiz bir mektup

“**Yaşar Nabi Nayır'a Mektuplar**”, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh.2295-300

Tümü Ankara'dan gönderilmiş 26.5.1947, 25.4.1952, 3.7.1952,17.2.1953,16.10.1953 tarihli mektuplar (Yaşar Nabi: Dost Mektupları, İst. 1972)

“**Nurullah Ataç'tan Şevket Rado'ya Mektuplar I**” Hayat Tarih ve Edebiyat Dergisi, c. 25, s. 10, Ekim 1981, sh. 17-20

Nurullah Ataç'ın Şevket Rado'ya gönderdiği 26 Mart 1945 tarihli mektup

“**Nurullah Ataç'tan Şevket Rado'ya Mektuplar II**”, Hayat Tarih ve Edebiyat Dergisi, c. 25, s. 11, Kasım 1981, sh. 22-24

Nurullah Ataç'ın Şevket Rado'ya gönderdiği tarihsiz bir mektup

“**Bir Mektup**”, Yeni Ufuklar, c.1, s.4, Mayıs 1952, sh. 229-233

Nurullah Ataç'ın Orhan Burian'a yazdığı tarihsiz bir mektup

ATASOY, İHSAN

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

İhsan Atasoy'un Bekir Berk'e yazdığı 2.11.1977 tarihli mektup

ATAY, FALİH RIFKI

İki Gözüm Aziz Kardeşim, Efendim (İmparatorluktan Cumhuriyete Edebiyatçı Mektupları), (Haz. Nükhet Esen), Yapı Kredi Yay. , İst. 1994, 143 s

Falih Rıfki'nin İzzet Melih'e yazdığı 16 Eylül tarihli mektup

“Başkomandan Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın İşgalden Kurtulacak İstanbul'da “Müdafa-i Hukuk Cemiyeti” Heyetini Kendi Doğrultusunda Kurdurma Çalışmaları (Ocak Nisan 1923)”, M. Fahrettin Kırzioğlu, Araştırma Dergisi (Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayını), s. 12 (fasikül 1), 1980, sh. 207-249

Falih Rıfki Atay'ın Mustafa Kemal'e yazdığı tarihsiz bir mektup+klîşe

"Yahya Kemal'e Gelen Mektuplar", Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası, c. III, sh. 201, 247

Falih Rıfki'nin Yahya Kemal'e yazdığı dördü tarihsiz, diğerleri 4 Eylül, 2 Ağustos 1927, 15 Mart tarihli yedi mektup

ATATÜRK, MUSTAFA KEMAL

Atatürk'ün Özel Mektupları, (Haz. Sadi Borak), 1.Basım: Varlık Yay. İst. 1961 (42 Mektup), 84 s /2. Basım: Varlık Yayınları. 1970 (80 mektup), 190 s. / 3. Basım: Çağdaş Yayınları, 1980/ Dördüncü Basım: 1998 (157 mektup), 316 s.

Mustafa Kemal'in Ali Fuat Paşa, Tevfik Rüştü Aras gibi pek çok değişik simaya yazdığı 157 mektup

Atatürk'ten Mektuplar, (Hz.Prof. Dr. Ayşe Afetinan), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1989, 103 + 20 s (2. Baskı)

Atatürk'ün Afet İnan'a 1935-14.4.1938 tarihleri arasında yazdığı 15 mektup+3 klîşe

Atatürk Gaziantep'te- Mektuplar, Belgeler, Fotoğraflar, Anılar ve Gaziantep Nüfusuna Tescili-, Ahmet Solmaz, Gaziantep Kültür Derneği Yayını, Eko Matbaası, İst. 1983, 168 s. (Mektuplar sh. 9-70)

1920-21 tarihleri arasında Mustafa Kemal'in Antep halkına gönderdiği resmi mektuplar.

Şahbaba-Osmanoğulları'nın son hükümdarı VI. Mehmed Vahidettin'in hayatı, hatıraları ve özel mektupları, Murat Bardakçı, Pan Yayıncılık, İst. 1998, 679 sh.

Mustafa Kemal'in Bahriye Nazırı Cemal Paşa'ya yazdığı 9 Kasım 1914, 17 Ocak 1914, 19 Aralık 1915, 31 Aralık 1915 tarihli 4 mektup+1 klîşe

Sultan Vahideddin'e verilmek üzere başyaveri Naci Bey'e yazdığı 19 Ocak 1920 tarihli mektup+klîşe

Tevfik Paşa'nın oğlu İsmail Hakkı Bey'e yazdığı Mart 1914 tarihli mektup+klîşe

- Ölümünden Sonra Rıza Tevfik**, Mustafa Ragıp Esatlı, Sinan Matbaası, İst. (tarih yok), 167 sh.
Atatürk'ün Rıza Tevfik Bey'e gönderdiği 20 Mart 1319 tarihli kartvizit+klîşe
- Yedi Şairden Hatıralar**, Hilmi Yücebaş, Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık, İst. 1960, 208 sh.
Atatürk'ün Matbuat ve İstihbarat müdüriyetine yazdığı 26.4.1338 tarihli mektup
- Mektup Yazma Sanatı**, Sabahat Emir, Emir Yayınları, İst. 1997, 224 sh.
Atatürk'ün İnönü'ye yazdığı 12 Haziran 1973 tarihli mektup
- Makedonya'dan Orta Asya'ya Enver Paşa III**, Şevket Süreyya Aydemir, Remzi Kitabevi, İst. 1985 , 660 sh.
Mustafa Kemal'in Enver Paşa'ya Çanakkale'den yazdığı 3 Mayıs 1915 tarihli özel mektup+klîşe
“**Mustafa Kemal'den Bir Dosta Mektup**”, İhsan Ilgar, Yıllarboyu Tarih, c.6, s. 3, Mart 1981, sh. 38-40
- Atatürk'ün Kerim Paşa'ya Aynımansur Karargahı'ndan gönderdiği 9 Mayıs 328 (1912) tarihli mektup +mektubun bir bölümünün klîşesi.
- "Mahmut Şevket Paşa Mustafa Kemal'i Dinleseydi"**, Midhat Sertoğlu, Yıllarboyu Tarih, c.4, s. 5, Mayıs 1980, sh.8-11
- Mustafa Kemal'in, o sırada Sadrazam ve Harbiye Nazarı bulunan Mahmut Şevket Paşa'ya yazıp altını Fethi Bey'e de imzalattığı tarihi belirtilmeyen bir mekp (+klîşe)
- ".. Ve Atatürk de Amerikan Senatosuna Mektup Yazmıştı"**, Midhat Sertoğlu, Yıllarboyu Tarih, c.2, s.2, Şubat 1979, sh. 4-8
- Atatürk'ün Amerika Senatosu Başkanlığı'na Sivas'tan yazdığı 9 Eylül 1919 Tarihli mektup
“**Mustafa Kemal Arif Oruç Mektuplaşması**”, Yücel Demirel, Toplumsal Tarih, s.61, Ocak 1999, s. 61, sh. 35-37
- Arih Oruç'un (Yeni Dünya Gazetesi sermuharriri) Mustafa Kemal'e 12 Teşrin-i evvel 336 tarihinde yazdığı bir açık mektuba karşılık Paşa'nın cevabî mektubu+ klîşe
“**Mustafa Kemal'in Üç Mektubu**”, Hikmet Bayur, TTK Belleten, c. XXIV, s. 93 (Ocak 1960) sh. 129-137
- O sırada İstanbul vilayeti sıhhiye müdürü olan Doktor Rasim Ferit'e yazdığı 5 Haziran 1918, 27 Ağustos 1918, 11 Ağustos 1918 tarihli üç mektup+ klîşeler
- "Atatürk'ün Nakşibendi Şeyhine Mektupları"**, Dr. Fethi Tevetoğlu, c.17, s.12, Aralık 1973, sh. 20-24
- Atatürk'ün Nakşibendi Şeyhi Küfrevîzâde Abdülbaki Efendi'ye gönderdiği 27.8.33 (1917), 24.8.336 (1920), 27.3.338 (1922), 4.3.338 (1922) tarihli dört mektup + klîşeler.
- "Atatürk'ün Bir Mektubu"**, İhsan Ilgar, Hayat Tarih Mecmuası, c. 10, s.10, Kasım 1969, sh. 5-6

4 Eylül 1330 tarihli mektubun özel içerikli bölümleri çıkarılmış, siyasi ve askeri kısmı yayınlanmıştır.

"Kurtuluş Savaşında Talat Paşa ile Mustafa Kemal'in Mektuplaşmaları", İlhan Tekeli-Selim İlkin, TTK Belleten, c. XLIV, s.174, Nisan 1980, sh. 301-346

Mustafa Kemal'in Talat Paşa'ya 20. II. 1920 tarihli cevabî mektubu

"Atatürk'ün Anafartalar Gurubu Komutanlığı'ndan İstifasına Dair Bazı Belgeler", Uluğ İğdemir, TTK Belleten, c. XXXII, s. 128 (Ekim 1968) sh. 473-478

Atatürk'ün Enver Paşa'ya yazdığı 21 Eylül 1331 tarihli mektup +klişe

"Mektuplar", Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh.1-8

Mustafa Kemal'in Salih Bozok'a yazdığı 25-26 Nisan 1912, 24 Eylül 1916 tarihli 2 mektup
Behiç Erkin'e yazdığı 29 Temmuz 1912 tarihli mektup

Tevfik Rüştü Aras'a yazdığı 17 Eylül 1914 tarihli mektup

Miralay Fahreddin Altay Bey'e yazdığı 8 Aralık 1919 tarihli mektup

"Mustafa Kemal'in Kazım Karabekir Paşa'ya Mektubu", Deği Araştırma ve Yayın Gurubu, Belgelerle Türk Tarihi, s.74-75-76, Kasım-Aralık-Ocak (tarih yok), sh. 15-16

Tarihsiz bir mektup

"Mustafa Kemal'in İngiliz Dışişlerini Karıştıran Tutumu ve Bir Mektubu", Dr. Salahi R. Sonyel, Belgelerle Türk Tarihi, s. 51, Aralık 1971, sh. 4-13

Atatürk'ün İngiliz Amirali'ne 13.9.1922 tarihinde İzmir'den gönderdiği Fransızca mektup

"Rauf Orbay'ın Hatıraları", Haz. yok. , Yakın Tarihimiz, c.1, s. 5, 29 Mart 1962, sh. 144-147

Mustafa Kemal'in Sultan Vahidettin'e gönderdiği 15 Teşrinievvel 1918 tarihli mahrem mektup+ klişe

"Enver Paşa İle Nasıl Mücadele Ettim?" Emekli General Sami Sabit Karaman, Yakın Tarihimiz, c.1, s. 10, 3 Mayıs 1962, sh. 307-309

Mustafa Kemal'in Ali Fuat Paşa'ya yazdığı 2 Teşrinisani (Kasım) 337 tarihli mektup+klişe

"Amerikan Senatosuna Sivas'tan Yollanan Mektup", Tevfik Bıyıklıoğlu, Tarih Coğrafya Dünyası, c.2, s.7, 15 Eylül 1959, sh. 1-5

Atatürk'ün Sivas Kongresi ardından Amerikan Senatosuna gönderdiği 9 Eylül 1919 tarihli mektup+klişe

"Mustafa Kemal Paşa'nın Sahibine Verilmeyen Tavsiye Mektubu ve Enver Paşa

Hadisesinin Buhranlı Günleri", Cemal Kutay, Tarih Konuşuyor, c.2, s. 12, Ocak 1965, sh. 993-1000

- Mustafa Kemal Paşa'nın Ardahan Mebusu Hilmi Bey'e verdiği ve Moskova Sefir-i Kebiri Ali Fuat Paşa'ya gönderdiği tavsiye mektubu+klîşe
- "324 Nolu Vesikanın Açıklaması"** Harp Tarihi Vesikaları Derdisi, Yıl: 4, Haziran 1955, s. 12 sh. Yok
- Mustafa Kemal'in Demirci Mehmet Efe'ye 11.3.1936 ve 17 Mayıs 336 tarihlerinde yazdığı iki cevabî mektup+ klîşeler
- "Atatürk'ün Bugüne Kadar Bilinmeyen Bir Mektubu"**, neşreden: yok, Tarih Hazinesi, c.2, s.yok, 1954, sh. 22-25
- Atatürk'ün 335 yılında Fahreddin Altay'a yazdığı 6 sayfalık mektup+klîşe
- "Anadolu ve Rumeli Müdafası-yı Hukuk Cemiyetinin Kuruluşuna Dair Vesikalar"**, Neşreden yok, Tarih Vesikaları, c.III, Mayıs 1949, s.15, sh. 162
- Mustafa Kemal'in Sivas Valisi Reşit Paşa'ya gönderdiği mektup+klîşe
- "Silvan ve Hazro'da Derlenmiş Anılar, Belgeler"**, Derleyen: Ali Sarısu, Ziya Gökalp Mecmuası, c.5, s.25, Ocak-Mart 1982, sh.55-64
- Mustafa Kemal'in Abdullah Beyzade Sadık ve Hazrolu Hatip Bey, Bedri Beyzade Mehmet Nuri, Hacı Reşid Ağazade Ali Beylere yazdığı 17.7.35 tarihli mektup
- Hazro'dan Mehmet Bey'e yazdığı 23 Mayıs 336, 24 Ağustos 336 tarihli 2 mektup
- Silvan'dan Abdullah Bey zade Sadık Bey'e yazdığı 5.6.337 tarihli mektup+klîşe
- "Mütareke ve Millî Mücadele Yıllarında Diyarbakır ve Diyarbakırlılar"**, Şevket Beysanoğlu, Ziya Gökalp Mecmuası, c.5, s.25, Ocak-Mart 1982, sh.65-96
- Mustafa Kemal'in Abdullah Beyzade Sadık ve Hazrolu Hatip Bey, Bedri Beyzade Mehmet Nuri, Hacı Reşid Ağazade Ali Beylere yazdığı 17.7.35 tarihli mektup+klîşe
- Hazro eşrafından Mehmet Bey'e yazdığı 24 Ağustos 336 tarihli mektup+klîşe
- "Atatürk Nasıl Çalışırdı"**, Tefik Bıyıklıoğlu, Resimli Tarih Mecmuası, c.5, s.39, Ocak 54, sh. 2826-2829
- Atatürk'ün Miralay Pertev Bey'e yazdığı 3 Mayıs 1327 tarihli mektup+klîşe
- Türk Rus İlişkileri Tarihi**, Ali Kemal Meram, Kitap Yayınları, İst. 1969, 470 sh.
- Mustafa Kemal'in Çiçerin'e yazdığı 22 Ekim 1920 tarihli mektup
- Lenin'e gönderdiği 4 Ocak 1922 tarihli mektup

ATEŞ, BÜNYAMİN

- Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar**, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.
- Bünyamin Ateş'in Bekir Berk'e yazdığı biri tarihsiz, diğeri 9.7.1978 tarihli 2 mektup

ÂTIF

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Âtîf adlı biri tarafından Bekir Berk'e yazılmış tarihsiz bir mektup

ATKI, EROL

M. Necati Karaer Armağanı, Hazırlayanlar: Cem Karaer- Özcan Ünlü- Olcay Yazıcı- Mehmet Nuri Yardım-Muhsin Karabay, İstanbul Yayıncılık, İst. 1997, 282+16 s

Erol Atkı'nın Mustafa Necati Karaer'e yazdığı 16 Şubat 1976 tarihli mektup

ATOK, OĞUZ KAZIM

"Mektuplar XIII", Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1992/II, s.490, Ekim 1992, sh. 310-316

Şair Oğuz Kazım Atok'un 1970 yılında Çınarlı'ya yazdığı bir mektup

ATSIZ, HÜSEYİN NİHAL

Atsız'dan Adile Ayda'ya Mektuplar, (Haz. Fethi Tevetoğlu), Ayyıldız Mat. Ankara 1988, 126 s.

Nihal Atsız'ın Adile Ayda'ya 12 Mayıs 1964-27 Kasım 1975 tarihleri arasında yazdığı 33 mektup+1 klişe

"Cumhuriyet Dönemi Basın Tarihimize İlgili Bir Mektup", Cevdet Eralp Alışık, Tarih ve Toplum, c. 11, s.61, Ocak 1989, sh. 42-44 (42-44)

Hüseyin Nihal Atsız'ın Konya Millî Kütüphane müdürü Mahmut Mesut Koman'a yazdığı 3 Haziran 1943 tarihli mektup +klişe

"Atsız'ın Ardından", Yılmaz Öztuna, Hayat Tarih Mecmuası, c. 12/1, s. 3, Mart 1976, sh.42-52

Atsız'ın Öztuna'ya gönderdiği 4.12.1975 tarihli, muhtemelen son mektubunun klişesi

AYBAR, MEHMET ALİ

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279 s.

Mehmet Ali Aybar'ın Cevdet Kudret'e yazdığı 8 Eylül 1958, 23 Eylül 1958, 21 Ekim 1958 tarihli 3 mektup

AYCIN, HASAN

"Hasan Aycın'dan Arif Ay'a", Düş Çınarı (Mektup Özel Sayısı), Mart-Nisan 1998, sh. 64
Hasan Aycın'ın Arif Ay'a yazdığı 9.2.93 tarihli mektup

AYDA, ADİLE

"Hatıraların Işığında Adile Ayda", Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1992/II, s.491, Kasım 1992, sh. 387-392

Adile Ayda'dan Çınarlı'ya gelen 18 Eylül 1976, 6 Ocak 1976 ve 13 Eylül 1973 tarihli mektuplardan alıntılar

AYDEMİR, ŞEVKET SÜREYYA

"Bilinmeyen Yönleriyle Şevket Süreyya Aydemir", Halil İbrahim Göktürk, Arı Matbaası, Ankara 1977, 279 sh. (Mektuplar sh. 198-225)

Şevket Süreyya Aydemir'in aile dostlarından birine yazdığı 13.5.974 tarihli mektubun bir bölümü

Vedat Nedim Tör'e yazdığı 1.3.1974, 18.3.1974 tarihli 2 mektup

Bir Dönemin Tanıklığı, Vâ-Nû, Müzehher, Cem Yayınevi, (Basım yeri ve yılı yok), 247 s.+fotoğraflar

Şevket Süreyya Aydemir'in Müzehher ve Vâlâ Nurettin'e yazdığı 23.9.1965, 7.X.971, 6.10.1968, 21.1.1968, 5.2.1972, 1.1.1974 tarihli 6 mektup

"Şevket Süreyya'nın Mektupları" Tarih ve Toplum, c.27, s.162, Haziran 1997, sh. 352 (32)

Şevket Süreyya Aydemir'in Burhan Belge'ye yazdığı 17.2. 1994 tarihli mektup+klişe

"Bir Mektup-Şevket Süreyya Aydemir'den Mehmet Ulaş'a", Tarih ve Toplum, c. 23, s.137, Mayıs 1995, sh. 298 (42)

2 Mart 1971 tarihli mektup+klişe

AYNIŞAH SULTAN

Haremden Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakit Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

II. Bayezid'in kadınlarından Şirin Hatun'un kızı Aynışah Sultan'ın Yavuz Sultan Selim'e yazdığı bir cülus tebriki

AYŞE HANIM

Ertuğrul Süvarisi Ali Bey'den Ayşe Hanım'a Mektuplar (Haz. Canan Eronat), Yapı Kredi Yay. İst. 1995, 84 s.

Ayşe Hanım'ın oğlu Hasan Âli Yücel'e yazdığı bir mektup+klişe

AYŞE KADIN

Haremnden Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

II. Osman, IV. Murad veya Sultan İbrahim'in Kadınefendisi Ayşe Kadın'ın Padişah'a yazdığı tarihsiz bir mektup

AYŞE SULTAN

Haremnden Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

Ayşe Sultan'ın babası II. Bayezid'e yazdığı tarihsiz 2 mektup

Ayşe Sultan'ın Yavuz Sultan Selim'e yazdığı bir cülûs tebriki

"**Bayezid'in Kızı Ayşe Sultan'ın Mektubu**", M. Çağatay Uluçay, Tarih Dünyası, c.1, s. 8, 31

Aralık 1953, sh. 338-340

Ayşe Sultan'ın babasına yazdığı tarihsiz bir mektup

"**Kıral Kızının Mektubu**", Neslihan Kısakürek, Büyük Doğu, 24.yıl, devre:13 s.19, 22 Kasım 1967, sh. 21

Ayşe Sultan'ın babası Sultan II. Bayezit'e yazdığı tarihsiz iki mektup

Ayşe Sultan'ın Yavuz veya Kanuni'ye yazdığı tarihsiz bir mektup

AYŞE SULTAN

Haremnden Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

Sultan I. Ahmed'in Kösem Sultan'dan olan kızı Ayşe Sultan'ın Sadaret Makamına yazdığı tarihsiz bir mektup

AYVERDİ, SAMİHA

Mektuplardan Gelen Ses, Samiha Ayverdi, Kubbealtı Neşriyat, İst. 1985, 103 s.

Samiha Ayverdi'nin 6.7.1964-25.8.1979 tarihleri arasında torunu Sinan Uluand'a yazdığı 28 mektup (bazıları bölüm olarak verilmiş)

Semiha Ayverdi'nin torunu Gülşah Akçal ve damadı Tarık Akçal'a 2.11.1978-12.10.1979 tarihleri arasında yazdığı 55 mektup

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Samiha Ayverdi'nin Fevziye Abdullah Tansel'e yazdığı 11.1.1977 tarihli mektup

AZAK, GÜRBÜZ

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Gülbüz Azak'ın Bekir Berk'e yazdığı 23.6.1986 tarihli mektup

AZİZE (PRENSES)

Mümin ve Müsrif Bir Padişah Kızı Refia Sultan, Ali Akyıldız, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İst. 1998, 215 sh. (Mektuplar: sh. 117-151)

Mustafa Fazıl Paşa'nın kızı Prenses Azize'nin Refia Sultan'a yazdığı 28 Ocak 1876, 29 Şubat 1876 tarihli 2 mektup+1 klişe

AZMİ BEY

Dört Mektup Dört Zihniyet', Niyazi Ahmet Banoğlu, Tarih Konuşuyor, c. 5, s. s. 30, Temmuz 1966, sh. 2455-2458

Eski Ankara Valisi ve İstanbul Polis Müdürü Azmi Bey'in Küçük Talat'a yazdığı mektuplardan parçalar

B**BABAN, CİHAN**

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh. İzmir Milletvekili Cihan Baban'ın Bekir Berk'e yazdığı 16.12.1950 tarihli mektup

BABAYEV, EKBER

"Şevket Süreyya'nın Mektupları" Tarih ve Toplum, c.27, s.162, Haziran 1997, sh. 352 (32) Şevket Süreyya Aydemir'e Yakup Kadri'nin ölümü üzerine Sovyet Türkoloğu Ekber Babayev'in Moskova'dan yazdığı 30 Aralık 1974 tarihli mektup+klişe

BABİNGER, F.

"Cumhuriyet Devri Erken Dönem Türk Tarihçiliğinde Önemli bir İsim Mustafa Çağatay Uluçay", Bayram Eyüp Ertürk, Tarih ve Toplum, c.20, s.118, Ekim 1993, sh.9-20 (201-212) F. Babinger'in Uluçay'a yazdığı 14.12.1950 ve 22.1.1951 tarihli iki mektup

BABUR

"Bâbur'un Mektupları"Mesut Şen, Marmara Ün. Fen Ed. Fak. Türklük Araştırmaları Dergisi, s.8, İst. 1997, sh.397-462

Kime yazdığı anlaşılmayan bir mektup+klişe

Bâbur'un büyük oğlu Hümayun ile Hoca Kelân'a yazdığı iki mektup+klişeler

BAHADIR, YAŞAR

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Yaşar Bahadır'ın Bekir Berk'e yazdığı 13 Kasım 1960 tarihli mektup

BAHAEDDİN ŞAKİR BEY

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Dr. Bahaeddin Şakir Bey'in Ahmed Celeleddin Paşa'ya yazdığı tarihsiz 3 mektup+1 klişe

İnkılâp Tarihimiz ve Jöntürkler, Ahmet Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İstanbul 1945, 378 sh.

Dr. Bahaeddin Şakir Bey'in Ahmed Celeleddin Paşa'ya yazdığı tarihsiz 3 mektup

İnkılâp Tarihimiz Ve İttihad ve Terakki, Ahmed Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İst. 1946, 319 sh.

Dr. Bahaeddin ve Dr. Nazım'ın Kırım'da Tercüman gazetesini çıkaran İsmail Gasprenski'ye yazdıkları 6 Ağustos 1906 tarihli mektup

Sezai Bey'e yazdıkları 6 Ağustos 906 tarihli mektup

Halil Halid Bey'e gönderdikleri tarihsiz bir mektup

BÂKÎ

"Mektup", Sadeleştiren: Orhan Şaik Gökyay, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 44-46

"Şair Baki Efendi Hakkında", Zarif Orgun, Yeni Tarih Mecmuası, s.4, Nisan 1957, sh. 106-107

Baki'nin saray erkamından birine yazdığı tarihi belirtilmeyen bir mektup+klişe

BANARLI, NİHAT SAMİ

"Mektuplar VIII", Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1991/II, s.478, Ekim 1991, sh. 244- 250

Çınarlı'ya Nihad Sami Banarlı'nın 7 Ağustos 1972 yazdığı bir mektup

BASRİ

"Mustafa Kemal'in Samsun'a Çıkışı İngilizleri Ürkütmüştü", Haz. yok. Yakın Tarihimiz, c.1, s. 12, 17 Mayıs 1962, sh. 353-355

General Milne'inn mektubuna Harbiye Nezareti'nden Basri, Kâzım ve Cevat imzalarıyla verilen cevaplar

BAŞAR, ZEKİ

Mektuplarım- Konuşmalarım, Dr. Zeki Başar, Gürsoy Basımevi, Ankara 1970, 396 s.

(Mektuplar: sh. 11-169)

Dr. Zeki Başar'ın Celal Bayar'a yazdığı 27.7.1948, 8 Mart 1949, 27.12.1953 tarihli 3 mektup
Mareşal'e mektup (8 Mart 1949 tarihli)

H. Cahit Yalçın Ve Ahmet Emin Yalman'a yazdığı 25 Kasım 1948 tarihli mektup

Cevdet Kerim İnceada'ya yazdığı 4 Şubat 1949 tarihli mektup

H. Suphi Tanrıöver'e yazdığı 19 Aralık 195 tarihli mektup

Bakan Dr. Edip Somunoğlu'na yazdığı 5.4.1967 tarihli mektup

Vali Nihat Şenman'a yazdığı 29.6.1951 tarihli mektup

Vali Fahrettin Akkutlu'ya yazdığı 3 Aralık 1962 tarihli mektup

Ömer Nasuhi Bilmen'e yazdığı 6 Temmuz 1960 tarihli mektup

Necati Çelebi'ye yazdığı 15. 11. 1956 tarihli mektup

Müsteşar Mua. Dr. Demir Erel'e yazdığı 11.9.1960 tarihli mektup

İktisadi işbirliği idaresi Türkiye özel misyonu'na mektup (24 Mayıs 1951 tarihli)

Devlet Bşk. Org. Cemal Gürsel'e yazdığı 16 Ekim 1961 tarihli mektup

Ord. Prof. Süheyl Ünver'den MEKTUPLAR Cevaplar, Prof. Dr. Zeki Başar, Yenilik
Basımevi, İst. 1990, 250 sh.

Prof. Dr. Zeki Başar'ın Süheyl Ünver'e yazdığı 15 Mayıs 1942 tarihli mektup

Dr. Zeki Başar'ın Süheyl Ünver'e 3.5.1960-10.7.1972 tarihleri arasında yazdığı 25 mektup

Zeki Başar'ın Emine Atabek'e yazdığı 5.7.1974 tarihli mektup

BAŞÇILLAR, SEYFETTİN

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Seyfettin Başçillar'ın Mehmet Çınarlı'ya yazdığı 19 Kasım 1994 tarihli mektup

BAŞGİL, ALİ FUAT

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Ali Fuat Başgil'in Bekir Berk'e yazdığı 10.7.1958 tarihli mektup

BATUR, ENİS

"Kaybolmamış Mektuplar", Enis Batur, Tarih ve Toplum, c.16, s.95, Kasım 1991, sh. 9-13
(265-269)

Enis Batur'un Tarih ve Toplum dergisine gönderdiği tarihsiz bir mektup

BAYAR, CELAL

"Resmi Vesikalar ve Telgraflar", Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası, c. III, sh. 193-198
Celal Bayar'ın Yahya Kemal'e gönderdiği 1 Ağustos 1927 tarihli bir mektup+ klişe

BAYEZİD (ŞEHZADE)

"Şehzade Bayezid'in Mektubu", Şükrü Kurgan, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 30

Manzum mektup

"Şehzade Bayezid'in Babası Kanuni Sultan Süleyman'a Yazdığı Manzum Mektup", Düş Çınarı (Mektup Özel Sayısı), Mart-Nisan 1998, sh. 47

Manzum mektup

"Şehzade Bayezid'in, babası Kanuni Sultan Süleyman'a gönderdiği mektuplar", Şerafettin Turan, Harp Tarihi Vesikaları, c.1 (Yeni Seri), s. 1 (16), Ağustos 1955, sh. 118-127

Tümü tarihsiz üç mektup

BAYEZİD (YILDIRIM)

"İki Mektup İki Padişah", Hayat Tarih ve Edebiyat, c. 26, s. 12, Aralık 1982, sh. 12-14
Sultan Bayezit'in Timur'a yazdığı tarihsiz bir cevabî mektup

BAYEZİD (SULTAN İKİNCİ)

Fatih Devrine Ait Münşeât Mecmuası, çıkaranlar: Prof. Necati Lugal-Doç. Dr. Adnan Erzi, İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul Matbaası, İstanbul 1956, s.103.

Bayezid'in Uzun Hasan'a karşılığı s.13-14.

Bayezid'in Uzun Hasan'a mektubu s.15-17.

Sultan Bayezid'in annesine cevabı s.27.

Cihânşâh Mirza'ya mektup s.32-33.

Bayezid'in, kardeşi Sultan Mustafa'ya mektubu s.34-35.

Bayezid'in, Sultan Mustafa'ya bayram tebriki s.36-37.

Bayezid'in Karamanoğlu İbrahim Bey'e bayram tebriki s.38-40.

Zu'l-Kadirli Süleyman Bey'in, Artukabâd ve Bozok'a vali tayin edildigine dair takrimâne s.41-42.

Bayezid'in Mısır sultanına gönderdiği mektup s.69-70.

- Bayezid'in Mısır sultanının mektubuna cevabı s.70-71.
- Bayezid'in Mevlânâ Ahmet Bekir Paşa'nın mektubuna yanıtı s.72-73.
- İbrahim Bey yerine Ahmet Bey'in Rum Beylerbeyliğine atandığına ait takrirname s.41-42
- Bayezid'in paşalarına şefkatnamesi s.80-81.
- Bayezid'in Kadiaskere şefkatnamesi s.81-82.
- Bayezid'in, vezirliğe atanması dolayısıyla Kemal Paşa'ya gönderdiği tebrikname s.84.
- Bayezid'in, Sinan Paşa'nın vezirliğine dair tebriknamesi s.85.
- Bayezid'in Hudâvendigâr'ın hocasına mektubu s.86.
- Bayezid'in Mustafa Paşa'ya mektubu s.87.
- Bayezid'in Uzun Hasan'ın mektubuna cevabı s.89-91.
- Bayezid'in Eğriboz'un alınması nedeniyle paşalarına gönderdiği takdirname s.91-92.
- Bayezid'in Hasan Bey oğlu Uğurlu Mehmed Bey'e gönderdiği mektup s.100-101.
- Tacizade Sadi Çelebi Münşeati**, Sadi Çelebi (Tacizade), çıkaranlar: Prof. Necati Lugal -Doç. Adnan Erzi, İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul 1956.
- II. Bayezid'in Mahmut Paşa'ya yazdığı mektup s.2-3.
- Cem'in mektubuna Bayezid'in karşılığı s.7-9.
- Bayezid'in Deşt hükümdarına mektubu s.10-12.
- Bayezid'in Uzun Hasan'ın mektubuna karşılığı s.16-19.
- Bayezid'in Uzun Hasan'a yazdığı mektup s.36-41.
- Bayezid'in Uzun Hasan'ın mektubuna karşılığı s.30-32.
- Bayezid'in Şirvanşahlardan Ferruh Yesar'ın mektubuna karşılığı s.42-44.

BAYRAKTAR, OSMAN

"Osman Bayraktar'dan Hasan Aycın'a", Düş Çınarı (Mektup Özel Sayısı), Mart-Nisan 1998, sh.81

Mektup 12 Kasım 1981 tarihli

BAYRAMOĞLU, FUAT

Gönülden Gönüle-Fuat Bayramoğlu ile Anılarda, Yayına Hazırlayan: Prof Dr. İsmail

Parlatır, (yayın şirketi, yeri ve tarihi yok)

Fuat Bayramoğlu'nun Adile Ayda'ya yazdığı tarihsiz bir mektup

"Mektuplar XVII", Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1993/II, s.500, Ağustos 1993, sh. 294-298

Fuat Bayramoğlu'nun Çınarlı'ya yazdığı 14. 4. 1988 tarihli mektup

BEDİİ ARBEL

Ahmet Haşim Bütün Eserleri IV “Frankfurt Seyahatnamesi, Mektuplar- Mülakatlar”

(Hazırlayanlar: İnci Enginün- Zeynep Kerman), Dergah Yayınları, Ekim 1991, 224 s.

Bedi Arbel'in Abdülhak Şinasi'ye yazdığı 10 Teşrinievvel 1934 tarihli mektup

"Yahya Kemal'e Gelen Mektuplar", Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası, c. III, sh. 201, 247

Bidii Arbel'in Yahya Kemal'e yazdığı 8 Teşrinievvel 1938 tarihli mektup

BEDİ' NURİ

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtiğ Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On sekizinci bölüm)

Tevfik Fikret'e yazılmış Bedi' Nuri imzalı 25 Temmuz 325 tarihli mektup+klîşe

BEHRAMOĞLU, ATAOL

Genç Bir Şairden Genç Bir Şaire Mektuplar, A. Behramoğlu- İ. Özel, Oğlak Yay. Ankara 1995, 236 s.

Ataol Behramoğlu'nun 28 Temmuz 1965-23.4.1975 tarihleri arasında İsmet Özel'e yazdığı 38 mektup

BELLİ, ABDÜLMECİD

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Abdülmecid Belli'nin Bekir Berk'e yazdığı tarihsiz bir mektup

BENDE (İKİNCİ TAAMHANE TALEBESİ)

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtiğ Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On sekizinci bölüm)

İkinci taamhâne talebesi Bende'nin Tevfik Fikret'e yazdığı 10 Mart 325 tarihli mektup+klîşe

BERKANT, MUAZZEZ TAHSİN

“İki Mektup”, İnci Enginün, Hisar, c. 15, s. 134, Şubat 1975, sh. 23-26

Muazzez Tahsin Berkant'ın Halide Edip'e gönderdiği İkinci Teşrin 1937 tarihli mektup

BERK, FATMA

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.
Fatma Berk'in oğlu Bekir Berk'e yazdığı 24 Temmuz 1979, 21.8.1962 tarihli 2 mektup

BERK, ERTUĞRUL HAKAN

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.
Av. Ertuğrul Hakan Berk'in Bekir Berk'e yazdığı 22. Ekim 1988 tarihli mektup

BERKES, NİYAZİ

Asya Mektupları, Niyazi Berkes, Yapı Kredi Yayınları, İst. 1999, 243 s. (1.b. Çağdaş Yayınları, İst. 1976)

1958-59 yılları arasında Pakistan'dan Japonya'ya dek yapılan 16 aylık bir gezi sırasında Niyazi Berkes'in kardeşi Enver Berkes'e yazdığı, yayınlanırken kısmen müdahaleye uğramış çok sayıda mektup

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Niyazi Berkes'in Cevdet Kudret'e yazdığı 16 Aralık 1954, 15 Aralık 1955, 18 Şubat 1956, 14 Nisan 1956, 18 Mayıs 1956, 12 Haziran 1956, 19 Temmuz 1956, 6 Eylül 1956, 14 Haziran 1957, 20 Aralık 1957, 24 Mayıs 1958, 20 Ekim 1958, 28 Şubat 1959 tarihli 13 mektup

Bir Dönemin Tanıklığı, Vâ-Nû, Müzehher, Cem Yayınevi, (Basım yeri ve yılı yok), 247 s.+fotoğraflar

Niyazi Berkes'in Müzehher ve Vâlâ Nurettin'e yazdığı 1 Mart 1948 tarihli mektup

BEŞİR FUAT

İlk Türk Materyalisti Beşir Fuat'ın Mektupları, Haz. C. Parkan Özturan, Arba Yay., İst. (Tarih yok), 80 s. (İlk Basım: Mektubat, Beşir Fuat-Fazlı Necip, Mihran Matbaası, İst. 1305/1888, 127 s.)

Beşir Fuat'ın Fazlı Necip'e yazdığı 17 Kanunuevvel 1301 (30 Aralık 1885), 15 Kanunuevvel 1301 (28 Ocak 1886), 13 Kanunusani 1301 (Ocak 1886), 27 Şubat 1301 (12 Mart 1886), 18 Mayıs 1302 (31 Mayıs 1886), 8 Temmuz 1302 (21 Temmuz 1886), 26 Ağustos 1302 (8 Eylül 1886), 1 Teşrinievvel 1302 (14 Ekim 1886), 19 Kanunuevvel 1302 (1 Ocak 1887), 2 Kanunusani 1302 (15 Ocak 1887), 8 Kanunusani 1302 (21 Ocak 1887) tarihli 11 mektup

BEYATLI, YAHYA KEMAL

Pek Sevgili Beybabacığım- Yahya Kemal'den Babasına Kartpostallar- , Çeviriyazı: Nuri Akbayar, YKY, İst. 1998, 301 sh.

Yahya Kemal'in 1903-1910 tarihleri Arasında Paris'ten Üsküpteki babası İbrahim Naci Bey'e gönderdiği 138 kartpostal'ın ön ve arka yüzlerinin klişeleri ve çevrimyazı kartpostan metinleri **Mektuplar Makaleler**, Yahya Kemal, İstanbul Fetih Cemiyeti Y., Baha Matbaası, İstanbul 1977, 242 s. (Mektuplar sh. 65-108)

Yahya Kemal'in babası İbrahim Nâci'ye yazdığı 2 Nisan 904, 30 Teşrinievvel 1906 (mektubun bir kısmı yayınlanmamış), 8 Teşrinievvel 1907 tarihli üç mektup+1 klişe

Nihad Sami Banarlı'ya yazdığı 15 Haziran 1948, 10 Temmuz 1948, 2 Aralık 1956, 7 Haziran 1957 tarihli 4 mektup

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'na yazdığı 14 Teşrinisani 1936 tarihli mektup+klişe

Fazıl Ahmet Yenisey'e yazdığı 2 Teşrinisani 1926, 28 Şubat 1931 tarihli 2 mektup

Fâzıl Ahmet'e 8 Aralık 1927, 15 Şubat 1928, 9 Kasım 1928, 26 Ocak 1928 tarihli 4 mektup (mektuplar 28 Kasım 1958 tarihli Hayat mecmuasında neşredilmişler)

Fuad Bayramoğlu'na yazdığı 9 Ağustos 1948 tarihli mektup

Faruk Nâfiz'e yazdığı 11 Temmuz 1928, 8 Teşrinievvel 1928 tarihli iki mektup + 1 klişe

Abdülhak Şinasi Hisar'a yazdığı 3 Haziran 1924, 13 Teşrinievvel 1926, 3 Mayıs 1938 tarihli 3 mektup

Şevket Fuat'a (Keçecizade torunlarından Protokol Umum Müdürü) yazdığı 2 Kanunusani 1928 tarihli mektup

Nimet ve Leyla Hanımefendilere yazdığı 18 Kanunusani 1923 tarihli mektup

Melek Celal Sofi'ye yazdığı 22 Nisan 1948 tarihli mektup

Ayrıca Yahya Kemal'in İspanya hatıralarını anlattığı Münir Bey'e yazdığı 29 Haziran 1929, Ağustos 1930 tarihli iki mektup+1 klişe

Gazeteci dostu Hüseyin Avni Şanda'ya yazdığı bir mektuptan alıntı

Doğumunun 100. yılında Yahya Kemal Beyatlı, Marmara Üniversitesi Yayınları, İst. 1984, 240+ 45 sh.

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Yahya Kemal Beyatlı'nın Cevdet Kudret'e yazdığı 29 Nisan 1928 tarihli mektup
Bir Dönemin Tanıklığı, Vâ-Nû, Müzehher, Cem Yayınevi, (Basım yeri ve yılı yok), 247 s.+fotograflar

Yahya Kemal'den Müzehher ve Vâlâ Nurettin'e 15 Eylül 1928, 24 Eylül 1930, 15 Haziran 1948 tarihli 3 mektup

Gönülden Gönüle-Fuat Bayramoğlu ile Anılarda, Yayına Hazırlayan: Prof Dr. İsmail Parlatur, (Basım şirketi, yeri ve tarihi yok)

Yahya Kemal'in Fuat Bayramoğlu'na yazdığı 8 Haziran 1948 ve 10 Temmuz 1948 tarihli 2 tebrik kartı metni

Ahmet Haşim Yahya Kemal'e Veda, Abdülhak Şinasi Hisar, Varlık Yayınları, İst. 1969

Yahya Kemal'in Abdülhak Şinasi Hisar'a yazdığı 3 Haziran 1924, 13 Teşrinievvel 1926 tarihli iki mektup

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Yahya Kemal Beyatlı'nın Ahmet Hamdi Tanpınar'a yazdığı 16 Ağustos 1924 tarihli mektup
Nihat Sami Banarlı'ya yazdığı 10 Temmuz 1948 tarihli 2 mektup

"Yahya Kemal'in Mektup Sevgisi", Taha Toros, Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası, c. III, sh. 74-77

Yahya Kemal'in Reşad Nuri 'ye yazdığı 2 Haziran 1934 tarihli mektup+klîşe

"Yahya Kemal'in Babasına ve Dostlarına Yazdığı Bazı Kart ve Mektupları", Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası, c. III, sh. 181-189

Evrenoszade Mahir Bey'e Paris'ten yazdığı 20 Şubat 1904 tarihli kart

Babası İbrahim Naci Bey'e Paris'ten yazdığı biri 904, diğeri 2 Teşrinievvel 196 tarihli iki kart
Ve 5 Haziran 1911, 6 Nisan 1331 tarihli iki mektup

Doktor Nihad Reşad Bey'e yazdığı biri tarihsiz diğeri 15 Temmuz 1932, 23 Mart 1943 ve 4 Nisan 1944 tarihli dört mektup
Abdülhak Şinasi Bey'e yazdığı 23 Ağustos 1910 tarihli kart ve 20 Teşrinievvel 1941, 23 Mart 1943 tarihli iki mektup

"Yahya Kemalden Düşünceler-Yahya Kemal'in Nihat Sami Banarlı'ya Mektupları", (Hazırlayan yok), Kubbealtı Akademi Mecmuası, Ekim 1974, yıl 3, sayı 4, sh. 14-16
Yahya Kemal'in Nihat Sami Banarlı'ya yazdığı 15 Haziran 1948, 10 Temmuz 1948, 2 Aralık 1956 tarihli 3 mektup

"Yahya Kemal'in Bir Mektubu", Neşreden: Muhtar Tevfikoğlu, Türk Kültürü, c. XV, s. 170, Aralık 1976, sh. 114-115 (50-51)

- Yahya Kemal'in Esat Kural'a yazdığı 9 Ağustos 1948, Karacı +klişe
"Yahya Kemal'in Fransızca Bir Mektubu",Yayımlayan: Muhtar Tevfikoğlu, Türk Kùltürü, c. XXVI, s. 297, Ocak 1988, sh. 1-4 (1-4)
- Yahya Kemal'in bir Fransız dostuna 1931'de Madrid'den gönderdiği mektup tercüme ve klişesiyle birlikte
"Mektuplar", Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 256-258
- Yahya Kemal'in Abdùlhak Şinasi Hisar'a yazdığı 13 Teşrinievvel 1926 tarihli mektup (Abdùlhak Şinasi Hisar: Yahya Kemal'e Veda, 1959, sh.41-42)
- Cevdet Kudret'e yazdığı 26 Nisan 1928 tarihli mektup
"Yahya Kemal Üzerine Aykırı Düşünceler", Cevdet Kudret, Tarih ve Toplum, c. 4, s.19, Temmuz 1985, sh. 56-64
- Yahya Kemal'in 24 Eylül 1932 tarihinde Paris'ten Münir Ertegün'e yazdığı mektup+ klişe
"Yahya Kemal'in Bir Mektubu", Şevket Rado, Hayat Tarih Mecmuası, c. 12/1, s. 3, Mart 1976, sh.4-7
- Yahya Kemal'in Fazıl Ahmet Akçay'a gönderdiği 26 Kanun-i Sâni 1928 tarihli mektup+ ilk sayfanın klişesi
"Yahya Kemal Beyatlı Abdùlhak Şinasi'ye Mektuplar", Tercüme Dergisi, c.XVI, s. 77-80, (1964), sh. 472-473
- 13 Teşrinievvel 1926, 3 Haziran 1924 tarihli 2 mektup
"Yahya Kemal'den Fazıl Ahmet'e Mektuplar", Hayat Tarih Mecmuası, c.25, s.7, Temmuz 1981, s.29-32
- 11 Temmuz 1928, 9 Kasım 1923 (mektubun son kısmı eksik) tarihli 2 mektup
"Yahya Kemal'den Fazıl Ahmet'e Mektuplar", Tarih ve Edebiyat Mecmuası, yıl 17, s.7, Temmuz 1981, s.29-32
- 11 Temmuz 1928, 9 Kasım 1923 (mektubun son kısmı eksik) tarihli 2 mektup

BEZMÂRA HANIM

Haremden Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.
 Kadınlarından Bezmâra Hanım'ın Sultan Abdülmecid'e yazdığı tarihsiz bir mektup

BEZMÎÂLEM VÂLİDE SULTAN

Haremden Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

Bezmâlem Kadın'ın oğlu Sultan Abdülmecid'e yazdığı 5'i 18 Ca. 1265 (1255), 21 Ca. 1265 (1255), 29 b. 1266 (1255), 12 Ş. 1266, 14 b. 1266, 6'sı 1255 tarihli diğerleri tarihsiz 14 mektup

"**Bezmialem Valide Sulatan**", Haluk Y. Şehsuvaroğlu, Resimli Tarih Mecmuası, c.4, s.39, Mart 1953, sh. 2098-2100

Bezmialem Valide Sultan'ın Abdülmecid'e yazdığı 2 mektubun klişesi

BİLGEN, MUAMMER

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.
Muammer Bilgen'in Bekir Berk'e yazdığı 20.4.1991 tarihli mektup

BİLGİÇ, SAİD

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.
Said Bilgiç'in Bekir Berk'e yazdığı 8.4.1961, 3.3.1962 tarihli 2 mektup

BİLGİLİ, ALİ İLMİ (FANİ)

Bir 150'liğin Mektupları, İli İlmî Fânî, -Ali İlmî Fânî'den Rıza Tevfik'e Mektuplar-, Haz. Doç Dr. Abdullah Uçman- Dr. H: İnci, Kitabevi, İst. 1998, 208 s.

Ali İlmî Fânî'nin Rıza Tevfik'e yakın devir Türk Edebiyatı ve kültür tarihi açısından önemli 9 Eylül 1926-29 Nisan 1948 tarihleri arasında yazdığı 52 mektup

Şiiri ve Sanat Anlayışı Üzerine Rıza Tevfik'ten Ali İlmî Fânî'ye Bir Mektup, Hazırlayan: Abdullah Uçman, Kitabevi, İst. 1996, 112 sh.

Kitaba Ali İlmî Fânî'nin Rıza Tevfik'e yazdığı 21 Kanunievvel 1934 ve 9 Şubat 1935 tarihli iki mektup eklenmiş.

"**Ali İlmî Fani'nin bir Mektubu**", Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c.19, s.114, Haziran 1993, sh. 39-41 (359-361)

Mektup 23 Kanunievvel 1940 tarihinde Rıza Tevfik'e yazılmış. (+ilk ve son sayfaların klişesi)

"**Rıza Tevfik'e Mektuplar VII, Fânizâde Kardeşler'in Mektupları**", Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c.27, s.157, Ocak 1997, sh. 4-9 (4-9)

Ali İlmî Fani'nin 14 Şubat 1932 tarihli mektubu+klişe

Ali İmî Fani'nin 1 Eylül 1938 tarihli mektubu+klişe

Yanardağ Şairimiz Halil Nihad Boztepe, Kemaleddin Şenocak, Acar Matbaacılık, İst. (Tarih yok), 154+22 sh

Ali İlmî Bilgili'nin Halil Nihad Boztepe'ye yazdığı 23. 12. 1947 tarihli mektup

BİLGİLİ, MESUT FANİ

Bir 150'liğin Mektupları, Ali İlmî Fânî, (Ali İlmî Fânî'den Rıza Tevfik'e Mektuplar), Haz. Doç Dr. Abdullah Uçman- Dr. H: İnci, Kitabevi, İst. 1998, 208 s.

Mesut Fani Bilgili'nin Rıza Tevfik'e yazdığı 25 Kanunievvel 1938 tarihli mektup

"Rıza Tevfik'e Mektuplar VII, Fânizâde Kardeşler'in Mektupları", Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c.27, s.157, Ocak 1997, sh. 4-9 (4-9)

Mesut Fani Bilgili'nin Antakya'dan gönderdiği 25 Kanun-ı evvel 1938 tarihli mektubu+klîşe

BİLGİLİ, URFİ

Bir 150'liğin Mektupları, Ali İlmî Fânî, -Ali İlmî Fânî'den Rıza Tevfik'e Mektuplar"-, Haz. Doç Dr. Abdullah Uçman- Dr. H: İnci, Kitabevi, İst. 1998, 208 s.

Ali İlmî'nin oğlu Urfi Bilgili'nin Rıza Tevfik'e yazdığı 19 Ağustos 1938 tarihli mektup

BİLGİNER, MAHMUT SADETTİN

"Hayatı, Hatırası ve Mektuplarıyla Çağdaş bir Melâmi: Mahmut Sadettin Bilginer",

Mustafa Tatçı, Dergah, c.3, s.29, Temmuz 1992, sh. 17-28

Saadettin Bilginer'in Mustafa Tatçı'ya gönderdiği 6.12.1982, 15.12.1982, 6.1.1983, 5.9.1983 ve 21.11.1983 tarihli beş mektup

BİNYAZAR, ADNAN

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Adnan Binyazar'ın Cevdet Kudret'e yazdığı 2 Ocak 1978, 9 Kasım 1983, 14 Nisan 1990 tarihli 3 mektup

BİRİNCİ, NİYAZİ

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Niyazi Birinci'nin Bekir Berk'e yazdığı 22.10.1979, 20.9.1989 tarihli 2 mektup

BİRLİK, MUSTAFA

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Mustafa Birlik'in Bekir Berk'e yazdığı tarihsiz bir mektup

BİRGİVÎ (İMAM)

"İmam Birgivi'nin Bir Mektubu", Ahmet Turan Aslan, İlmî Araştırmalar, s.5 (1997), sh. 61-74

Kanuni Sultan Süleyman'ın kendisinin ve annesinin Ravza-yı Mutahhara'ya vakfettikleri kıymetli eşya hakkında Ebussuut Efendi'nin yapılan bu vakfin caiz olduğuna dair verdiği fetvaya reddiye mahiyetinde bir mektup. Muhtemelen Ataullah Efendi'ye yazılmış.

BİRAND, HİKMET

Babam Nurullah Ataç, Meral Ataç Tolluoğlu, YKY, İst. 1998, 173 sh.

Prof. Hikmet Birand'ın Meral Ataç'a yazdığı tarihsiz bir mektup

BİRSEL, SALAH

Cevdet Kudret'e Mektuplar, Haz. İhsan Kudret-Handan İnci, Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Salah Birsell'in Cevdet Kudret'e yazdığı 12 Ekim 1981 tarihli mektup

BOLAYIR, ALİ EKREM

Edebiyat-ı Cedideye Dair Ali Ekrem'den Rıza Tevfik'e Bir Mektup, Hazırlayan: Doç. Dr. Abdullah Uçman, Kitabevi, İst. 1997, 136 s.

Ali Ekrem Bolayır'ın 1910'da Rıza Tevfik'e yazdığı uzun bir mektupla mektuba devam edemeyeceğini bildiren kısa bir mektup ilavesi.

Ali Ekrem Bolayır'dan Suut Kemal Yetkin'e Mektuplar, Giriş, çevrimyazı ve notlar: M. Kayahan Özgül, Oğlak Yayınları, İstanbul 1996 132 s.

Ali Ekrem'in Suut Kemal'e 9 Şubat 1926- 13 Mart 1937 tarihleri arasında yazdığı 33 mektup + 1 klişe

Devrinin İnsanları ve Olayları Arasında Namık Kemal II, M. Cemal Kutay, Maarif Matbaası, İst. 1956, 828 sh.

Ali Ekrem'in babası Kemal Bey'e son mektubu+klişe

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. FâtiH Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(Altıncı bölüm)

Ali Ekrem (Bolayır)'ın Tevfik Fikret'e yazdığı 4'ü tarihsiz biri 23 Kanunuevvel 316 tarihli 5 mektup+klişeler.

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Ali Ekrem Bolayır'ın Suut Kemal Yetkin'e yazdığı 23 Eylül 1930 tarihli mektup

"Ali Ekrem Bolayır'ın Yayınlanmamış Bir Şiir ve Mektuplarından", İnci Enginün, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, c. 24-25 (1980-1986), sh 109-127

Bolayır'ın Prof Dr. Ali Nihat Tarlan'a gönderdiği, 12 Kanunısani 930, 3 Temmuz 933, 5 Temmuz 933 tarihli üç mektup

"Edebiyat-ı Cedide Hareketi Üzerine Ali Ekrem Bolayır'dan Rıza Tevfik'e Bir Mektup", Abdullah Uçman, Dergah, c.7, s.81, Kasım 1996, s. 7-9

Söz konusu uzun mektubun bir bölümü

"Suut Kemal Yetkin'e Mektuplar", Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 202-206

9 Şubat 1926 ve 6 Nisan 1927 tarihli 2 mektup

"Rıza Tevfik'e Gönderilen Mektuplar IV Ali Ekrem Yusuf Akçura ve Hüseyin Daniş'ten", Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c. 23, s. 135, Mart 1995, sh. 166-170

Ali Ekrem Bey'in Rıza Tevfik'e 20 Ağustos 1920, 25 Şubat 330 tarihli iki mektubu+klişe

"Namık Kemal'in Oğlu Ali Ekrem'in ve Torunu Cezmi'nin Neşredilmemiş Mektupları", Niyazi Ahmet Banoğlu, Tarih Konuşuyor, c.4, s. 23, Aralık 1965, sh. 1893-1898+1929

Ali Ekrem Bey'in Oğlu Cezmi'ye yazdığı biri tarihsiz, diğerleri 17 Kanunısani 1324, 1 Kanunısani 324 tarihli üç mektup +mektuplardan birinin son sahifesinin klişesi

BORATAV, HAYRUNNİSA PERTEV

Cevdet Kudret'e Mektuplar, Haz. İhsan Kudret-Handan İnci, Ümit Yay. Ankara 1995, 279s. Hayrunnisa Pertev Boratav'ın Cevdet Kudret'e yazdığı 15 Aralık 1975 tarihli mektup

BORATAV, PERTEV NAILİ

Cevdet Kudret'e Mektuplar, Haz. İhsan Kudret-Handan İnci, Ümit Yay. Ankara 1995, 279s. Pertev Naili Boratav'ın Cevdet Kudret'e yazdığı 17 Temmuz 1958, 1959, 10 Mart 1967, 10 Eylül 1968, 15 Eylül 1969, 4 Kasım 1969, 23 Şubat 1970, 15 Ocak 1975, 25 Ocak 1975, 10 Mart 1976, 30 Aralık 1977, 12 Mart 1978, 12 Mart 1984, 12 Şubat 1989 tarihli 14 mektup

BOZGEYİK, BURHAN

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh. Burhan Bozgeyik'in Bekir Berk'e yazdığı 13.1.1980 tarihli mektup

BOZOK, HÜSAMETTİN

Cevdet Kudret'e Mektuplar, Haz. İhsan Kudret-Handan İnci, Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.
Hüsameddin Bozok'un Cevdet Kudret'e yazdığı 3 Nisan 1958, 10 Ekim 1958 tarihli 2 mektup

BLUNT, W.S

"W.S. Blunt'un Mektubu", Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c.19, s.111, Mart 1993, sh. 28-29 (156-157)

Blunt'un Rıza Tevfik'e gönderdiği 29 Ağustos 1911 tarihli mektup+ klişe

BRAVNE, FİLİP

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. FâtiH Andı, Yılmaz Taşcıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Filip Bravne'in Tevfik Fikret'e gönderdiği 5 KE 1903 tarihli bir kartpostal+klişe

BROWNE, EDWARD

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. FâtiH Andı, Yılmaz Taşcıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Edward Browne'in Tevfik Fikret'e gönderdiği Ramazan 1328, 6 Eylül 1910, 19 KE 1910 tarihli 3 kartpostal+klişeler

BURAK, SEVİM

Mach 1'den Mektuplar, Sevim Burak, (Yayına Hz. A. Karaca Borar) Logos Yay. İst. 1990, 280 s.

10.2.1978-6 Mayıs 1984 tarihleri arasında Sevim Burak'ın oğlu "Karaca" ya yazdığı 26 mektup+12 klişe. ("Mach 1" Sevim Burak'ın en büyük eseri olacağını ümid ettiği ve oğluna ithaf ettiği romanı.)

BURİAN, ORHAN

"Sami N. Özdemir'e Mektup", Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 343

18.3.1947 tarihli mektup

BUSBECQ

Türk Mektupları, Busbecq (Tercüme eden: hüseyin Cahit Yalçın) Remzi Kitabevi,
İst.[b.t.yok], 318 sh.

Ogier Chiselin Busbecq'in Kanuni Sultan Süleyman zamanında arkadaşı Nicholas Michault'a yayınlama kastı olmadan yazdığı, sefaretnâme mahiyetinde 4 uzun mektup

BÜLBÜL HATUN

Haremden Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

Bülbül Hatun'un Yavuz Sultan Selim'e yazdığı tarihsiz bir mektup

BÜLBÜL, YAKUPHAN ZÜBEYR

"Hayatın Önsözünü Okumak", Düş Çınarı (Mektup Özel Sayısı), Mart-Nisan 1998, sh. 104-106

Zübeyr Bülbül'ün Atilla adlı bir büyüğüne yazdığı tarihsiz bir mektup

BÜYÜKBULUT, HALİM

"Aziz Nesin'e Birkaç Mektup, (Halim Büyükbulut, Hasan Amca, Vâ-Nû, Şerif Hulûsî)" ,
c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh.365

(Karikatürçü) Halim Büyükbulut'un Aziz Nesin'e Paşakapı Cezaevinden yazdığı 13 Mayıs 1958 tarihli mektup

C

CAHUN, LEON

Devrinin İnsanları ve Olayları Arasında Namık Kemal I, M. Cemal Kutay, Maarif Matbaası,
İst. 1944, 610 sh.

Léon Cahun'nun Namık Kemal'e yazdığı Fransızca bir mektup+ klişe

CANONİCA (İtalyan Heykeltci)

"İtalyan Heykeltcisi Canonica'nın Taksim Anıtı ile İlgili Mektupları", Turgut Kut, , Tarih ve Toplum, c.9, s. 49, Ocak 1988, sh. 21-23 (21-23)

Canonica'nın 28 Nisan 1927'de Beyoğlu Kaymakamı Hamid Bey'e gönderdiği mektup +klişe

Cononica'nın Taksim Cumhuriyet Anıtı yaptırma komisyonu başkanı Hakkı Şinasi (Erel)

Paşa'ya Roma'dan gönderdiği 13 Nisan 1928 tarihli mektup+klişe

Yine Hakkı Şinasi Paşaya gönderdiği 14 Ağustos 1928 tarihli mektup +mektubun ilgililer tarafından yapılan Türkçe çevirisinin klişesi

CARRETTO, GIACEMO E.

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Giacemo E. Carretto'nun Cevdet Kudret'e yazdığı 7 Ocak 1976, 5 Aralık 1976, 21 Mart 1977 tarihli 3 mektup

"Bilinmeyen Yönleriyle Şevket Süreyya Aydemir", Halil İbrahim Göktürk, Arı Matbaası, Ankara 1977, 279 sh. (Mektuplar sh. 198-225)

İtalyan Şarkiyat Enstitüsünden Türkolog Giacomo E. Carretto'nun Şevket Süreyya Aydemir'e yazdığı biri tarihsiz, diğeri 21.6.1976 tarihli 2 mektup

CAVİT BEY

İdama Beş Kala, Cavit Bey, Emre Yayınları, İst. 1993, 224 s.

İttihat ve Terakki Yönetiminde Maliye nazırlığı yapan ve iyi bir hatip olarak bilinen Cavit Bey'in idamından önce eşine yazdığı 66 mektup.

"Maliye Nazırı Cavit Bey'in Ayan Reisi Sait Paşa'ya Mektubu", Niyazi Ahmet Banoğlu, c.5, s.26, Mart 1966, sh. 2133, 2135

Cavit Bey'in Sait Paşa'ya yazdığı tarihsiz bir mektup+klişe

"Cavit Bey-Churchill Mektuplaşması", Sadi Borak, Hayat Tarih Mecmuası, c. 13/1, s.1, Ocak 1977, sh. 53-54

İttihat ve Terakki Partisinin ittifak arayışına tercüman olan Cavit Bey'in 29 Eylül 1911 tarihli mektubu ve Churchill'in 19 Ekim 1911 tarihli cavabî mektup

"Cavid Bey'in Zindandan Eşine Yazdığı Mektuplar", haz.yok, Yakın Tarihimiz, c.1, s.1, 1 Mart 1962, sh. 10-12

1.Mektup: 21 Haziran

"Cavid Bey'in Zindandan Eşine Yazdığı Mektuplar", haz. yok, Yakın Tarihimiz, c.1, s.2, 8 Mart 1962, sh. 43-45

2. Mektup: 22 Haziran

Mektup: 23 Haziran

Mektup: tarihsiz

Mektup: tarihsiz

"Cavid Bey'in Zindandan Eşine Yazdığı Mektuplar", haz. yok, Yakın Tarihimiz, c.1, s.3, 15 Mart 1962, sh. 73-75

Mektup: tarihsiz

Mektup: 26 Haziran

Mektup: 27 Haziran

Mektup: 28 Haziran

"Cavid Bey'in Zindandan Eşine Yazdığı Mektuplar", haz. yok, Yakın Tarihimiz, c.1, s.4,
22 Mart 1962, sh. 117-119

Mektup: tarihsiz

Mektup: tarihsiz

Mektup: tarihsiz

"Cavid Bey'in Zindandan Eşine Yazdığı Mektuplar", haz. yok, Yakın Tarihimiz, c.1, s.5,
29 Mart 1962, sh. 140-142

Mektup: tarihsiz

Mektup: tarihsiz

Mektup: İzmir-5 Temmuz

"Cavid Bey'in Zindandan Eşine Yazdığı Mektuplar", haz. yok, Yakın Tarihimiz, c.1, s.6, 5
Nisan 1962, sh. 175-176

Mektup: 5 Temmuz

Mektup: 7 Temmuz

"Cavid Bey'in Zindandan Eşine Yazdığı Mektuplar", haz. yok, Yakın Tarihimiz, c.1, s.7,
12 Nisan 1962, sh. 204-207

18.Mektup: tarihsiz

Mektup: 19 Temmuz 1926 (Eskişehir'den)

20.Mektup: 20 Temmuz (Ankara Hapishanesi)

"Cavid Bey'in Zindandan Eşine Yazdığı Mektuplar", haz. yok, Yakın Tarihimiz, c.1, s.8,
19 Nisan 1962, sh.237- 238

Mektup: 20 Temmuz (Ankara)

Mektup: 20 Temmuz 1926 (Ankara)

Mektup: 20 Temmuz 1926 (Ankara)

"Cavid Bey'in Zindandan Eşine Yazdığı Mektuplar", haz. yok, Yakın Tarihimiz, c.1, s.9,
26 Nisan 1962, sh. 267- 268

Mektup: 20 Temmuz 1926 (Ankara)

Mektup 21 Temmuz 1926 (Ankara Hapishanesi)

"Cavid Bey'in Zindandan Eşine Yazdığı Mektuplar", haz. yok, Yakın Tarihimiz, c.1, s.10,
3 Mayıs 1962, sh.299-302

mektubun devamı

Mektup: 21 Temmuz 1926 (Ankara Hapishanesi)

Mektup: 21 Temmuz 1926 (Ankara Hapishanesi)

Mektup: 21 Temmuz 1926 (Ankara Hapishanesi)

"Cavid Bey'in Zindandan Eşine Yazdığı Mektuplar", haz. yok, Yakın Tarihimiz, c.1, s.11, 10 Mayıs 1962, sh. 331-333

Yirmidokuzuncu Mektup: 19-21 Temmuz (Ankara Hapishanesi)

Mektup: 20-22 Temmuz (Ankara Hapishanesi)

Mektup: 22 Temmuz 1926 (Ankara Hapishanesi)

"Cavid Bey'in Zindandan Eşine Yazdığı Mektuplar", haz. yok, Yakın Tarihimiz, c.1, s.12, 17 Mayıs 1962, sh.363-365

Mektup: 23 Temmuz 1926 (Ankara Hapishanesi)

Mektup: tarihsiz

"Cavid Bey'in Zindandan Eşine Yazdığı Mektuplar", haz. yok, Yakın Tarihimiz, c.1, s.13, 24 Mayıs 1962, sh.396-398

Mektup: 25 Temmuz 1926

Mektup: 26 Temmuz 1926

Mektup: 27 Temmuz 1926

Mektup: 28 Temmuz 1926 (Ankara Hapishanesi)

"Cavid Bey'in Zindandan Eşine Yazdığı Mektuplar", haz. yok, Yakın Tarihimiz, c.2, s.14, 31 Mayıs 1962, sh. 13-15

Mektup: 29 Temmuz 1926

Mektup: 30 Temmuz 1926

Mektup: 31 Temmuz 1926

Mektup : 1 Ağustos 1926

"Cavid Bey'in Zindandan Eşine Yazdığı Mektuplar", haz. yok, Yakın Tarihimiz, c.2, s.15, 7 Haziran 1962, sh. 53-55

Mektubun devamı

Mektup: 2 Ağustos 1926

Mektup: tarihsiz

"Cavid Bey'in Zindandan Eşine Yazdığı Mektuplar", haz. yok, Yakın Tarihimiz, c.2, s.16, 14 Haziran 1962, sh. 77-79

Mektup: 4 Ağustos 1926

Mektup: 5 Ağustos 1926

Mektup: 6 Ağustos 1946

"Cavid Bey'in Zindandan Eşine Yazdığı Mektuplar", haz. yok, Yakın Tarihimiz, c.2, 21

Haziran 1962, s.17, sh. 107-108

Mektup: 7 Ağustos 1926

Mektup: 8 Ağustos 1926

Mektup: 9 Ağustos 1926

"Cavid Bey'in Zindandan Eşine Yazdığı Mektuplar", haz. yok, Yakın Tarihimiz, c.2, s.18,

28 Haziran 1962, sh. 137- 140

Mektup: devam

Mektup: 10 Ağustos 1926

Mektup: 11 Ağustos 1926

Mektup: 12 Ağustos 1926

"Cavid Bey'in Zindandan Eşine Yazdığı Mektuplar", haz. yok, Yakın Tarihimiz, c.2, s.19,

5 Temmuz 1962, sh. 173-175

Mektup: 13 Ağustos 1926

Mektup: 14 Ağustos 1926

Mektup: 15 Ağustos 1926

"Cavid Bey'in Zindandan Eşine Yazdığı Mektuplar", haz. yok, Yakın Tarihimiz, c.2, s.20,

12 Temmuz 1962, sh. 201-204

Mektup: 16 Ağustos 1926

Mektup: 17 Ağustos 1926

Mektup: 18 Ağustos

"Cavid Bey'in Zindandan Eşine Yazdığı Mektuplar", haz. yok, Yakın Tarihimiz, c.2, s.21,

19 Temmuz 1962, sh. 235- 237

Mektup: 19 Ağustos

Mektup: 20 Ağustos

Mektup: 21 Ağustos

"Cavid Bey'in Zindandan Eşine Yazdığı Mektuplar", haz. yok, Yakın Tarihimiz, c.2, s.22,

26 Temmuz 1962, sh. 267-268

62. Mektup: 22 Ağustos

63. Mektup: 23 Ağustos

64. Mektup: 24 Ağustos 1926

"Cavid Bey'in Zindandan Eşine Yazdığı Mektuplar", haz. yok, Yakın Tarihimiz, c.2, s.23,

2 Ağustos 1962, sh.

64. Mektubun devamı

65. Mektup: 25 Ağustos 1926

66. Mektup: tarihsiz

CAZİM BEY (DOKTOR)

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Doktor Cazım Bey'in Hilmi Bey'e yazdığı 5 Nisan 1901, 30 Temmuz 1901, 20 Kasım 1905, 3 Kasım 1906 tarihli 4 mektup

İnkılâp Tarihimiz Ve İttihad ve Terakki, Ahmed Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İst. 1946, 319 sh.

Doktor Cazım Bey'in Hilmi Bey'e yazdığı 5 Nisan 1901, 30 Temmuz 1901, 20 Kasım 1905, 3 Kasım 1906 tarihli 4 mektup

CELAL BİKR

"Hurûflük ve Mîr-i alem Celal Bîkr'in Bir Mektubu", Abdülbaki Gölpinarlı, Türkiyat Mecmuası, c.XIV, İst. 1965, sh. 93-110

Celal Bîkr'in manzum bir mektubu (Kaside-i Celal Bîkr mavvarallahu kabrahu)

CELAL SÂHİR

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtiş Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(Sekizinci bölüm)

Celâl Sahir (Erozan)'in Tevfik Fikret'e yazdığı biri tarihsiz, diğeri 10 Eylül 1316 tarihli 2 mektup+klîşeler.

"Aşk ve Kadın Şâiri Celal Sahir'in Mektupları", Nazan Bekiroğlu, Dergah, c.4, s.48, Şubat 1994, sh. 23

Celal Sahir'in Şair Nigar Hanım'a yazdığı 25 Nisan 1321 tarihli mektup

"Abdülhak Hamid'e Mektuplar", İnci Enginün, Marmara Ün. Fen Ed. Fa. Türklük Araştırmaları Dergisi, yıl: 1988, s. 4, sh. 35.46

Celal Sahir'in Abdülhak Hamid'e yazdığı 30 Kanunisani tarihli mektup+klîşe

CELALEDDİN ÂRİF BEY

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Celeleddin Ârif Bey'in Ahmed Celeleddin Paşa'ya yazdığı 16.7.1906 tarihli mektup

İnkılap Tarihimiz ve Jöntürkler, Ahmet Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İstanbul 1945, 378 sh.

Celeleddin Ârif Bey'in Ahmed Celeleddin Paşa'ya yazdığı 16. 7.1906 tarihli mektup

CELİL

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtiğ Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Tevfik Fikret'e gönderilmiş Celil imzalı, 31 KS tarihli bir kartpostal+klişesi

CELİLE HANIM

Bursa Cezaevinden Vâ-Nû'lara Mektuplar, Nazım Hikmet, Cem Yay. İst. 1970

Nazım Hikmet'in annesi Celile Hanım'ın Müzehher Vâ-Nû'ya yazdığı 4.4.1949, 5 Aralık 1949, 22 Aralık 1949, 18 Nisan 1950 tarihli 4 ve Vâlâ Nureddin'e yazdığı 4.4.1949 tarihli bir mektup

CEM SULTAN

Fatih Devrine Ait Münşeât Mecmuası, çıkaranlar: Prof. Necati Lugal-Doç. Dr. Adnan Erzi, İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul Matbaası, İstanbul 1956, s.103.

Cem Sultan'ın kardeşi Sultan Bayezid'e yazdığı iki mektup s.6-10.

Cem'in Bayezid'e mektubu s.18-19.

Cem'in Bayezid'in annesine mektubu s.79.

Cem'in Sultan Mustafa'nın ölümü dolayısıyla Bayezid'e gönderdiği taziyetname, s.88.

Cem'in Sultan Mustafa'nın ölümü dolayısıyla gönderilen taziyetnameye cevabı s.95-96.

Tacizade Sadi Çelebi Münşeati, Sadi Çelebi (Tacizade), çıkaranlar: Prof. Necati Lugal -Doç. Adnan Erzi, İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul 1956.

Cem Sultan'ın Bayezid'e mektubu s.4-6.

Cem'in, Bayezid'in mektubuna karşılığı s.20-21.

"**Fatih'in Şehzadeleri Bayezit ve Cem**", Zarif Orgun, Yeni Tarih Mecmuası, s.2, Şubat 1957, sh.40-45

Cem'in ağabeyi Sultan Bayezit'e yazdığı mektuplardan birinin klişesi

CEMAL PAŞA

Makedonya'dan Orta Asya'ya Enver Paşa III, Şevket Süreyya Aydemir, Remzi Kitabevi, İst. 1985, 660 sh.

Cemal Paşa'nın 5 Mart 1922 tarihinde karısına yazdığı bir mektup

Afganistan Emirine son mektubunun ilk sayfasının klişesi

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Cemal Paşa'nın Dahiliye Nazırı Canbolad Bey'e yazdığı tarihsiz bir mektup

Talat Paşa'ya yazdığı tarihsiz bir mektup

"Cemal Paşa'nın Bitirilmemiş İfşaat Mektubu", Cemal Kutay, Tarih Konuşuyor, c.2, s.11, Aralık 1964, sh. 858-862

Cemal Paşa'nın ölümünden sekiz gün önce Hüseyin Cahit Yalçın'a Moskova'dan yazdığı 14 Mayıs 922 tarihli mektup

"Enver Paşa'nın Atatürk Hakkında Bir Mektubu", M. Z., Resimli Tarih Mecmuası, c.1, s. 2, Şubat 1050, sh. 53-55

Makalede Cemal Paşa'nın Talat Paşa'ya yazdığı bir mektuptan, Cemal Paşa'nın Atatürk'e yazdığı 11 Temmuz 1920 ve 25 Temmuz 1921 tarihli mektuplarından bahsediliyor

CEMAL (ÂŞIK)

Bîgâne Durmayın Âşinânıza – Müftüoğlu Ahmet Hikmet'in Mektup, Şiir ve Günlükleri, (Haz. M. Kayahan Özgül), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Bilim ve Kültür Eserleri Serisi, İst. 1996, 239 s. (Mektuplar s.17-104 arasında.)

Âşık Cemal adlı bir saz şairinin Fatma Nerime Hanım'a yazdığı 9 Haziran 1927 tarihli taziye mektubu

CEMAL NADİR

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. FâtiH Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On sekizinci bölüm)

Cemal Nadir'in Tevfik Fikret'e yazdığı 11 KS 327 tarihli mektup+klişe

CEMALEDDİN EFENDİ

Mümin ve Müsrif Bir Padişah Kızı Refia Sultan, Ali Akyıldız, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İst. 1998, 215 sh. (Mektuplar: sh. 117-151)

Şeyhü'l-Harem-i Hazreti Nebevi Cemaleddin Efendi'nin Refia Sultan'a yazdığı 30 Ocak 1877 tarihli mektup+klîşe

CEMİL BEY

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Cemil Bey'in Tunalı Hilmi'ye yazdığı 30 Haziran 1899 tarihli mektup

İnkılâp Tarihimiz Ve İttihad ve Terakki, Ahmed Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İst. 1946, 319 sh.

Cemil Bey'in Tunalı Hilmi'ye yazdığı 30 Haziran 1899 tarihli mektup

CEMİL BEY (TANBÜRÎ)

"Gramofon, Plaklar ve Bir Mektup (Tanburi Cemil'in Hayatı XVII)", Mesud Cemil, Dergah, c.8, s.85, Mart 1997,s.23

Tanburi Cemil'in, 1911'de, Berlin'de bulunan Musa Süreyya'ya yazdığı tarihsiz bir mektup

CENAB ŞAHABEDDİN

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtih Andı, Yılmaz Taşcıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(Dokuzuncu bölüm)

Cenab Şahabeddin'in Tevfik Fikret'e yazdığı ikisi tarihsiz, diğerleri 6 Şubat 1897, 8 Şubat 313, 14 KE 1316, 6 Şubat 316, 10 Mart 316, 17 Nisan '27, 29 Mayıs '32, 7 Haziran 341 tarihli 10 mektup+klîşeler

Yanardağ Şairimiz Halil Nihad Boztepe, Kemaleddin Şenocak, Acar Matbaacılık, İst. (Tarih yok), 154+22 sh

Cenab Şahabeddin'in Halil Nihad Boztepe'ye yazdığı 20 Mayıs 1340 (1924) tarihli mektubundan bazı bölümler +klîşe

Ömer Seyfeddin- Ülkücü Bir Yazarın Romanı, Tahir Alangu, May Yayınları, İst. 1968, 592 sh.

Cenab Şahabeddin'in Rıza Tevfik'e yazdığı 11 Temmuz 1333 tarihli mektup

İki Gözüm Aziz Kardeşim, Efendim (İmparatorluktan Cumhuriyete Edebiyatçı

Mektupları), (Haz. Nükhet Esen), Yapı Kredi Yay. , İst. 1994, 143 s

Cenab Şahabeddin'in İzzet Melih'e yazdığı tarihsiz bir mektup

"Cenab Şahabeddin'den Bir Mektup", Bedi N. Şehsuvaroğlu, Hisar, c. 14, s.129, Haziran 1974, sh. 12-13

Doktor Muhiddin Celal Duru'ya yazdığı 2 Şubat 1328 tarihli mektubu

"Cenab Şahabettin'in Yayınlanmamış Mektupları II", Bedi N. Şehsuvaroğlu, Hisar, c.14 s. 129, Eylül 1974, sh. 16-17

Dr. Neşet Halil Öztan'a yazdığı 15 Kanunısani 1328 tarihi mektup

"Mektuplar", Sadeleştiren: Yusuf Ziya Binatlı, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 212-218

Neş'et Bey'e yazdığı 15 Ocak 1928 tarihli mektup

Muhittin Beyefendi'ye yazdığı 2 Şubat 1928 tarihli mektup

"Münâkaşaları ve Cenab Şahabeddin 'in İki Mektubu", Nazan Bekiroglu, Dergah, c.5, s.49, Mart 1994, sh. 7-9

Cenab Şahabeddin'in Şair Nigar Hanım'a gönderdiği 1 Kanunısani 1313, 13 Kanunısâni 1313 (1897) tarihli 2 mektup

"Fikret'e Üç Arkadaşından Gelen Dört Mektup", Düşün (Tevfik Fikret derneği yayımı), s.7-8, Eylül-Ekim 1965, sh. 24

Cenab Şahabeddin'in Fevrik Fikret'e yazdığı manzum mektup

CEMİLE SULTAN

Mümin ve Müsrif Bir Padişah Kızı Refia Sultan, Ali Akyıldız, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İst. 1998, 215 sh. (Mektuplar: sh. 117-151)

Cemile Sultan'ın ablası Refia Sultan'a yazdığı tarihsiz 2 mektup+klışeler

"Cemile Sultan'ın Üç Mektubu", Nesrin Moralı, Hayat Tarih Mecmuası, c. 12/1, s. 4, Nisan 1976, sh.76-80

Cemile Sultan'ın sürgündeki kocası Mahmud Celaleddin Paşa'ya gönderdiği 18 Receb-i Şerif 99, 11 Şaban 99, ve Teşrinievvel 1300 tarihli üç mektup +klışeler

CERVATİ BİRADERLER

"Zeoros Paşa Evrakı-III", Dr. Hüsrev Hatemi-Dr. Nil Sarı, Tarih ve Toplum, c.5, s.30, Haziran 1986, sh.5-8

Zeoros Cervati Biraderlerin yazdığı 16 Mayıs 1893 tarihli mektup.

CEVAT

"Mustafa Kemal'in Samsun'a Çıkışı İngilizleri Ürkütmüştü", Haz. yok. Yakın Tarihimiz, c.1, s. 12, 17 Mayıs 1962, sh. 353-355

General Milne'inn mektubuna Harbiye Nezareti'nden Basri, Kâzım ve Cevat imzalarıyla verilen cevaplar

CEVDET PAŞA

"Merhum Sadullah Paşa'nın Saffet ve Cevdet Paşalar ve Saffet Paşazade Refet Bey'le Cevdet Paşa'nın Sadullah Paşa'ya bir mektubu (18 Sefer 1302 (1884 Aralık) tarihli mektup klişesiyle birlikte)

"Mesnevi-i Şerif ile Alakalı Olarak Cevdet Paşa'nın Abidin Paşa'ya Yazdığı Bir Mektup", Kemal Yavuz, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, c. 24-25 (1980-1986), sh. 441-454

Cevdet Paşa'nın Sivas Valisi Abidin Paşa'ya yazdığı tarihsiz bir mektup

"Cevdet Paşa (Bir mektubu)", Tercüme Dergisi, c.XVI, s. 77-80, (1964), sh. 425

Kime, hangi tarihte yazıldığı belli olmayan bir mektup

CEVRİOĞLU, HALEF

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Dinar Kaymakamı Halef Cevrioğlu'nun Bekir Berk'e yazdığı 4 Eylül 1980 tarihli mektup

CEZMİ

"Namık Kemal'in Oğlu Ali Ekrem'in ve Torunu Cezmi'nin Neşredilmemiş Mektupları", Niyazi Ahmet Banoğlu, Tarih Konuşuyor, c.4, s. 23, Aralık 1965, sh. 1893-1898+1929

Cezmi'nin dayısı Numan Menemencioğlu'na yazdığı tarihsiz iki mektup+ mektuplardan birinin son sayfasının klişesi

Annesine yazdığı tarihsiz bir mektup

CHURCHİLL

"Cavit Bey-Churchill Mektuplaşması", Sadi Borak, Hayat Tarih Mecmuası, c. 13/1, s.1, Ocak 1977, sh. 53-54

Churchill'in Cavit Bey'e yazdığı 19 Ekim 1911 tarihli cavabî mektup

CİHAN ŞAH MİRZA

“İstanbul’un Fethine Dair Fatih Sultan Mehmet tarafından Gönderilen Mektuplar ve Bunlara Gelen Cevaplar”, Ahmet Ateş, İstanbul Üniversitesi Tarih Dergisi, s. 7 (1952), sh. 11-50

İran Şahı Cihan Şah Mirza'nın Fatih'e yazdığı cevabî bir mektup

CİMCÖZ, ADALET

Cevdet Kudret'e Mektuplar, Haz. İhsan Kudret-Handan İnci, Ümit Yay. Ankara 1995, 279s. Adalet Cimcöz'ün Cevdet Kudret'e yazdığı 3 Ağustos 1967 tarihli mektup

CUMBUR, MÜJGAN

M. Necati Karaer Armağanı, Hazırlayanlar: Cem Karaer-Özcan Ünlü- Olcay Yazıcı-Mehmet Nuri Yardım-Muhsin Karabay, İstanbul Yayıncılık, İst. 1997, 282+16 s Müjgan Cumbur'un Mustafa Necati Karaer'e yazdığı 26 Temmuz 1977 tarihli mektup

CURZON (LORD)

Şahbaba-Osmanoğulları'nın son hükümdarı VI. Mehmed Vahidettin'in hayatı, hatıraları ve özel mektupları, Murat Bardakçı, Pan Yayıncılık, İst. 1998, 679 sh. Lord Curzon'un Sultan Vahideddin'e yazdığı 20 Eylül 1923 tarihli mektup

CÜRE, YILMAZ

"Mektup", Düş Çınarı (Mektup Özel Sayısı), Mart-Nisan 1998, sh. 90 Yılmaz Cüre'nin babasına yazdığı tarihsiz bir mektup

Ç**ÇALIŞKAN, MEHMET**

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh. Mehmet Çalışkan'ın Bekir Berk'e yazdığı 27.10.1979 tarihli mektup

ÇAMBEL, HASAN CEMİL

“Uluğ İğdemir'e Mektup”, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 226-227 2 Ağustos 1948 tarihli mektup

ÇAMLİBEL, FARUK NAFİZ

İki Gözüm Aziz Kardeşim, Efendim(İmparatorluktan Cumhuriyete Edebiyatçı Mektupları) , (Haz. Nühket Esen), Yapı Kredi Yay. , İst. 1994, 143 s

Faruk Nâfiz'in İzzet Melih'e yazdığı 2.2.938 tarihli mektup

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Faruk Nafiz Çamlıbel'in Süleyman Nazif'e yazdığı 19 Şubat 1923,

Yahya Kemal'e yazdığı 17.12.1930 tarihli mektup

Faruk Nâfiz Çamlıbel'in Süleyman Nazif'e Yazdığı Mektuplar, Zeynep Kerman, Türk Kültürü, XXII, s. 254, Haziran 1984, sh. 356-383 (18-45) (klişeleriyle birlikte)

Faruk Nafiz'in Süleyman Nazif'e yazdığı biri tarihsiz , diğerleri 1 Şubat 1923, 19 Şubat, 24 Mayıs 341 (1925), 29 Mayıs 341 (1925), 20 Haziran 341 (1925), 16 Mayıs 923, 2 Teşrin-i evvel 1339 (1923), 24 Teşrin-i evvel 1339 (1923), 16 Şubat 19248, Nisan 1340 (1924), 7 Mart 1926, 19 Nisan 1926, 23 Kanun-i sâni 1926 tarihli 13 mektup

"Yahya Kemal'e Gelen Mektuplar", Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası, c. III, sh. 201, 247

Faruk Nafiz'in Yahya Kemal'e yazdığı 29 Ağustos 1926, 9 Teşrinievvel 1926, 28.11. 1926, 20 Teşrinisani 1926, 6 Teşrinisani 1926, 7.9.1927, 20 Eylül 1928, 28 Ağustos 1930, 17.12.1930, 4.2.1952, 9 Temmuz 1930 tarihli on mektup

"Faruk Nâfiz'den Yahya Kemal'e Mektuplar", (Hazırlayan yok) Kubbealtı Akademi Mecmuası, Nisan 1977, yıl 6, s.2, sh. 11-13

29 Ağustos 1926 (Ankara) tarihli mektup

"Faruk Nâfiz'den Yahya Kemal'e Mektuplar", (Hazırlayan yok) Kubbealtı Akademi Mecmuası, Temmuz 1977, yıl 6, s.3, sh. 10-11

9 Teşrinievvel 1926 tarihli mektup

"Faruk Nâfiz'den Yahya Kemal'e Mektuplar", (Hazırlayan yok) Kubbealtı Akademi Mecmuası, Ekim1977, yıl 6, s.4, sh. 10

6 Teşrinisâni 1926 (Ankara) tarihli mektup

Faruk Nâfiz'den Yahya Kemal'e Mektuplar, (Hazırlayan yok) Kubbealtı Akademi Mecmuası, Ocak 1978, yıl 7, s.1, sh. 10

28.11.1926 (Ankara) tarihli mektup

Faruk Nâfiz'den Yahya Kemal'e Mektuplar, (Hazırlayan yok) Kubbealtı Akademi Mecmuası, Nisan 1978, yıl 7, s.2 , sh. 10-11

7.9.1927 (Ankara) tarihli mektup

Faruk Nâfiz'den Yahya Kemal'e Mektuplar, (Hazırlayan yok) Kubbealtı Akademi Mecmuası, Temmuz 1978, yıl 7, s.3, sh. 10

20 Eylül 1928 tarihli mektup

Faruk Nâfiz'den Yahya Kemal'e Mektuplar, (Hazırlayan yok) Kubbealtı Akademi Mecmuası, Ekim 1978, yıl 7, s.4, sh. 11

20 Teşrin-i sani tarihli mektup

Faruk Nâfiz'den Yahya Kemal'e Mektuplar, (Hazırlayan yok) Kubbealtı Akademi Mecmuası, Ocak 1979, yıl 8, s.1, sh. 10

9 Temmuz 1930 tarihli mektup

Faruk Nâfiz'den Yahya Kemal'e Mektuplar, (Hazırlayan yok) Kubbealtı Akademi Mecmuası, Nisan 1979, yıl 8, s.2, sh. 9-10

28 Ağustos 1930 tarihli mektup

Faruk Nâfiz'den Yahya Kemal'e Mektuplar, (Hazırlayan yok) Kubbealtı Akademi Mecmuası, Temmuz 1979, yıl 8, s.3, sh. 12-13

17.12.1930 tarihli mektup

Faruk Nâfiz'den Yahya Kemal'e Mektuplar, (Hazırlayan yok) Kubbealtı Akademi Mecmuası, Ekim 1979, yıl 8, s.4, sh. 9

tarihli mektup

"**Mektuplar II**", Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1991/1, s.471, Mart 1991, sh. 147-153

Faruk Nâfiz Çamlıbel'in Mehmet Çınarlı'ya yazdığı 9.5.1969, 12.9.1972 tarihli 2 mektup

ÇANTAY, HASAN BASRİ

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

H.B. Çantay'ın Bekir Berk'e yazdığı 1.8.1958, 28.1.1960, 11.8.1958 tarihli 3 mektup

ÇAVUŞOĞLU, PROF DR. MEHMET

Mektuplar II, Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1991/1, s.471, Mart 1991, sh. 147-153

Prof. Dr. Mehmet Çavuşoğlu'nun Mehmet Çınarlı'ya yazdığı Mayıs 1976 ve 2 Ocak 1981 tarihli 2 mektup

ÇEKMEGİL, M.SAİT

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

M. Sait Çekmegil'in Bekir Berk'e yazdığı 18.10.1958 tarihli mektup

ÇELEBİ, BÂKİR

Bir Dönemin Tanıklığı, Vâ-Nû, Müzehher, Cem Yayınevi, (Basım yeri ve yılı yok), 247 s.+fotoğraflar

Bâkır Çelebi'in Müzehher ve Vâlâ Nurettin'e yazdığı 1927 tarihli mektup

ÇELEBİ, HÜSAMETTİN

Bedreddin Tuncel'e Mektuplar, (Haz. Alpay Kabacalı), Yapı Kredi Yay., İst. 1995, 125 s. Hüsamettin Çelebi'nin Bedrettin Tuncel'e yazdığı 20 Haziran 1974 tarihli mektup

ÇELEBİ, NAZİF

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh. Ahmed Nazif Çelebi'nin Bekir Berk'e yazdığı 11.9.1958 tarihli mektup

ÇELEBİ SULTAN

Fatih Devrine Ait Münşeât Mecmuası, çıkaranlar: Prof. Necati Lugal-Doç. Dr. Adnan Erzi, İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul Matbaası, İstanbul 1956, s.103. Karaca Bey'in mektubuna Çelebi Sultan'ın cevabı s.46-47.

ÇELİK, SÜLEYMAN

"Süleyman Çelik'den Arif Dülger'e", Düş Çınarı (Mektup Özel Sayısı), Mart-Nisan 1998, sh.85

Tarihsiz bir mektup

ÇETİNKAYA, ALİ

"Çetinkaya'dan Göbelzâde'ye Mektuplar", Dr. Bekir Günay, Tarih ve Medeniyet, s. 43, Ekim 1997, sh. 34-36

İstiklal Mahkemesi Reisi Ali Çetinkaya'ın Göbelzade Hacı Hafız Efendi'ye yazdığı biri tarihsiz, diğerleri 16 Teşrinisani 1926, 17 Eylül 1920 tarihli 3 mektup+ klişeler

ÇINARLI, MEHMET

Mektup Yazma Sanatı, Sabahat Emir, Emir Yayınları, İst. 1997, 224 sh.

Mehmet Çınarlı'nın kime yazdığı belirtilmeyen 14 Ağustos 1973 tarihli mektubu

"Mektuplar V", Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1991/II, s.475, Temmuz 1991, sh. 25-30

Mehmet Çınarlı'nın Behçet Necatigil'e yazdığı 25 Şubat 1966 tarihli mektup

"Mektuplar XV", Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1993/I, s.494, Şubat 1993, sh. 113-120

Mübeccel İzmirli'nin 5 Haziran 1968 tarihli bir mektubuna Çınarlı'nın yazdığı tarihsiz cevabı bir mektup

M. Necati Karaer Armağanı, Hazırlayanlar: Cem Karaer, Özcan Ünlü, Olcay Yazıcı, Mehmet Nuri Yardım, Muhsin Karabay, İstanbul Yayıncılık, İst. 1997, 282+16 s

Mehmet Çınarlı'nın Mustafa Necati Karaer'e yazdığı 18.6.1977, 26 Ağustos 1977, 25 Mayıs 1985, 16 Ekim 1988 tarihli 4 mektup

ÇİYİLTEPE, ASAF

"Yüksel Pazarkaya'ya Mektuplar", Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 357-359
Yüksel Pazarkaya'ya yazdığı 21 Kasım 1965 ve 27 Şubat 1966 tarihli 2 mektup

D

DAĞCI, CENGİZ

"Gurbette Hasreti Tüketmek (Cengiz Dağcı'dan Mektup)", Gülay Güngül, Türk Edebiyatı, c.26, sayı 291, Ocak 1998, sh. 15-18

Cengiz Dağcı'nın Gülay Güngül'e yazdığı tarihsiz bir mektup

DAĞLARCA, FAZIL HÜSNÜ

Bedreddin Tuncel'e Mektuplar, (Haz. Alpay Kabacalı), Yapı Kredi Yay., İst. 1995, 125 s.

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Bedrettin Tuncel'e yazdığı 4 Ekim 1959 tarihli mektup

DAVUD (İNGİLİZ AJANI)

"Kürtler İngiliz Tehdidi Altında", Yrd. Doç. Dr. Süleyman Beyoğlu, Tarih ve Medeniyet, s.15, Mayıs 1995, sh. 22-23

İngiliz ajanı Asurîlerin Patriki ve Şemon Birâderi Davud'un Şırnak azalarından Süleyman Tatar Ağa'ya yazdığı 16 Ağustos 1919 tarihli mektup+klîşe

DE CASTRO

"Zeoros Paşa Evrakı-II", Dr. Hüsrev Hatemi-Dr. Nil Sarı, Tarih ve Toplum, c.5, s.29, Mayıs 1986, sh.44-49

Zeoros Paşa'ya gönderilmiş De Castro'nun 12/24 Ağustos 1876, 26 Kasım 1876 tarihli mektupları

DEMİRÇİ, OSMAN

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.
Erzurum Milletvekili Osman Demirci'nin Bekir Berk'e yazdığı tarihsiz bir mektup

DEMİREL, MUHSİN

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.
Muhsin Demirel'in Bekir Berk'e yazdığı tarihsiz 2 mektup

DEMİREL, SÜLEYMAN

Zincirbozan Mektupları, S. Demirel- N. Ilıcak, (Haz. Nazlı Ilıcak) , Dem Yay. İst. 1990, 254 s. (5.b)

Süleyman Demirel'in Nazlı Ilıcak'a 19.6.1983- 5 Ekim 1983 tarihleri arasında yazdığı 25 mektup

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.
Süleyman Demirel'in Bekir Berk'e yazdığı 29.9.1983, 13 Mart 1984, 24 Şubat 1988 tarihli 3 mektup

"**Tarihe Yolculuk**", Mehmet Türker, Tarih ve Medeniyet, s.33, Aralık 1996, sh. 19-21
Süleyman Demirel'in Kırgızistan Cumhurbaşkanı Akayev'e hitaben yazdığı 8 Ağustos 1996

DIRANAS, AHMET MUHİP

Gönülden Gönüle-Fuat Bayramoğlu ile Anılarda, Yayına Hazırlayan: Prof Dr. İsmail Parlatur, (Basım şirketi, yeri ve tarihi yok)

Ahmet Muhip Dıranas'ın Fuat Bayramoğlu'na yazdığı 15. XI.1974 tarihli mektup

"**Mektuplar XVII**", Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1993/II, s.500, Ağustos 1993, sh. 294-298
Ahmet Muhip Dıranas'ın Çınarlı'ya yazdığı 1 Haziran 1973 tarihli mektup

DİKMEN, RAMAZAN

"**Ramazan Dikmen'den Hasan Aycın'a**", Düş Çınarı (Mektup Özel Sayısı), Mart-Nisan 1998, sh.81

21.6.1995 tarihli mektup

DİLÂZAD HANIM

Mümin ve Müsrif Bir Padişah Kızı Refia Sultan, Ali Akyıldız, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İst. 1998, 215 sh. (Mektuplar: sh. 117-151)

Mısırlı Mustafa Fazıl Paşa'nın eşi Dilâzad Hanım'ın Refia Sultan'a yazdığı 29 Şubat 1876, 12 Mart 1876 tarihli 2 mektup+1 klişe

DİNO, ABİDİN

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Abidin Dino'nun Cevdet Kudret'e yazdığı 4 Nisan 1968 tarihli mektup

“Abidin Dino'dan İlhan Berk'e Mektup”, Kitaplık, s.21, Mayıs-Haziran 1999, sh. 49

Mektup Paris'ten 9.1.1949 tarihinde gönderilmiş

DİNO, GÜZİN

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Güzin Dino'nun Cevdet Kudret'e yazdığı 15 Ağustos 1957 tarihli mektup

DİZDAROĞLU, HİKMET

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Hikmet Dizdaroğlu'nun Cevdet Kudret'e yazdığı 24 Kasım 1080 tarihli mektup

DUBİNSKİ, A.

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Dubinski'nin Cevdet Kudret'e yazdığı 9 Mayıs 1972, 2 Haziran 1972 tarihli 2 mektup

DURSUN, TURAN

İlhan Arsel'e Mektuplar, Turan Dursun, Kaynak Yay. İst. 1996, 96 s.

Turan Dursun'un 1987 yılında başlayıp ölümüne kadar İlhan Arsel'e yazdığı 40 mektup

Şeriat Böyle, Turan Dursun, Kaynak Yayınları, İst. 1997, 71 s.

Turan Dursun'un İlhan Arsel aracılığıyla tanıştığı ABD'de yaşayan Erkan Boynuince'ye 16 Mart 1989-28 Ağustos 1990 yılları arasında yazdığı 17 mektup.

Ünlülere Mektuplar, Turan Dursun, Kaynak Yay. İst. 1993, 80 s.

10 Ocak 1984-13 Mayıs 1990 tarihleri arasında Süleyman Demirel, Erdal İnönü, Bülent Ecevit, Yekta Güngör Özden, Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Nadir Nadi, Melih Cevdet Anday, İlhan Selçuk, Ali Sirmen, Ergun Balcı, Oktay Akbal, Hasan Cemal, Erkan Boynuince'ye, Yeni Asya Gazetesi'ne ve Kemalist Ülkü Dergisi'ne yazdığı 26 mektup

DÜRLÜ TERZİ BABA (ŞEYH)

"Rıza Tevfik'e Mektuplar VIII Kahveci, Gazete Bayii ve Bektâşi Şeyhinden", Tarih ve Toplum, c.27, s. 159, Mart 1997, sh. 133-135 (5-7)
Şeyh Dürlü Terzi Babadan Rıza Tevfik'e gelen 1 Teşrin-i sani 327 tarihli mektup+klîşe

E

EBUSSUUD EFENDİ

Mektup, Sadeleştiren: Cemil Yener, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 26-27
Ebussuud Efendi'nin Rüstem Paşa'ya gönderdiği tarihsiz bir nasihat mektubu

EBUZZİYA TEVFİK

İnkılap Tarihimiz ve Jöntürkler, Ahmet Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İstanbul 1945, 378 sh.
Ebuzziya Tevfik Bey'in Ahmed Celaleddin Paşa'ya yazdığı 10 Mart 902 tarihli mektup+klîşe
Sadullah Paşa, Mehmet Gâlib Bey, Matbaa-i Ebuzziya, Kostantiniyye, 1327/1909, 124 sh.

Ebuzziya Tevfik'in Mehmet Gâlib Bey'e yazdığı tarihsiz bir mektup

"Mektup", Sadeleştiren: Hikmet Dizdaroğlu, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 146-149

Mehmet Galip Bey'e yazılmış tarihsiz bir mektup

"Efsus'un İkinci Kısmı, Ebuzziya Tevfik ve Bir Yayımıcılık", Nazan Bekiroglu, Dergah, c.5, s.50, Nisan 1994, sh. 7-8 Maccerası

Ebuzziya Tevfik'in Şair Nigar Hanım'a gönderdiği tarihsiz 4 mektup

"Ebuzziya Tevfik (Recaizâde Mahmut Ekrem'e)", Tercüme Dergisi, c.XVI, s. 77-80, (1964), sh. 452-453

Mektup Galata'da Sehl-i Cemaziye'lulâ 1302 (17 Mart 1885) tarihinde yazılmış.

"Abdülhamid'e Gizli Mektuplar", neşreden: yok, Tarih Dünyası, Cilt 1 (Özel) , s.1 15 Nisan 1950, sh. 32- 34

Ebuzziya Tevfik'in Sultan Abdülhamid'e yazdığı tarihsiz 2 mektup

ECEVİT, FAHRİ

"Kuzum Bülent-Ecevit'e Aileden Mektuplar-", Faruk Bildirici, Doğan Kitap, İst. 2000, 108 sh.

Babası Fahri Ecevit'in Bülent Ecevit'e 18.8.951-17.10.951 tarihleri arasında yazdığı 6 mektup+klışeler

ECEVİT, NAZLI

"Kuzum Bülent-Ecevit'e Aileden Mektuplar-", Faruk Bildirici, Doğan Kitap, İst. 2000, 108 sh.

Annesi Nazlı Ecevit'in Bülent Ecevit'e yazdığı 4.9.951 tarihli mektup+klışe

ED-DÂRÎ HALİFETÜ'L-MEMDUH MEHMED CEMİL

"Kürtler İngiliz Tehdidi Altında", Yrd. Doç. Dr. Süleyman Beyoğlu, Tarih ve Medeniyet, s.15, Mayıs 1995, sh. 22-23

İngiliz ajamı Ed-Dârî Halîfetü'l-Memduh Mehmed Cemil'in Kürk aşiret reislerinden Hacı Yusuf Ağa'ya yazdığı 2 Ağustos 1919, Abdurrahman Ağa'ya yazdığı 25 Ağustos 1919 tarihli mektuplar+klışe

EDİBOĞLU, BAKİ SÜHA

Cahit Sıtkı Tarancı-Baki Süha Ediboğlu-Orhan Veli Kanık-Cumalı'ya Ortak Mektup, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 364

mektup tarihsiz

ELDEM, HALİL ETHEM

"Uluğ İğdemir'e Mektup", Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 195-196
39.XI.1936 tarihli mektup

EMİN BEY

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Suriyeli Antakizade Emin Bey'in Tunalı Hilmi Bey'e yazdığı biri tarihsiz, diğeri 1901 tarihli iki mektubu

EMİR, SABAHAT

“Mektuplar XX”, Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1994/I, s.510, Haziran 1994, sh. 421-427

Hikayeci-yazar Sabahat Emir'in 20 Ocak 1969, 28 Ocak 1984 tarihleri arasında yazara gönderdiği 21 mektuptan alıntılar

Mektup Yazma Sanatı, Sabahat Emir, Emir Yayınları, İst. 1997, 224 sh.

Sabahat Emir'in kime yazıldığı belirtilmeyen biri tarihsiz diğeri 11 Haziran 1957 tarihli 2 mektubu

ENGİN, SABAHATTİN

M. Necati Karaer Armağanı, Hazırlayanlar: Cem Karaer, Özcan Ünlü, Olcay Yazıcı, Mehmet Nuri Yardım, Muhsin Karabay, İstanbul Yayıncılık, İst. 1997, 282+16 s

Sebahattin Engin'in Mustafa Necati Karaer'e yazdığı 28.8.1977 tarihli mektup

ENGİNÜN, İNCİ

İnci Enginün'e Armağan, Dergah Yayınları, İst. 1997, 328 sh.

Hocama Güneydoğu'dan Asker Mektupları/Hocamdan Mektuplar, Haluk Harun Duman, sh.266-291

İnci Enginün'ün Harun Duman'a yazdığı 12 Temmuz 1992, 23 Ağustos 1992,3 Ekim 1992 tarihli üç mektup.

ENVER

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. FâtiH Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On sekizinci bölüm)

Tevfik Fikret'e yazılmış Enver imzalı 10 TE 1909 tarihli mektup+klişe

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. FâtiH Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Tevfik Fikret'e gönderilmiş Mustafa, D. Mazhar Osman, Süleyman Nimet, Servet, Enver, İsmail Müştak, Vefik Himmet, Kemal, Mehmed Safi, Ömer, Ömer Şevket, Suad imzalı 22 Haziran 911 tarihli kartpostal+klişe

ENVER NECATİ

Sabahattin Ali, Filiz Ali Laslo, Atilla Özkırmılı, Cem Yayınevi, İst. 1979, 358 sh. (2. Basım De Yayınevi, İst. 1986, 416 sh.)

("Mektuplar" sh. 137-240)

Enver Necati'nin Sabahattin Ali'ye yazdığı 21 Ocak tarihli bir mektup

ENVER PAŞA

Kendi Mektuplarıyla Enver Paşa, (Haz. Şükrü Hanioglu), Der Yay. İst. 1989, 286 s.

Enver Paşa tarafından Alman Hanım arkadaşına yazdığı mektuplar, Arnavutluk İsyanı Sırasında Yazılan Mektuplar (Mart 1911-Ağustos 1912) Trablusgarb Direnişi İle İlgili Mektuplar (4 Eylül 1911-25 Kasım 1912) ve Balkan Savaşı ve Bab-I Âli Diredişi Sırasında Yazdığı Mektuplar (22 Aralık 1912-13 Eylül 1913) olmak üzere üç bölüme ayrılmış. 179 mektubun tamamı Almanca asılları ve tercümeleleriyle birlikte verilmiş.

Enver Paşa'nın Özel Mektupları, Haz. Arı İnan, İmge Kitabevi, İst. 1997, 678+6 s.

Enver Paşa'nın kardeşi Kamil Bey'e 12 Teşrinisani 334-4 Nisan 1922 tarihleri arasında yazdığı 40 mektup

Enver Paşa'nın Naciye Sultan'a 1910- 1921 tarihleri arasında yazdığı bir bölümü tarihsiz 259 mektup

Makedonya'dan Orta Asya'ya Enver Paşa II, Şevket Süreyya Aydemir, Remzi Kitabevi, İst. 1986 (4. Baskı), 573 sh.

Enver Bey'in Rıza Bey'e yazdığı 17 Ağustos 1909 tarihli mektup

Kızkardeşi Hasene Hanım'a yazdığı 15 Ağustos 1326 (1910) tarihli kartpostal metni.

Kuzey Afrika'dan annesine yazdığı tarihsiz bir mektup klişesi

Padişahın başkatibine yazdığı 2 Eylül 1913 tarihli mektup+klişe

Makedonya'dan Orta Asya'ya Enver Paşa III, Şevket Süreyya Aydemir, Remzi Kitabevi, İst. 1985 , 660 sh.

Enver Bey'in Samiye Nedim (Bilhan)'a yazdığı 8 Eylül 1912 tarihli mektup +klişe

Mustafa Kemal'e yazdığı 29 Eylül tarihli mektup +klişe

Cemal Paşa'ya yazdığı 1919, 25 Ocak 1920, 2 Şubat 1920, 26 Şubat 1920, 8 Mart 1920 tarihli 5 mektup+ 4 klişe

"**Enver Paşa Efsanesinde Alman Katkısı-1**", Orhan Koloğlu, Tarih ve Toplum, c.13, s.78, Haziran 1990, sh. 14-22 (334-342)

Enver Paşa'nın İsmail Canbulat'a yazdığı 1 Ekim 1912 tarihli mektubun bazı bölümleri+klişe

- "Atatürk'ün Anafartalar Gurubu Komutanlığı'ndan İstifasına Dair Bazı Belgeler", Uluğ İğdemir, TTK Belleten, c. XXXII, s. 128 (Ekim 1968) sh. 473-478
- Enver Paşa'nın Liman von Sanders'e cevabı +müsveddesinin klişesi
- Enver Paşa'nın Atatürk'e yazdığı mektup+müsveddesinin klişesi
- "Enver Paşa'nın Son Mektubu ve Atatürk", Doç. Dr. Zekeriya Kitapçı, Türk Dünyası Tarih Dergisi, Nisan 1987, yıl 1, sayı 4, sh. 36-38
- Enver Paşa tarafından eşine yazılmış tarihsiz bir mektup
- Rauf Orbay'ın Hatıraları", Haz. yok, Yakın Tarihimiz, c.3, s. 36, 1 Kasım 1962, sh. 304-312
- Enver Paşa'nın Malta'da bulunan Rauf Bey'e göndermiş olduğu 2 Haziran 1921 tarihli mektup +klişe
- "Enver Paşa Buhara'da Kalsa İdi", (Buhara Cumhurbaşkanı Osman Hoca'nın Enver Paşa İle İlgili Hatıraları), Haz. yok, Yakın Tarihimiz, c.1, s. 3, 15 Mart 1962, sh. 78-79
- Enver Paşa'nın Osman Hoca'ya gönderdiği 11 Teşrinisani 1921 tarihli mektup+klişe
- "Enver Paşa'yı Nasıl Kurtardım (Osman Hoca Anlatıyor)", Haz. yok, Yakın Tarihimiz, c.1, s. 13, 24 Mayıs 1962, sh. 403-405
- Enver Paşa'nın Osman Hoca'ya yazdığı 22 Mart 1922 tarihli mektup+ klişe
- "Enver Paşa Nasıl Öldürüldü?", Neşreden: yok, Tarih Dünyası, c.3, s.27, 30 Ekim 1951, s. 1128
- Enver Paşa'nın Türkistan'da iken yazdığı bir mektubun klişesi
- "Enver Paşa Nasıl Şehit Edildi?", Türkistanlı Abdullah Şeref Baysun, Tarih Dünyası, c.3, s. 28-29, 31 Ocak 1952, sh. 1155-1158
- Enver Paşa'nın Buhara'dan yazdığı bir mektubun klişesi
- "Enver Paşa Nasıl Şehit Edildi? 2", Türkistanlı Abdullah Şeref Baysun, Tarih Dünyası, c.3, s. 30-31, 29 Şubat 1952, sh. 1255-1258
- Enver Paşa'nın Buhara hükümet reisi Osman Hoca'ya yazdığı 29 Mart 1922 tarihli mektup
- "Milli Mücadelede Enver Paşa", Galip Kemali Söylemezoğlu, Tarih Dünyası, Cilt 1 (Özel), s.1, 15 Nisan 1950, sh. 24-25
- Enver Paşa'nın kime hangi tarihte yazdığı belirtilmeyen bir mektubu +klişe
- "Enver Paşa'nın Atatürk Hakkında Bir Mektubu", M. Z., Resimli Tarih Mecmuası, c.1, s. 2, Şubat 1950, sh. 53-55
- Enver Paşa'nın Cemal Paşa'ya yazdığı 16 Eylül 1921 tarihli mektubunun mühim tarafları +söz konusu mektubun bir kısmının klişesi
- "Enver Paşa'nın Ölümü", Feridun Kandemir, Resimli Tarih Mecmuası, c.1, s.4, Nisan 1950, sh. 140-143

Enver Paşa'nın Buhara'dan birine yazdığı mektubun bir kısmının klişesi

Hür Türkistan Yolunda Buhara'da Enver Paşa", Cemal Kutay, Tarih Sohbetleri, c.4, Şubat 1967, sh. 228-250

Enver Paşa'nın Buhara Emiri Osman Hoca'ya yazdığı 29 Mart 1922 tarihli mektup+ klişe

Hür Türkistan Yolunda Buhara'da Enver Paşa", Cemal Kutay, Tarih Sohbetleri, c.3, Kasım 1966, sh. 228-250

Enver Paşa'nın Buhara Emiri Osman Hoca'ya yazdığı tarihsiz bir mektup+ klişe

ER, AHMET

"**Milli Birlikçilerden Ahmet Er'in Mektubu**" , Büyük Doğu, y.22, 12. Devre, s.5, 20.10. 1965, sh. 3

Ahmet Er'in Necip Fazıl'a yazdığı 10.10.1965 tarihli mektup

ERDEM, RAHMİ

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Rahmi Erdem'in Bekir Berk'e yazdığı 16.2.1981 tarihli mektup

ERDOĞAN, BEKİR SITKI

"**Mektuplar XIX**", Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1994/I, s.508, Nisan 1994, sh. 284-288

Şair Bekir Sıtkı Erdoğan'ın Çınarlı'ya 6 Ağustos 1974 tarihli mektubu

EREL, DEMİR

Mektuplarım- Konuşmalarım, Dr. Zeki Başar, Gürsoy Basımevi, Ankara 1970, 396 s.

(Mektuplar sh. 11-169)

Müsteşar Mua. Dr. Demir Erel'in Dr. Zeki Başar'a yazdığı 27.8.1960 tarihli mektup

ERHAT, AZRA

Bedreddin Tuncel'e Mektuplar, (Haz. Alpay Kabacalı), Yapı Kredi Yay., İst. 1995, 125 s.

Azra Erhat'in Bedrettin Tuncel'e yazdığı 8 Şubat 1973, 29 Mart 1973, 4 Aralık 1973, 13 Mayıs 1975 tarihli 4 mektup

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Azra Erhat'ın Cevdet Kudret'e yazdığı 30 Ağustos 1967, 4 Mart 1968, 19 Haziran 1969, 30 Ekim 1980 tarihli 4 mektup

EROL, TURAN

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Turan Erol'un Cevdet Kudret'e yazdığı 17 Ocak 1978 tarihli mektup

ERONAT, HASAN İZZET

Mektuplar X, Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1992/I, s.484, Nisan 1992, sh. 885-890

Hasan İzzet Eronat'ın da 27 Mart 1967 tarihinde yazara gönderdiği mektup

ERSOY, MEHMED ÂKİF

Mehmet Akif - Resimli Hal Tercümesi, Basılmamış Bazı Mektup ve Manzumeleri-, Prof Dr. Kaya Bilgegil, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum, 1971, 39+XXI

Akif'in Süleyman Efendi'ye Edirne'den gönderdiği biri tarihsiz, diğerleri 29 Nisan 1312, 8 Şevval 1313 (1896) tarihli 3 mektup+klışeler. (klışeler arasında yarısı kaybolmuş iki mektup parçasına da yer verilmiş.)

Açıklamalı Mehmet Akif Külliyyatı 9 (Tefsir-i Şerifler,Hutbe,Vaaz ve Mektuplar), Haz. İsmail Hakkı Şengüler, Hikmet Neşriyat, İstanbul, (basım tarihi yok), 562 sh.

(Kitabın 355-558 sahifeleri arasındaki Mektuplar bölümü "Bütün olarak orjinaline bağlı yayınlanan mektuplar" ve "Mektuplardan bulunabilen parçalar" olmak üzere iki bölüme ayrılmış.)

Akif'in Fuat Şemsi'ye yazdığı 2 Aralık 1924, 3 Mart 1925, 8 Mart 1925, 6 Nisan 1925, 4 Ocak 1926, 11 Kanunisani 341, 18 Ocak 1926, 6 Ocak 1927, 10 Şubat 1927, 22 Şubat 1927, 25 Şubat 1927, 7 Eylül 1927, 16 Temmuz 1932 tarihli 13 mektup

Mahir İz'e yazdığı 21 Aralık 1925, 25 Ocak 1926, 1 Mart 1926, 12 Nisan 1926, 8 Haziran 1926, 26 Temmuz 1926, 8 Kasım 1926,1 Şubat 1927, 30 Haziran 1927, 18 Ağustos 1927, 23 Mayıs 1928, 5 Temmuz 1928 (+klışe), 1 Eylül 1928, 17 Aralık 1929, 9 Nisan 1932 tarihli 15 mektup Taşçioğlu Süleyman Efendi'ye yazdığı ikisi 8 Şevval 313 (+ klışe), 29 Nisan 312 (+klışe) tarihli ve biri tarihsiz (+klışe) üç mektup

Kızı Suad'a ve damadı Ahmed Bey'e yazdığı 9 Nisan 1932 (+klişe), 9 Nisan 1932 (damadına), 23 Kanunievvel 1933, 9 Ağustos 1934, 12 Kanunısani 1936 (+klişe, damadına), 12 Kanunısani 1936 tarihli altı mektup

Kuşçubaşı Eşref Sencer'e yazdığı 18 Ağustos 1930, 25 Eylül 1930 (+klişe), 20 Nisan 1931 (+klişe), 18 Mayıs 1931 (+klişe), 25 Ağustos 1931 tarihli beş mektup

Şefik Kolaylı'ya yazdığı 22 Haziran 1935 Tarihli bir mektup

Hacı Hafız Ömer Aköz'e yazdığı 22 Ocak 1921 tarihli bir mektup

Eşref Edib'e yazdığı 31 Ekim 1931 (+klişe), 23 Ekim 1931 (+klişe), 5 Aralık 1931 (+klişe), 19 Aralık 1931 (+klişe), 6 Mayıs 1933 (+klişe), 27 Mayıs 1933 (+klişe), 20 Haziran 1933(+klişe) tarihli 7 mektup

Mektuplardan Bulunan Parçalar:

Şefik Kolaylı'ya 22 Haziran 1935, 20 Nisan 1935 tarihli mektuplarından

Şerif Muhiddin Targan'a biri 8 Kanunievvel 1934 tarihli, diğeri tarihsiz iki mektubundan

Damadı Muhiddin ve kızı Feride'ye 27 Eylül 1935 ve 5 Kanunısani 1956 tarihli mektuplarından

Asım Şakir'e 4 Kanunısani 340, 17 Kanunievvel 340, 18 Teşrinisani 340, 22 Kanunievvel 340, 25 Teşrinisani 340, 9 Şubat 341, 23 Mart 1341, 2 Mart 341, 23 Kanunievvel 1341, 18

Kanunısani 1341, 25 Kanunısani 1341, 15 Şubat 1341, 15 Kanunısani 1341, 17 Kanunısani

1341, 20 Kanunısani 1341, 20 Kanunısani 342, 15 Mart 341, 8 Mart 1941 tarihli ve biri tarihi tesbit edilemeyen mektuplarından.

Prences Emine Abbas Halim Hanımefendiye, 9 Şubat 1936, 16 Kanunısani 1936, 23 Şubat 1935, 28 Nisan 1935, 12 Mayıs 1935, 23 Haziran 1935, 19 Temmuz 1935, 26 Eylül 1935 tarihli mektuplarından

Mehmet Rasim ve Ahmed Naim Beylere, biri tarihsiz diğeri 8 Aralık 1930 tarihli mektuplarından

Ömer Rıza Doğrul'a 8 Şevval 347 tarihli mektubundan

Abdülhalil Bey'e 31 Temmuz 1935, 2 Ağustos 1935, 24 Ağustos 1935 tarihli mektuplarından

Necid Çölllerinde Mehmet Âkif, Cemal Kutay, Boğaziçi Yayınları, İst. 1992, 232+10 sh.

Âkifin Eşref Edib'e yazdığı 8 Ağustos 346 (930), 25 Ağustos 1347 (1931), 25 Eylül 1930, 20 Nisan 1931, 18 Mayıs 1931, 31 Temmuz 1935 ve 2 Ağustos 1935 tarihli 7 mektup

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Mehmet Âkif'in Mahir İz'e yazdığı 17 Aralık 1929, 9 Nisan 1932 tarihli 2 mektup

“Uçuruma Doğru Dolu Dizgin”, N. Güneycelli, Dergah, c.2,s.23, Ocak 1992, s. 23.

Âkif tarafından Teşkilât-ı Mahsûsa Reisi Eşref Sencer Kuşçubaşı'na gönderilmiş 1 Muharrem 1350 (18 Mayıs 1931) tarihli mektup. (Cemal Kutay'ın kitabında da (c.2, s.34-38, 1974) bu mektubun bir kısmının sadeleştirilmiş şekli yer alıyor)

Âkif'ten Üç Mektup Daha: "İnsanın Şerefi Öyle bir Hasara Uğramasın", N. Güneyceli, Dergah, c.3, s.26, Nisan 1997, sh. 23

Akif'in Eşref Sencer Kuşçubaşı'na gönderdiği 18 Ağustos 346 (1930), 20 Nisan 1931 ve 25 Ağustos 347 (1931) tarihli üç mektup

"Mahir Hoca'dan İzler", Uğur Derman, Kubbealtı Akademi Mecmuası, Ocak 1975 , yıl 4, sayı 1, sh. 15-26

Mehmet Âkif'in Mahir İz'e yazdığı 21 Kanunuevvel 341 (3 Ocak 1926) ve 25 Kanunusani 341 (7 Şubat 1926) tarihli 2 mektup

"Mehmet Akif'den Mektuplar", M. Uğur Derman, Kubbealtı Akademi Mecmuası, Nisan 1975, yıl 4, sayı 2, sh. 45-48

Âkif'in Mahir İz'e yazdığı 1 Mart 342 (1 Mart 1926) tarihli 3. Mektup

"Mehmet Akif'den Mektuplar", M. Uğur Derman, Kubbealtı Akademi Mecmuası, Temmuz 1975, yıl 4, sayı 3, sh. 33-38

29 Ramazan 344 (12 Nisan 1926) tarihli 4. Mektup

"Mehmet Akif'den Mektuplar", M. Uğur Derman, Kubbealtı Akademi Mecmuası, Ekim 1975, yıl 4, sayı 4, sh. 27-31

6 Haziran 342 (8 Haziran 1926) tarihli 5. Ve 26 Temmuz 342 (26 Temmuz 1926) tarihli 6. mektuplar

"Mehmet Akif'den Mektuplar", M. Uğur Derman, Kubbealtı Akademi Mecmuası, Ocak 1976, yıl 5, sayı 1, sh. 34-42

2 Cumâdi'l-ülâ 1345 (8 Kasım 1926) tarihli 7. Ve 1 Şubat 342 (1 Şubat 1927) tarihli 8. Mektuplar

"Mehmet Akif'den Mektuplar", M. Uğur Derman, Kubbealtı Akademi Mecmuası, Nisan 1976, yıl 5, sayı 2, sh. 57-59

30 Zilhicce 345 (30 Haziran 1927) tarihli 9. Mektup.

"Mehmet Akif'den Mektuplar", M. Uğur Derman, Kubbealtı Akademi Mecmuası, Temmuz 1976, yıl 5, sayı 3, sh. 47-50

20 Sefer 346 (18 Ağustos 1927) tarihli 10. Ve 23 Mayıs 344 (23 Mayıs 1928) tarihli 11. Mektuplar

"Mehmet Akif'den Mektuplar", M. Uğur Derman, Kubbealtı Akademi Mecmuası, Ekim 1976, yıl 5, sayı 4, sh. 14-22

17 Muharrem 1347 (5 Temmuz 1928) tarihli 12. (klişesiyle birlikte) Ve 15 Rebi'ul-evvel 1347 tarihli 13. Mektuplar

“**Mehmet Akif den Mektuplar**”, M. Uğur Derman, Kubbealtı Akademi Mecmuası, Ocak 1977, yıl 6, sayı 1, sh. 43-49

15 Recep 1348 (17 Aralık 1929) tarihli 14. ve 3 zilhicce 1350 (9 Nisan 1932) tarihli 15. mektuplar

“**Mehmet Akif Ersoy'un Bilinmeyen Bir Mektubu**”, Doç. Dr. Abdulkerim Abdulkadiroğlu, Türk Kültürü, c.XXIX, s.334, Şubat 1991, sh. 88-91 (24-27)

H. Ömer Fazıl Aköz'e yazdığı 22 Kanun-ı Sâni 337 tarihli mektup+klişe

“**Mehmet Akif, Resmi Hal Tercümesi, Basılmamış Bazı Mektup ve Manzumeleri**”, M. Kaya Bilgegil, Araştırma Dergisi (Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayını), s. 3, 1971, sh. 1-34

Akif'in Süleyman Efendi'ye gönderdiği ikisi 8 Şevval 1312 (24 Mart 1896), 29 Nisan 312 tarihli, biri tarihsiz üç mektup+ klişe

“**Mehmet Akif'in Gençlik Dönemine Ait Bilinmeyen Bazı Şiirleri ve Bir Mektubu**”, Alim Kahraman, İlmî Araştırmalar, s.6 (1998), sh. 345-353

Mehmet Akif'in Gayret gazetesinin çıkışını tebrik etmek maksadıyla gazeteye gönderdiği mektup. (Mektup gazetesinin nr.3, 13 Kanun-ı sani 1310/ 25 Ocak 1895, s.2 tarihli nüshasında yayınlanmış.)

“**Mektuplar**”, Sadeleştirilenler: Şemseddin Kutlu-Cevdet Kudret, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 218-220

Akif'in, Mısır'dan 8 Aralık 1930 tarihinde Ankara Maliye Vekaleti Varidat-ı Umumiye Mümeyyizi'ne yolladığı mektup

Prences Emine Abbas Halim'e 1935 tarihinde yazdığı mektup (Midhat Cemal Kuntay: Mehmet Akif, 1939, s. 89-90)

“**Mehmet Akif'in Bilinmeyen Mektupları**”, Sami Önal, Tarih ve Toplum, c. 3, s. 17, Mayıs 1985, sh. 24-27

Mehmet Akif'in Eşref Edib'e Mısır'dan yazdığı 3 Teşrinievvel 347 (1931), 23 Teşrinievvel 347 (1931), 5 Kanunievvel 347 (1931), 9 Şaban 1350/ 19 Kanunievvel1931, 6 Mayıs 1933, 28 Mayıs 1933 ve 20 Haziran 1933 tarihli 7 mektup

“**Mehmet Akif'in Kızına Yazdığı Mektuplar**”, Dündar Akunal, Tarih ve Toplum, c.11, s.62, Şubat 1989, sh. 78-81 (14-17)

Akif'in kızı Suat Ersoy'a gönderdiği 9 Nisan 1932 (+klişe), 6 Ramazan 1352/23 (Kanun-ı evvel 1933) ve 12 Kanun-ı Sani 1936 (+klişe) tarihli üç mektup ile oğlu Ahmed Bey'e yazdığı 9 Nisan 1932, 12 Kanun-ı sani 1936 tarihli iki mektup

"**Mehmet Akif Ersoy'ın Bir Mektubu**", Yayınlayan: Şükrü Elçin, Türk Edebiyatı, c.3, s.33, Eylül 1974, sh. 31-32

Mehmet Akif Ersoy'un Şefik Kolaylı'ya yazdığı 22 Haziran 1935 tarihli mektup

"**M. Akif'in Kur'an Meali'ne Dair Mısır Mektupları** ", Düccane Cündüoğlu, Tarih ve Düşünce, s.2, Kasım 1999, sh. 26-31

Makalede Akif'in mektupları hakkında genel bilgi veriliyor ve daha önce yayınlanmış 18 mektubundan alıntılar yapılıyor.

"**İstiklal Marşı Şairinin Ölüm Üzerine Neşredilmemiş İlk ve Son Mektubu**", Cemal Kutay, Tarih Konuşuyor, c.2, s.11, Aralık 1964, sh. 881-884

Akif'in Eşref Bey'e yazdığı tarihi belirtilmeyen bir mektup + mektubun son sahifesinin klişesi
 "**Mehmet Âkif'in Hicran Mektupları**", Cemal Kutay, Tarih Sohbetleri, c.1, Nisan 1966, sh. 163-179

Mehmet Akif'in Eşref Bey'e yazdığı 1 Muharrem 1350 (18 Mayıs 1931) tarihli mektup+mektubun son sahifesinin klişesi

Âkif'in yine Eşref Bey'e yazdığı 1 Muharrem 1350 (18 Mayıs 1931) tarihli mektubunun son kısmı

" **Hicran Mektuplarında Mehmet Âkif** ", Cemal Kutay, Tarih Sohbetleri, c.3, Kasım 1966, sh. 20-33

Âkif'in Teşkilat-ı Mahsusa Reisi Eşref Bey'e yazdığı 3 Cemaziyelevvel 1349 (25 Eylül 1930) , 25 Ağustos 1931 tarihli iki mektup+klişeler ve tarihi belirtilmeyen 6 mektuptan alıntı

"**Mehmet Âkif'in Mektupları**", Fevziye Tansel, Hayat Tarih ve Edebiyat, c.21, s.12, Aralık 1979, sh. 6-26

Mehmet Âkif'in Fuat Şemsi'ye Mısır'dan yazdığı 2 Aralık 1924, 3 Mart 1925, 8 Mart 1925, 6 Nisan 1925, 4 Ocak 1926, 11 Kanunusani 341, 18 Ocak 1926, 6 Ocak 1927, 10 Şubat 1927, 22 Şubat 1927, 25 Şubat 1927, 7 Eylül 1927, 16 Temmuz 1932 tarihli 13 mektup

"**Mehmet Âkif'in Mektupları**", Fevziye Tansel, Tarih ve Edebiyat, yıl 15, s.12, Aralık 1979, sh. 6-24

Mehmet Âkif'in Fuat Şemsi'ye Mısır'dan yazdığı 2 Aralık 1924, 3 Mart 1925, 8 Mart 1925, 6 Nisan 1925, 4 Ocak 1926, 11 Kanunusani 341, 18 Ocak 1926, 6 Ocak 1927, 10 Şubat 1927, 22 Şubat 1927, 25 Şubat 1927, 7 Eylül 1927, 16 Temmuz 1932 tarihli 13 mektup

"Ahmet Haşim'e Dair", İbnülemin Mahmut Kemal, Yeni Türk Mecmuası, s.10, Temmuz 1933, sh. 848-851

Mehmet Akif'in İbnülemin Mahmut Kemal'e yazdığı 23 Temmuz 1931, 4 Ağustos 1931, 5 Eylül tarihli 3 mektup

"Özel Mektuplarına Göre Mehmed Akif ve Çevresi", Ramazan Çiftlikçi, Yedi İklim, Aralık Ocak/1999-2000, sh. 54-66

Âkif'in "Açıklamalı Mehmet Âkif Külliyyatı" adlı eserde neşredilen mektuplarından alıntılar
 "Mehmed Akif'den Eşref Edib'e", Düş Çınarı (Mektup Özel Sayısı), Mart-Nisan 1998, sh. 34
 Akif'in Eşref Edib'e yazdığı 18 Mayıs 1931 tarihli mektup

ERK, H. BASRİ

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.
 Hakim H. Basri Erk'in Bekir Berk'e yazdığı tarihsiz bir mektup

ERTEM, SADRİ

Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı, M. Behçet Yazar, Kanaat Kitabevi, İst. 1938, 488 sh.
 Sadri Ertem'in M. Behçet Yazar'a gönderdiği 12.2.1939 tarihli mektup

ERTOP, KONUR

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Konur Ertop'un Cevdet Kudret'e yazdığı 18 Şubat 1976 tarihli mektup

ERTUĞRUL EFENDİ (ŞEHZADE)

Şahbaba-Osmanoğulları'nın son hükümdarı VI. Mehmed Vahidettin'in hayatı, hatıraları ve özel mektupları, Murat Bardakçı, Pan Yayıncılık, İst. 1998, 679 sh.

Ertuğrul Efendi'nin ablası Ulviye Sultan'a yazdığı 2 Şubat 1923, 20 Temmuz 1923 tarihli 2 mektup+klişe

ERTUĞRUL, MUHSİN

Bedreddin Tuncel'e Mektuplar, (Haz. Alpay Kabacalı), Yapı Kredi Yay., İst. 1995, 125 s.
 Muhsin Ertuğrul'un Bedrettin Tuncel'e yazdığı 2 Temmuz 1930, 17 Aralık 1932, 8 Eylül 1933, 26 Aralık 1933, 26 Nisan 1934, 25 Mayıs 1934, 23 Temmuz 1935, 10 Haziran 1937, 31 Temmuz 1941, 29 Mart 1947, 27 Mart 1975, 12 Ekim 1977, 5 Mart 1978 tarihli 13 mektup

Bir Dönemin Tanıklığı, Vâ-Nû, Müzehher, Cem Yayınevi, (Basım yeri ve yılı yok), 247 s.+fotoğraflar

Muhsin Ertuğrul'un Müzehher ve Vâlâ Nurettin'e yazdığı 7.IX.1942, 10.XII.1942, 25.12.1942 tarihli 3 mektup

ERZİNCANÎ, RE'FET

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.
Re'fet Erzincani'nin Bekir Berk'e yazdığı 5.10.1989 tarihli mektup

ESENDAL, MEMDUH ŞEVKET

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Memduh Şevket Esendal'ın oğluna yazdığı 1 Temmuz 1974 tarihli mektup

Mektuplar, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 231-247

Oğlu Suat Şevket'e Tahran'dan yazdığı 12 Temmuz 1928 tarihli mektup+ klişe

Oğlu Ahmet Ş. Esendal'a Kabil'den yazdığı 6 Nisan 1934, 12. VII.1934 27.X.1938,14. XI 1938, 25 Mart 1940 ve.12 5.1940 tarihli altı mektup

Kızı Emine Esendal'a Kabil'den yazdığı 24.VI.1940 tarihli mektup

Hüseyin Tuğrul Esendal'a İstanbul'dan yazdığı 28 Kasım 1948 tarihli mektup

ESMA SULTAN

Haremde Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

Esmâ Sultan'ın kardeşi II. Mahmud'a yazdığı tarihsiz bir mektup

ESMAHAN SULTAN

Haremde Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

Esmahan Sultan'ın Padişah'a yazdığı tarihsiz bir mektup

EŞREF (ŞAİR)

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Şair Eşref Bey'in Ahmed Celaleddin Paşa'ya yazdığı 27 Haziran 1905, 30 Haziran 1905 tarihli 2 mektup

İnkılâp Tarihimiz ve Jöntürkler, Ahmet Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İstanbul 1945, 378 sh.

Şair Eşref'in Ahmed Celaleddin Paşa'ya yazdığı 27 Haziran 1905, 30 Haziran 1905 tarihli 2 mektup

ETHEM (ÇERKEZ)

"Çerkez Ethem'in Bir Mektubu", Neşreden: yok, Tarih Dünyası, c.3, s. 25, 15 Eylül 1951, sh. 1133-1134

Çerkez Ethem'in Tanin gazetesine Berlin'den gönderdiği 5 Teşrinisani 923 tarihli mektup

ETHEM RUHİ BEY (BALKAN)

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Ethem Ruhi Bey'in Hilmi Bey'e yazdığı 8 Ekim 1312 tarihli mektup

İnkılâp Tarihimiz VE İttihad ve Terakki, Ahmed Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İst. 1946, 319 sh.

Ethem Ruhi Bey'in Hilmi Bey'e yazdığı 8 Ekim 1312/1896 tarihli mektup

İnkılâp Tarihimiz ve Jöntürkler, Ahmet Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İstanbul 1945, 378 sh.

Ethem Ruhi Bey'in Fahri Bey'e yazdığı 1904 tarihli mektup

EYÜBOĞLU, BEDRİ RAHMİ

Bedri Rahmi~Eren Eyüboğlu-Aşk Mektupları (1932-1933)-, Yayına Hazırlayan: Mehmet Hamdi Eyüboğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İst. 1999, 196 sh.

Bedri Rahmi Eyüboğlu ile Eren Eyboğlu(Ernestine)'nun 4 Nisan 1932-13 Ekim 1933 yazdıkları 48 mektup+1 kartpostal+20 klişe

Bedri Rahmi~Eren Eyüboğlu-Aşk Mektupları (1933-1934)-, Yayına Hazırlayan: Mehmet Hamdi Eyüboğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İst. 2000, 246 sh.

Bedri Rahmi Eyüboğlu ile Eren Eyboğlu(Ernestine)'nun 12 Eylül 1933-12 Kasım 1934 tarihleri arasında birbirlerine yazdıkları 62 mektup+18 klişe

Kardeş Mektupları, Bedri Rahmi Eyüboğlu, (Haz. M. Hamdi Eyüboğlu), Bilgi yay. Ankara 1985, 362 s.

Bedri Rahmi Eyüboğlu, Sabahattin Eyüboğlu anneleri Safiye Hanım, babaları Rahmi Bey'in 17 Mart 1927-15 Aralık 1961 tarihleri arasında birbirlerine yazdıkları 115 mektup

Bedreddin Tuncel'e Mektuplar, (Haz. Alpay Kabacalı), Yapı Kredi Yay., İst. 1995, 125 s.

Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun Bedrettin Tuncel'e yazdığı 18 Temmuz 1973 tarihli mektup

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun Sabahattin Eyüboğlu'na yazdığı 18 Nisan 1948 tarihli mektup
"Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun Bilinmeyen Bir Mektubu", Sami Önal, Tarih ve Toplum, c.20,
 s.119, Kasım 1993, sh. 6-8 (262-264)

Osman Yalçın'a İstanbul'dan gönderdiği 12.12.1953 tarihli mektup
Aşk Mektupları”, Milliyet Sanat, s.477, Nisan 2000, sh.13-16

Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun Eren Hanım'a yazdığı tarihsiz bir mektup

EYÜBOĞLU, EREN

Bedri Rahmi~Eren Eyüboğlu-Aşk Mektupları (1932-1933)-, Yayına Hazırlayan: Mehmet
 Hamdi Eyüboğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İst. 1999, 196 sh.

Bedri Rahmi Eyüboğlu ile Eren Eyboğlu(Ernestine)'nun 4 Nisan 1932-13 Ekim 1933 yazdıkları
 48 mektup+1 kartpostal+20 klişe

Bedri Rahmi~Eren Eyüboğlu-Aşk Mektupları (1933-1934)-, Yayına Hazırlayan: Mehmet
 Hamdi Eyüboğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İst. 2000, 246 sh.

Bedri Rahmi Eyüboğlu ile Eren Eyboğlu(Ernestine)'nun 12 Eylül 1933-12 Kasım 1934 tarihleri
 arasında birbirlerine yazdıkları 62 mektup+18 klişe

EYÜBOĞLU, ÖMER FEVZİ

Yanardağ Şairimiz Halil Nihad Boztepe, Kemaleddin Şenocak, Acar Matbaacılık, İst. (Tarih
 yok), 154+22 sh

Ömer Fevzi Eyüboğlu'nun Halil Nihad Boztepe'ye yazdığı 12.8.1940 tarihli mektubundan bir
 bölüm+ klişe

EYÜBOĞLU, SABAHATTİN

Kardeş Mektupları, Bedri Rahmi Eyüboğlu, (Haz. M. Hamdi Eyüboğlu), Bilgi yay. Ankara
 1985, 362 s.

Bedri Rahmi Eyüboğlu, Sabahattin Eyüboğlu anneleri Safiye Hanım, babaları Rahmi Bey'in 17
 Mart 1927-15 Aralık 1961 tarihleri arasında birbirlerine yazdıkları 115 mektup

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279
 s.

Sabahaddin Eyüboğlu'nun Cevdet Kudret'e yazdığı 26 Aralık 1966 tarihli mektup

Bedreddin Tuncel'e Mektuplar, (Haz. Alpay Kabacah), Yapı Kredi Yay., İst. 1995, 125 s.

Sabahattin Eyüboğlu'nun Bedrettin Tuncel'e yazdığı 7 Mayıs 1932, 4 Aralık 1957, 4 Ocak 58
 (alınma tarihi), 10 Mart 1959 tarihli 4 mektup

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Sabahattin Eyüboğlu'nun Necati Cumalı'ya yazdığı 1 Temmuz 1974 tarihli bir mektup
 Bedri Rahmi Eyüboğlu'na yazdığı tarihsiz bir mektup
 “Necati Cumalı'ya Mektup”, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 332
 Sabahattin Eyüboğlu'nun Necati Cumalı'ya gönderdiği tarihsiz bir mektup
 “Sabahattin Eyüboğlu”, Yeni Ufuklar, c.22, s.256, Ocak 1975, sh. 1-5
 Sabahattin Eyüboğlu'nun kızkardeşi Mualla'ya 1948'de yazdığı manzum mektup
 Hakkı Tonguç'a Paris'ten yazdığı biri tarihsiz, diğeri 31.5.1947 tarihli 2 mektup
 Engin Tonguç'a yazdığı 22.9.1962 tarihli mektup
 “Bir Mektup”, neşreden: yok, Yeni Ufuklar, c.20, s.234, Mart 1973, sh.162-163
 Sabahattin Eyüboğlu'nun ölümü dolayısıyla Adnan Binyazır'ın Vedat Günyol'a gönderdiği 23
 Ocak 1933 tarihli mektup

F

FAHRİ BEY

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Fahri Bey'in Âkil Muhtar Bey hakkında 15 Haziran 1901 tarihli mektubu

Cazım Bey'e yazdığı 16 Aralık 1900, 22 Aralık 1900 tarihli 2 mektup

Tunalı Hilmi Bey'e yazdığı 24 Aralık 1900, 28 Ocak 1900, 15 Nisan 1901, 20 Mayıs 1901, 8 Aralık 1901, 16 Aralık 1901 tarihli 6 mektup

Kahire'ye Hak gazetesini çıkaran Rıza Bey'e gönderdiği 22 Aralık 1900 tarihli mektup

İnkılâp Tarihimiz ve İttihad ve Terakki, Ahmed Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İst. 1946, 319 sh.

Fahri Bey'in Âkil Muhtar Bey hakkında 15 Haziran 1901 tarihli mektubu

Cazım Bey'e yazdığı 16 Aralık 1900, 22 Aralık 1900 tarihli 2 mektup

Tunalı Hilmi Bey'e yazdığı 24 Aralık 1900, 28 Ocak 1900, 15 Nisan 1901, 20 Mayıs 1901, 8 Aralık 1901, 16 Aralık 1901 tarihli 6 mektup

Kahire'ye Hak gazetesini çıkaran Rıza Bey'e gönderdiği 22 Aralık 1900 tarihli mektup

FAİK ALİ (OZANSOY)

İki Gözüm Aziz Kardeşim, Efendim (İmparatorluktan Cumhuriyete Edebiyatçı Mektupları), (Haz. Nükhet Esen), Yapı Kredi Yay. , İst. 1994, 143 s

Fâik Ali'nin İzzet Melih'e yazdığı 3 Ağustos 1918 tarihli mektup

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâti̇h Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Faik Ali'nin Tevfik Fikret'e gönderdiği 29 Temmuz 1316 tarihli bir kartpostal+klîşe "**Abdülhak Hamid'e Mektuplar**", İnci Enginün, Marmara Ün. Fen Ed. Fa. Türklük Araştırmaları Dergisi, yıl: 1988, s. 4, sh. 35.46

Faik Ali'nin Abdülhak Hamid'e yazdığı 5 Şubat 1335 tarihli mektup

FAİK REŞİT

"Faik Reşit'den Ebuzziya Tevfik'e", Tarih ve Toplum, c.27, s.158, Şubat 1997, sh. 101 (37)

Faik Reşit'in Ebuzziya Tevfik'e yazdığı tarihsiz bir mektup ve kartpostal +klîşeler

FAZLI NECİP

İlk Türk Materyalisti Beşir Fuat'ın Mektupları, Haz. C. Parkan Özturan, Arba Yay., İst. (Tarih yok), 80 s. (İlk basım Mektubat, Beşir Fuat-Fazlı Necip, Mihran Matbaası, İst. 1305/1888, 127 s.)

Fazlı Necip'in Beşir Fuat'a yazdığı 31 Kanunuevvel 1301 (13 Ocak 1886), 28 Kanunuevvel 1301 (10 Ocak 1886), 18 Mart 1302 (21 Mart 1886), 27 Mayıs 1302 (9 Haziran 1886), 20 Eylül 1302 (3 Ekim 1886), 18 Teşrinievvel 1302 (31 Ekim 1886), 12 Kanunuevvel 1303, 25 Kanunuevvel 1302 (7 Ocak 1887), 22 Kanunusani 1302 (4 Şubat 1887) tarihli 9 mektup

Mehmet Emin Yurdakul'un Eserleri-1 Şiirler, Haz. Fevziye Abdullah Tansel, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1969, 473 sh.

Fazlı Necip'in Mehmet Emin'e yazdığı 1 Ekim 1897 tarihli mektup

FEHMİ, ZAIMZADE H.

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâti̇h Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On sekizinci bölüm)

Zaimzade H. Fehmi'nin Tevfik Fikret'e yazdığı tarihsiz bir mektup+klîşe

FELEKSU KALFA

Haremden Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

Feleksu Kalfâ'nın Behice Sultan'a yazdığı tarihsiz bir mektup

FENŞER, OTTO

1928 Nolu Vesika", Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, y. 32, s. 83, 1983, sh. 179-182

Kafkas Cepesi Osmanlı Orduları Başkomutanı Mehmet Vehip Paşa'nın Rus Kafkas Orduları Başkomutanı General Perzvaliski'ye yazdığı 2 Şubat 1918 tarihli mektup

"1997 Nolu Vesika" Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, y.34, 85, Ekim 1985, sh. 5-15

Otto Fenşer adındaki Alman erinin Ermeni mezalimini anlatan 12 Şubat 1915 tarihli mektubu

FERİD

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtiş Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On sekizinci bölüm)

Tevfik Fikret'e yazılmış 23 TE 310 tarihli, Ferid imzalı bir mektup+klîşe

FERİD KÂM

"Ferid Kâm'ın Bir Mektubu", Hüseyin Yorulmaz, Kaşgar, s.7, Ocak 1999, sh. 46-51

Ferit Kam'ın Tevfik Fikret'e yazdığı 4 Kasım 1894 tarihli mektup+klîşe

FERİD PAŞA (DAMAT)

İnkılâp Tarihimiz ve İttihad ve Terakki, Ahmed Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İst. 1946, 319 sh.

Damat Ferit Paşa'nın Ali Haydar Mithat Bey'e yazdığı 17 Eylül 1924 tarihli mektup

FERİD ZİYA

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtiş Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Ferid Ziya'nın Tevfik Fikret'e gönderdiği 7 Şubat 1910, 14 KE 1910 tarihli 2 kartpostal+klîşeler

FATMA ALİYE HANIM

Fatma Aliye Hanım yahut Bir Muharrire-i Osmaniye'nin Neş'eti, Ahmet Midhat Efendi,
Çevrimyazı: Lynda Goodsell Blake, Yayına Hazırlayan: Müge Galin, İsis Yayıncılık, İst. Ocak
1998, 96 s.

Fatma Aliye'nin Ahmet Cevdet Paşa'ya yazdığı tarihsiz bir mektup

FATMA HANIM

"Hâmid'e Ait Kıymetli Vesikalar ve Hatıralar", İsmail Hami Danişmend'in Konferansı,
Karaelmas, c.1, s.1, 13 Nisan 1938, sh. 15-20 (Bu mektup İnci Enginün'ün hazırladığı Abdülhak
Hamid'in Mektupları adlı çalışmaya alınmamıştır)

"Makber" mülhimesi Hatma Hanım'ın Hâmid'e yazdığı bir mektubun klişesi

"Abdülhak Hâmit'de Şiir Atavizmi", Nazan Danişmend, Türklük, c.3, fasikül 2, 1 Mayıs
1939, sh. 81-98

Makber mülhimesi Fatma Hanım'ın Abdülhak Hamid'e yazdığı bir itarihsiz diğeri 6 Teşrinisani
1294 tarihli 2 mektup klişesi

FATMA HANIM

"Midhat Paşa'nın Kızıyla Oğlundan Hatıralar", Haz. yok , Yakın Tarihimiz, c. 1, s. 11, 10
Mayıs 1962, sh. 321-327

Eşi Fatma Hanım'ın Midhat Paşa'ya yazdığı 9 Şevval 1298 tarihli mektup+klişe

FATMA NERİME HANIM

Bigâne Durmayın Âşinânıza – Müftüoğlu Ahmet Hikmet'in Mektup, Şiir ve Günlükleri, (Haz.
M. Kayahan Özgül), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Bilim ve Kültür Eserleri Serisi, İst. 1996,
239 s. (Mektuplar s.17-104 arasında.)

Fatma Nerime Hanım'ın Ahmet Hikmet Müftüoğlu'na 1 Nisan 1298- 27 1298 tarihleri arasında
yazdığı 8 mektup

Fatma Nerime Hanım'ın Ahmet Hikmet'in ölümü üzerine gelen taziyelere mukabil Yusuf
Akçora'ya yazdığı 30 Mayıs 1297 tarihli mektup

Dr. Fethi Erdem'e yazdığı 30 Mayıs 1297 tarihli mektup

Şâdiye Hanımefendi'ye yazdığı 2 Haziran 1297 tarihli mektup

Âkil Muhtar Özden'in eşi Rabia Hanım'a yazdığı 2 Haziran 1297 tarihli mektup

Enis Behiç Koryürek'in eşi Mifide Hanım'a yazdığı 2 Haziran 1297 tarihli mektup

FATMA NİMET HANIM

"Bazı Kadın Mektupları", Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c. 31, s. 183, Mart 1999, sh. 168-174 (60-46)

Fatma Nimet adlı Rıza Tevfik'e aşık bir kadının 6 Şubat 326 /19 Şubat 1911, 13 Şubat 326/26 Şubat 1911, 19 Şubat 326/4 Mart 1911 (+klişe) ve 8 Mart 327 (21 Mart 1911) tarihli 4 mektubu

FATMA SULTAN

Haremden Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

Kızı Fatma Sultan'ın Yavuz Sultan Selim'e yazdığı tarihsiz bir mektup

"Fatma Sultan'ın Yürekler Parçalayan Feryadı", Ayhan Nalbandoğlu, Tarih Hazinesi, y.1, s.2, 1 Aralık 1950, sh. 113-115

Fatma Sultan'ın kardeşi Kanuni Sultan Süleyman'a yazdığı tarihsiz bir mektup+klişe

FATMA SULTAN (SOFU)

"II Bayezit'in Kızı Fatma Sultan'ın Kocasını Çapkın mıydı?", M. Çağatay Uluçay, Tarih

Dünyası, c.2, s. 10, 30 Ocak 1954, sh. 418-419

Fatma Sultan'ın babası II. Bayezid'e yazdığı tarihsiz bir mektup

FAZIL AHMED AYKAÇ

"Yahya Kemal'e Gelen Mektuplar", Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası, c. III, sh. 201, 247 Fazıl Ahmed'in Yahya Kemal'e yazdığı biri tarihsiz diğerleri 21 Haziran, 17 Teşrinievvel 1927, 9 Teşrinisani 927, 25 Teşrinisani 927, 3 Kanunısani 928, 1 Şubat 1928, 8 Mayıs 1928, 14 Haziran 1928, 25 Temmuz 1928, 22 Eylül 1928, 25 Teşrin 1928, 27 Teşrinisani 228, 18 Kanunievvel 928, 31 Ağustos, 10 Kanunievvel, 3 Kanunısani 930, 16 Ağustos, 12 Temmuz, 21 Temmuz, 3 Temmuz 933 tarihli 21 mektup

FARERE, CLAUDE

"Pierre Loti'nin Abdülmecid Efendi'ye Mektupları", Hayat Tarih Mecmuası, c.2, s.11, Aralık 1965, sh. 44-65

Claude Farrere'nin Abdülmecid Efendi'ye gönderdiği 27 Ocak, 25 Mart 1, 1 Aralık ve 22 Aralık 1922 tarihli 4 mektup

FEVZİ ÇAKMAK (MARAŞAL)

"Maraşal Fevzi Çakmak ve İslam Dini Hakkında Mektubu", Neşreden: yok, Tarih Dünyası, Cilt 1 (Özel) , 15 Nisan 1950, sh. 3-4

Fevzi Çakmak'ın kızına yazdığı tarihsiz bir mektup+klişe

FIRINCI, MEHMET

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Mehmet Fırıncı'nın Bekir Berk'e yazdığı 27.2.1980 tarihli mektup

FITNAT HANIM

Ahmed Midhat Efendi ile Şair Fitnat Hanım ,Haz. Hakkı Tarık Us, Vakıf matbaası, İstanbul [t.y.], 183 s.

Fitnat Hanım'ın Ahmed Midhat'e yazdığı 12'si tarihsiz biri 1 Nisan 1294 tarihli 8 mektup

"Ahmed Midhat Efendi'nin Aşkları", Reşat Ekrem Koçu, Resimli Tarih Mecmuası, c.2, s.23Kasım 1951, sh. 1085-1088

Fitnat Hanım'ın Ahmet Midhat'a yazdığı bir mektup parçası klişesi

FUAD KAMİL (BEKSAN)

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtiğ Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Fuad Kâmil (Beksan)'in Tevfik Fikret'e gönderdiği 21 Haziran 325, 21 Temmuz 326, 5 Ağustos 910, 5 Ağustos 910, 5 Ağustos 910, 10 Eylül 910, 2 TE 910, 7 Şubat 1911, 17 Nisan 911, 25 Ağustos 911, 31 Ağustos 1911, 13 KE 1911, 11 Haziran 1911, 22 ağustos 328, 4 TE 328 tarihli 15 kartpostal+klişeler

FUAT, MEMET

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Memet Fuat'ın Cevdet Kudret'e yazdığı 16 Ocak 1961, 24 Nisan 1961, 14 Şubat 1967 tarihli 3 mektup

FUAD ŞEMİ İNAN

Âkifname (Mehmed Akif), Balıkesirli Hasan Basri Çantay, Ahmet Sait Matbaası, İst. 1966, 404 sh.

Mehmet Âkif'in yakın dostu Fuad Şemsi'nin Hasan Basri Çantay'a yazdığı tarihsiz bir mektup

FUAD PAŞA (Keçecizade)

Devrinin İnsanları ve Olayları Arasında Namık Kemal I, M. Cemal Kutay, Maarif Matbaası, İst. 1944, 610 sh.

Keçecizade Fuad Paşa'nın kime yazdığı belirtilmeyen bir mektup klişesi

Abro Efendi'ye yazdığı Fransızca bir mektup klişesi

Oğlu Nazım Bey'e yazdığı bir mektup klişesi

"**Fuad Paşa (Bir mektubu)**", Tercüme Dergisi, c.XVI, s. 77-80, (1964), sh. 427

21Şaban 1270 (19 Mayıs 1854) tarihli mektubun kime yazıldığı belirtilmemiş.

"**Abdülaziz'in Aşkı Devlet Sorunu Oluyor**", Midhat Sertoğlu, Yıllarboyu Tarih, c.6, s. 3, Mart 1981, sh. 10-12

Sadrazam Keçecizade Fuad Paşa'nın Sultan Abdülaziz'e gönderdiği tarihi belirsiz bir mektup+mektubun bir bölümünün klişesi

"**Sultan Aziz ve Mısırlı Prenses Tevhide Hanım**", Cemal Kutay, Tarih Konuşuyor, c.2, s. 7, Ağustos 1964, sh. 581- 583

Keçecizade Fuad Paşa'nın Sultan Aziz'e yazdığı tarihi belirtilmeyen mektup

"**Keçecizade Fuad Paşa'nın Karısı Behiye Hanımın Serveti**", Hazırlayan: yok, Tarih Hazinesi, c.2, s.17, Nisan 1953, sh. 891-893

Keçecizade Fuad Paşa'nın Paris'ten torunlarına gönderdiği bir mektup klişesi

FUZÛLÎ

Fuzuli'nin Mektupları, (Haz. A. Karahan), İbrahim Horoz Basımevi, (İst. Ün. Ed. Fak. Türk Dili ve Ed. Dalı Mezunları Cemiyeti Yayını, No:4), İst 1948, 46+14 s.

Fuzuli'nin meşhur Şikayetnâme'si,

Mısır Mirlivası Ahmet Bey'e,

Bağdat Valisi Ayas Paşa'ya,

Kadı Alaüddin'e manzum ve mensur mektupları+klişeler

"**Fuzuli'nin Mektupları I**", Abdülkadir Karahan, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, c. 2(Mayıs 1948), s. 3-4, sh. 245-266

Şikayetnâme

“Fuzuli'nin Mektupları II, Abdülkadir Karahan, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi”, c. 3(1949), sh. 48-86

Musul Mirlivası Ahmet Bey Mektubu

Bağdat Valisi Ayas Paşa'ya Yazılan Mektup

Kadı Alaüddin Mektubu

“Şikâyetnâme”, Sadeleşiren: İbrahim Kutluk, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 32-38

Şikayetname

G

GALTROP (Amiral)

"Rauf Orbay'ın Hatıraları", Haz. yok, Yakın Tarihimiz, c.2, s. 15, 7 Haziran 1962, sh. 48-50
İngiliz Akdeniz Kuvvetleri Kumandanı Amiral Galtrop tarafından yazılarak Orbay'a verilen 30 Ekim 1918 tarihli gizli mektup+klişe

GATES (Dr.)

"Robert Kolej Müdürü Dr. Gates'in Paris Sulh Konferansı Dolayısı ile Gönderdiği bir Mektup", Mine Sümer, Tarih Araştırmaları Dergisi, c. 2, s. 2-3, 1964, sh. 233-236
Mektup Dr .Gates tarafından 1919 senesinde Paris'teki arkadaşı Prof. Lybyer'e gönderilmiş. (İngilizce ve Türkçe metin)

GEÇER, İLHAN

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.
İlhan Geçer'in Bekir Berk'e yazdığı 9 Eylül 1950 tarihli mektup
“Mektuplar XIII”, Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1992/II, s.490, Ekim 1992, sh. 310-316
İlhan Geçer'in Mehmet Çınarlı'ya yazdığı 8 temmuz 1970, 15 Ağustos 1974, 30 ağustos 1986, 10 Şubat 1991 tarihli 4 mektubundan çeşitli bölümler

GEMUHLUOĞLU, FETHİ

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.
Fethi Gemuhluoğlu'nun Bekir Berk'e yazdığı 15 Ekim 1954 tarihli mektup
"Bir Gönül ve Fikir Kurmayımızın İki Mektubu", Yavuz Bülent Bakiler, Türk Edebiyatı, c. 24, s. 271, Mayıs 1996, sh. 13-15
Fethi Gemuhluoğlu'nun Yavuz Bülent'e yazdığı 11 Ağustos 1963 ve 2.9.1963 tarihli iki mektup

"Fethi Gemuhluoğlu'ndan oğlu Ali'ye", Düş Çınarı (Mektup Özel Sayısı), Mart-Nisan 1998, sh. 32-33

Gemuhluoğlu'nun oğlu Ali'ye yazdığı 10 Eylül 1977 tarihli mektup

GEORGE (İNGİLİZ KRALI, V.)

Şahbaba-Osmanoğulları'nın son hükümdarı VI. Mehmed Vahidettin'in hayatı, hatıraları ve özel mektupları, Murat Bardakçı, Pan Yayıncılık, İst. 1998, 679 sh.

İngiliz Kralı V. George'un Sultan Vahidettin'e yazdığı 20 Eylül 923 tarihli mektup

GERÇEKER, MUSTAFA FEHMİ

Yanardağ Şairimiz Halil Nihad Boztepe, Kemaleddin Şenocak, Acar Matbaacılık, İst. (Tarih yok), 154+22 sh

Mustafa Fehmi Gerçeker'in Halil Nihad Boztepe'ye yazdığı 22.11.1947 tarihli mektubundan bir bölüm+ klişe

GEVHER SULTAN

Oğlu Mehmet Çelebi'ye Mektup, Sadeleştiren: Orhan Şâik Gökyay, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh.49-52

Mektup tarihsiz

GEZGİN, HAKKI SÛHA

İki Gözüm Aziz Kardeşim, Efendim(İmparatorluktan Cumhuriyete Edebiyatçı Mektupları) , (Haz. Nükhet Esen), Yapı Kredi Yay. , İst. 1994, 143 s

Hakkı Süha Gezgin'in İzzet Melih'e yazdığı tarihsiz bir mektup

GİBB, E. G.

Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı, M. Behçet Yazar, Kanaat Kitabevi, İst. 1938, 488 sh.

E. G. Gibb'in Mehmet Emin Yurdakul'a yazdığı 6 Haziran 99 tarihli mektup

Namık Kemal, İhsan Sungu, Ankara Halkevi Yayını, Maarif Matbaası, İst. 1941, 29 sh.

Gibb'in Namık Kemal hakkında Abdülhak Hamid'e Türkçe yazdığı 22 Şubat 1886 tarihli mektubun bir bölümü

GİZ, ADNAN

Gönülden Gönüle-Fuat Bayramoğlu ile Anılarda, Yayına Hazırlayan: Prof Dr. İsmail Parlatur, (Basım şirketi, yeri ve tarihi yok)

Adnan Giz'in Fuat Bayramoğlu'na yazdığı 31.5.1988 tarihli mektup+klise

GİZER, HİKMET

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâti̇h Andı, Yılmaz Taşcıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Hikmet Gizer'in Tevfik Fikret'e gönderdiği 5'i tarihsiz, diğerleri 6 Temmuz 321, 17 Nisan 322, 5 Temmuz 1914, 14 KE 914 tarihli 9 katpostal+kliseler

GORBON, BEDİİ (Prof. Dr.)

Şair Nigar-Galatasaray ikinci müdürüne gönderdiği şikayet mektubu- Düşün (Tevfik Fikret derneği yayını), s.9-10, Kasım-Aralık 1965, sh. 12

Prof Dr. Bedii Gorbon'un Tevfik Fikret Derneği başkanlığına yazdığı 16 Ekim 1963 tarihli mektup

GOLOĞLU, MAHMUT

Mektup Yazma Sanatı, Sabahat Emir, Emir Yayınları, İst. 1997, 224 sh.

Mahmut Goloğlu'nun kime yazdığı belirtilmeyen bir mektubu

GÖKÇEK, NAZIM

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Nazım Gökçek'in Bekir Berk'e yazdığı 2'si tarihsiz, diğerleri 6.2.978, 5.10.1980, 29.6.1980, 8 Ağustos 1979 tarihli 6 mektup

GÖKMEN, FATİN

Âkıfname (Mehmed Akif), Balıkesirli Hasan Basri Çantay, Ahmet Sait Matbaası, İst. 1966, 404 sh.

Fatin Gökmen'in Hasan Basri Çantay'a yazdığı tarihsiz bir mektup

GÖKYAY, ORHAN ŞAİK

M. Necati Karaer Armağanı, Hazırlayanlar: Cem Karaer, Özcan Ünlü, Olcay Yazıcı, Mehmet Nuri Yardım, Muhsin Karabay, İstanbul Yayıncılık, İst. 1997, 282+16 s

Orhan Şaik Gökyay'ın Mustafa Necati Karaer'e yazdığı 23. 7.1977 tarihli mektup

"Gittikçe Uzaklaşan Hanya Mevlevihanesi", İsmail Kara, Tarih ve Toplum, c.23, s.135, Mart 1995, sh. 133-137 (5-9)

Orhan Şaik Gökyay'ın Fahri Aral'a gönderdiği 15 Eylül 1987 tarihli mektubun klişesi

Okurdan Mektup", Mustafa Şahin, Tarih ve Toplum, c.32, s.192, Aralık 1999

Orhan Şaik Gökyay'ın Fuat Köprülü'ye gönderdiği 1.12.1933 tarihli mektupla 1.12.1993 tarihli mektupların klişeleri.

"Okurdan Mektup", Tarih ve Toplum, c.33, s. 193, sh. 4 (4)

Orhan Şaik Gökyay'ın Fuat Köprülü'ye gönderdiği 1.12.1993 tarihli mektup (+klişe)

Mektup derginin 192. sayısında yayınlanmış. Okunamadığı gerekçesiyle yayın tekrarlanmış.

"Okurlara Mektup", Fahri Aral, Tarih ve Toplum, c.23, s.133, Ocak 1995, sh. 2(2)

Orhan Şaik Gökyay'ın Fahri Aral 'a gönderdiği 15 Eylül 1987 tarihli mektup.

GÖLPINARLI, ABDÜLBAKİ

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Abdülbaki Gölpınarlı'nın Cevdet Kudret'e yazdığı 18 Mart 1955, 12 Şubat 1968 tarihli 2 mektup

GÖVSA, İBRAHİM ALAETTİN

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

İbrahim Alaettin Gövsa'nın Saffet Ürfi Betin'e yazdığı 21 Mart 1949 tarihli mektup

"Saffet Ürfi Betin'e Mektup", Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 275-276

Saffet Ürfi Betin'e Ankara'dan gönderdiği 21 Mart 1949 tarihli mektup.

GÖKBUDAK, MÜLHİME

Sabahattin Ali, Filiz Ali Laslo, Atilla Özkırmı, Cem Yayınevi, İst. 1979, 358 sh. (2. Basım De Yayınevi, İst. 1986, 416 sh.) , ("Mektuplar" sh. 137-240)

Mülhime Gökbudak'ın Sabahattin Ali'ye yazdığı 22.9.1947 tarihli mektup

GÖZE, ERGUN

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.
Ergun Göze'nin Bekir Berk'e yazdığı 17.2.1980 tarihli mektup

GUBÂRÎ

Sürûrî'ye Mektup, Sadeleştiren: İbrahim Kutluk, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 43-44
Gubarî'nin Süsürî'ye yazdığı mektup

GÜLEN, FETULLAH

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.
Fetullah Gülen'in Bekir Berk'e yazdığı biri tarihsiz, diğeri 11 Ağustos tarihli 2 mektup

GÜLEN, HİDAYET

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995,
279s.

Hidayet Gülen'in Cevdet Kudret'e yazdığı 8 Ağustos 1972, 8 Ekim 1972 tarihli 2 mektup

GÜLFEM KADIN

Haremden Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.
Gülfem Kadın'ın Yavuz Sultan Selim'e gönderdiği tarihsiz bir mektup

GÜNALTAY, ŞEMSETTİN

Yanardağ Şairimiz Halil Nihad Boztepe, Kemaleddin Şenocak, Acar Matbaacılık, İst. (Tarih yok), 154+22 sh

Şemseddin Günaltay'ın Halil Nihad Boztepe'ye yazdığı 15.12.1947 tarihli mektubundan bir bölüm+ klişe

GÜNDOĞDU (MÛLÂZİM)

"Zerdüşt Münakaşası Üzerine" Abdullah Uçman, İst. Ün.Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, c. XXVIII, 1998, sh. 511-531

Mülâzım Gündoğdu'nun Rıza Tefvik Bey'e yazdığı 19.3.334 tarihli mektup+klişe

GÜZDÜZ, İRFAN

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.
İrfan Gündüz'ün Bekir Berk'e yazdığı 29.10.1986 tarihli mektup

GÜNDÜZ, S.

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.
S. Gündüz'ün Bekir Berk'e yazdığı 28.3.1960 tarihli mektup

GÜNDÜZALP, ZÜBEYR

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.
Zübeyr Gündüzalp'in Bekir Berk'e yazdığı 11.5.1962 tarihli mektup

GÜNTEKİN, REŞAT NURİ

Reşat Nuri Güntekin'in Tiyatro İle İlgili Makaleleri, Hazırlayan: Kemal Yavuz, Kültür Bakanlığı, İst. 1976, 640 sh.

Reşat Nuri'nin Muhsin Ertuğrul'a yazdığı biri tarihsiz (Akif Bey Hakkında Mektup), diğeri 2 İkciteşrin 1943 tarihli mektup

Bedreddin Tuncel'e Mektuplar, (Haz. Alpay Kabacalı), Yapı Kredi Yay., İst. 1995, 125 s.

Reşat Nuri Güntekin'in Bedrettin Tuncel'e yazdığı 22 Ekim 1954 tarihli mektup

Dost Mektupları (Mektuplarıyla Edebiyatçılarımız), (haz. Yaşar Nabi Nayır), Varlık Yay. İst. 1972, 196 s.

Reşat Nuri Güntekin'in Yaşar Nabi Nayır'a 1950 yılında yazdığı iki mektup

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Reşat Nuri Güntekin'in Muhsin Ertuğrul'a yazdığı 2 Kasım 1943 tarihli mektup

“Yaşar Nâbi Nayır'a Mektuplar”, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 277-278
1950 yılına ait iki mektup (Yaşar Nabi: Dost Mektupları, İstanbul 1972)

GÜLBAHAR VALİDE SULTAN

Haremde Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

Gülbahar Sultan'ın oğlu II. Bayezid'e yazdığı tarihsiz 2 mektup

Gülbahar Sultan'ın II. Bayezid'e Mektupları", M. Çağatay Uluçay, Tarih Dünyası, c.1, s. 4, 30 Ekim 1953, sh. 162-164

Annesi Gülbahar Valide Sultan tarafından II. Bayezid'e gönderilen tarihsiz iki mektup

GÜLRUH KADIN

Haremde Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

Karısı Gülruh Kadın'ın II. Bayezid'e yazdığı tarihsiz bir mektup

"II. Bayezid'in Harem ve Sefahat Alemleri" M. Çağatay Uluçay, Tarih Dünyası, c.1, s. 7, 17
Aralık 1953, sh. 284-286

Karısı Gülruh Kadın'ın II. Bayezid'e yazdığı tarihsiz bir mektup

GÜRCÜ, SALİH

"Osmanlı Telgraf Ajansı'nın Kurucusu Salih Gürcü", Orhan Koloğlu, Tarih ve Toplum,
c.23, s.134, Şubat 1995, sh. 69-73 (5-9)

Salih Gürcü'nün Pierre Loti'ye Türkiye'ye destek verdiği için teşekkür eden 4.1.1921 tarihli
Fransızca mektubunun klişesi

GÜRKAN, KÂZİM İSMAIL

"Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan-Hayati, Şahsiyeti, Eserleri", Av. Yusuf Ziya İnan, Sıralar
Matbaası, İst. 1965, 177 sh.

Kâzım İsmail Gürkan'ın Adnan Tarlan'a yazdığı 23 Kasım 1964 tarihli mektup

GÜRPINAR, HÜSEYİN RAHİMİ

Hüseyin Rahmi Gürpınar-Hayati, eserleri, münakaşaları, mektupları- Refik Ahmet
Sevengil, Hilmi Kitabevi, İst. 1994, 191 sh. (Mektuplar 161-191 sayfalarında)

Hüseyin Rahmi'nin Refik Ahmet Sevengil'e 1926-1940 tarihleri arasında yazdığı 20
mektup+13.2.1944 tarihli mektubun klişesi

Bütün Cepheleriyle Hüseyin Rahmi, Hilmi Yücebaş, İnkilap ve Aka Kitabevi, İst.(tarih yok),
160 sh.

Hüseyin Rahmi'nin Şevket Evliyagil'e yazdığı bir mektup ("Hüseyin Rahmi ve Jübileler",
Şevket Evliyagil, sh. 68-70)

"Mektuplar", Sadeleştiren: Şükrü Kurgan, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 197-
200

Hüseyin Rahmi'nin Refik Ahmet Sevengil'e yazdığı 6 Kanunuevvel 1926,17 Kanunusani 1929,
20 Ağustos 1933, 22 Teşrin-i sani (Kasım) 1933, Kanunusani 1934, 26 Temmuz1934 tarihli altı
mektup. (Refik Ahmet Sevengil: Hüseyin Rahmi Gürpınar, İst. 1944)

"Hüseyin Rahmi Gürpınar'dan Necip Fazıl'a Mektup (Nefs Muhasebesi Münasebetiyle)",
Büyük Doğu, Birinci yıl, s.3, İlk teşrin 1943, sh. 6.

Mektup tarihsiz

(Aynı mektup üçüncü yıl, s. 86 (26 Mart 1948), sh. 11'de tekrar yayınlanmış.)

"Hüseyin Rahmi'nin Küçük Kemal'e Mektupları", Salahattin Küçük, Tarih ve Toplum, c. 13, s.73, Ocak 1990, sh.20-23 (404-407)

Hüseyin Rahmi'nin Kemal Küçük'e gönderdiği üçü tarihsiz, diğerleri 30.4.1932, 27.8.1932, 11.9.1932, 14.12.1932, 19.8.1935 tarihli beş mektubu

"Hüseyin Rahmi Gürpınar (Refik Ahmet Sevengil'e bir mektup)", Tercüme Dergisi, c.XVI, s. 77-80, (1964), sh. 411-413

Hüseyin Rahmi'nin Refik Ahmet Sevengil'e yazdığı Kanunusani 1934 tarihli mektup

"Genç Öğrencilere Mektup", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi, c.III, s.3, Ankara 1945 (mart-Nisan), sh. 269

Hüseyin Rahmi'nin Ankara Üniversitesi, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi bir grup gence gönderdiği 20.2.1943 tarihli mektup

H

HABİB YUSUF

Hatıralar, Cemal Paşa (Haz. Behçet Cemal), Çağdaş Yayınları, İst. 1977, 465 sh.

Hüseyin İtalyan Konsolosluğu tercümanı, Katolik Suriyelilerden HabibYusufun Doktor İzzet-El-Cüнді'ye yazdığı biri tarihsiz diğerleri 23.6.1913, 9.10.1913 tarihli 3 mektup

HAFİZ EFENDİ

Mümin ve Müsriif Bir Padişah Kızı Refia Sultan, Ali Akyıldız, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İst. 1998, 215 sh. (Mektuplar: sh. 117-151)

Sultanın başhademesi Hâfiz Efendi'nin Refia Sultan'a yazdığı tarihsiz bir mektup

HAFSA SULTAN

Haremden Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

Hafsa Sultan'ın biri kocası Yavuz Sultan Selim'e,

üçü oğlu Kanuni Sultan Süleyman'a gönderdiği tarihsiz 4 mektup

"Hafsa Sultan'ın Mektupları" M. Çağatay Uluçay, Tarih Dünyası, c.2, s. 18, 31 Mayıs 1954, sh. 732-734

Hafsa Sultan'ın biri kocası Yavuz Sultan Selim'e,

diğeri oğlu Kanuni Sultan Süleyman'a gönderdiği tarihsiz iki mektup

HAKKI

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtih Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On sekizinci bölüm)

Tevfik Fikret'e yazılmış Hakkı imzalı ve 18 Ağustos 327 tarihli mektup+klîşe

HAKKI EL-AZM

Hatıralar, Cemal Paşa (Haz. Behçet Cemal), Çağdaş Yayınları, İst. 1977, 465 sh.

Ella-Merkeziye Umumî Katibi Hakkı El-Azm'ın Beyrut'ta Mahmud El-Hamsani'ye yazdığı 24 Temmuz 1914, 3 Temmuz 1914, 20 Haziran 1914, 16 Nisan 1914, 16 Nisan 1914 tarihli 5 mektup

HAKSAL, ALİ HAYDAR

" Ali Haydar Haksal'dan Alim Kahraman'a", Düş Çınarı (Mektup Özel Sayısı), Mart-Nisan 1998, sh.82-83

Mektup 25.12.1978 tarihli

HALİD

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtih Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On sekizinci bölüm)

Tevfik Fikret'e gelen Halid, Ahmed Muhyiddin, Şevket, Kâmil Mümtaz imzalı 26 Nisan 325 tarihli mektup+klîşe

HALİL

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtih Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On sekizinci bölüm)

Tevfik Fikret'e yazılmış Halil imzalı ve 23 KE 324 tarihli mektup+klîşe

HALİL HALİT BEY (ÇERKESŞEYHİZADE)

Girit Hatıraları, Tahmiscizâde Mehmet Macit, Tercüman, 1001 Temel Eser Serisi, İst 1977, 135 s.

Cambridge Üniversitesinde uzun yıllar hocalık yapmış Halil Halit Bey'in Tahmiscizade Mehmet Macit'e yazdığı 23 Teşrinievvel 1907 tarihli mektup

İnkılâp Tarihimiz, Ahmed Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İst. 1946, 319 sh.

Halil Halid Bey'in Tunalı Hilmi Bey'e yazdığı 4 Temmuz 1896 tarihli mektup

HALİM SABİT (ŞİBAY)

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtih Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On sekizinci bölüm)

Halim Sabit'in Tevfik Fikret'e yazdığı 5 Recep 1326 tarihli mektup+klîşe

HALİSE HANIM

"Rıza Tevfik'e Gönderilen Mektuplar I, Üç Bektaşî'nin Mektubu", Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c. 22, s.129, Eylül 1994, sh. 133-136 (5-8)

Hâlise adlı bir Bektaşî hanımın 27 Nisan 1335 (1919) tarihli mektubu+klîşe

"Bazı Kadın Mektupları", Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c. 31, s. 183, Mart 1999, sh. 168-174 (60-46)

Mektup XIII Bektaşîye'ye mensup Halise adlı bir hanımın Rıza Tevfik'e yazdığı 27 Nisan1335 (1919) tarihli mektup

HALMAN, TALAT SAİT

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Talat Sait Halman'ın Cevdet Kudret'e yazdığı 6 Şubat 1978, 5 Haziran 1980 tarihli 2 mektup
Şeriat Böyle, Turan Dursun, Kaynak Yayınları, İst. 1997, 71 s.

Talât Halman'ın Erkan Boynuince'ye yazdığı 10 Mart 1990 tarihli mektup

M. Necati Karaer Armağanı, Hazırlayanlar: Cem Karaer, Özcan Ünlü, Olcay Yazıcı, Mehmet Nuri Yardım, Muhsin Karabay, İstanbul Yayıncılık, İst. 1997, 282+16 s

Talat Halman'ın Mustafa Necati Karaer'e yazdığı 30 Temmuz 1977 tarihli mektup

"Talat Sait Halman'dan Arif Ay'a", Düş Çınarı (Mektup Özel Sayısı), Mart-Nisan 1998, sh.

Halman'ın Arif Ay'a yazdığı 23 Aralık 1993 tarihli mektup

HALÛK

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtiĥ Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kùltür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Halûk'un Tevfik Fikret'e gönderdiği 9'u tarihsiz, diğerleri 4 TE 1906, 29 Eylül 1909, 10 TE 1909, 28 Nisan 1910, 7 Mayıs 1910, 15 Mayıs 1910, 23 Eylül 1910 (7b, tarihsiz, 7c, tarihsiz), 14. 4. '11 tarihli 17 kartpostal+klişeler

HAMDİ BEY (ŞEHİT)

Kurtuluş Savaşında Gönen ve Çevresi, (Sempozyum 05.09.1993, Gönen), Gönen Belediyesi Kùltür Servisi, Ankara 1998, 124sh.

"Şehit Hamdi Bey'in Son Günlerine Ait Orijinal İki Mektup" Agonya Müdafası Hukuk Heyet-i Riyasetine (16 Şubat 336 (1920), 17 Şubat 336 (1920))

HAMİD HÛSNÛ BEY (DOKTOR)

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Dr. Hamid Hüsnu'nin arkadaşlarına yazdığı 15 Haziran 1899

Hilmi Bey'e yazdığı 24 Temmuz 1899 tarihli mektup

İnkılâp Tarihimiz Ve İttihad ve Terakki, Ahmed Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İst. 1946, 319 sh.

Dr. Hamid Hüsnu'nin arkadaşlarına yazdığı 15 Haziran 1899

Hilmi Bey'e yazdığı 24 Temmuz 1899 tarihli mektup

HANÇERLİOĞLU, ORHAN

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Orhan Hançerlioğlu'nun Cevdet Kudret'e yazdığı 24 Şubat 1968, 12 Mart 1974 tarihli 2 mektup

HASAN (UZUN)

Fatih Devrine Ait Münşeat Mecmuası, çıkarılanlar: Prof. Necati Lugal-Doç. Dr. Adnan Erzi, İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul Matbaası, İstanbul 1956, s.103.

Uzun Hasan'ın Bayezid'e mektubu s.11-12.

Uzun Hasan'ın Bayezid'e mektubu s.20-22.

Tacizade Sadi Çelebi Münşeati, Sadi Çelebi (Tacizade), çıkaranlar: Prof. Necati Lugal -Doç. Adnan Erzi, İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul 1956.

Uzun Hasan'ın Bayezid'e gönderdiği mektup s.13-15.

Uzun Hasan'ın Niksar emiri Muhammed Bey'e yazdığı mektup s.22-23.

Uzun Hasan'ın Bayezid'e yazdığı mektup s.24-29.

Uzun Hasan'ın Bayezid'e gönderdiği mektup s.33-35.

HASAN AMCA

"Aziz Nesin'e Birkaç Mektup, (Halim Büyükbulut, Hasan Amca, Vâ-Nû, Şerif Hulûsî)" , c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh.365

Hasan Amca'nın Aziz Nesin'e yazdığı 18.1. 1961 tarihli mektup

HASAN BEY

Fatih Devrine Ait Münşeât Mecmuası, çıkaranlar: Prof. Necati Lugal-Doç. Dr. Adnan Erzi, İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul Matbaası, İstanbul 1956, s.103.

25. Şeyh Hasan Bey'in, oğlu Sultan Hüseyin'in mektubunun cevabı s.49.

HASAN ENVER PAŞA (FERİK)

"Oğlum Sâmih Bey'e", Tarih ve Toplum, c.1, s.1, Ocak 1984, sh. 4-14

Müşir Mehmet Ali Paşa damadı Ferik Hasan Enver Paşa'nın kendi çocukluğuyla babası Ferik Mustafa Celalettin Paşa'yı anlatan 1925 senesi Eylül ayında yazılan ve büyük bir kısmı kaybolmuş bulunan mektubu

HASAN PAŞA

"Budin Beylerbeyi Hasan Paşa'dan Johan Molard'a", Sadeleştiren: Orhan Şâik Gökyay, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 52-54 (Mektuplar Macar tarihçisi Ludwig Fekete'nin Türkische Schriften aus dem Archive des Palatins Nikolaus Esterhazy (Budapeşte 1932) adlı kitabından alınmış)

Mektup 11-20 Sefer 1027 (7-16 Şubat 1618) tarihli.

HATİCE HANIM

"Bazı Kadın Mektupları", Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c. 31, s. 183, Mart 1999, sh. 168-174 (60-46)

Mektup XII. Darü'l fûnun talebelerinden Şadiye, Memduha, Melek ve Hatice Hanımların Rıza Tevfik'e yazdıkları 23 Ağustos 332 (5 Eylül 1915) tarihli mektup

HATİCE SULTAN

"Hatice Sultan'ın Aşk Mektupları", Yayınlayan: Niyazi Ahmet Banoğlu, Hayat Tarih Mecmuası, c.9, s.5, Haziran 1969, sh. 16-23

Hatice Sultan'ın Kemalettin Paşa'ya gönderdiği bir mektup

"Hatice Sultan'ın Aşk Mektupları" Yayınlayan: Niyazi Ahmet Banoğlu, Hayat Tarih Mecmuası, c.9, s.6, Temmuz 1969, sh. 24-29

Hatice Sultan'ın tarihsiz dört mektubu

Şahbaba-Osmanoğulları'nın son hükümdarı VI. Mehmed Vahidettin'in hayatı, hatıraları ve özel mektupları, Murat Bardakçı, Pan Yayıncılık, İst. 1998, 679 sh.

Hatice Sultan'ın Maliye Nazırı Cavid Bey'e yazdığı bir mektup klişesi

HAYDAR

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtiş Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Tevfik Fikret'e gönderilmiş Haydar imzalı, 23 Eylül 327 tarihli bir kartpostal+klişe

HAYDAR RIFAT (YORULMAZ)

"Haydar Rifat'ın Bir Mektubu ve Kartviziti", Tarih ve Toplum, c.19, s.170, Şubat 1998, sh. 34 (98)

Celal Derviş'e İstanbul'dan yazdığı 8.7.1930 tarihli mektup ve kendisini hapisanede ziyaret eden bir dostuna salıverildikten sonra (26.6.1930) yazdığı bir kartvizit.

HOYKO

Ermeni Rahiple Mektuplaşmalar, Yalçın Küçük, Tekin Yay. İst. 1989, 88 s.

Ermeni Rahip Hayko'nun Yalçın Küçük'e 26 Temmuz 1984-23 Ekim 1984 tarihleri arasında yazdığı 15 mektup, bir kartpostal metni+2 klişe

HAYR BAY (MISIR VALİSİ)

"Hafsa Sultan'ın Mektupları" M. Çağatay Uluçay, Tarih Dünyası, c.2, s. 18, 31 Mayıs 1954, sh. 732-734

Memlûklerden Mısır Valisi Hayr Bay'ın Yavuz Sultan Selim'e gönderdiği tarihsiz bir mektup

HAYRÎ

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtih Andı, Yılmaz Taşcıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On sekizinci bölüm)

Tevfik Fikret'e yazılmış Hayri imzalı ve Ağustos 325 tarihli mektup+klîşe

HEKİMOĞLU, HAŞİM

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Haşim Hekimoğlu'nun Cevdet Kudret'e yazdığı 30 Mayıs 1973 tarihli mektup

HIZAL, MUSTAFA ZİHNİ

"Necip Fazıl Anadolu'da", neşreden: yok, Büyük Doğu, 21.yıl, s.1, 30 Eylül 1964, sh. 14
Mustafa Zihni Hızal'ın Necip Fazıl'a yazdığı tarihsiz bir mektup

HIZIR PAŞA

Fatih Devrine Ait Münşeât Mecmuası, çıkaranlar: Prof. Necati Lugal-Doç. Dr. Adnan Erzi, İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul Matbaası, İstanbul 1956, s.103.

Karaca Bey'in mektubuna Hızır Bey'in cevabı s.48-49.

Hızır Paşa'nın, Şah Bey'in mektubuna cevabı s.50.

HIZIROĞLU, VAHDETTİN

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Vahdettin Hızıroğlu'nun Bekir Berk'e yazdığı 24 Kasım 1983 tarihli mektup

HİKMET FUAT BEY

Devrinin İnsanları ve Olayları Arasında Namık Kemal I, M. Cemal Kutay, Maarif Matbaası, İst. 1944, 610 sh.

Hikmet Fuat Bey'in Ali Rıza Bey'e yazdığı cevabî mektubun klîşesi

Filibre Muhabere-i Telgrafiyeye Memuru Raşit Efendi'ye yazdığı tarihsiz bir mektup+klişe

HİLMİ

Kartpostallarla Tefvik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtiĥ Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kùltür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Tefvik Fikret'e gönderilmiş Hilmi imzalı tarihsiz bir kartpostal+klişe

HİLMİ BEY (TUNALI)

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Hilmi Bey'in kardeşi Fehmi Bey'e yazdığı 7 Temmuz 1315 tarihli mektup

Tunali Hilmi'nin Memduh Paşa'ya yazdığı biri tarihsiz, diğeri 17 Temmuz 1900 tarihli iki mektup

Bir arkadaşına yazdığı 29 Ocak 1902 tarihli mektup

İnkılâp Tarihimiz Ve İttihad ve Terakki, Ahmed Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İst. 1946, 319 sh.

Tunali Hilmi'nin Memduh Paşa'ya yazdığı biri tarihsiz, diğeri 17 Temmuz 1900 tarihli iki mektup

Bir arkadaşına yazdığı 29 Ocak 1902 tarihli mektup

HİLMİ CELAETTİN

"Halide Edip ve Okuyucuları", İnci Enginün, Hisar, c. 15, s. 133, Ocak 1975, sh. 16-18

Tornacı Hilmi Celalettin'in Halide Edib'e yazdığı tarihsiz bir mektup

İmzası okunamayan bir tayyarecinin Halide Edib'e yazdığı 11.1. 1924 tarihli mektup

HİMA (DERVİŞ)

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Derviş Hima'nın Hilmi Bey'e yazdığı tarihsiz bir mektup

İnkılâp Tarihimiz Ve İttihad ve Terakki, Ahmed Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İst. 1946, 319 sh.

Derviş Hima'nın Hilmi Bey'e yazdığı tarihsiz bir mektup

HİSAR, ABDÜLHAK ŞİNASI

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Abdülhak Şinasi Hisar'ın Cevdet Kudret'e yazdığı 8 Haziran 1931, 25 Temmuz 1931, 4 Ağustos 1931, 9 Eylül 1931, 12 Eylül 1931, 1 Temmuz 1933, 18 Aralık 1936, 8 Şubat 1938, 21 Şubat 1938, 22 Mart 1938, 28 Nisan 1938, 16 Mayıs 1938 tarihli 12 mektup

Dost Mektupları (Mektuplarıyla Edebiyatçılarımız), (haz. Yaşar Nabi Nayır), Varlık Yay. İst. 1972, 196 s.

Abdülhak Şinasi Hisar, 'ın Yaşar Nabi'ye yazdığı 10.11.1933, 1 Teşrinisani 1933, 29.3.1034, 15.4.934, 20.4.1934, 5.8.1934 tarihli, biri tarihsiz yedi mektup

İki Gözüm Aziz Kardeşim, Efendim(İmparatorluktan Cumhuriyete Edebiyatçı Mektupları) , (Haz. Nükhet Esen), Yapı Kredi Yay. , İst. 1994, 143 s

Abdülhak Şinasi Hisar'ın İzzet Melih'e yazdığı 1.7.1933 tarihli mektup

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Abdülhak Şinasi Hisar'ın Cevdet Kudret'e yazdığı 25 Temmuz 1931 tarihli mektup

Cevdet Kudret'e Mektuplar, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 248-252

Abdülhak Şinasi'nin Cevdet Kudret'e yazdığı 25 Temmuz 1931, 4 Ağustos 1931, 9 Eylül 1931,1.7.1933 tarihli dört mektup

HİSARLI, İHSAN

"**Bursa Mektubu**", İhsan Hisarlı, Türk Edebiyatı, c.3, s.31, Temmuz 1974, sh. 34-35

İhsan Hisarlı'nın Ahmet Kabaklı'ya yazdığı tarihsiz bir mektup

HİTLER, ADOLF

"**Hitler'den İnönü'ye Mektup'**", Haz. yok, Yıllarboyu Tarih, c. 13, s. 9, Eylül 1984, sh. 34

Hitler'in İnönü'ye yazdığı 1.3.1941 tarihli mektup

HOROZCU, OKTAY RİFAT

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Oktay Rifat'ın Cevdet Kudret'e yazdığı 12 Eylül 1969, 25 Eylül 1969, 27 Aralık 1980, 8 Ocak 1986 tarihli 4 mektup

"**TDK Ödüllerini Kazananlar**", Türk Dili, c.XXIII, s. 231, Aralık 1970

Oktay Rifat'ın Türk Dil Kurumu şiir ödülünü kazanan şairlere yöneltilen üç soruya mukabil kurumun genel yazmanı Ömer Asım Aksoy'a Aralık 1970'te yazdığı, yazarın sanatı ve yaşamı üzerine cevabi bir mektup

"Oktay Rifat'tan Hüsametdin Bozok'a Mektuplar", Kitaplık, s. 35, Kış 1999, sh. 129-133
16.1.1953, 26.1.1953, 26.1.1953, 6.10. 1954 tarihli 4 mektup

HULÛSÎ DARENDEVÎ

"Mektubât-ı Hulusî Darende", Hulusî Ateş (ks), Yayına Hazırlayan: Doç. Dr. Mehmet Akkuş, Esseyit Osman Hulusî Vakfı Yayını, Şelale Matbacılık, Darende 1996, XVII+424 sh.
Osman Hulusî Efendi'nin yakın çevresine yazdığı bir kısmı manzum, bir kısmı mensur, diğer bir kısmı da manzum mensur karışık 66 mektup+klışeler

HUNDÎ SULTAN

Haremnden Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.
II. Bayezid'in kızı Hundî Sultan'ın babasına yazdığı tarihsiz bir mektup

HURREM SULTAN

Haremnden Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.
Hürrem Sultan'ın Kanunî Sultan Süleyman'a yazdığı tarihsiz 2 mektup
Osmanlı Sultanlarına Aşk Mektupları, (Haz. M. Çağatay Uluçay), Saka Matbaası, İstanbul 1950

Hürrem Sultan'ın Kanuni Sultan Süleyman'a yazdığı 7 mektup+1 klışe

"Hürrem Sultan'ın Mektupları", M. Çağatay Uluçay, Tarih Dünyası, c.2, s. 19-20 15
Haziran-1 Temmuz 1954, sh.

Hürrem Sultan'ın Kanunî'ye yazdığı tarihsiz bir mektup

"Hürrem Sultan" neşreden: yok, Yeni Tarih Mecmuası, s.23, Kasım 1958, s.1116-1119

Hürrem Sultan'ın Kanunî'ye yazdığı mektuplardan birinin klışesi

"Hükümdara Yollanan Aşk Mektupları" Çağatay Uluçay, Hayat Ayna, s.9, 1 Ağustos 1971,
sh. 58-61

Hürrem Sultan'ın Kanunî'ye yazdığı 5 mektup

"Osmanlı Sarayında Saltanat Süren Kadınlardan Hürrem Sultan", Talat Hasircioğlu,
Resimli Tarih Mecmuası, c.7, s. 1-73, Ocak 1956, sh. 15-18

Hürrem Sultan'ın Kanuni Sultan Süleyman'a yazdığı mektuplardan birinin klışesi

HÜŞYÂR KADIN

Haremde Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

Kadınlardan Hüşyâr'ın Sultan Mahmud'a yazdığı tarihsiz 3 mektup

HÜMA ŞAH

Haremde Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

Hüma Şah'ın Kanunî Sultan Süleyman'a yazdığı tarihsiz 2 mektup

HÜMAYUN ŞAH

"Yeni Keşfedilen Tarihi eserler", Derviş Karamanoğlu, Tarih Hazinesi, c.2, s.14, Aralık 1951, sh. 703-707

Hint Hükümdarlarından Hümayun Şah'ın Kanunî Sultan Süleyman'a gönderdiği mektup klişesi

HÜSAMEDDİN HÜSEYİN EFENDİ

Mümin ve Müsrif Bir Padişah Kızı Refia Sultan, Ali Akyıldız, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İst. 1998, 215 sh. (Mektuplar: sh. 117-151)

Kethüda Hüsameddin Hüseyin Efendi'nin Refia Sultan'a yazdığı 2 Ocak 1880 tarihli mektup

HÜSEYİN

Kartpostalarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtiş Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Tevfik Fikret'e gönderilmiş Hüseyin imzalı Ağustos 1908, 20 Ağustos 1908, 11 Eylül 1908 tarihli 3 kartpostal+klişeler

HÜSEYİN (MEKKE ŞERİFİ)

Şahbaba-Osmanoğulları'nın son hükümdarı VI. Mehmed Vahidettin'in hayatı, hatıraları ve özel mektupları, Murat Bardakçı, Pan Yayıncılık, İst. 1998, 679 sh.

Mekke Şerifi Hüseyin'in Sultan Vahidettin'e yazdığı 21 Teşrinisani 1922 tarihli mektup+klişe

HÜSEYİN DANIŞ (PEDRAM)

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılap Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Hüseyin Daniş'in Ahmed Celaleddin Paşa'ya yazdığı 10 Temmuz 1900 tarihli mektup

İnkılap Tarihimiz ve Jöntürkler, Ahmet Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İstanbul 1945, 378 sh.

Hüseyin Daniş'in Ahmed Celaleddin Paşa'ya yazdığı 10 Temmuz efrenca 1900 tarihli mektup+klîşe

"Rıza Tevfik'e Gönderilen Mektuplar IV Ali Ekrem Yusuf Akçura ve Hüseyin Daniş'ten", Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c. 23, s. 135, Mart 1995, sh. 166-170

Hüseyin Daniş'in Mektubu (8 Teşrin-i sâni 1924)+klîşe

HÜSEYİN HULÛSÎ

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtih Andı, Yılmaz Taşçioğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Hüseyin Hulûsî'nin Tevfik Fikret'e gönderdiği 22 Eylül 1912, 28 Nisan 1913, 23 Temmuz 1914 tarihli 3 kartpostal+klîşeler

HÜSEYİN RAMİZ PAŞA

Devrinin İnsanları ve Olayları Arasında Namık Kemal II, M. Cemal Kutay, Maarif Matbaası, İst. 1956, 828 sh.

Hüseyin Ramiz Paşa'nın kime yazdığı belli olmayan bir mektup klîşesi

HÜSEYİN SİRET (ÖZSEVER)

Yanardağ Şairimiz Halil Nihad Boztepe, Kemaleddin Şenocak, Acar Matbaacılık, İst. (Tarih yok), 154+22 sh

Hüseyin Siret'in Halil Nihad Boztepe'ye yazdığı 30.12.1947 tarihli mektubundan bir bölüm +klîşe

Âkifname (Mehmed Akif), Balıkesirli Hasan Basri Çantay, Ahmet Sait Matbaası, İst. 1966, 404 sh.

Hüseyin Siret'in Mehmet Âkif hakkında Hasan Basri Çantay'a yazdığı tarihsiz bir mektup

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Hüseyin Siret'in Ahmed Celaleddin Paşa'ya yazdığı 19.1.1906 tarihli mektup

İnkılâp Tarihimiz ve Jöntürkler, Ahmet Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İstanbul 1945, 378 sh.

Hüseyin Siret Bey'in Ahmed Celaleddin Paşa'ya yazdığı 19.1.1906 tarihli mektup

"Yahya Kemal'e Dair Bir Mektup", Abdullah Uçman, Kaşgar, s.10, Temmuz 1999, sh. 71-78

Hüseyin Siret'in Rıza Tevfik'e yazdığı 6.6.1939 tarihli bir mektup

HÜSEYİN ŞAH

"İran Şahlarının İki Türkçe Mektubu", Fekete Layoş, Türkiyat Mecmuası c.V, İstç 1936, sh. 269-274

Hüseyin Şah tarafından Nalkıran Fridrik Ogüste Türkçe yazılıp gönderilmiş olan mektup+klişe

HÜSNÜ PAŞA

Namık Kemal'in Mektupları, (Haz. Fevziye Abdullah Tansel), cilt 1, Türk Tarih kurumu Basımevi, Ankara, XLIII+518 sh.

Hüsnü Paşa'nın Namık Kemal'e yazdığı 28 Temmuz 86 tarihli mektup

HÜSNÜ ŞAH

Haremnden Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

Hüsnü Şah'ın dönemin sadrazamına Temmuz 1511 tarihinde yazdığı bir mektup

Hüsnü Şah'ın Yavuz Sultan Selim'e yazdığı tarihsiz bir mektup

Gülbahar Sultan'ın II. Bayezid'e Mektupları", M. Çağatay Uluçay, Tarih Dünyası, c.1, s. 4, 30 Ekim 1953, sh. 162-164

Sultan II. Bayezid'in karısı Hüsnü Şah'ın biri Yavuz Sultan Selim'e diğeri dönemin sadrazamına yazdığı 2 mektup

HÜSNÜMELEK HANIM

Haremnden Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

Baş ikbali Hüsnümelek Hanım tarafından Sultan II. Mahmud'a yazılan tarihsiz 4 mektup

HÜŞYAR KADIN

Haremnden Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

Hareminden Hüşyar Kadın'ın Sultan Abdülmecid'e yazdığı tarihsiz 3 mektup

I**ILICAK, NAZLI**

Zincirbozan Mektupları, S. Demirel- N. Ilicak, (Haz. Nazlı Ilicak) , Dem Yay. İst. 1990, 254 s. (5.b)

Nazlı Ilıcak'ın Süleyman Demirel'e 15 Haziran 1983-25 Eylül 1983 tarihleri arasında yazdığı 18 mektup

IRMAK, SADİ

Yanardağ Şairimiz Halil Nihad Boztepe, Kemaleddin Şenocak, Acar Matbaacılık, İst. (Tarih yok), 154+22 sh

Prof Sadi Irmak'ın İbrahim Alaaddin Gövsa'ya yazdığı 26.2. 1949 tarihli taziye mektubu+klîşe

İŞİK, HÜSEYİN HİLMİ

Hüseyin Hilmi Işık'tan Mektup", neşreden: yok, Büyük Doğu, 15. Devre, 28. Yıl, 20 Ocak 1971, sh.13

Hüseyin Hilmi Işık'ın Necip Fazıl'a yazdığı tarihsiz bir mektup+klîşe

İŞINSU, EMİNE

"Mektuplar XVI", Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1993/I, s.496, Nisan 1993, sh. 273-279

Emine İşinsu'nun Çınarlı'ya gönderdiği 22-23 Ocak 1985, 13 Şubat 1983, 1 Nisan 1985, 27 Eylül 1986, 12/13 Aralık 1986, 6 Şubat 1987 tarihli mektuplardan alıntılar + bir tebrik kartı metni.

İ

İBA BEY BİN İŞHAK BEY

Fatih Devrine Ait Münşeat Mecmuası, çıkarılanlar: Prof. Necati Lugal-Doç. Dr. Adnan Erzi, İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul Matbaası, İstanbul 1956, s.103.

İba Bey b. İshak Bey'in Bayezid'in defterdarı Mahmut Paşa'ya mektubu s.59-60.

İBNİ KEMAL

"İbni kemal'in Kanuni Süleyman'a bir mektubu", Şerafettin Turan,Tarihi Vesikaları, c.1 (Yeni Seri), s. 2 (17), Ocak 1958, sh. 221-224

1526-1534 tarihleri arasında yazılmış olması gereken bir mektup.

İBRAHİM HAKKI HAZRETLERİ (Erzurumlu)

"Erzurumlu İbrahim Hakkı Hazretleri'nin Dört Hanımına Yazdığı Bir Mektup", Düş Çınarı (Mektup Özel Sayısı), Mart-Nisan 1998, sh. 26-28 Düş Çınarı (Mektup Özel Sayısı), Mart-Nisan 1998

"Dört Hanımına Yazdığı Bir Mektup", Aktaran: Gündüz Akıncı, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 75-77

İBRAHİM (Eski Bosna Beylerbeyi)

"Eski Bosna Beylerbeyi İbrahim'den Kanije Beylerbeyi Hasan'a", Sadeleştiren: Orhan Şâik Gökyay, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 54-57 (Mektuplar Macar tarihçisi Ludwig Fekete'nin Türkische Schriften aus dem Archive des Palatins Nikolaus Esterhazy (Budapeşte 1932) adlı kitabından alınmış)

Tarihsiz bir mektup

İBRAHİM HALVETİ (KUŞADALI)

Kuşadalı İbrahim Halveti-Hayatı, Düşünceleri, Mektupları, Dr. Yaşar Nuri Öztürk, Fatih Yayınevi Matbaası, İst. 1982,302 (Mektuplar kitabın 125-302 sayfalarında)

Kuşadalı İbrahim Halveti'nin talebelerine, ahabına ve bazı devlet erkanına 1236-1262 (mektupların bir kısmı tarihsiz) tarihleri arasında yazdığı 144 mektup+5 klişe

İBRAHİM PAŞA (SADRAZAM MAKBUL)

Osmanlı Sultanlarına Aşk Mektupları, (Haz. M. Çağatay Uluçay), Saka Matbaası, İstanbul 1950

Kanuni'nin Veziri Makbul İbrahim Paşa'nın eşi (Kanuni'nin kız kardeşi, Yavuz'un kızı) Hatice Sultan'a yazdığı 10 mektup+ mektuplardan birinin klişesi

"Türk'ün Haşmetli Günlerinden Bir Hatıra", Prof. Dr. Bedi N. Şehsuvaroğlu, Hayat Tarih Mecmuası, c. 12/1, s.2, Şubat 1976, sh. 20-24

Sadrazam Makbul İbrahim Paşa Tarafından 17 Kasım 1530'da Macaristan ve Bohemya Kralı I. Ferdinand'a Gönderilen Bir Mektup

"Kanunî Sultan Süleyman'ın Damadı İbrahim Paşanın Mektupları", Tahsin Öz, Tarih Dünyası, c. 1, s. 2, 1 Ekim 1953, sh. 128-129

Makalede İbrahim Paşa'nın karısı Hatice Sultan'a yazdığı mektuplar hakkında bilgi veriliyor.

İBRAHİM PAŞA (SADRAZAM)

"Sultan Ahmed III'ün Veziri İbrahim Paşa'ya Mektupları", Faiz Demiroğlu, Tarih Dünyası, c.3, s. 21-22, 15 Temmuz-1 Ağustos 1954, sh. 833-837

İbrahim Paşa'nın Sultan Ahmed'e yazdığı tarihsiz bir mektup

İBRAHİM (SULTAN)

"Sultan İbrahim Deli mi Hasta mı idi?", Çağatay Uluçay, Tarih Dünyası, Cilt 1 (Özel) ,s.6, 30 Haziran 1950, sh. 242-244

Sultan İbrahim'in kime, hangi tarihte yazdığı belli olmayan bir mektubu+klîşe

"Sultan İbrahim Deli mi Hasta mı idi?", Çağatay Uluçay, Tarih Dünyası, Cilt 1 (Özel) ,s.9, 15 Ağustos 1950, sh. 391-393

Sultan İbrahim'in kime, hangi tarihte yazdığı belli olmayan bir diğer mektubu+klîşe

İHSAN RAİF HANIM

"Bazı Kadın Mektupları", Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c. 31, s. 183, Mart 1999, sh. 168-174 (60-46)

İhsan Raif'in Rıza Tevfik'in ikinci eşi Nazlı Hanım'a hitaben yazdığı 16 Mart 325 (29 Mart 1909) tarihli mektup

İhsan Raif'in yine Nazlı Hanım'a yazdığı tarihsiz bir mektup

İhsan Raif Hanım'ın Rıza Tevfik'e yazdığı, onunla alay eden fantezi kabilinden tarihsiz bir mektup

Haremden Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

II. Bayezid'in kızlarından İldî Sultan'ın Yavuz Sultan Selim'e yazdığı bir tebrik mektubu

İLERİ, CELAL NURİ

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtiğ Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Celâl Nuri (İleri)'nin Tevfik Fikret'e gönderdiği biri tarihsiz, diğeri 17 Ağustos 1912 tarihli 2 kartpostal+klîşeler

"Celal Nuri İleri'nin Atatürk ve Süleyman Nazif'le İlgili İki Mektubu", Doç. Dr. Zeynep Kerman, Kaynaklar, s.4, 1985, sh. 71-73

Celal Nuri İleri'nin Süleyman Nazif'e Ankara'dan yazdığı biri 21, Kânun-ı evvel 1922, diğeri 7 Teşrin-i Sâni 1926 tarihli iki mektup.+ klîşe

İLERİ, SELİM

“En Mükemmel Mektup Nümuneleri-Yiğenden Teyzesine-, Yeni Ufuklar, yıl: 1969, s.210, sh. 36-39

Selim İleri'nin Teyzesine yazdığı 17.11.196.... tarihli mektup

İLHAN, ATTİLA

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Attila İlhan'ın Cevdet Kudret'e yazdığı 11 Mart 1968 tarihli mektup

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Attila İlhan'ın Cevdet Kudret'e yazdığı 11 Mart 1968 tarihli mektup

İLHAN, AYŞE

Sabahattin Ali, Filiz Ali Laslo, Atilla Özkırmı, Cem Yayınevi, İst. 1979, 358 sh. (2. Basım De Yayınevi, İst. 1986, 416 sh.)

(“Mektuplar” sh. 137-240)

Ayşe (İlhan)'ın Sabahattin Ali'ye 4.3.1933 -12.4.1935 tarihleri arasında yazdığı 18 mektup

İLTİKADE, İSAK

"Kaybolmamış Mektuplar", Enis Batur, Tarih ve Toplum, c.16, s.95, Kasım 1991, sh. 9-13 (265-269)

İki Jöntürk'ün Mektuplaşmaları: İsak İltikade'nin Jak'a Kudüs'ten yazdığı 17 Teşrinievvel 326, 24 Teşrinievvel 326, 22 Teşrinisani 326, 21 Kanunievvel 326 ve 16 Mart 327 tarihli beş Türkçe mektup+ dört mektubun klişesi

İNAL, İBNÜLEMİN MAHMUT KEMAL

Yanardağ Şairimiz Halil Nihad Boztepe, Kemaleddin Şenocak, Acar Matbaacılık, İst. (Tarih yok), 154+22 sh

İbnülemin Mahmud Kemal İnal'in Halil Nihad Boztepe'ye yazdığı tarihsiz bir mektuptan bir bölüm+ klişe

“İbnülemin Mahmut Kemal İnal ve Halit Ziya Uşaklıgil'in Türkgeldi Ailesine

Mektupları”, Adnan Akgün, İlmi Araştırmalar, s.3 (1996), sh. 203-226 (+İbnülemin'in iki mektubunun klişesi)

İbnülemin Mahmut Kemal İnal'in Mektupları:

- I. 3 Eylül sene 23 (16 Eylül 1907)
- II. (tarıhsız)
- III. 2 Eylül sene 30 (15 Eylül 1914)
- IV. 15 Eylül sene 330 (28 Eylül 1914)
- V. 4 Teşrin-i evvel sene 30 (17 Ekim 1914)
- VI. 31 Mart sene 31 (13 Nisan 1915)
- VII. 5 Nisan sene 31 (18 Nisan 1915)
- VIII. 19 Teşrin-i evvel sene 31 (1 Kasım 1915)
- IX. 24 Teşrin-. Evvel sene 31 (6 Kasım 1915)
- X. 2 Teşrin-i sani sene 31 (15 Kasım 1915)
- XI. 24 Temmuz sene 32 (6 Ağustos 1916)
- XII. 6 Ağustos sene 32 (19 Ağustos 1916)
- XIII. 25 Mart sene 33 (25 Mart 1917)
- XIV. 2 Kanun-ı sâni sene 35 (12 Ocak 1919)
- XV. 16 Muharrem sene 1341 (8 Eylül 1922)
- XVI. 10 Teşrin-i sani sene 339 (10 Kasım 1923)
- XVII. 7 Ağustos sene 339 (7 Ağustos 1923)
- XVIII. 2 Nisan sene 1926
- XIX. 22 Nisan sene 1935
- XX. 26 Haziran 1945
- XXI. 16 Temmuz 1945
- XXII. 8 Kanun-ı evvel 1948
- XXIII. 10 Kanun-ı evvel 1950
- XXIV. 4 Şubat 1951 (Mektupların ilk on dördü Ali Fuat Türkgeldi'ye, altısı Ali Türkgeldi'ye, son ikisi de Celal Türkgeldi'ye gönderilmiş)

İNALCIK HALİL

"Cumhuriyet Devri Erken Dönem Türk, Tarihçiliğinde Önemli bir İsim Mustafa Çağatay Uluçay", Bayram Eyüp Ertürk, Tarih ve Toplum, c.20, s.118, Ekim 1993, sh.9-20 (201-212)
Halil İnalçık'ın, Uluçay'a yazdığı 24.3.1947 ve 7 Mart 1951 tarihli iki mektup

İNAN ŞAH

“İstanbul’un Fethine Dair Fatih Sultan Mehmet tarafından Gönderilen Mektuplar ve Bunlara Gelen Cevaplar”, Ahmet Ateş, İstanbul Üniversitesi Tarih Dergisi, s. 7 (1952), sh. 11-50

İnan Şah'ın Fatih'e yazdığı cevabî bir mektup

İNAN, ÂFET

Atatürk'ten Mektuplar, (Hz.Prof. Dr. Ayşe Afetinan), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1989, 103 + 20 s (2. Baskı)

Afet İnan'ın Atatürk'e 3.11.1935-15.2.1938 tarihleri arasında yazdığı 17 mektup

“Bir Mektuplaşma”, neşreden: yok, Yeni Ufuklar, c.17, s. 202, Mart 69, sh. 13-15

Prof. Dr. Afet İnan'ın Orhan Tütengil'e gönderdiği 20.1.1969 tarihli mektup

İNAN, MEHMET AKİF

“Mektuplar”, Yedi İklim, s.120, Mart 2000, sh. 76-80

M. Âkif İnan'ın Mustafa Miyasoğlu'na yazdığı 20.4.1972 tarihli mektubun klişesi

İNAN, MEHMET RAUF

Bedreddin Tuncel'e Mektuplar, (Haz. Alpaz Kabacalı), Yapı Kredi Yay., İst. 1995, 125 s.

Mehmet Rauf İnan'ın Bedrettin Tuncel'e yazdığı 4 Kasım 1964 tarihli mektup

İNÖNÜ, İSMET

Baba İnönü'den Erdal İnönü'ye Mektuplar, (Haz. Sevgi Özel), Bilgi Yay., Ankara 1988, 234s.

İsmet İnönü'nün küçük oğlu Erdal İnönü'ye 2 Eylül 1947 ile 14 Ağustos 1960 tarihleri arasında yazdığı 407 mektup+5 klişe

İkinci Adam III, Şevket Süreyya Aydemir, İsmet İnönü, Remzi Kitabevi, İst. 1988 (5.baskı), 578 sh.

İnönü'nün Milli Birlik Komitesi Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel'e yazdığı 13 Eylül 1961 tarihli mektup

Hamdullah Suphi Tanrıöver, Mustafa Baydar, Menteş Kitabevi, İst. 1968, 390 sh.

İsmet İnönü'nün Hamdullah Suphi'ye gönderdiği bir teşekkür mektubu klişesi

"Hitler'den İnönü'ye Mektup", Haz. yok, Yıllarboyu Tarih, c. 13, s. 9, Eylül 1984, sh. 34

İnönü'nün Hitler'e yazdığı 12 Mart 1941 tarihli cevabi mektup

"Mektuplar", Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 14-16

Ömer Asım Aksoy'a yazdığı 18 Kasım 1968, 24 Kasım 1972 tarihli 2 mektup

"İsmet İnönü" Cemil Koçak, Tarih ve Toplum, c.16, s. 96, Aralık 1991, sh. 2 (322)

İnönü'nün Türk Dil Kurumu eski uzmanlarından Şakir Ülkütaşır'a hitaben Ankara'dan yazdığı 17.2.1939 ve 8.2.1940 tarihli iki mektup.

"Nihat Sami Banarlı'nın Kaleminden Yahya Kemal'le Konuşmalar", Nihat Sami Banarlı, Kubbealtı Akademi Mecmuası, Ekim 1995, yıl 4, sayı 4, sh. 18-20

İsmet İnönü'nün Yahya Kemal'e yazdığı 2 Teşrinievvel 926 tarihli bir mektup

"Rauf Orbay'ın Hatıraları", Haz. yok, Yakın Tarihimiz, c. 4, s.41, 6 Aralık 1962, sh. 48-55

İsmet Paşa'nın Lozan'dan Rauf Orbay Bey'e gönderdiği 5 Kanunisani 1339 tarihli hususi bir mektup+klîşe

"Yahya Kemal'le Konuşmalar Hatıralar", Nihad Sami Banarlı, Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası, c. III, sh.263-287

İsmet Paşa'nın Yahya Kemal'e yazdığı 2 Teşrinievvel 926 tarihli mektup+klîşe

Aşk Mektupları", Milliyet Sanat, s.477, Nisan 2000, sh.13-16

İsmet İnönü'nün Mevhibe Hanım'a yazdığı tarihsiz bir mektup

İNÖNÜ, MEVHİBE

Aşk Mektupları", Milliyet Sanat, s.477, Nisan 2000, sh.13-16

Mevhibe Hanım'ın İsmet İnönü'ye yazdığı tarihsiz bir mektup

İRDELP, NEŞET ÖMER

"Neşet Ömer (İrdelp)'in Atatürk'e Başvurusu ve Aldığı Karşılık" Tarih ve Toplum, c.2, s.10 Ekim 1984, sh. 17

20 .3.1933 tarihli başvurusu ve Atatürk'ün 24.3.1933 tarihli cevabı

İSHAK SÜKUTİ

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

İshak Sükutî Bey'in İbrahim Temo'ya yazdığı 19 Nisan 1897 tarihli mektup

Tunalı Hilmi Bey'e yazdığı 25 Nisan 1899, 15 Mayıs 1899, 5 Haziran 99, Haziran 99, 12

Temmuz 1899, 4 Ağustos 899, 31 Eylül 899, 20 Eylül 1899 tarihli 8 mektup

İnkılâp Tarihimiz Ve İttihad ve Terakki, Ahmed Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İst. 1946, 319 sh.

İshak Sükutî Bey'in İbrahim Temo'ya yazdığı 19 Nisan 1897 tarihli mektup
 Tunalı Hilmi Bey'e yazdığı 25 Nisan 1899, 15 Mayıs 1899, 5 Haziran 99, Haziran 99, 12
 Temmuz 1899, 4 Ağustos 899, 31 Eylül 899, 20 Eylül 1899 tarihli 8 mektup

İSMAİL (GÜMÜLCİNELİ)

"Rıza Tevfik'e Gönderilen Mektuplar III", Hürriyet ve İtilah Fırkası Mektupları, Abdullah
 Uçman, Tarih ve Toplum, c.22, s.131, Kasım 1994, sh. 267-269 (11-13)

Gümilcineli İsmail'in 10 Ağustos 328 tarihli mektubu

"Gümilcineli İsmail 1928'de Nis'te Niçin Vurulmuştu?", Cemal Kutay, Tarih Konuşuyor,
 c.3, s.16, Mayıs 1965, sh. 1305-1308

Gümilcineli İsmail Bey'in Rauf Orbay'a gönderdiği 29 Kanunievvel 1928 tarihli mektubu+ klişe

İSMAİL HAKKI BEY

"Son Sadrazam Tevfik Paşa ve Oğulları I", Arı İnan, Tarih ve Toplum, c.1, s.5, Mayıs 1984,
 sh. 55-60

İsmail Hakkı Bey'in Londra Konferansına katıldığı sırada Kardeşi Ali Nuri Bey'e 7 ve 14 Mart
 1921 tarihlerinde yazdığı iki mektup

İSMAİL İBRAHİM BEY

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha
 Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

İsmail İbrahim Bey'in İbrahim Temo'ya yazdığı 27 Janvier 1897 tarihli mektubu

İnkılâp Tarihimiz, Ahmed Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İst. 1946, 319 sh.

İsmail İbrahim Bey'in İbrahim Temo'ya yazdığı 27 Janvier 1897 tarihli mektubu

İSMAİL MÜŞTAK

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâti̇h Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin
 Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84,
 İstanbul Mart 1999, 315 s.

Tevfik Fikret'e gönderilmiş Mustafa, D. Mazhar Osman, Süleyman Nimet, Servet, Enver, İsmail
 Müştak, Vefik Himmet, Kemal, Mehmed Safi, Ömer, Ömer Şevket, Suad imzalı 22 Haziran
 911 tarihli kartpostal+klişe

İVAN (RUS HÜKÜMDARI)

Türk Rus İlişkileri Tarihi, Ali Kemal Meram, Kıtış Yayınları, İst. 1969, 470 sh.

Rus Hükümdarı İvan'ın Sultan Bayezid'e yazdığı 31 Aralık 1492 tarihli mektup

İZ, FAHİR

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Fahir İz'in Cevdet Kudret'e yazdığı 25 Kasım 1981, 4 Kasım 1983 tarihli 2 mektup

İZ, MAHİR

"Mehmet Akif'den Mektuplar", M. Uğur Derman, Kubbealtı Akademi Mecmuası, Ocak 1976, yıl 5, sayı 1, sh. 34-42

Mahir İz'in Mehmet Akif'e gönderdiği 6 Ocak 1927 Tarihli mektup

İZZET FUAT (KEÇECİZADE)

"Paris'te Bir Düello", Keçecizade İzzet Fuat, Hayat Tarih ve Edebiyat, c.22, s.1, sh. 35-42

Keçecizade İzzet Fuat'ın Mösyö Le Micomte Rene' Vigier'e yazdığı tarihsiz bir mektup
Poul Shu'ge'e yazdığı 5 Mayıs 1888 tarihli mektup

İZMİRLİ, MÜBECCEL

"Mektuplar XV", Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1993/I, s.494, Şubat 1993, sh. 113-120

Şair ve yazar Mübeccel İzmirli'nin Çınarlı'ya gönderdiği 5 Haziran 1968 tarihli bir mektup
ve 1 Haziran 1969 ile 23 Nisan 1971 tarihleri arasında gönderdiği 10 mektuptan alıntılar

İZZET MELİH (DEVİRİM)

"Ahmet Haşım İzzet Melih'le Nasıl Çatışmıştı?" Hayat Tarih ve Edebiyat, c. 26, s.8, Ağustos 1982, sh. 13-15

İzzet Melih'in Abdülhak Şinasi Hisar'a yazdığı tarihsiz bir mektup

"Yakup Kadri Arşivi ve İzzet Melih Devrim", Birsen Talay, Tarih ve Toplum, c.33, s.196, Nisan 2000, sh. 268-271 (52-55)

İzzet Melih'in Yakup Kadri'ye yazdığı 27 Teşrinisani 1928, 28 Juni 1931 tarihli iki kartpostal metni+ön ve arka yüzlerin klişesi

Yakup Kadri yazdığı 4 Temmuz 1933 tarihli mektup+klişe

J

J. DE CASTRO

"Zeoros Paşa Evrakı-I", Dr. Hüsrev Hatemi-Dr. Nil Sarı, Tarih ve Toplum, c.5, s.28, Nisan 1986, sh.5-8

J. De Castro'nun Zeoros'a gönderdiği biri 29 Eylül 1876 tarihli, diğeri tarihsiz iki mektubu

K**K., TARIK DURSUN**

Aşk Mektupları", Milliyet Sanat, s.477, Nisan 2000, sh.13-16

Tarik Dursun K.'nin ilk eşi Nermin Hanım'a yazdığı tarihsiz bir mektup

KABAĞAÇ, CEVAT ŞAKİR

Mektuplarıyla Halikarnas Balıkçısı, (Hz. Azra Erhat), Çağdaş Yay.(Tarih-Anı-Gezi-Olay Dizisi 8) İst. 1976, 296 s. (1979/80/85)

Halikarnas Balıkçısının 31 Mart 1957-26 Temmuz 1966 yılları arasında Azra Erhat'a yazdığı 66 mektup+2 klişe.

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Cevat Şakir Kabaağaçlı'nın Azra Erhat'a yazdığı 11 Mayıs 1957 tarihli mektup

Mektup Yazma Sanatı, Sabahat Emir, Emir Yayınları, İst. 1997, 224 sh.

Halikarnas Balıkçısı'nın Azra Erhat'e yazdığı tarihsiz bir mektup

"Halikarnas Balıkçısı: Mektuplar" Türk Dili, c. XLIV, s. 361, Ocak 1982, sh.47-48

Halikarnas Balıkçısının Refik Yurtsever'e yazdığı 4 Haziran 1962 tarihli mektup

"Halikarnas Balıkçısı: Mektuplar" Türk Dili, c. XLIV, s. 362, Şubat 1982, sh. 108-109

Halikarnas Balıkçısının Refik Yurtsever'e yazdığı 8 Ekim 1962 tarihli mektup

"Mektuplar", Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 266-278

Halikarnas Balıkçısı'nın Yaşar Nabi Nayır'a gönderdiği muhtemelen 1947 tarihinde yazılmış mektup

Necati Cumalı'ya gönderdiği 2'si tarihsiz, diğerleri 20 Haziran 1947, 25 Eylül 1947, 1 Haziran 1948, 24 Kasım 1948 tarihli 6 mektup

KABAKLI, AHMET

Mektup Yazma Sanatı, Sabahat Emir, Emir Yayınları, İst. 1997, 224 sh.

Ahmet Kabaklı ve eşinin Sadık Topçu ve ailesine yazdığı tarihsiz bir özür mektubu

KABULİ PAŞA

"Kabuli Paşa'ya Dair", Taha Toros, Tarih ve Toplum, c. 14, s.83, Kasım 1990, sh. 9-11 (265-267)

Kabuli Paşa'nın Saffet Paşa'ya Londra'dan gönderdiği 25 Sefer 65 (1848) tarihli mektup

KADRİ

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtil Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On sekizinci bölüm)

Tevfik Fikret'e yazılmış Kadri imzalı 11 Mart 316 tarihli mektup+klişe

KADRİ, HÜSEYİN KAZIM

"Bir Eski Zaman Efendisi Hüseyin Kazım Kadri" İsmail Kara, Tarih ve Toplum, c.9, s. 49, Ocak 1988, sh. 9-14 (9-14)

Hüseyin Kazım Bey'in vefatından dört gün önce Şevki Bey'e elyazısıyla yazdığı 12 Kanun-ı sani 1924 tarihli son mektubunun klişesi

KADRİ RAŞİT BEY

İnkılâp Tarihimiz, Ahmed Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İst. 1946, 319 sh.

Kadri Raşit Bey'in Tunalı Hilmi Bey'e yazdığı 26 Aralık 1895 tarihli mektup

KAHRAMAN, ALİM

"Alim Kahraman'dan Ali Haydar Haksal'a", Düş Çınarı (Mektup Özel Sayısı), Mart-Nisan 1998, sh.84

Mektup 11.4.1976 tarihli

KALAÇ FARUK

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Faruk Kalaç'ın Bekir Berk'e yazdığı 8.4.1971 tarihli mektup

KAMİL BEY

Enver Paşa'nın Özel Mektupları, (Haz. Arı İnan), İmge Kitabevi, İst. 1997, 678+6 s.

Kardeşi Kamil Bey'in Enver Paşa'ya 1 Kanunusani 336-14.9.1922 tarihleri arasında yazdığı 19 mektup

KAMİL MÜMTAZ

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtilh Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On sekizinci bölüm)

Tevfik Fikret'e gelen Halid, Ahmed Muhyiddin, Şevket, Kâmil Mümtaz imzalı 26 Nisan 325 tarihli mektup+klîşe

KAMİL PAŞA (SADRAZAM)

"**Damat Ferit Nasıl Damat Oldu**", neşreden: yok, Tarih Dünyası, c.2 (Özel), s.18, 31 Aralık 1950, sh. 762-763

Sadrazam Kamil Paşa'nın Abdülhamid'e yazdığı 30 Rebiulahir 303(24 Kanunısani 301) tarihli mektup

KÂMİL PAŞA (KIBRISLI)

"**Kıbrıslı Kâmil Paşa'nın Özel Hayatı**", Hilmi Kâmil Bayur, Hayat Tarih ve Edebiyat, c.21, s.8, Ağustos 1979, sh. 45-48

Kıbrıslı Kâmil Paşa'nın kızı Makbule'ye yazdığı 23 Ağustos 1913 tarihli mektup

Oğlu Hilmi Kâmil Bayur'a yazdığı 25.10.1329 (8 Kasım 1913) tarihli mektup

KANIK, ADNAN VELİ

Mektuplar, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 355-356

Aziz Nesin'e gönderdiği 10.2. 1964 ve 29.9. 1970 tarihli iki mektup

Fikret Otyam'a 6.7.1966 tarihinde gönderdiği bir mektubun klîşesi

KANIK, ORHAN VELİ

"**Mektuplar**", neşreden: yok, Yeni Ufuklar, c.7, s. 76-77, Eylül- Ekim, 1958, sh. 121-127

Orhan Veli'nin kime yazıldığı belirtilmeyen 22.3.1944, 26.3.1944, 26.3 1944 tarihli üç mektubu

"**Orhan Veli'nin Bir Dostuna Mektuplarından**", Papirüs (Orhan Veli özel sayısı), s.8, Ocak 1967, sh. 54-56

Kime yazıldığı belirtilmeyen 23.4.1947, 5.7.1947 ve 11.6.1950 tarihli üç mektup

Cahit Sıtkı Tarancı-Baki Sûha Ediboğlu-Orhan Veli Kanık-Cumalı'ya Ortak Mektup,

Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 364

mektup tarihsiz

“Necati Cumalı’ya Mektup”, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 344

Orhan Veli'nin Necati Cumalı’ya İstanbul’dan gönderdiği 18.XII. 1944 tarihli mektup

"Aramızdaki Orhan Veli", Şevket Rado, Marmara Ün. Fen Edebiyat Fak. Türklük Araştırmaları Dergisi, yıl: 1986, s.2, sh.155-160

Orhan Veli'nin Şevket Rado'ya yazdığı 26.9.1940 tarihli mektup+klîşe

KÂNÎ

“Mektuplar”, Sadeleştiren: Hikmet Dizdaroğlu, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 78-80

Kâni'nin kime yazdığı anlaşılmayan tarihsiz bir mektubu

KANSU, CEYHUN ATUF

Mektuplar VIII, Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1991/II, s.478, Ekim 1991, sh. 244- 250

Çınarlı’ya Ceyhun Atuf Kansu’nun yazdığı 25 Mart 1975 tarihli mektup

KAPLAN, MEHMET

Âli’ye Mektuplar, Mehmet Kaplan (Haz. Zeynep Kerman-İnci Enginün), Dergah Yay., İst. 1992, 271 s.

Mehmet Kaplan'ın Ali Söylemezoğlu'na 1939-10.12.953 tarihleri arasında yazdığı 67 mektup

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Mehmet Kaplan'ın Ali Söylemezoğlu'na yazdığı 24 Haziran 1940, 16.7.940 tarihli 2 mektup

"Kitabı Terketmek... Bundan Korkunç Ne Olabilir? Mehmet Kaplan'ın Ali Ölmezoğlu'na Mektupları" (Âli'ye Mektuplardan), Zeynep Kerman-İnci Enginün, Dergah, c. 3, s.30, Ağustos 1992, sh.23

13.9.943 tarihli mektup

"Prof. Dr. Mehmet Kaplan’ın Âli Ölmezoğlu’na Yazdığı Yayınlanmamış Mektuplar",

Ünal Şenel, Kubbealtı Akademi Mecmuası, Ekim 1999, yıl 28, s. 4, sh. 48-58

Biri tarihsiz, diğerleri 5 Nisan 1972, 12 Ekim 1972 (+klîşe), 22 Eylül 1973, 13 Kasım 1973

(+klîşe)

Tarihli 5 mektup

“Mektuplarıyla Mehmet Kaplan”, Mehmet Aldan, Türk Dili, c. LI, s. 414, Haziran 1986, sh. 457- 473

Mehmet Kaplan'ın çeşitli dönemlerde Mehmet Aldan'a gönderdiği 27 Eylül 1977 ve Ocak 1978 tarihli iki kartpostal ve 12 Eylül 1974, 28 Ekim 1974, 28 Ekim 1977, 2 Kasım 1977, 5 Kasım 1977, 16 Şubat 1978, 14 Mayıs 197, 18 Ekim 1978, 15 Ocak 1979 ve 4 Nisan 1979 tarihli on mektup

"Mektuplar XI", Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1992/II, s.486, Haziran 1992, sh. 1012-1017
Mehmet Kaplan'ın Çınarlı'ya yazdığı 16 Mart 1973, 15 Şubat 1974, 4 Kasım 1974, 8 Eylül 1975, 20 Eylül 1979, 25 Ekim 1979, 10 Ocak 1980, 26 Temmuz 1983, 23 Kasım 1982 tarihli mektuplardan alıntılar

"Mehmet Kaplan Hoca'nın Son Mektupları", Mehmet Önder, Türk Edebiyatı, cilt 13, Mart 1986, 149. Sayı, sh. 23

Mehmet Kaplan'ın Mehmet Önder'e gönderdiği 6 Mart 1983 ve 20 Nisan 1985 tarihli mektuplarından alıntılar

"Mehmet Kaplan Hoca'nın Bir Mektubu ve Düşündürdükleri", Mehmet Gökalp, Türk Edebiyatı, c.19, s.220, Şubat 1992, sh. 26-27

Mehmet Kaplan'ın Mehmet Gökalp'e yazdığı 18 Mart 1976 tarihli mektup + klişe

"Kaplan Hoca'nın Kabaklı Hoca'ya Mektubu", Türk Edebiyatı, c.18, Ağustos 1991, s. 214, sh. 11

Mehmet Kaplan'ın Ahmet Kabaklı'ya gönderdiği 8.4.1953 tarihli mektup+ mektubun bir bölümünün klişesi

"Kaplan Hoca'nın Kabaklı Hoca'ya Mektubu", Türk Edebiyatı, c.18, Temmuz 1991, s. 215, sh. 11-12

Mehmet Kaplan'ın Ahmet Kabaklı'ya İstanbul'dan gönderdiği 6.11.1956 tarihli mektup

"Kaplan'dan Kabaklı'ya...", Türk Edebiyatı, cilt 25, s.282, Nisan 1997, sh.20

Mehmet Kaplan'ın Ahmet Kabaklı'ya yazdığı 14 Şubat 1954 tarihli mektup

"Bir Mektup Bir Hocalık Örneği", Mevhibe Coşar, Türk Edebiyatı, c. 23, Kasım 1995, sayı 265, sh. 40-41

Mehmet Kaplan'ın Tanpınar hakkında tez hazırlayan bir öğrenciye tavsiye niteliğinde yazdığı 8 Mart 1978 tarihli cevabî bir mektup+klişe

"Prof Dr. Mehmet Kaplan ve Kadirli'li Âşık Halil Karabulut'a Mektupları", Saim Sakaoğlu, Türk Edebiyatı, c.26, Ocak 1998, sayı 291, sh. 19-20

Mehmet Kaplan'ın Âşık Halil Karabulut'a yazdığı 20 Aralık 1976 ve 7 Ocak 1977 tarihli iki mektup

Kaplan'ın Mektuplarında Okuma Yazma Fikri", Düş Çınarı (Mektup Özel Sayısı), Mart-Nisan 1998, sh.59-63

Kaplan'ın Ali'ye Mektuplar'ından alıntılar

KAPLAN, YAŞAR

Yaşar Kaplan'ın Bursa Cezaevi'nden arkadaşlarına yazdığı 5.10.1987 tarihli mektup

KAPTANAĞASI, SELÂHADDİN

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Selâhaddin Kaptanağası'nın Bekir Berk'e yazdığı 10.4.1991 tarihli mektup

KARADAYI, İSNET KEMAL

“Kuşaklar”, Yeni Ufuklar, c.22, Kasım 1974, s. 254, sh. 40-44

İsnet Kemal Karadayı'nın Vedat Günyol'a yazdığı 26 Eylül 1974 tarihli mektup

KARAER, MUSTAFA NECATİ

“Mektuplar XIII”, Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1992/II, s.490, Ekim 1992, sh. 310-316

Mustafa Necati Karaer'in Çınarlı'ya yazdığı ikisi tarihsiz, diğerleri 14 Haziran 1967, 4 Temmuz 1967, 20 Eylül 1967, 11 Aralık 1967, 16 Ocak 1968, 11 Ağustos 1972 tarihli 8 mektup

M. Necati Karaer Armağanı, Hazırlayanlar: Cem Karaer, Özcan Ünlü, Olcay Yazıcı, Mehmet Nuri Yardım, Muhsin Karabay, İstanbul Yayıncılık, İst. 1997, 282+16 s

Mustafa Necati Karaer'in Mehmet Çınarlı'ya yazdığı 14 Haziran 1967, 4 Temmuz 1967, 20 Eylül 1967, 11 Aralık 1967, 16 Aralık 1968, 11 Ağustos 1972 tarihli mektuplarından alıntılar (Mektuplar XIII)

Mustafa Necati Karaer'in Prof. Dr. Hasan Eren'e yazdığı 9 Nisan 1986 tarihli mektup

KARAKOÇ ABDURRAHİM

Çobandan Mektuplar (Sohbet Mektup Ropörtaj), Abdurrahim Karakoç, Tema Yayınları, Ankara 1996

Kimliği saklanan meçhul bir kişiyle Abdurrahim Karakoç'un memleket meseleleri hakkında mektuplaşmaları

KARAKOÇ, BAHATTİN

“Mektuplar XVIII”, Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1994/I, s.506, Şubat 1994, sh. 142-148

Bahaddin Karakoç'un yazara gönderdiği biri tarihsiz, diğerleri 30 Mart 1978, 11 Nisan 198223 Mayıs 1978, 3 Aralık 1984 tarihli mektuplarından alıntılar

KARAL, ENVER ZİYA

Bedreddin Tuncel'e Mektuplar, (Haz. Alpay Kabacalı), Yapı Kredi Yay., İst. 1995, 125 s.

Enver Ziya Karal'ın Bedrettin Tuncel'e yazdığı 22 Mayıs 1965, 29 Ekim 1965, 19 Mayıs 1969 tarihli 4 mektup

"Cumhuriyet Devri Erken Dönem Türk, Tarihçiliğinde Önemli bir İsim Mustafa Çağatay Uluçay", Bayram Eyüp Ertürk, Tarih ve Toplum, c.20, s.118, Ekim 1993, sh.9-20 (201-212)

Enver Ziya Karal'ın, Çağatay Uluçay'a yazdığı ikisi 16.12.1940, 21.2.1942 tarihli, biri tarihsiz üç mektup

KARAOSMANOĞLU, YAKUP KADRİ

Yakup Kadri'den Hasan Âli Yücel'e Mektuplar, (Haz. C: Yücel Eronat) Yapı Kredi Yay. İst. 1996, 63 s.

Yakup Kadri'nin 23.9.1937-22 Mayıs 1957 tarihleri arasında Hasan Âli'ye yazdığı 16 mektup

İki Gözüm Aziz Kardeşim, Efendim (İmparatorluktan Cumhuriyete Edebiyatçı

Mektupları), (Haz. Nükhet Esen), Yapı Kredi Yay. , İst. 1994, 143 s

Yakup Kadri'nin İzzet Melih'e yazdığı 8.11.1934 tarihli mektup

Güzel Yazalar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Halide Edip Adıvar'a yazdığı 25 Kasım 1948 tarihli mektup

Edebiyat Tarihimizden, Hasan Ali Yücel, İletişim Yayınları, İst. 1989, 307 sh.

Yakup Kadri'nin Hasan Âli Yücel'e yazdığı 31.12.1937 tarihli mektup

"Başkomandan Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın İşgalden Kurtulacak İstanbul'da

"Müdafa-i Hukuk Cemiyeti" Heyetini Kendi Doğrultusunda Kurdurma Çalışmaları

(Ocak Nisan 1923)", M. Fahrettin Kırzioğlu, Araştırma Dergisi (Atatürk Üniversitesi,

Edebiyat Fakültesi Yayını), s. 12 (fasikül 1), 1980, sh. 207-249 (klışeleriyle birlikte)

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Mustafa Kemal'e yazdığı tarihsiz bir mektup

"Yahya Kemal'e Gelen Mektuplar", Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası, c. III, sh. 201-247

Yakup Kadri'nin Yahya Kemal'e yazdığı 1.11.1936 ve 29.12.1944 tarihli mektuplar

"Yakup Kadri'nin Halide Edip'e Yazdığı Bir Mektup", İnci Enginün, Hisar,c. 14, , s. 122,

Şubat 1974, sh. 9-11

Bern'den gönderdiği 25 XI 1948 tarihli mektup

"Leman Hanım ve Yakup Kadri Mektupları", Bahriye Çeri, Tarih ve Toplum, c.33, s.196,

Mart 2000, sh.132-136 (4-8)

Yakup Kadri'nin Leman Hanım'a yazdığı biri tarihsiz, diğerleri 26.11.1928, 15.1.1928,

25.9.1928 tarihli 3 mektup+2 klışe

"Küçük ve Beyaz Mefisto Bana Merhamet Et!", Bahriye Çeri, Tarih ve Toplum, c.33, s.196, Nisan 2000, sh. 266-267 (50-51)

Yakup Kadri'nin Leman Hanım'a yazdığı 7 Temmuz 1923 tarihli mektup+klîşe

"1923'te Bir Evlenme Şekli", Bahriye Çeri, Tarih ve Toplum, c.33, s.197, Mayıs 2000, sh. 291-292 (11-12)

Yakup Kadri'nin, Leman Hanım'ın babası Asaf Belge'ye yazdığı 24 Ağustos 1339 tarihli mektup+klîşe

KARAY, REFİK HALİD

İki Gözüm Aziz Kardeşim, Efendim(İmparatorluktan Cumhuriyete Edebiyatçı Mektupları), (Haz. Nükhet Esen), Yapı Kredi Yay. , İst. 1994, 143 s

Refik Hâlid'in İzzet Melih'e yazdığı Aralık 1921, 4 Haziran 338 (1922) tarihli 2 mektup

"Refik Halit Karay'ın II. Meşrutiyet Dönemindeki Sürgün Yıllarına Ait Bir Mektubu", Ahmet Mehmetefendioğlu, Tarih ve Toplum, c.20, s.119, Kasım 1993, sh. 34-35 (290-291)

Dr. Reşit Bey'e yazdığı tarihsiz bir mektup (+klîşe)

"Refik Halid'den Yakub Kadri'ye" Tarih ve Toplum, c.27, s.159, Mart 1997,sh. 168 (40)

Refik Halid'in Sinop'ta sürgündeyken Yakup Kadri'ye gönderdiği 16 Haziran 338 (1922) tarihli bir mektup ve 21 Ağustos 1329 (1913) tarihli bir kartpostal. +klîşeler

KAVURMACI, ABİDİN VE MUSTAFA

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Abidin ve Mustafa Kavurmacı'nın Bekir Berk'e yazdığı 16.1.1981 tarihli mektup

KAYA, ŞÜKRÜ

Yanardağ Şairimiz Halil Nihad Boztepe, Kemaleddin Şenocak, Acar Matbaacılık, İst. (Tarih yok), 154+22 sh

Şükrü Kaya'nın Halil Nihad Boztepe'ye İstanbul'dan yazdığı 28.12.1947 tarihli mektubundan bir bölüm+klîşe

KAYALAR, MEHMED

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Mehmed Kayalar'ın Bekir Berk'e yazdığı tarihsiz 2 mektup

KAYI, MUSTAFA NEVZAT

"Mustafa Nevzat Kayı (Ozanoğlu)'nun Türk Kültürü Dergisi Yazı İşleri Müdürü Prof. Dr. Talip Yücel'e Mektubu", Türk Kültürü, c.XXII, s.252, Nisan 1984, sh. 271-272 (63-64)

Tarihsiz ve önemsiz bir mektup

KARABEKİR, KAZIM

"Mustafa Kemal ve Sîne-i Millete Çekilme", Cemal Kutay, Tarih Sohbetleri, c.2, Ağustos 1966, sh. 40

Kâzım Karabekir'in Mustafa Kemal'e yazdığı tarihsiz iki mektup

KASIM BEY

Fatih Devrine Ait Münşeat Mecmuası, çıkaranlar: Prof. Necati Lugal-Doç. Dr. Adnan Erzi, İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul Matbaası, İstanbul 1956, s.103.

Kasım Bey'in, Bayezid'in paşalarının taziyetnamelerine cevabı s.58.

KÂZIM

"Mustafa Kemal'in Samsun'a Çıkışı İngilizleri Ürkütmüştü", Haz. yok. Yakın Tarihimiz, c.1, s. 12, 17 Mayıs 1962, sh. 353-355

General Milne'inn mektubuna Harbiye Nezareti'nden Basri, Kâzım ve Cevat imzalarıyla verilen cevaplar

KEHLİBAĞCIOĞLU, CEMAL SAHİR

Bedreddin Tuncel'e Mektuplar, (Haz. Alpay Kabacalı), Yapı Kredi Yay., İst. 1995, 125 s.

Cemal Sahir (Kehlibağcıoğlu)'in Bedrettin Tuncel'e yazdığı 28 Aralık 1960 tarihli mektup

KELEKYAN, DİRAN

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Sabah Gazetesi başmuharriri Diran Kelekyan Efendi'nin Ahmed Celaledin Paşa'ya yazdığı 10 Eylül 1906 tarihli mektup

İnkılap Tarihimiz ve Jöntürkler, Ahmet Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İstanbul 1945, 378 sh.

Diran Kelekyan'ın Ahmed Celaledin Paşa'ya yazdığı 10 Eylül efrenci 1906 tarihli mektup

KEMAL

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtil Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Tevfik Fikret'e gönderilmiş Mustafa, D. Mazhar Osman, Süleyman Nimet, Servet, Enver, İsmail Müştak, Vefik Himmet, Kemal, Mehmed Safi, Ömer, Ömer Şevket, Suad imzalı 22 Haziran 911 tarihli kartpostal+klîşe

KEMAL, MEHMET

“Mektuplar XIX”, Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1994/I, s.508, Nisan 1994, sh. 284-288 Cumhuriyet Gazetesi yazarı Mehmet Kemal'in Çınarlı'ya yazdığı 21 Haziran 1983 tarihli mektubu

KEMAL TAHİR

Kemal Tahir'den Fatma İrfan'a Mektuplar, Fatma İrfan Serhan, Sander Yay. İst.1979, 383 sh.

Kemal Tahir'in 8.10.1933-...12. 1938 yılları arasında Fatma İrfan'a yazdığı 60 mektup+4.12.1933, 12.5.1937 tarihli mektupların klîşesi

KEMAL, YAŞAR (GÖĞCELİ)

“Orhan Veli'ye Üç Mektup”, Papirüs (Orhan Veli özel sayısı), s.8, Ocak 1967, sh. 57-58 Yaşar Kemal'in Orhan Veli'ye yazdığı 21.4.1950 tarihli mektup

KILIÇOĞLU, HAKKI

Yanardağ Şairimiz Halil Nihad Boztepe, Kemaleddin Şenocak, Acar Matbaacılık, İst. (Tarih yok), 154+22 sh

Hakkı Kılıçoğlu'nun Halil Nihad Boztepe'ye yazdığı 12.12. 1947 tarihli mektupları

KEMALEDDİN (ŞEHZADE)

Mümin ve Müsriif Bir Padişah Kızı Refia Sultan, Ali Akyıldız, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İst. 1998, 215 sh. (Mektuplar: sh. 117-151)

Şehzade Murad-Reşad-Kemaleddin'in kızkardeşleri Refia Sultan'a yazdıkları ortak bir mektup+klîşe

"V. Murad'ın Mektupları", M. Çağatay Uluçay, Tarih Dünyası, c.3, s.25, 15 Eylül 1951, sh. 1039-1042

Kemaleddin-Reşad-Murad imzalı tarihsiz bir mektup

KEMALEDDİN PAŞA

"Hatice Sultan'ın Aşk Mektupları", Yayınlayan: Niyazi Ahmet Banoğlu, Hayat Tarih Mecmuası, c.9, s.5, Haziran 1969, sh. 16-23

Kemaleddin Paşa'nın Hatice Sultan'a gönderdiği 50'ye yakın mektubun bir aşk hikayesi içine serpiştirilmiş bölümleri.

"Hatice Sultan'ın Aşk Mektupları" Yayınlayan: Niyazi Ahmet Banoğlu, Hayat Tarih Mecmuası, c.9, s.6, Temmuz 1969, sh. 24-29

Kemaleddin Paşa'nın tarihsiz mektupları

KIRIMER, CAFER SEYDAHMET

Hamdullah Suphi Tanrıöver", Mustafa Baydar, Menteş Kitabevi, İst. 1968, 390 sh.

Cafer Seydahmet Kırimer'in Hamdullah Suphi'ye yazdığı 1 Ocak 1958 tarihli mektubun klişesi

KIRKINCI, MEHMET

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Mehmed Kırkinci'nin Bekir Berk'e yazdığı biri tarihsiz, diğerleri 7.5.1978, 13 Ekim 1979 tarihli 3 mektup

KISAKÜREK, NECİP FAZIL

Necip Fazıl, Kadir Mısıroğlu, Sebil Yayınları, İst. 1993, 144 sh.

Necip Fazıl'ın Kadir Mısıroğlu'na yazdığı 25.7.973 tarihli mektup klişesi

Üstad Necip Fazıl, Mustafa Özdamar, Kırk Kandil Yayınları, İst. 1997, 220 sh.

Necip Fazıl'ın Mustafa Özdamar'a gönderdiği 24.5.1974 tarihli mektubun klişesi

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Necip Fazıl Kısakürek'in Bekir Berk'e yazdığı tarihsiz 3 mektup

"Mektuplar", Yedi İklim, s.120, Mart 2000, sh. 76-80

Necip Fazıl'ın Mehmet Âkif İnan'a yazdığı 16.9.1972 tarihli mektubun klişesi

KİRAZOĞLU, ÖMER

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Ömer Kirazoğlu'nun Bekir Berk'e yazdığı 9. Rebiu'levvel 1297 tarihli mektup

KOCAKAYA, HAFİZ MUSTAFA

Bediüzzaman Said Nursi'den Hapisane Mektupları, Haz. Necmeddin Şahiner, Yeni Asya Yayınları, İst. 1992, 183 sh.

Denizli Tüccarı Hafız Mustafa Kocakaya'nın Taşköprülü Sadık Bey'e yazdığı tarihsiz bir mektup+klîşe

KORAY, MEBRURE SAMİ

Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı, M. Behçet Yazar, Kanaat Kitabevi, İst. 1938, 488 sh.
Mebrure Sami Koray'ın M. Behçet Yazır'a gönderdiği 19 Kanunisani 938 tarihli mektubu

KÖSERAİF, FUAT

"Rıza Tevfik'e Mektuplar: VI, Fuat Köseraif, Midhat Cemal ve Orhan Seyfi Orhon'dan", Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c.24, s.142, Ekim 1995, sh. 10-13 (218-223)

Fuat Köseraif'in Mektubu (2 Temmuz) +klîşe

KUDRET, CEVDET

Bedreddin Tuncel'e Mektuplar, (Haz. Alpay Kabacalı), Yapı Kredi Yay., İst. 1995, 125 s.
Cevdet Kudret'in Bedrettin Tuncel'e yazdığı 15 Eylül 1960 tarihli mektup

KUNT, BEKİR SITKI

Dost Mektupları (Mektuplarıyla Edebiyatçılarımız), (haz. Yaşar Nabi Nayır), Varlık Yay. İst. 1972, 196 s.

Bekir Sıtkı Kunt'un Yaşar Nabiye yazdığı 14.8.1932, 25.8.1933 tarihili 2 mektup

Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı, M. Behçet Yazar, Kanaat Kitabevi, İst. 1938, 488 sh.

Bekir Sıtkı Kunt'un M. Behçet Yazır'a gönderdiği 6 Nisan 1938 tarihli mektubu

Yaşar Nabi Nayır'a Mektup, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 311

Yaşar Nabi Nayır'a İstanbul'dan gönderdiği 25.8.1933 tarihli mektup (Yaşar Nabi: Dost Mektuplar, İst. 1972)

KUNTAY, MİDHAT CEMAL

Yanardağ Şairimiz Halil Nihad Boztepe, Kemaleddin Şenocak, Acar Matbaacılık, İst. (Tarih yok), 154+22 sh

Midhat Cemal'in Halil Nihad Boztepe'ye yazdığı 13.12.1947 tarihli mektubundan bir bölüm+klîşe

İki Gözüm Aziz Kardeşim, Efendim(İmparatorluktan Cumhuriyete Edebiyatçı Mektupları), (Haz. Nühket Esen), Yapı Kredi Yay. , İst. 1994, 143 s

Midhat Cemal'in İzzet Melih'e yazdığı Ağustos 1935, 27.2.1936 tarihli 2 mektup

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Midhat Cemal Kuntay'ın Ömer Asım Aksoy'a yazdığı 10.3.1948 tarihli mektup

Büyük Türkçü Müftüoğlu Ahmet Hikmet, Dr. Fethi Tevetoğlu, Türk Kültür Eserleri Serisi, Millî Eğitim Basımevi, Ankara 1951, 61 sh.

Midhat Cemal Bey'in Ahmet Hikmet Bey'e yazdığı Servet-i Fünun'da (s.1055) yayınlanan tarihsiz bir mektup

Ömer Asım Aksoy'a Mektup, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 264-265

Midhat Cemal Kuntay'ın Ömer Asım Aksoy'a yazdığı 10.3.1948 tarihli mektup

"Rıza Tevfik'e Mektuplar: VI Fuat Köseraif, Midhat Cemal ve Orhan Seyfi Orhon'dan", Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c.24, s.142, Ekim 1995, sh. 10-13 (218-223)

Midhat Cemal'in Üç Mektubu (30 Teşrin-i sani 335, 9.12.1946 ve 29.1.1944)+klîşe

KURAL, ESAT

"Doğumunun 100. yıldönümünde Yahya Kemal'e Saygı" Yahya Kemal'i Sevenler Derneği Yayını, İst. 1984

"Esat Kural'ın Yahya Kemal'e Gönderdiği Mektup ve Aldığı Cevap", sh. 112-113

Esat Kural'ın Yahya Kemal'e yazdığı 1.8.1948 tarihli mektup

KURUCU, ALİ ULVİ

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Ali Ulvi Kurucu'nun Bekir Berk'e yazdığı ikisi tarihsiz, diğerleri 24 Ramazan 1380, 6.12.958, 25.3.1962, 4.5.1968, 28 Ramazan 1382 tarihli 7 mektup

KUTLAR, ONAT

"Bir Mektup", Onat Kutlar, Papirüs, s.23, sh.14-20

Papirüs'te yayınlanan bir yazı münasebetiyle Onat Kutlar'dan Cemal Süreyya'ya

KUTLU, MUSTAFA

"Mektuplar XVIII", Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1994/I, s.506, Şubat 1994, sh. 142-148

Mustafa Kutlu'nun Çınarlı'ya yazdığı tarihsiz bir mektup

KUTLULAR, MEHMET

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Mehmet Kutlular'ın Bekir Berk'e yazdığı tarihsiz bir mektup

KÜÇÜK, YALÇIN

Ermeni Rahiple Mektuplaşmalar, Yalçın Küçük, Tekin Yay. İst. 1989, 88 s.

Yalçın Küçük'ün Ermeni Rahip Hayko'ya 9 Ocak 1984-22 Aralık 1985 tarihleri arasında yazdığı

9 mektup, bir kartpostal metni+1 klişe

KÜLAHLI, CEMAL

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Cemal Külahlı'nın Bekir Berk'e yazdığı 23 Temmuz 1961 tarihli mektup

KÜLEBİ, CAHİT

"Cahit Külebi'den Mehmet Kaplan'a Bir Mektup", (Hz. yok) Dergah, Temmuz 1999, sayı 113, sh. 23

Cahit Külebi'nin Mehmet Kaplan'a yazdığı 3 Ekim 1965 tarihli mektup

L**LAYARD (İNGİLİZ BÜYÜKELÇİSİ)**

"İstanbul'daki İngiliz Büyükelçisi Layard'ın Londra'daki Bakanına Gönderdiği Mektup",

Cev. Dr. Hüseyin Çelik, Tarih ve toplum, c.17, s.98, Şubat 1992, sh. 18-21 (82-85)

Mektuplar 27 ve 31 Mayıs 1878 tarihli

LEBEDEVA OLGA DÖ (MADAM GÜLNAR)

"Unutulmuş Bir Müsteşrik: Olga Dö Lebedeva/ Madam Gülnar", Nazan Bekiroğlu,

Dergah, 4. Cilt, s.46, Aralık 1993, sh.8-10

Lebedeva'nın Şair Nigar Hanım'a yazdığı bir mektubun klişesi

(Makalede ayrıca Lebedeva'nın Şair Nigar Hanım'a yazmış olduğu ikisi Türkçe (12 Mart 1308, 11 Mart 1313 (1897)), biri Fransızca üç mektup(19/31 Ocak 1894, 25) ve bir Fransızca kart örneği (1306/1890) hakkında teferruatlı bilgi veriliyor)

LEBRİZ HANIM

Haremnden Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

IV. İkbali Lebriz Hanım tarafından Sultan II. Mahmud'a yazılan tarihsiz bir mektup

LEMAN HANIM

"Leman Hanım'dan Yakup Kadri'ye Mektuplar", Olcay ÖnerToy, Tarih ve Toplum, c.33, s.196, Mart 2000, sh.136-138 (8-10)

Leman Arif Hanım'ın Yakup Kadri'ye yazdığı 28 Kanunuevvel 1928, 22 Kanunusani 1928 tarihli 2 mektup+1 klişe

LİMAN VON SANDERS

Makedonya'dan Orta Asya'ya Enver Paşa III, Şevket Süreyya Aydemir, Remzi Kitabevi, İst. 1985 , 660 sh.

Liman Von Sanders'in Enver Paşa'ya yazdığı tarihsiz bir mektup

"Atatürk'ün Anafartalar Gurubu Komutanlığı'ndan İstifasına Dair Bazı Belgeler", Uluğ İğdemir, TTK Belleten, c. XXXII, s. 128 (Ekim 1968) sh. 473-478

Liman von Sanders'in Atatürk hakkında Enver Paşa'ya yazdığı 17.7.1331 tarihli Almanca mektup (klişesiyle birlikte)

LOİS (FRANSA KRALI XII.)

"Fransa Kralı XII. Louis'den Osmanlı Sultanı IV. Murad'a Bir Mektup", M. Akif Erdoğan, Tarih ve Toplum, c.19, s.111, Mart 1993, sh. 46-47 (174-175)

27 Aralık 1631 tarihli üç bölümden oluşan bir mektup

LOUIS (FRANSA KRALI XVI.)

"Fransa Kralı Louis XVI. Nın Selim III.'e Nâmesi"', Tahsin Öz, Tarih Vesikaları, c.1, s. 1-6, Haziran 1941- Mayıs 1942, sh. 198-202

Fransa Kralı'nın 28 Eylül 1789 tarihli mektubu

LOTİ, PIERRE

Rıza Tevfik -Hayatı, Hatıraları, Şiirleri-, Hilmi Yücebaş, Gül Matbaası, İst. 1978,400 sh.

Piyer Loti'nin Rıza Tevfik'e yazdığı Nisan 1919 tarihli mektup

Aziyade, Pierre Loti, (Çeviren: İlhan Arda), Pera Turizm ve Ticaret A.Ş., İst. (Bas.tarihi: yok), 152 sh.

Pierre Loti'nin İzzeddin Ali'ye yazdığı 20 Mayıs 1877 tarihli mektup

İnkılâp Tarihimiz ve İttihad ve Terakki, Ahmed Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İst. 1946, 319 sh.

Pierre Loti'nin Cenevre'de bulunan "Türk Haklarını Müdafaa Cemiyeti" adına reis Prof Dr.

Fahri Arel tarafından kendisine gönderilen bir teşekkür mektubuna karşılık yazdığı 31 Mayıs 1919 tarihli cevabî mektup+klişe

"Pierre Loti'nin Abdülmecid Efendi'ye Mektupları", Hayat Tarih Mecmuası, c.2, s.10, Kasım 1965, sh. 10-15

Pierre Loti'nin 14 Ekim 1913, 23 Ekim 1919 ve Eylül 1919'da Abdülmecit Efendi'ye

Hendaye'den gönderdiği üç, Mayıs 1913 ve 19 Şubat (?) tarihlerinde Rochefort'tan gönderdiği iki mektup.

"Pierre Loti'nin Abdülmecid Efendi'ye Mektupları", Hayat Tarih Mecmuası, c.2, s.11, Aralık 1965, sh. 44-65

Pierre Loti'nin tümü Rochefort'tan gönderilmiş 24 Aralık 1919, 6 Şubat 1920, 20 Mart 1920, 1, 14 ve (?) Şubat 1919 tarihli beş mektubu (Son mektubun sahifelerinden biri eksik)

LÖKER, ERHAN

Başvekil Sayın Adnan Menderes'e Devletimiz Hukuku Hakkında Mektuplar, Erhan

Löker, Örnek Mat. Ankara 1955, 52 s.

Erhan Löker'in Adnan Menderes'e yazdığı tarihsiz 9 mektup

LÜSYEN HANIM

Lüsyen Hanım'dan Abdülhak Hâmid'e Aşk Mektupları (Çev. İsmail Yerguz), Giriş ve

Notlar: İnci Enginün, Oğlak Yayınları, Ankara 1997, 203 s., (Eserin birinci baskısı Fransızca

yayınlanmıştır: Letters Abdülhak Hamid 1920-1927, Lüsyen Abdülhak Hamid, İstanbul

Matbaacılık ve Neşriyat Türk An. S. 1932, 192 s)

Çoğu küçük pusulalar halinde Ekim 1920-Haziran 1927 arasında yazılmış 175 mektup.

M

M. ASAF

İnkılap Tarihimiz ve Jöntürkler, Ahmet Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İstanbul 1945, 378 sh.
M. Asaf'ın Ahmed Celaledin Paşa'ya yazdığı 13 Kanunuevvel 905 tarihli mektup

MAHMUD BEY (LALA)

Fatih Devrine Ait Münşeat Mecmuası, çıkaranlar: Prof. Necati Lugal-Doç. Dr. Adnan Erzi, İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul Matbaası, İstanbul 1956, s.103.

Lala Mahmud Bey'in, Rumeli Beylerbeyi Murat Bey'e mektubu s.23.

Lala Mahmud Bey'in, Kadiaskere mektubu s.24.

MAHMUD PAŞA

Fatih Devrine Ait Münşeat Mecmuası, çıkaranlar: Prof. Necati Lugal-Doç. Dr. Adnan Erzi, İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul Matbaası, İstanbul 1956, s.103.

Zu'l-Kadirli oğlu Şahsuvar Bey'e Mahmud Paşa'nın mektubu s.64-65.

MAHMUD PAŞA (DAMAT)

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Damad Mahmud Paşa'nın Ahmed Celaledin Paşa'ya yazdığı 2 Mayıs 1900, 3 Haziran 1900 tarihli 2 mektup

İnkılap Tarihimiz ve Jöntürkler, Ahmet Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İstanbul 1945, 378 sh.

Damat Mahmud Paşa'nın Ahmed Celaledin Paşa'ya yazdığı 5 Mayıs efrensi 1900, 3 Haziran 1900 tarihli 2 mektup+1 klişe

MAHMUT ŞEVKET PAŞA

“Bir Suikast İhbarı”, Hayat Tarih Mecmuası, c.1, s. 1, Şubat 1965, sh. 26-28

Mahmut Şevket Paşa'nın 6 Temmuz 328 (23 Haziran 1912) tarihli mektubu + klişe

MANİOĞLU, ADİL H.

Mektuplar X, Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1992/I, s.484, Nisan 1992, sh. 885-890

Adil H. Manioğlu'nun Çınarlı'ya yazdığı tarihsiz bir mektup

MARDİN, YUSUF

“Mektuplar XVII”, Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1993/II, s.500, Ağustos 1993, sh. 294-298

Yusuf Mardin'in Çınarlı'ya gönderdiği 6 Ekim 1973, 23 Ocak 1976, 19 Mayıs 1976, 14 Aralık 1976, 17 Eylül 1981 tarihli mektuplarından alıntılar

MARİE D. ALLAİMBİ

Mümin ve Müsrif Bir Padişah Kızı Refia Sultan, Ali Akyıldız, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İst. 1998, 215 sh. (Mektuplar: sh. 117-151)

Beyoğlunda A. La Ville de Paris isimli mağazanın sahibi olan Madam Marie D.

Allaimbi'nin Refia Sultan'a yazdığı 13 Nisan 1876 tarihli mektup

MARUF, MERAL

"Meral Maruf'tan Berat Zarifoğlu'na", Düş Çınarı (Mektup Özel Sayısı), Mart-Nisan 1998, sh.86-87

Tarihsiz bir mektup

MAVROGENY

"Zeros Paşa Evrakı-II", Dr. Hüsrev Hatemi-Dr. Nil Sarı, Tarih ve Toplum, c.5, s.29, Mayıs 1986, sh.44-49

Zeros Paşa'ya gönderilmiş Mavrogeny'nin 16/28 Temmuz 1876, Ağustos tarihli mektupları

"Zeros Paşa Evrakı-III", Dr. Hüsrev Hatemi-Dr. Nil Sarı, Tarih ve Toplum, c.5, s.30, Haziran 1986, sh.5-8

Mavrogeny'den Zeros Paşa'ya Haziran 1885, 18 Nisan 1886 tarihli mektuplar

MAZHAR OSMAN (Dr.)

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. FâtiH Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Tevfik Fikret'e gönderilmiş Mustafa, D. Mazhar Osman, Süleyman Nimet, Servet, Enver, İsmail Müştak, Vefik Himmet, Kemal, Mehmed Safi, Ömer, Ömer Şevket, Suad imzalı 22 Haziran 911 tarihli kartpostal+klîşe

MEDİHA HANIM

Türkiye'de İlk Defa- Ahmet Midhat'ın Nigâr Hanım'a Mektupları, Nazan Bekiroğlu, Türk Edebiyatı, 22.cilt, Nisan 1994, sayı 246, sh.31-37

Ahmet Midhat'ın kızı ve Mualim Naci'nin eşi olan Mediha Hanım'ın Nigar Hanım'a yazdığı 14 Temmuz 1320 (27 Temmuz 1904) tarihli mektup

MEDİHA SULTAN

Haremde Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakit Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

Mediha Sultan'ın analığı Verdi Canan Kadın'a yazdığı 18 Ramazan 1297 tarihli mektup

"Sultan Mecid'in Aşık Kız", Nihad Sırrı Örik, Tarih Dünyası, c.1, s. 5, 15 Kasım 1963, sh. 223-224

Mediha Sultan'ın analığı Kadın efendiye yazdığı 18 Ramazan 97 tarihli mektup

"Abdülmeccid'in Aşık Kızı", Nihat Sırrı Örik, Tarih Dünyası, c.1, s. 6, 26 Kasım 1963, sh. 235-237

Mediha Sultan'ın analığı Kadın efendi tarafından Sultan Abdülhamit Han'a takdim edilen 26 Muharrem 1296 tarihli şükran arızası

MEDİVANİ

Türk Rus İlişkileri Tarihi, Ali Kemal Meram, Kıtış Yayınları, İst. 1969, 470 sh.

Sovyetler Birliği Dışişleri Komiserliği Temsilcisi Medivani'den Mustafa Kemal'e gelen 9 Nisan 1921 tarihli mektup

MEHMED CAVİD

Kartpostallarla Tefik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtiş Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Mehmed Cavid'in Tefik Fikret'e gönderdiği 1 Temmuz 1319, 27 Şubat 319 tarihli 2 kartpostal+klişeler

MEHMED ÇAVUŞ

"Mehmet Çavuş'tan, Budin'e merhum Ahmet Paşa'nın kızkardeşi olan Hanımına", Sadeleştiren: Orhan Şâik Gökyay, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 58-60 (Mektuplar Macar tarihçisi Ludwig Fekete'nin Türkische Schriften aus dem Archive des Palatins Nikolaus Esterhazy (Budapeşte 1932) adlı kitabından alınmış)

Tarihsiz bir mektup

MEHMED EFE

"324 Nolu Vesikanın Açıklaması" Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, Yıl: 4, Haziran 1955, s. 12 sh. Yok

Demirci Mehmed Efe tarafından Mustafa Kemal Paşa'ya Nazilli'den gönderilen 10.3.36 tarihli mektup+ klişe

MEHMED, FATİH SULTAN

Fatih Devrine Ait Münşeat Mecmuası, çıkararlar: Prof. Necati Lugal-Doç. Dr. Adnan Erzi, İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul Matbaası, İstanbul 1956, s.103.

Mısır sultanına mektup, s.3-5.

Fatih'in, Şehsuvar Bey'in mektubuna cevabı s.44.

Fatih'in Mevlânâ Fethullâh'a mektubu s.45.

Fatih'in, oğlu Bayezid'e cevabı s.58-59.

Fatih'in Bayezid'e mektubu s.61-62.

"Fatih Sultan Mehmed ve Yavuz Sultan Selim'in Boğdan Voyvodalarına Yazdıkları Slavca Mektuplar", M. Guboğlu, Belgelerle Türk Tarihi, c.4, s. 19 (tarih yok), sh. 31-37

Fatih Sultan Mehmed'in 5 Ekim 1455 tarihli mektubu+klişe

"İstanbul'un Fethine Dair Fatih Sultan Mehmed tarafından Gönderilen Mektuplar ve Bunlara Gelen Cevaplar", Ahmet Ateş, İstanbul Üniversitesi Tarih Dergisi, s. 7 (1952), sh. 11-50

Mısır Hükümdarı İnal Şah'a yazılmış olan mektup

Mekke Şerifine gönderilen Konstantiniyye'nin fethini bildiren mektup

İran Şahı Cihan Şah Mirza'ya Farsça olarak gönderilmiş mektup

MEHMED FEYZİ

Bîgâne Durmayın Âşinânıza – Müftüoğlu Ahmet Hikmet'in Mektup, Şiir ve Günlükleri, (Haz. M. Kayahan Özgül), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Bilim ve Kültür Eserleri Serisi, İst. 1996, 239 s. (Mektuplar s.17-104 arasında.)

Babaeski Türk Ocağı reisi Mehmed Feyzi'nin Fatma Nerime Hanım'a yazdığı 4 Haziran 927 tarihli taziyename

MEHMED MACİD (TAHMİSCİZADE)

Girit Hatıraları, Tahmiscizâde Mehmet Macit, Tercüman, 1001 Temel Eser Serisi, İst 1977, 135 s.

Mehmed Macid'in Girit'ten Tanin gazetesine gönderdiği 22 mektup

MEHMED MEMDUH PAŞA

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Dahiliye Nazırı Mehmed Memduh Paşa'nın Tunalı Hilmi Bey'e yazdığı 17 Mart 1316, 23 Mayıs 1316 tarihli iki mektubu+klişeler

İnkılâp Tarihimiz Ve İttihad ve Terakki, Ahmed Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İst. 1946, 319 sh.

Mehmed Memduh Paşa'nın Tunalı Hilmi Bey'e yazdığı 17 Mart 1316, 23 Mayıs 1316 tarihli iki mektubu+klişeler

MEHMED MÜNÇİ

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtih Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On ikinci bölüm)

Mehmed Münçî'nin Tevfik Fikret'e yazdığı 19 KE 1894, 14 Eylül 1908 tarihli 2 mektup+klişeler

MEHMED NECİP BEY

Ömer Seyfeddin- Ülkücü Bir Yazarın Romanı, Tahir Alangu, May Yayınları, İst. 1968, 592 sh.

Mehmed Necip Bey'in Baha Tevfik'e yazdığı tarihsiz bir mektup

MEHMED PAŞA (BALTACI)

Türk Rus İlişkileri Tarihi, Ali Kemal Meram, Kıtış Yayınları, İst. 1969, 470 sh.

Baltacı Mehmet Paşa'nın Sultan'a yazdığı mektup+klişe

"**Valide Sultan'a Mektup**", Sadeleştiren: Orhan Şâik Gökyay, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 64-74

Baltacı Mehmed Paşa'nın Valide Sultan'a yazdığı tarihsiz bir mektup

MEHMED RAŞİD EFENDİ

Mümin ve Müsrif Bir Padişah Kızı Refia Sultan, Ali Akyıldız, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İst. 1998, 215 sh. (Mektuplar: sh. 117-151)

Türbedar-ı Hazreti Halid Esseyyid Mehmed Raşid Efendi'nin Refia Sultan'a yazdığı 28 Ekim 1876 tarihli mektup+klişe

MEHMET RAUF

İki Gözüm Aziz Kardeşim, Efendim(İmparatorluktan Cumhuriyete Edebiyatçı Mektupları) , (Haz. Nükhet Esen), Yapı Kredi Yay. , İst. 1994, 143 s
Mehmet Rauf'un İzzet Melih'e yazdığı 25 Mart 920 tarihli mektup

MEHMED RAUF (ATIFPAŞAZADE)

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. FâtiH Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Atıfpaşazâde Mehmed Rauf'un Tevfik Fikret'e gönderdiği tarihsiz bir kartpostal+klişe

MEHMED SAFİ

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. FâtiH Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Tevfik Fikret'e gönderilmiş Mustafa, D. Mazhar Osman, Süleyman Nimet, Servet, Enver, İsmail Müştak, Vefik Himmet, Kemal, Mehmed Safi, Ömer, Ömer Şevket, Suad imzalı 22 Haziran 911 tarihli kartpostal+klişe

MEHMED SAİD BEY

Son Asır Türk Şairleri, İbnülemin Mahmut Kemal İnal, Milli Eğitim Basımevi, İst. 1969, III. Cilt, 1928-1716 sh.

Mehmet Said Bey'in İbnülemin'e yazdığı Şubat 1324 tarihli mektup

MEHMED SALİH BEY

"İstihkam Miralayı Mehmed Salih Bey'in Balkan Savaşı Günlüğü" Tarih ve Toplum, c.23, s. 135, Mart 1995, sh. 178-187 (50-59)

Mehmed Salih Bey'in kızına Hicaz Demiryolunda görevli iken gönderdiği tarihsiz bir mektup+klişe

MEHMED SÂİD HÂLET EFENDİ

"Mektup", Sadeleştiren: Orhan Şâik Gökyay, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 81-85

Hâlet Efendi'nin kime yazdığı belirtilmeyen tarihsiz bir mektup

MEHMED VEYS

"Mehmed Veys (Bir mektubu)", Tercüme Dergisi, c.XVI, s. 77-80, (1964), sh. 429
17 Receb 1279 (8 Ocak 1863) tarihli mektubun kime yazıldığı belli değil.

MELEK HANIM

"Bazı Kadın Mektupları", Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c. 31, s. 183, Mart 1999, sh. 168-174 (60-46)

Darü'l-Fünun talebelerinden Şadiye, Memduha, Melek ve Hatice Hanımların Rıza Tevfik'e yazdıkları 23 Ağustos 332 (5 Eylül 1915) tarihli mektup

MELEKMİSAL HANIM

Mümin ve Müsrif Bir Padişah Kızı Refia Sultan, Ali Akyıldız, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İst. 1998, 215 sh. (Mektuplar: sh. 117-151)

Melekmisal Hanım'ın Refia Sultan'a yazdığı tarihsiz bir mektup

MEMDUHA HANIM

"Bazı Kadın Mektupları", Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c. 31, s. 183, Mart 1999, sh. 168-174 (60-46)

Darü'l-fünun talebelerinden Şadiye, Memduha, Melek ve Hatice Hanımların Rıza Tevfik'e yazdıkları 23 Ağustos 332 (5 Eylül 1915) tarihli mektup

MEMDUHE HANIM

"Midhat Paşa'nın Kızıyla Oğlundan Hatıralar" Haz. yok , Yakın Tarihimiz, c. 1, s. 11, 10 Mayıs 1962, sh. 321-327

Kızı Memduhe Hanım'ın Midhat Paşa'ya yazdığı 7 Mart 1298 tarihli mektup+klîşe

MENEMENCİ, NERMİN

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Nermin Streater (Menemenci) Cevdet Kudret'e yazdığı 13 Ocak 1984, 4 Şubat 1984, 3 Ocak 1986, 10 Şubat 1986, 28 Ocak 1989 tarihli 5 mektup

MENGÜŞOĞLU, METİN ÖNAL

Ağabeyime Mektuplar, Metin Önal Mengüşoğlu, Pınar Yayınları, İst. 1995, 94 s.

"Asyalı Ozan" Mengüşoğlu'nun kimliği belirsiz bir "ağabey"e 1 Kasım 1983-1 Eylül 1984 tarihleri arasında yazdığı hasbihal, dertleşme, öğüt, tavsiye, tefekkür mahiyetindeki 13 mektup.

"Metin Önal Mengüşoğlu", *Düş Çınarı* (Mektup Özel Sayısı), Mart-Nisan 1998, sh. 65-67
Mengüşoğlu'nun A'ya yazdığı 10.2.1990 tarihli mektup

MENDERES, ADNAN

Aşk Mektupları", Milliyet Sanat, s.477, Nisan 2000, sh.13-16

Adnan Menderes'in Berrin Menderes'e yazdığı tarihsiz bir mektup

"Yassıada'dan Üç Mektup -Menderes, Polatkan ve Zorlu-, *Düş Çınarı* (Mektup Özel Sayısı), Mart-Nisan 1998, sh. 54

Menderes'in Berrin Menderes'e yazdığı 15.9.1961 tarihli mektup

MENDERES, BERRİN

Aşk Mektupları", Milliyet Sanat, s.477, Nisan 2000, sh.13-16

Berrin Menderes'in Adnan Menderes'e yazdığı tarihsiz bir mektup

MANİZEDE, DERVİŞ

Bedreddin Tuncel'e Mektuplar, (Haz. Alpay Kabacalı), Yapı Kredi Yay., İst. 1995, 125 s.

Prof. Dr. Derviş Menizade'nin Bedrettin Tuncel'e yazdığı 8 Eylül 1960 tarihli mektup

MERİÇ, CEMİL

Jurnal I, Cemil Meriç, İletişim Yayınları, İst. 1992, 400 sh.

Cemil Meriç'in Lamia Çataloğlu'na 1.4.1964- 23.5.1964 tarihleri arasında yazdığı 13 mektup

Jurnal II, Cemil Meriç, İletişim Yayınları, İst. 1993, 349 sh.

Cemil Meriç'in Lamia Çataloğlu'na 5 Ekim 1966-25 Aralık 1966 arasında yazdığı 46 mektup yine Lamia Hanım'a 1 Ocak 1967-7 Mart 1967 tarihleri arasında yazdığı on mektup

Önce öğrencisi, sonra dostu olmuş Tevfik Fikret Kılıçkaya'ya yazdığı 8 Nisan 1967, 17 Nisan 1967 tarihli iki mektup.

Yine hem öğrencisi hem de dostu Prof. Fuat Andıç'a yazdığı 10 KAsım 1978 tarihli mektup

- Peyami Safa roman yarışması jüri üyelerine yazdığı tarihsiz bir mektup
- Prof. Nesterin Dırvana'ya yazdığı tarihsiz bir mektup
- Paris'te doktora yapan oğlu Mahmut Ali'ye yazdığı 2 Ocak 1970, 30 Aralık 1971 ve 21 Şubat 1975 tarihli üç mektup
- Mehmet Çınarlı'ya yazdığı 30 Mart 1970, 5 Haziran 1970, Ekim 1970, 16 Aralık 1973, 18 Kasım 1975 tarihli 5 mektup
- Şerif Mardin'e yazdığı 8 Nisan 1970 tarihli mektup
- Ahmet KABAKLI'ya yazdığı 12 Kasım 1970 tarihli mektup
- Kime yazıldığı belli olmayan 5 Mayıs 1978 tarihli bir mektup
- Selim İleri'ye yazdığı 20 Aralık 1978 tarihli bir mektup
- Attila İlhan'a yazdığı biri tarihsiz, diğeri 19 Temmuz 1974 tarihli iki mektup
- Bozkurt Güvenç'e yazdığı 24 Temmuz 1974 tarihli mektup
- Güzel Yazılar MEKTUPLAR**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh
- Cemil Meriç'in Mehmet Çınarlı'ya yazdığı 30 Mart 1970 tarihli mektup
- "Mektuplar VII", Türk Dili, 1991/II, s.477, Eylül 1991, sh. 193-199
- Cemil Meriç'in Çınarlı'ya gönderdiği biri tarihsiz diğeri 3 Kasım 1970, 15 Nisan 1974, 16 Haziran 1976 tarihli mektuplarından alıntılar
- "Mektuplar XI", Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1992/II, s.486, Haziran 1992, sh. 1012-1017
- Cemil Meriç'in Çınarlı'ya yazdığı 9 Temmuz 1973 tarihli mektubu
- "Çınarlı'ya Mektup" Cemil Meriç, Hisar, c.10, s.82, Ekim 1970, sh. 8-9
- Meriç'in Çınarlı'ya yazdığı tarihsiz bir mektup.
- "Cemil Meriç'den Lamia Hanım'a", Düş Çınarı (Mektup Özel Sayısı), Mart-Nisan 1998, sh. 57
- Meriç'in Lamia Hanım'a yazdığı 25 Kasım 1966 tarihli mektup

MERİÇ, ÜMİT

- "Mektuplar VII", Türk Dili, 1991/II, s.477, Eylül 1991, sh. 193-199
- Ümit Meriç'in Mehmet Çınarlı'ya gönderdiği 7 Aralık 1976, 20 Eylül 1977 ve 25 Ocak 1985 tarihli mektuplarından alıntılar.

METE HAN

- "**Mete'nin İlk Büyük Zaferi ve Aşk Mektubu**", İsmet Gönülal, Tarih Dünyası, c.3, s. 22, 1 Nisan 1951, sh. 939-940
- Mete'nin Çin Prensesi Lu-i'ye yazdığı aşk mektubu

MEVLANA CELALEDDİN

Mevlana'nın Mektupları, (Haz. M. F. Nafiz Uzluk), Sebat Basımevi, İst. 1937, 174+ 27 s.

Mevlana Celaleddin MEKTUPLAR, Türkçeye çeviren ve hazırlayan Abdülbaki Gölpınarlı, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İst. 1963, XXIII+312 sh.

Mevlana'nın Alâeddin Çelebi, Hüsameddin Çelebi, Kadı Taceddin, Emir Seyfeddin gibi pek çok yakınımna yazdığı 150 mektup

MEVLANA HÂLİD

Mektubât-ı Mevlana Hâlid, Müellifi: Esad Sahib, Yayına Hazırlayanlar: Dilaver Selvi-Kemal Yıldız, Umran Yayınları, İst. 1993, 407 sh.

Mevlana Hâlid'in irşadla görevli halifelere, ihlas sahibi büyük alimlere, kerim ve yüze emirlere gönderdiği çok sayıda irşad mektubu

MEVLANA SİRÂC

Tacizade Sadi Çelebi Münşeati, Sadi Çelebi (Tacizade), çıkaranlar: Prof. Necati Lugal -Doç. Adnan Erzi, İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul 1956.

İçindekiler:

Mevlânâ Sirâc'ın Mahmud Paşa'ya gönderdiği mektup s.49-52.

MİHAİLOV, İVAN

"Balkanlarda 500 Yıllık Türk Hakimiyetinin Hatıraları", M. Necmeddin Deliorman, Tarih Konuşuyor, c.5, s. 27, Nisan 1966, sh. 2195-2200

İvan Mihailov'un Necmeddin Deliorman'a 15 Temmuz 1965'te yazdığı mektup+klişe

MİHRİMAH SULTAN

Haremden Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

Mihrimah Sultan'ın babası Kanunî Sultan Süleyman'a yazdığı tarihsiz 4 mektup

MİLLERANT, ELEXANDER

Şahbaba-Osmanoğulları'nın son hükümdarı VI. Mehmed Vahidettin'in hayatı, hatıraları ve özel mektupları, Murat Bardakçı, Pan Yayıncılık, İst. 1998, 679 sh.

Fransa Cumhurbaşkanı Elexander Millerant'ın Sultan Vahideddin'e yazdığı 13 Mart tarihli mektup

MİLNE (General)

"Mustafa Kemal'in Samsun'a Çıkışı İngilizleri Ürkütmüştü", Haz. yok. Yakın Tarihimiz, c.1, s. 12, 17 Mayıs 1962, sh. 353-355

Bahr-i Siyah Ordusu Başkumandanı General Milne'nin Harbiye Nezareti'ne yazdığı 19 Mayıs 1919 ve 6 Haziran 1919 tarihli mektuplar+ klişeler

MİLTİYADİ

"Atatürk'ün Açtırdığı İlk ve Son Davası", Haz. yok, Yakın Tarihimiz, c.1, s. 1, 1 Mart 1962, sh.6-9

Miltiyadi ismindeki bir tüccarın Mustafa Kemal'e yazdığı 16 Eylül 1920 tarihli mektup

MİDHAT PAŞA

Devrinin İnsanları ve Olayları Arasında Namık Kemal II, M. Cemal Kutay, Maarif Matbaası, İst. 1956, 828 sh.

Midhat Paşa tarafından İngiliz mebuslarından Johnson Butler'e yazılan Fransızca mektubun klişesi

"Mustafa Reşit ve Midhat Paşalarla A. Comte ve Pozitivistler", İlber Ortaylı, Tarih ve Toplum, c.3, s.14, Şubat 1985, sh. 30-34

Midhat Paşa'nın Paristeki Pozitivistlere yazdığı 26 Ağustos 1877 tarihli cevabî mektup

"Mektuplar", Sadeleştirilenler: Şükrü Kurgan- Şemsettin Kutlu, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 98-104

Eşleri Naime ve Şehriban Hanımlara, kızkardeşine ve çocuklarına yazdığı 4'ü tarihsiz, diğerleri 5 Teşrinisani 97 (5 Kasım 1881),12 Nisan 99 (1299-1883),Recep 301 (29 Nisan 1883) tarihli 7 mektup

"Midhat Paşa'nın Kızıyla Oğlundan Hatıralar", Haz. yok , Yakın Tarihimiz, c. 1, s. 11, 10 Mayıs 1962, sh. 321-327

Midhat Paşa'nın Abdülhamid'e verdiği 18 Kanunievvel 1293 tarihli layiha

"Midhat Paşa'nın Son Mektubu", Ali Süha, Yıllarboyu Tarih, c.2, s. 5, Mayıs 1979, sh.12-14
Midhat Paşa'nın 6 Mayıs 1884 tarihinde ailesine gönderdiği mektup+klişe

"1877 Harbi ve Bununla İlgili Meseleler Hakkında Bazı Vesikalar" ", Dr. B. Sıtkı Baykal, Tarih Vesikaları, c.1, s. 1-6, Haziran 1941- Mayıs 1942, sh. 226-231

Midhat Paşa'nın Salisbury'e yazdığı 18 Kanunisani 1877 tarihli cevabî (Fransızca asıl ve tercüme)

“Midhat Paşa'nın Taif'ten Gönderdiği Son Mektuplar”, c.22, s.6, Haziran 1980, sh. 24-28

Sultan Abdülhamid'e yazdığı 28 Ocak 1877 tarihli mektup

Ailesine yazdığı 8 Cemaziyelahir 1301 (1883), 10 Recep 1301 tarihli 2 mektup

Hayrullah Efendi'nin (hasan Hayrullah) Midhat Paşa'nın ailesine gönderdiği tarihsiz bir taziye mektubu

MİDHAT ŞÜKRÜ BEY (BLEDA)

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Midhat Şükrü Bey'in Tunalı Hilmi Bey'e yazdığı 25 Nisan 1899, 31 Temmuz 1899 tarihli 2 mektup

İnkılâp Tarihimiz Ve İttihad ve Terakki, Ahmed Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İst. 1946, 319 sh.

Midhat Şükrü Bey'in Tunalı Hilmi Bey'e yazdığı 25 Nisan 1899, 31 Temmuz 1899 tarihli 2 mektup

MOLTKE, HELMUTH VON

Moltke'nin Türkiye Mektupları, Çeviren: Hayrullah Örs, Remzi Kitabevi, İst. 1969, 293 sh.
Moltke'nin 25 Ekim 1835-13 Eylül 1839 tarihleri arasında İstanbul'dan annesine , babasına ve yakın dostlarına yazdığı mektuplar

MONTAQU, LADY

Türkiye Mektupları, Çeviren: Aysel Kurutluoğlu, Tercüman 10001 Temel Eser, İst [t.y], 208 sh.

Lady Montaqu'nün Osmanlı topraklarından 12 Şubat 1717-4 Aralık 1729 tarihleri arasında Alexander Pope'a, Rahip Conti'ye, Lady Bristol'a, Lady Mar'a ve ablasına yazdığı mektuplar

MONTOBELLO

"Zeoros Paşa Evrakı-III", Dr. Hüsrev Hatemi-Dr. Nil Sarı, Tarih ve Toplum, c.5, s.30, Haziran 1986, sh.5-8

Zeoros Paşa'ya Montobello'nun 29 Haziran 1890 tarihli mektubu

MORKAYA, BURHAN CAHİT

Bir Dönemin Tanıklığı, Vâ-Nû, Müzehher, Cem Yayınevi, (Basım yeri ve yılı yok), 247 s.+fotoğraflar

Burhan Cahit Morkaya'dan Müzehher ve Vâlâ Nurettin'e tarihsiz bir mektup

MUALLA, FİKRET

"Fikret Mualla'dan Burhan Belge'ye", Tarih ve Toplum, c.26, s.151, Temmuz 1996, sh. 40-41 (40-41)

Fikret Mualla'nın Burhan Belge'ye Paris'ten yazdığı 30 Temmuz 58 tarihli mektup klişesiyle birlikte (Fikret Mualla, Dostlara Mektuplar, Yapı Kredi Yayınları, 1995, s.55)

MUAMMER

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâti̇h Andı, Yılmaz Taşçioğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Tevfik Fikret'e gönderilmiş Muammer imzalı 14 TS 318, 30 KE 318, 16 Mayıs 319, 27 TS 319 tarihli 4 kartpostal+klişeler

MUGAYİC MUHAMMED (EL-HAC)

"Boşnaklarda Müslümanlık Üzerine İki Mektup", Orhan Koloğlu, Tarih ve Toplum, c.18, s.107, Kasım 1992, sh. 44-47 (300-303)

Saraybosna Hakim El-Şehr Muyagic Muhammed'in 28 Mart 1912 ve 6 Ağustos 1912 tarihli mektupları

MUHAMMED ES'AD EFENDİ

Mektubat, Muhammed Es'ad Efendi, Şehzadebaşı Evkaf Matbaası, İst. 1338-1340, 180+4 s Muhammed Es'ad Efendi'nin âdâb-ı tarikathakkında hulefa ve ihvan-ı dine yazdığı 147 mektup.

MUHAMMED ZİYAÜDDİN

Yeni Mektubat, Şeyh Muhammed Ziyauddin, Şeyh Ahmed El- Haznevî, (Terceme: Hâkim Feyyaz Karabel), Menzil Kitabevi Yayını , Matbaş, Ankara (tarih Yok), XVI+ 444 s.

Kitabın birinci bölümünde (1- 227) Nurşinli Şeyh Muhammed Ziyauddin'in mektuplarına yer verilmiş. Sorulara cevaplar, fiki meseleler, nasihatler şeklinde 113+150 mektup.

MUHİDDİN BEY

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Harbiye Mektebi muallimlerinden Muhiddin Bey'in Ahmet Celaleddin Paşa'ya yazdığı 4 Ocak 321 tarihli mektup

İnkılâp Tarihimiz ve Jöntürkler, Ahmet Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İstanbul 1945, 378 sh.

Harbiye Mektebi muallimlerinden Muhiddin'in Ahmed Celaleddin Paşa'ya yazdığı 4 Kanunuevvel 321 tarihli mektup

MUHYİDDİN

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtih Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On sekizinci bölüm)

Tevfik Fikret'e yazılmış Muhyiddin imzalı ve 22 Mart 323 tarihli mektup+klişe

MURAD (KUYUCU)

"Kuyucu Murad Paşa'nın İran'a Gönderdiği bir Mektup", İsmet Parmaksızoğlu, , Harp Tarihi Vesikaları, c.1 (Yeni Seri), s. 3 (18), Mart 1961, sh.419-429

Murad Paşa'nın Şah Abbas'a gönderdiği 1019 yılının Zilkade ayının ortalarında yazılmış bir mektup

MURAD (MİZANCI)

Jön Türklere Dair Vesikalar I -Edebiyatçı Jön Türklerin Mektupları-(Haz. Doç Dr. Birol Emil), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İst. 1982, 116 s.

Mizancı Murat Bey'in Süleyman Nazif'e yazdığı 9 Şubat 327/22 Şubat 1912 tarihli cevabî mektup

Mizancı Murat Bey, Doç. Dr. Birol Emil, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İst. 1979, 747 sh.

Mizancı Murat Bey'in çocuklarına yazdığı 19 Kasım 1895 tarihli mektup

Murat Bey'in ailesine yazdığı 26 Mart 1896, 23 Nisan 1896, 8 Mayıs 1896, 3 Mart 1896 tarihli mektuplarından alıntılar

Mizancı Murad Bey'in 28 Haziran 1897, 4 Temmuz 1897, 13 Temmuz 1897, 17 Temmuz 1897, 22 Temmuz 1897, 25 Temmuz 1897 tarihli kime yazıldıkları belli olmayan mektuplardan alıntılar

Mücadele-i Milliye, Mizancı Murad (Hazırlayanlar Sabahattin Çağın-Faruk Gezgin), Nehir Yayınları, İst. 1994, 333 sh.

Mizancı Murad Bey'in 6 Kasım 1311'de Konstantin vapuru kaptanına Rusça olarak yazdığı mektubun tercümes

Kime hitaben yazıldığı belli olmayan 18 Teşrinievvel 1311 tarihli mektubu

Ali Kemal Bey'e yazdığı 2 Mayıs 1313 tarihli mektup

Hikmet Bey'e yazdığı 8 Temmuz 1313 tarihli mektup

Hürriyet Vadisinde Bir Peñçe-i İstibdad, Mizancı Mehmet Murat (Haz. Ahmet Nezih Galitekin), Nehir Yayınları, İst. 1997, 150 sh.

Mizancı Murat Bey'in Mabeynci Nuri Paşa'ya yazdığı 21 Kasım 1908 tarihli mektup

Zaptiye Nazırı Sami Paşa'ya yazdığı 21 Kasım 1908 tarihli mektup

Mizancı Murad Bey'in II. Meşrûtiyet Dönemi Hatıraları, Mizancı Mehmet Murat (haz. Celile Eren(Ökten) Argıt), Marifet Yayınları, İst. 1997, 384 sh.

Mizancı Murat Bey'in Harbiye Nazırı Şevket Paşa'ya yazdığı 18 Haziran 1910 tarihli mektup

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Murad Bey'in Ahmed Celeleddin Paşa'ya yazdığı tarihsiz bir mektup

İnkılâp Tarihimiz ve Jöntürkler, Ahmet Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İstanbul 1945, 378 sh.

Murad Bey'in Ahmed Celeleddin Paşa'ya yazdığı tarihsiz bir mektup

MURAD (SULTAN İKİNCİ)

"Gazi Hacı Evrenos Bey'e Mektup", Sadeleştiren: Orhan Şâik Gökyay, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 23-27

Sultan İkinci Murad'ın Hacı Evrenos Bey'e yazdığı tarihsiz mektup

MURAD (SULTAN DÖRDÜNCÜ)

"Hafız Ahmet Paşa'ya Mektup", Aktaran ve Açıklayan: Şükrü Kurgan, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 63-64

Sultan Dördüncü Murad'ın Hafız Ahmed Paşa'ya yazdığı tarihsiz bir mektup

MURAD (SULTAN BEŞİNCİ)

Haremden Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

Sultan V. Murad'ın kızkardeşi Fatma Sultan'a yazdığı tarihsiz bir mektup

"V. Murad'ın Mektupları", M. Çağatay Uluçay, Tarih Dünyası, c.3, s.25, 15 Eylül 1951, sh. 1039-1042

V. Murad'ın isimlerini belirtmeden kızkardeşlerine yazdığı ikisi 1.11.1869, 23.5.1875 tarihli beşi tarihsiz yedi mektup+2 klişe

Kemaleddin-Reşad-Murad imzalı tarihsiz bir mektup

"Beşinci Murat", Halûk Şehsuvaroğlu, c. 1, s.10, Ekim 1950, sh. 364-366

Sultan Beşinci Murad'ın hemşiresi Fatma Sultan'a yazdığı 1878 tarihli mektup klişesi ve yine Fatma Sultan'a yazdığı tarihi belirtilmeyen bir mektup parçası klişesi

Mümin ve Müsrif Bir Padişah Kızı Refia Sultan, Ali Akyıldız, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İst. 1998, 215 sh. (Mektuplar: sh. 117-151)

Şehzade Murad-Reşad-Kemaleddin'in kızkardeşleri Refia Sultan'a yazdıkları ortak bir mektup+klişe

Şehzade Murad'ın muhtemelen Refia Sultan'a yazdığı bir mektup klişesi

"Sultan Beşinci Murad", Haluk Y. Şehsuvaroğlu, Resimli Tarih Mecmuası, c.7, s.2-74, Şubat 1956, sh. 132- 138

Sultan Beşinci Murad'ın kızkardeşine yazdığı 2 mektup klişesi

"Sultan Beşinci Murad", Haluk Y. Şehsuvaroğlu, Resimli Tarih Mecmuası, c.7, s.12-84, Aralık 1956, sh. 766-774

Sultan Beşinci Murad'ın kardeşi Fatma Sultan'a yazdığı bir mektup klişesi

MURAT EFENDİ (ŞEHZADE)

"Şehzâde Murat Efendi'nin Fransa İmparatoru 3. Napolyon'a Gönderdiği Bir Mektup", Prof. Dr. M. Kaya Bilgegil, Kubbealtı Akademi Mecmuası, Temmuz 1975, yıl 4, s. 3, sh.21-23
Şehzadenin İstanbul'dan 23 Şubat 1866 tarihinde gönderdiği mektup

MUSLİHİDDİN ÂDİL (MAARİF MÜSTEŞARI)

"Bir İbret Belgesi", Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c.33, s.193, Ocak 2000, sh. 12-14 (12-14)

Rıza Tevfik'in Maarif Nâzırı olarak görev yaptığı günlerde nâzır nâmına müsteşar Muslihiddin Âdil'in Sadâret makamına gönderdiği Sefer 1337/ Teşrin-i sâni 1336 tarihli mektup (+klişe)

MUSLİHİDDİN EFENDİ (ŞEYH)

Rüya Mektupları, Asiye Hatun, (Hz. Cemal Kafadar), Oğlak Yayınları, İst. 1994, 105 s.

Şeyh Muslihiddin Efendi'nin Asiye Hatun'a yazdığı cevabi bir mektup

MUSTAFA

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâti̇h Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Tevfik Fikret'e gönderilmiş Mustafa imzalı 26 Eylül 320, 23 Haziran 321 tarihli 2 kartpostal Mustafa, D. Mazhar Osman, Süleyman Nimet, Servet, Enver, İsmail Müştak, Vefik Himmet, Kemal, Mehmed Safi, Ömer, Ömer Şevket, Suad imzalı 22 Haziran 911 tarihli kartpostal+klîşe

MUSTAFA (SULTAN DÖRDÜNCÜ)

Selim III. Mustafa IV. ve Mahmut II . Zamanlarına Ait Birkaç Vesika'', Tahsin Öz, Tarih Vesikaları, c.1, s. 1-6, Haziran 1941- Mayıs 1942, sh. 20-29

Mustafa IV.nün Mustafa Paşa'ya bir mektubu+klîşe

MUSTAFA (ŞEHZADE SULTAN)

Fatih Devrine Ait Münşeat Mecmuası, çıkaranlar: Prof. Necati Lugal-Doç. Dr. Adnan Erzi, İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul Matbaası, İstanbul 1956, s.103.

Sultan Mustafa'nın Bayezid'e mektubu s.82-83.

MUSTAFA ÇELEBİ

Fatih Devrine Ait Münşeat Mecmuası, çıkaranlar: Prof. Necati Lugal-Doç. Dr. Adnan Erzi, İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul Matbaası, İstanbul 1956, s.103.

Mustafa Çelebi'nin, kardeşi Sultan Bayezid'e bayram tebriknamesi s.57.

MUSTAFA FAZIL PAŞA

Paris'ten bir Mektup, Mustafa Fazıl Paşa, Artin Asaduryan Mat. Dersaadet. 1326/1910, 28 s. Sultan Abdülaziz Han'a Paris'ten Cemiyet-i Ahrar Reisi Mısırlı Mustafa Fazıl Paşa Merhum tarafından gönderilen mektup tercümesi.

Devrinin İnsanları ve Olayları Arasında Namık Kemal I, M. Cemal Kutay, Maarif Matbaası, İst. 1944, 610 sh.

Mısırlı Mustafa Fazıl Paşa'nın Sultan Abdülaziz'e Fransızca yazdığı bir mektubun Türkçe tercümesinin klîşesi

MUSTAFA NEDİM

Rıza Tevfik'e Gönderilen Mektuplar III, Hürriyet ve İtilah Fırkası Mektupları, Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c.22, s.131, Kasım 1994, sh. 267-269 (11-13)

Hürriyet ve İtilaf'ın Yusufpaşa şube reisi Mustafa Nedim'in 1 Mart 328 tarihli mektubu+klişe

MUSTAFA PAŞA (İBŞİR)

Haremnden Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

İbşir Mustafa Paşa'nın Bostancı'ya mektubu

MUSTAFA REFİK BEY

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Berlin Osmanlı Sefarethanesi memurlarından Mustafa Refik Bey'in Tunalı Hilmi Bey'e yazdığı 21 Ekim 1901 tarihli mektup

İnkılâp Tarihimiz Ve İttihad ve Terakki, Ahmed Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İst. 1946, 319 sh.

Berlin Osmanlı Sefarethanesi memurlarından Mustafa Refik Bey'in Tunalı Hilmi Bey'e yazdığı 21 Ekim 1901 tarihli mektup

MUSTAFA REŞİT PAŞA

Devrinin İnsanları ve Olayları Arasında Namık Kemal I, M. Cemal Kutay, Maarif Matbaası, İst. 1944, 610 sh.

Mustafa Reşit Paşa'nın Fuat Paşa'ya yazdığı bir mektup klişesi

MUSTAFA RAGİP

Bir Dönemin Tanıklığı, Vâ-Nû, Müzehher, Cem Yayınevi, (Basım yeri ve yılı yok), 247 s.+fotoğraflar

Mustafa Ragıp'ın Müzehher ve Vâlâ Nurettin'e yazdığı tarihsiz bir mektup

MUSTAFA SALİH REŞİT PAŞA

Son Asır Türk Şairleri, İbnülemin Mahmut Kemal İnal, Milli Eğitim Basımevi, İst. 1969, III. Cilt, 1928-1716 sh.

Mustafa Salih Reşit Paşa'nın İbnülemin'e yazdığı 22 Kanunisani 1327 tarihli mektup

MUSTAFA SUNGUR

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.
Mustafa Sungur'un Bekir Berk'e yazdığı 20'si tarihsiz, biri 30.1.1970 tarihinde yazılmış 21 mektup

MUSTAFA SUPHİ

"Mustafa Suphi'nin Atatürk'e Son Mektubu", Tarih ve Toplum, c.7, s.41, Mayıs 1987, sh. 4-5

Mustafa Suphi'nin Atatürk'e yazdığı 3 Ocak1921 tarihli mektup

MÜFİDE FERİT (KAM)

İki Gözüm Aziz Kardeşim, Efendim(İmparatorluktan Cumhuriyete Edebiyatçı Mektupları) , (Haz. Nükhet Esen), Yapı Kredi Yay. , İst. 1994, 143 s
Müfide Ferit'in İzzet Melih'e yazdığı 1923 tarihli mektup

MÜFTÜOĞLU, AHMET HİKMET

Bigâne Durmayın Âşinânıza – Müftüoğlu Ahmet Hikmet'in Mektup, Şiir ve Günlükleri, (Haz. M. Kayahan Özgül), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Bilim ve Kültür Eserleri Serisi, İst. 1996, 239 s. (Mektuplar s.17-104)

Ahmet Hikmet'in ilk karısı Suat Hanım'a Eylül 309-13 Nisan 910 tarihleri arasında yazdığı 14 mektup

İkinci eşi Fatma Nesîme Hanım'a 1 Mart 1338-26 Ağustos 338 tarihleri arasında yazdığı 16 mektup

İki Gözüm Aziz Kardeşim, Efendim(İmparatorluktan Cumhuriyete Edebiyatçı Mektupları) , (Haz. Nükhet Esen), Yapı Kredi Yay. , İst. 1994, 143 s

Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun İzzet Melih'e yazdığı Ocak 1912 tarihli mektup

Büyük Türkçü Müftüoğlu Ahmet Hikmet, Dr. Fethi Tevetoğlu, Türk Kültür Eserleri Serisi, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1951, 61 sh.

Ahmet Hikmet Bey'in yeğeni Hâmid Fâif Bey'e gönderdiği tarihsiz bir mektup

Midhat Cemal Bey'e yazdığı Servet-i Fünün'da (sayı1054) yayınlanan tarihsiz bir mektup

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtil Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(Dördüncü bölüm)

Ahmed Hikmet (Müftüoğlu)'nun Tevfik Fikret'e yazdığı 12 KS 309, 21 Şubat 309, 28 Nisan 310, 15 KE 310 tarihli 4 mektup+klışeler

"Rıza Tevfik'e Mektuplar IX: Müftüoğlu Ahmet Hikmet'ten Gül Baba Hakkında Bir Mektup, Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c.31, s.181, Ocak 1999, sh. 19-22 (19-22)

Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun Rıza Tevfik'e yazdığı 2 Temmuz 915 ve 2 Ağustos 915 tarihli iki mektup(+klışeler) ile bir tarihsiz kart postal (+klışe)

"Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun Bir Mektubu", Nüket Esen, Marmara Ün. Fen Ed. Fak. Türklük Araştırmaları Dergisi, s.8, İst. 1997, sh. 195-197

Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun İzzet Melih'e yazdığı Kanun-ı Sani 1912 tarihli mektup

MÜNİF PAŞA

"Hasircioğlu'na Mektup", Sadeleştiren: Ömer Asım Aksoy, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 110-112

Mektup tarihsiz

MÜNİR BEY (PARİS SEFİRİ)

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Paris Sefiri Salih Münir Bey'in Ahmed Celaleddin Paşa'ya yazdığı 9 Temmuz 313, 12 Temmuz 313, 12 Temmuz 313, 12 Temmuz 313, 18 Temmuz 313, 26 Temmuz 313, 26 Temmuz 313, 9 Ağustos 313 tarihli 8 mektup+klışeler

İnkılâp Tarihimiz ve Jöntürkler, Ahmet Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İstanbul 1945, 378 sh.

Sefir Salih Münir Bey'in Ahmed Celaleddin Paşa'ya yazdığı 9 Temmuz 313 ve 12 Temmuz 313, 12 Temmuz 313, 12 Temmuz 313, 18 Temmuz 313, 26 Temmuz 313, 26 Temmuz 313, 9 Ağustos 313 tarihli 8 mektup+klışeler

MÜNİR SÜREYYA

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtil Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On sekizinci bölüm)

Münir Süreyya'nın Tevfik Fikret'e yazdığı 11 Ağustos 1324 tarihli mektup+klîşe

MÜRİDOĞLU, ZÜHTÜ

Bedreddin Tuncel'e Mektuplar, (Haz. Alpay Kabacalı), Yapı Kredi Yay., İst. 1995, 125 s.

Zühtü Müridoğlu'nun Bedrettin Tuncel'e yazdığı 9 Kasım 1959 tarihli mektup

N

NÂCİ (MUALLİM)

Mektuplarım, M. Nâci, Matbaa-i Ebuzziya, İst. 1303/1886, 96 sh

Muallim Naci'nin kime yazdığı belli olmayan, daha sonra tümünü neşrettiği tarihsiz 38 mektup

Muhaberat ve Muhaverat, A. Mithat-M. Naci, Tercüman-ı Hakikat Mat. İst. 1301/1884, 208 s.

Muallim Nâci'nin Ahmed Midhat Bey'e yazdığı tarihsiz 6 mektup

"**Mektuplar**", Sadeleştirilenler: Cevdet Kudret-Hikmet Dizdaroğlu, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 150-165

I, II. Ahmet Midhat'a (tarihsiz)

III, IV. Beşir Fuat'a (tarihsiz)

"**Muallim Naci (Bir mektubu)**", Tercüme Dergisi, c.XVI, s. 77-80, (1964), sh. 432-433

Kime yazıldığı belirtilmeyen tarihsiz bir mektup

NACİYE SULTAN

Enver Paşa'nın Özel Mektupları, (Haz. Arı İnan), İmge Kitabevi, İst. 1997, 678+6 s.

Naciye Sultan'ın Enver Paşa'ya 4 Ekim 1913- 1 Mayıs 1921 tarihleri arasında yazdığı 15 mektup

NADİ, NADİR

Ünlülere Mektuplar, Turan Dursun, Kaynak Yay. İst. 1993, 80 s.

Nadir Nadi'nin Turan Dursun'a yazdığı 16 Nisan 1984 tarihli mektup

NÂHİT SİRRI (ÖRİK)

"**Yakup Kadri Arşivi ve Nahid Sırrı'nın Bir Mektubu**", Bahriye Çeri, Tarih ve Toplum, c.33, s.193, Ocak 2000, sh.42-44 (42-44)

Nahid Sırrı'nın Yakup Kadri'ye gönderdiği tarihsiz bir mektup (+klîşe)

NAHUM, HAYİM

Son Osmanlı Hahambaşısının Mektupları-Alyans'tan Lozan'a-, Esther Benbassa (Çeviren İrfan Yalçın), Milliyet Yayınları, İst. 1988

Son Osmanlı Hahambaşısı Hayim Nahum'un 1892'den 1922'ye kadar Alyans yönetiveleriyle, özellikle bu kurumun merkez kurulu başkanı olan Narcisse Lecen'e ve Genel Sekreter Jacques Bigart'a yazdığı mektuplar

NAİL BEY (MAARİF NAZIRI)

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtilh Andı, Yılmaz Taşcıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On üçüncü bölüm)

Nail Bey (Maarif Nazırı)'in Tevfik Fikret'e yazdığı 27 RA 327 (3 Mayıs 325), 15 Şaban 327 (18 Ağustos 325) tarihli 2 mektup+klişeler

NAİLÎ (ŞEYH)

"Şeyh Nailî'nin Nadir Vakasına Dair Bir Mektubu", Ahmet Mehmetefendioğlu, Tarih ve Toplum, c.18, s.107, Kasım 1992, sh. 53-56 (309-312)

20 Teşrinisani 1324 tarihli mektup (+ilk ve son sayfasının klişesi)

NAMIK HAYRET

"Rıza Tevfik'e Gönderilen Mektuplar I -Üç Bektâşi'nin Mektubu-", Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c. 22, s.129, Eylül 1994, sh. 133-136 (5-8)

Namik Hayret Adlı Tarsuslu bir Bektâşi'nin Rıza Tevfik'e yazdığı 15 Şubat 1327 (28 Şubat 1912) tarihli mektup+klişe

NAMIK KEMAL

Namik Kemal'in Mektupları, (Haz. Fevziye Abdullah Tansel), 4 cilt, Türk Tarih kurumu Basımevi, Ankara (Mektuplar toplam 1043 tane)

I. İstanbul, Avrupa ve Magosa Mektupları, 1967, XLIII+518 s.

Namik Kemal'in 1865-Ocak 1867 tarihleri arasında Diyarbakirli Naim Efendi, Leskofçalı Galib, Rüşdî Efendi, Kânî Paşazade Rifat Bey'e İstanbul'dan;

16 Mayıs 1867-6 Kasım 1870 tarihleri arasında, Mahmud Celaleddin Bey, Mustafa Asım Bey, Recaizade Ekrem Bey, Rifat Ahmed Efendi, Ali Suavi, İskender Beyzade Reşat Bey ve Hürriyet Gazetesi'ne Avrupa'dan;

Nisan 1873-Mayıs 1876 tarihleri arasında, Sirac Gazetesi, Midhatla Tevfik, Nuri Bey, Zeynü'l-Âbidin Reşid, Ebuzziya Tevfik, Veys Paşa, Faik Reşat Bey, Osman Bey, Şirvanizade Hakkı Bey, Recaizade Mahmut Ekrem, Teodor Kasap, Nazif Paşa, Şemseddin Sami, Hüsnü Paşa, Avnî Efendi, Ebuzziya Tevfik, Midhad Paşa, Manastırlı Rifat, Süleyman Paşa, Münip Bey, Ahmed Midhat Paşa, Aziz Paşa, Halil Şerif Paşa, İskender Beyzade Reşad Bey ve kızı Kızı Feride Hanım'a Magosa'dan gönderdiği 213 mektup + Londra'dan babası Mustafa Asım Bey'e gönderdiği 1870 tarihli mektubun klişesi, Magosa'dan Feride Hanım'a yazdığı 1873 tarihli mektubun klişesi

II. İstanbul ve Midilli Mektupları I, 1969, XXX+ 532 s.

Namık Kemal'in Şubat-Mart 1877 tarihleri arasında babası Mustafa Asım Bey'e ve Teodor Kasap'a İstanbul'dan

Temmuz 1877-Aralık 1879 tarihleri arasında babası Mustafa Asım Bey, kızı Feride Hanım, oğlu Ali Ekrem, Teodor Kasap, Menemenli Rifat Bey, Ebuzziya Tevfik, Zeynü'l-Âbidin Reşid, Ahmed Cevdet Paşa, Zorlu Rifat Bey, Menemenli Nazım Paşa, Edirneli Mustafa Reşid, Abdülhak Hamid, Subhî Paşa, Kapdan Hüsnü Efendi, Recaizade Mahmud Ekrem, Süleyman Hüsnü Paşa, Nef'i Efendi, Rauf Bey, Mehmed Sadık Paşa, Sultan Abdülhamid ve Mabeyn-i Hümayun-i Padişahî Ser-kitâbet-i âlisine Midilli'den yazdığı 213 mektup

III. Midilli Mektupları II, 1973, LXXI+572 s.

Namık Kemal'in 7 Ocak 1880-19 Ekim 1884 tarihleri arasında Sami Paşazade Halim Bey, Menemenli Rifat Bey, Terceman-ı Hakikat, Şükrü Efendi, Feride Hanım, Rabia Hanım, Ali Ekrem Bolayır, Nesime Hanım, Ebuzziya Tevfik, Menemenli Rifat Bey, C. Bahr-i Sefid Valiliği, Recaizade Ekrem, Süruri Ali Efendi, Sultan Abdülhamid, Süleyman Hüsnü Paşa, Yunda Kaymakamlığı, Zeynü'l-Âbidin Reşid Bey, Kürd Said Paşa, Mabeynci Emin Bey, Mustafa Asım Bey, Erzurumlu Said Paşa, Nuri Bey, Ahmed Midhat, Mabeyn Başkatipliği, Yunan Konsoloshânesi, İtalya Konsoloshanesi'ne yazdığı 288 mektup

IV. Rodos ve Sakız Mektupları, 1986, LXXIII+760 s.

Namık Kemal'in 25 Ekim 1884-2 Aralık 1887 tarihleri arasında Mustafa Asım Bey, İsmail Hakkı Paşa, Besim Bey, Kulaksız-zade Mustafa Bey, Mustafa Nuri Paşa, Sultan Abdülhamid, Mehmed Said Paşa, Köse Raif Paşa, Menemenli Rifat Bey, Münir Bey, Sami Paşazade Halim Bey, Hayri Efendi, Suphi Paşa, Kulaksız-zade Mustafa Bey, Mahir Efendi, Feride Hanım, Ali

Ekrem, Abdullah Galib Paşa, Hacı Ali Bey, Kadri Bey, Ebuzziya Tevfik, Sultan Abdülhamid, Ahmed Midhat, Naşid Bey, Ahmed Münir Paşa'ya Rodos'tan

8 Aralık 1887, 29 Kasım 1888 tarihleri arasında Mustafa Asım Bey, Menemenli Rifat Bey, Feride Hanım, Ali Ekrem Bolayır, Mustafa Şevket Paşa, Mustafa Asım Bey'e yazdığı 315 mektup

Ek I

Namık Kemal'in 29 Mart 1875-23 Ağustos 1884 tarihleri arasında Ebuzziya Tevfik, Rauf Bey, Recaizade Ekrem Bey, Ali Ekrem Bolayır, Menemenlizade Rifat Bey, İsmail Hakkı Paşa ve Sami Paşazade Halim Bey'e yazdığı 14 mektup

Namık Kemal'in Mektupları, Ömer Faruk Akün, İst. Edebiyat Fak. Mat. 1972, 544 s.

F.E. Tansel Tarafından hazırlanan mektupların kronolojik bir tetkiki ve tenkidi

Hususi Mektuplarına Göre Namık Kemal ve Abdülhak Hamit, (Haz. Fevziye Abdullah Tansel), Güneş Matbaası, Ankara 1949, 172 s.

İki yazarın birbirlerine gönderdiği pek çok mektuptan alıntılar

"Namık Kemal'in Mektuplarına Ek", Zeynep Kerman, Ölümünün Yüzüncü Yılında Namık Kemal (Marmara Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları, İst. 1988, 228 sh.) sh. 75-101 (Namık Kemal'in neşredilmemiş 14 mektubu)

Recaizade Ekrem'e 13 sefer 95 (17 Şubat 1878) ve 24 Eylül 95 (6Ekim 1879) tarihinde Midilli'den yazdığı mektuplar (birinci mektubun bir kısmı yok)

"Evlad" hitabıyla başlayan ve muhtemelen Kadiri şeyhi Ahmed Niyazi Efendi'nin oğlu Mustafa Reşid'e 1 Temmuz 1878'den sonra Midilli'den yazılmış olan bir mektup

Kime yazıldığı belli olmayan 21 Eylül 94 (3 Ekim 1878) ve 5 Cemaziyelahir 96 (27 Mayıs 1879) tarihli iki mektup

Rauf Bey'e (Sadık Rifat Paşa'nın oğlu) gönderilen 1 Zilhicce 96 (15 Kasım 1879) tarihli mektup II Abdülhamid'in sütkardeşi esvapçıbaşı İsmet Bey vasıtasıyla II. Abdülhamid'e sunulmak üzere yazılan 22 Mart 96 84 Nisan 1880) tarihli arıza

Babası Mustafa Asım Efendi'ye yazdığı 7 Receb 97 (15 Haziran 1880) ve 11 Teşrin-i Sani 1303 (23 Kasım 1887) tarihli mektuplar (ikinci mektubun klişesi

13 Kanun-ı evvel 96 (24 Aralık 1880) tarihinde Cezair-i Bahr-i Sefid gazetesine gönderilmek üzere kaleme alınan mektup

Sadrazam Mehmed Said Paşa'ya sunulmak üzere 8 Cemaziyelahir 98 (7 Mayıs 1881) tarihinde yazdığı arıza

Lebib Efendi'ye yazdığı 18 Rebiülahir 1300 (24 Şubat 1883) tarihli mektup

Muhtemelen II Abdülhamid'in sütkardeşi esvapçıbaşı İsmet Bey'e yazdığı 5 Şubat 98 (16 Şubat 1883) tarihli mektup

Mevlânâ hitabıyla başlayan tarihsiz bir mektup

Doğumunun Yüzellinci Yılında Namık Kemal, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1993, 280 sh.

"Mektuplarından Örnekler", Neş. Yok, sh. 269

Namık Kemal'den Abdülhak Hâmid'e Midilli'den 15 Receb 96 (6 Temmuz 1879) tarihinde gönderilen mektup

Sâmi Paşazade Sezai'ye 25.8. 1979 tarihinde yazdığı mektup (Fevziye Abdullah Tansel, "Sami Paşazade Sezai, Türkiyat Mecmuası, c. XIII, 1958, sh. 5-7)

Devrinin İnsanları ve Olayları Arasında Namık Kemal I, M. Cemal Kutay, Maarif Matbaası, İst. 1944, 610 sh.

Namık Kemal'in Leskofçalı Galib'e yazdığı 8 mektup klişesi

Gelibolu âyanından Koca Münip Bey'e yazdığı bir mektup klişesi

Gazet dü Levan'a yazdığı bir mektup klişesi

Damadına gönderdiği bir mektup klişesi

Mısırlı Halil Şerif Paşa'ya yazdığı birmektup klişesi

Babası Mustafa Asım Bey'e yazdığı 4 mektup klişesi

Mustafa Asım Bey'e yazdığı bir mektubun klişesi

Devrinin İnsanları ve Olayları Arasında Namık Kemal II, M. Cemal Kutay, Maarif Matbaası, İst. 1956, 828 sh.

Namık Kemal'in İkinci Sultan Abdülhamid'e takdim edilmek üzere Mabeyinci Rasim Bey'e yazdığı 2 mektup klişesi

Sami Paşazade Halim Bey'e yazdığı mektup+klişe

Nafia Nazırı Köse Raif Paşa'ya yazdığı mektubun klişesi

Menemenlizade Rifat'a yazdığı 20 Zilkade 95, 24 Zilhicce 94 tarihli 2 mektup+klişeler

Manyasîzade Refik Bey'e yazdığı bir mektup klişesi

Midilli Mutasarrıfı Agah Efendi'ye yazdığı mektubun klişesi

Babası Mustafa Asım Bey'e yazdığı 5 mektup klişesi

Recaizade Mahmut Ekrem'e yazdığı bir mektup klişesi

Hüseyin Sabri Paşa hakkındaki mektubunun klişesi

Kızına yazdığı bir mektup klişesi

Kardeşi Abdülhalim Bey'e yazdığı bir mektup klişesi

Kime yazdığı belli olmayan bir mektup klişesi

Sami Paşanın oğlu Abdülhalim Bey'e yazdığı 2 mektup klişesi

Son Asır Türk Şairleri, İbnülemin Mahmut Kemal İnal, Milli Eğitim Basımevi, İst. 1969, II. Cilt, 695-1278 sh.

Namık Kemal'in Zeynülabidin Reşit'e yazdığı bir mektuptan alıntı

Namık Kemal'in Mehmet Naim Efendi'ye yazdığı Ramazan 1307 tarihli mektup

Nâmık Kemal'in Türk Dili ve Edebiyatı Üzerine Görüşleri ve Yazıları, Haz. Kâzım Yetiş, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İst. 1989, 538 sh. (Mektuplar sh. 382-519)

Namık Kemal'in Türk Dili ve Edebiyatı üzerine görüşlerine yer verdiği 45 mektuptan alıntılar Mektuplar F.A. Tansel'in Namık Kemal ve Mektupları ile Ö.F. Akün'ün Namık Kemal'in Mektupları adlı kitaplardan alınmış.

Namık Kemal Afyon'da, Edip Âli Baki, C.H.P Halkevleri Yayınları, Ankara 1949, 45+14 sh.

Namık Kemal'in babasına yazdığı 4 Kanunuevvel 301 tarihli mektup+klişe

Hamdullah Suphi Tanrıöver", Mustafa Baydar, Mentesh Kitabevi, İst. 1968, 390 sh.

Namık Kemal'in Hamdullah Suphi'ye Suphi Paşa'nın ölümü üzerine yazdığı 4 Şubat 301 tarihli mektup+ klişe

"Namık Kemal'in Mektuplarında Magosa ve Magosalılar", Gündüz Artan, Türk Kültürü, c.III, s.26, Aralık 1964, sh. 111-114 (35-38)

Namık Kemal'in çeşitli zamanlarda yazdığı mektuplardan alıntılar

"Namık Kemal'in Basılmamış Bir Mektubu-Ölümünün 78. Yıldönümü Münasebetiyle"- Fevziye Abdullah Tansel, Türk Kültürü, c.V, s. 50, Aralık 1966, sh. 134-138 (38-42)

Recaizade Ekrem'e gönderdiği 1882'den sonra yazıldığı anlaşılan manzum bir mektup

"Namık Kemal İle Süleyman Paşa'nın Bağdat Sürgünlüğü Sırasında İlk Mektuplaşmaları", Ömer Faruk Akün, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, c. 23 (1977-1979), sh . 1-36 (Mektuplar Süleyman Paşa'nın Umdetü'l - hakayık adlı eserinin baskısında (Askeri Mecmua, 3. Sene, İst. 1928, I, 10-11, 14-15) neşredilmiştir.)

Namık Kemal'in Süleyman Paşa'ya gönderdiği iki mektup (3 Rebiülevvel 1296 (24 Şubat 1879), 25 Ramazan 1296 (12 Eylül 1879)

Süleyman Paşa'nın Namık Kemal'e gönderdiği iki mektup (5 Recep 96, 15 Rebiulevvel 97)

Üç Şair, Haluk Y. Şehsuvaroğlu, Yücel, c. VIII, s.48, Şubat 1939, sh. 279-282

Babası Mustafa Asım Efendi'nin Namık Kemal'e yazdığı mektubun klişesi

Namık Kemal'in Aleyhinde Açılan Bir Tahkikattaki İddialar ve Şairin Cevapları, Kaya Bilgegil, Araştırma Dergisi (Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayını), s. 10 (fasikül 1), 1979, sh. 101-187

- Dahiliye Nezaretine sunulan Arıza (13 Ağustos 1300- 4 Zilkade 1301 (25 Ağustos 1884))
- Namık Kemal'in Bilinmeyen Bir Mektubu**, Muhibbe Darga-Ali Alparslan, TTK Belleten, c. XXXIII, s. 129 (Ocak 1969), sh. 35-42
- M. Emin Bey'e gönderilmiş 9 Zilhicce 99 tarihli mektup klişesiyle birlikte
- "Akdeniz Adalarının Elimizden Çıkmaması İçin Hususi Mektuplarına Göre Namık Kemal'in Mücadele Ve İkazları"**, Fevziye Abdullah Tansel, TTK Belleten, c. XXIII, s.91, Temmuz 1959, sh. 479-511
- Ebuzziya Tevfik'e (2 Teşrinievvel 99 (14.10. 1883))
- Ahmet Midhat Efendi'ye (2 Teşrinievvel 99 (14.10. 1883))
- Ebuzziya Tevfik'e (13 Kanunievvel, 1299 (12.1.1884))
- Mabeyn İkinci Katibi Hacı Ali Bey'e (2 Şubat 99 (14. 11.1884))
- Agah Efendi'ye (28 Nisan (10.5.1884))
- Sultan Abdülhamit'e (7 Rebiulevvel 302 (25.7.1884))
- Maarif Nazırı Mustafa Nuri Paşa'ya (tarihsiz. Mektup daha evvel İsmail Hakkı uzunçarşılı tarafından neşr edilmiş. (Belleten, c.42, s. 384))
- Mehmet Sait Paşa'ya (31 Temmuz 301 (12.8.1885))
- Sultan Abdülhamit'e (15 Teşrinievvel 302 (27.10.1886))
- Ahmet Münir Paşa'ya (21 Sefer 1304, 5 Teşrinisani 1302 (17.11. 1886))
- Besim Bey'e (21 Nisan 1303 (3.5.1887))
- Maliye Nazırına (?) (25 Mayıs 1303 (6.6.1887))
- "Namık Kemal'in Abdülhamit'e Taktim Ettiği Arızalarla Ebuzziya Tevfik Bey'e Yolladığı Bazı Mektuplar"**, İsmail Hakkı Uzunçarşılı, TTK Belleten, c. XI s. 42 (Nisan 1947), sh. 237-297
- Ebuzziya Tevfik Bey'e yazdığı 6 Mart 97 (18 Mart 1881), 7 Kanunisani 99 (19 Ocak 1884), tarihli 2 mektup
- Girit Müslümanları hakkında padişaha takdim edilmek üzere Ebuzziya Tevfik Bey'e gönderilmiş bir mektup (31 Kanunievvel 99 (12 Ocak 1884))
- "Mektuplar"**, Sadeleştirilenler: Cevdet Kudret, Haluk Aker- Orhan Şâik Gökyay, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 117-137
- Babası Mustafa Âsım Bey'e yazdığı tarihsiz 2 mektup
- Recaizade Mahmut Ekrem'e yazdığı tarihsiz bir mektup
- Abdülhak Hamid'e yazdığı 17.2.1879 tarihli mektup
- Magosa Mektubu (tarihsiz)
- Namık Kemal'in torununun ağzından yazdığı 11 Kanunievvel 300 tarihli mektup+klişe

"**Altı Türkçeci**", Midhat Cemal Kuntay, Çınaraltı, c.6, s.135, sh. 6

Namık Kemal'in kardeşi Ömer Nâşit'e yazdığı 27 Teşrin-i sâni 302 tarihli mektup +klişe

"**Namık Kemal (Reşit Bey'e mektup)**", Tercüme Dergisi, c.XVI, s. 77-80, (1964), sh. 430-431

Namık Kemal'in kardeşi Reşid Bey'e yazdığı tarihsiz bir mektup

"**Namık Kemal (Recaizâde Ekrem'e)**", Tercüme Dergisi, c.XVI, s. 77-80, (1964), sh. 405-408

Namık Kemal'in Midilli'den Recaizade'ye yazdığı 14.1.1879 tarihli mektup

"**Süleyman Hüsnü Paşa ile Namık Kemal'in Münasebat ve Muhaberatı**", Fevziye Abdullah, Türkiyat Mecmuası, c.11, İst. 1954, sh. 131

Namık Kemal'in Süleyman Hüsnü Paşa'ya yazdığı ikisi tarihsiz diğerleri Zilkade 95, 9

Muharrem 96, 25 Muharrem 96, 19 Muharrem 96, 9 Sefer 96, 3 Rebiulevvel 96, 4 Kanunievvel 98, 21 Şubat 98 tarihli 10 mektup

"**Korkunç Vesika**", neşreden: yok, Büyük Doğu, 25.yıl, devre:13 s.25, 3.1.1968, sh. 24-25

Namık Kemal'in Abdülhamid'e yazdığı 24 Cemazşyelahir 98 tarihli bir mektup+klişe

"**Namık Kemal'in Mektuplarında Sitem, Hiciv ve Mizah**", Dr. Önder Göçgün, Hayat Tarih ve Edebiyat, c.21, s.4, Nisan 1979, sh. 29-32

Namık Kemal'in mektuplarında sitem, hiciv ve mizah konulu alıntılar

"**Namık Kemal'in Bir Mektubu**", İnci Enginün, Hisar, c. 15, s.139, Temmuz 1975, sh.25

Namık Kemal'in muhtemelen Rodos'tan ailesine gönderdiği, daha önce yayınlanmamış 30 Eylül 1303 tarihli mektubu.

NASIRUDDİN (ŞEYH)

"**Sadru'd-din Konevi ile Ahi Evren Şeyh Nasurid-din Mahmud'un Mektuplaşması**", Dr.

Mikail Bayram, Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi, s.2, yıl 1983, sh. 51-75+7

7 klişelenin yer aldığı makalede sözkonusu mektuplar hakkında tafsilatlı bilgi verilmiş, alıntılar yapılmış

NAŞİT BEY

Devrinin İnsanları ve Olayları Arasında Namık Kemal I, M. Cemal Kutay, Maarif Matbaası, İst. 1944, 610 sh.

Namık Kemal'in kardeşi Naşit Bey'in Ali Ekrem Bolayır'a yazdığı bir mektup klişesi

NAYIR, YAŞAR NABİ

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Yaşar Nabi Nayır'ın Cevdet Kudret'e yazdığı 19 Aralık 1936, 10 Şubat 1949, 15 Ağustos 1958, 18 Kasım 1959, 10 Aralık 1965, 15 Ocak 1972, 8 Aralık 1972, 27 Şubat 1978 tarihli 8 mektup

NÂZİM BEY (DOKTOR)

İnkılâp Tarihimiz ve İttihad ve Terakki, Ahmed Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İst. 1946, 319 sh.

Doktor Nazım Bey'ib Tunalı Hilmi'ye yazdığı tarihsiz bir mektup

Dr. Bahaeddin ve Dr. Nazım'ın Kırım'da Tercüman gazetesini çıkaran İsmail Gasprenski'ye yazdıkları 6 Ağustos 1906 tarihli mektup

Sezai Bey'e yazdıkları 6 Ağustos 906 tarihli mektup

Halil Halid Bey'e gönderdikleri tarihsiz bir mektup

NÂZİM HİKMET (RAN)

Bursa Cezaevinden Vâ-Nû'lara Mektuplar, Nazım Hikmet, Cem Yay. İst. 1970

Nazım Hikmet'in 1945-50 yılları arasında Müzehher ve Vâlâ Nureddin'e Bursa Cezaevinden yazdığı 129 mektup (kısmen telgraf)

Kemal Tahir'e Mahpushaneden Mektuplar, Nazım Hikmet, Bilgi Yay. Ankara 1968, 417 s. (1975/90/91/92/96)

Nazım Hikmet'in Çankırı, Malatya, Çorum ve Bursa cezaevlerinden 5.12.1940-10.4.1950 tarihleri arasında Kemal Tahir'e gönderdiği 242 mektup+3 klişe

Oğlum, Canım, Evladım, Memedim (Cezaevinden Mehmet Fuat'a Mektuplar), Nazım Hikmet, De Yay. İst. 1968, 173+8 s. (Sonraki baskılar Cezaevinden Mehmet Fuat'a Mektuplar adıyla 1994)

Nazım Hikmet'in 1943-50 arasında Bursa Cezaevinden Mehmet Fuat'a yazdığı 53 mektup

Piraye'ye Mektuplar, Nazım Hikmet, Hz. Mehmet Fuat , Adam Yay. İst. 1998, 2 cilt, 367+372 s.

Nazım Hikmet'in 1933-1950 yılları arasında çeşitli ceza evlerinden Piraye'ye yazdığı çok sayıda mektup

Sabahattin Ali, Filiz Ali Laslo, Atilla Özkırmırlı, Cem Yayınevi, İst. 1979, 358 sh. (2. Basım De Yayınevi, İst. 1986, 416 sh.)

("Mektuplar" sh. 137-240)

Nazım Hikmet'in Sabahattin Ali'ye yazdığı 4'ü tarihsiz, ikisi 6.3.943, Mayıs 943 tarihli 6 mektup mektup

Bir Dönemin Tanıklığı, Vâ-Nû, Müzehher, Cem Yayınevi, (Basım yeri ve yılı yok), 247 s.+fotoğraflar

Nazım Hikmet'in Karısı Münevver'e gönderdiği tarihsiz bir mektup ve Bursa cezaevinden Müzehher Vâ-Nû'ya gönderdiği bir mektubun klişesi.

"Merkez Komutanlığı Cezaevinden" Memet Fuat, Yeni Dergi, yıl 3, s.29, Şubat 1967, sh.83-114

Nazım Hikmet'in Karısı Piraye'ye gönderdiği 28 İncikandanun 1938, 1.2.1938, 8 Şubat 1938, 19 Şubat 1938, 26.2.1938, 29.2.1938, 1 Mart 1938, 5.3.1938, 3.8.1938, 14 Mart 1938, 16 Mart 1938, 19 Mart 1938, 23.3.1938 (telgraf), 25 Mart 1938, 29/.../1938, 1 Nisan 1938, 17.4.1938, 19.4.1938, 25 Nisan 1938, 29 Nisan 1938, 30 Nisan 1938, 6 Mayıs 1938, 24 Mayıs 1938, 6.5.1938, 28 Mayıs 1938, 8 Haziran 1938, 10.6.1938, 14 Haziran 1938, 21.6.1938 tarihli ve 5 tarihsiz mektup Annesine yazdığı tarihsiz bir mektup

"Erkin Gemisinden" Memet Fuat, Yeni Dergi, yıl 3, s.29, Şubat 1967, sh. 110-114

Nazım Hikmet'in karısı Piraye'ye yazdığı beşi tarihsiz, biri "16 Salı" tarihini taşıyan altı mektubu

"Oğluma Mektuplar", Nâzım Hikmet, Yeni Dergi, yıl: 3, s.35, Ağustos 1967, sh. 81-131

Nazım Hikmet'in Bursa Cezaevi'nden 1943-1950 yılları arasında Mehmet Fuat'a yazdığı mektuplardan seçmeler

"İstanbul Tevkifhanesinden", Memet Fuat, Yeni Dergi, yıl 3, s.29, Şubat 1967, sh 115-116

Nazım Hikmet'in karısı Piraye'ye yazdığı 23 Mart 1939 ve 11 Temmuz 1939 tarihli iki mektup.

Aşk Mektupları", Milliyet Sanat, s.477, Nisan 2000, sh.13-16

Nazım Hikmet'in Piraye'ye yazdığı tarihsiz bir mektup

Mektuplar, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 306-310

Nazım Hikmet'in Müzehher Vâ-Nû'ya ve Vâ-lâ Nurettin'e Bursa Cezaevinden gönderdiği tarihsiz birer mektup

Kemal Tahir'e gönderdiği 27.1.1947, 30 Haziran 1949, 2.8.1949 tarihli 3 mektup

NAZLI HANIM (PRENSES)

Mümin ve Müsrif Bir Padişah Kızı Refia Sultan, Ali Akyıldız, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İst. 1998, 215 sh. (Mektuplar: sh. 117-151)

Mustafa Fazıl Paşa'nın kızı Prenses Nazlı Hanım'ın Refia Sultan'a yazdığı 26 Ocak 1876, 29 Şubat 1876 tarihli 2 mektup

NECATİGİL, BEHÇET

Serin Mavi -Behçet Necatigil'den Eşine Mektuplar-, (Hz. Selma Esemem Necatigil, Ayşe Sarısayın Necatigil), Yapı Kredi Yayınları, İst. 1999, 108 s

Necatigil'in 2.7.1955-11.10.1977 tarihleri arasında eşi Huriye Hanım, kızları Ayşe ve Selma'ya yazdığı 45 mektup

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Behçet Necatigil'in Cevdet Kudret'e yazdığı 15 Ekim 1966, 23 Kasım 1966, 9 Nisan 1967, 14 Kasım 1972, 21 Ocak 1975, 26 Mayıs 1976, 10 Aralık 1976 tarihli 7 mektup

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Behçet Necatigil'in Cevdet Kudret'e yazdığı 21 Ocak 1975 tarihli mektup

M. Necati Karaer Armağanı, Hazırlayanlar: Cem Karaer, Özcan Ünlü, Olcay Yazıcı, Mehmet Nuri Yardım, Muhsin Karabay, İstanbul Yayıncılık, İst. 1997, 282+16 s

Behçet Necatigil'in Mustafa Necati Karaer'e yazdığı 23.7.1977 tarihli mektup

"**Mustafa Şerif Onaran'a Mektup**", Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 189-190

Necatigil'in Mustafa Şerif'e yazdığı tarihsiz bir mektup

"**Mektuplar V**", Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1991/II, s.475, Temmuz 1991, sh. 25-30

Necatigil'in Mehmet Çınarlı'ya yazdığı 6 Mart 1966 tarihli cevâbi mektup

"**Mektuplar**", Türk Dili, c. XLIV, s. 363, Mart 1982, sh. 178-179

Necatigil'in İstanbul'dan Ali Püsküllüoğlu'na 16/17 Mart 1978 ve Metin Altınok'a 27/28 Mart 1978 tarihlerinde yazdığı birer mektup

Aşk Mektupları", Milliyet Sanat, s.477, Nisan 2000, sh.13-16

Behçet Necatigil'in Huriye Hanım'a yazdığı tarihsiz bir mektup

NESİN, AZİZ

Aziz Nesin Ali Nesin Mektuplaşmaları, Düşün Yay, (Mektuplar Dizisi:14) 4c. İst. 1994-95, 334+252+238+312 s.

Aziz Nesi'nin, liseyi İsviçre'de, üniversiteyi Paris'te ve doktora öğrenimini ABD'de yapan oğlu Ali Nesin'e öğrenimi sırasında yazdığı çok sayıda mektup

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Aziz Nesin'in Cevdet Kudret'e yazdığı 9 Aralık 1957, 14 Ekim 1966, 28 Haziran 1967, 20 Mart 1975, 18 Kasım 1975, 10 Şubat 1976, 17 Ocak 1977, 14 Ekim 1977, 25 Mart 1981, 15 Mart 1982, 9 Haziran 1982, 9 Ocak 1983 tarihli 12 mektup

Sabahattin Ali, Filiz Ali Laslo, Atilla Özkırmırlı, Cem Yayınevi, İst. 1979, 358 sh. (2. Basım De Yayınevi, İst. 1986, 416 sh.)

("Mektuplar" sh. 137-240)

Aziz Nesin'in Sabahattin Ali'ye yazdığı 3'ü tarihsiz, diğerleri 17.1.1946, 11 Nisan 1947, 18 Nisan 1947, 23 Nisan 1947, 26 Nisan 1947 tarihli 8 mektup

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Aziz Nesin'in Cevdet Kudret'e yazdığı 14 Ekim 1966 tarihli mektup

NESRİN HANIM

Haremnden Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

İkballerinden Nesrin Hanım'ın Sultan Abdülmecid'e yazdığı tarihsiz bir mektup

NEŞATİ DEDE

"Neşati Dede'nin Bir Mektubu", M. Kemal Özergin, Hisar, c.10, s. 74, Şubat 1970, sh. 25-27

Merhum Neşati Dede'nin Hafız Post merhuma Edirne'den irsal buyurdıkları muhtemelen 1666 yılından evvel kaleme alınmış mektup

NEVFİDAN KADIN

Haremnden Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

Başkadın'ı Nevfidan'ın II. Mahmud'a yazdığı tarihsiz bir mektup

NEYYİR

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtiş Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On dördüncü bölüm)

Neyyir'in Tevfik Fikret'e yazdığı 4'ü tarihsiz, diğerleri 26 Eylül 904, 10 yahut 12 KS 905, 18.9.1946 tarihli 7 mektup+klışeler [Bu mektupların altısı Neyyir tarafından Fikret'e yazılmıştır, biri ise (7. mektup) Midhat Cemal Kuntay'ın yazmayı düşündüğü bir Tevfik Fikret kitabı için malzeme istemesi kapsamında Neyyir'in M. Cemal'e verdiği cevaptır]

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtiş Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Neyyir tarafından Tevfik Fikret'e gönderilmiş, biri tarihsiz, diğeri 21 TS 904 tarihli 2 kartpostal+klışeler

NİGÂR EDİB

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtih Andı, Yılmaz Taşçioğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Nigâr Edib'in Tevfik Fikret'e gönderdiği 3 Haziran 1329 tarihli bir kartpostal+klışe

NİGÂR HANIM

Türkiye'de İlk Defa- Ahmet Midhat'ın Nigâr Hanım'a Mektupları, Nazan Bekiroğlu, Türk Edebiyatı, 22.cilt, Nisan 1994, sayı 246, sh.31-37

Ahmed Midhat Efendi'nin torunu ve Mediha Hanımın kızı Nigar Hanım'ın Şair Nigar Hanım'a yazdığı 1 Eylül 1321 (14 Eylül 1905) tarihli bir mektup

NİGÂR HANIM (ŞAİR)

Şair Nigar-Galatasaray ikinci müdürüne gönderdiği şikayet mektubu- Düşün (Tevfik Fikret derneği yayını), s.9-10, Kasım-Aralık 1965, sh. 11-12

Şair Nigar Hanım'ın Galatasaray ikinci müdürü Mouvin d'Hollys'a yazdığı 9 Kasım 1889 tarihli Fransızca mektubun klışesi

NİHAT REŞAT BEY (DOKTOR)

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Reşad Bey'in Ahmed Celâleddin Paşa'ya yazdığı 2 Kasım 1904 , 25 Haziran 321, 25 Ekim 904 tarihli 3 mektup

İnkılap Tarihimiz ve Jöntürkler, Ahmet Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İstanbul 1945, 378 sh.

Dr. Nihad Reşad Bey'in Ahmed Celaleddin Paşa'ya yazdığı 2 Teşrinisani 1904, 25 Teşrinievvel 904, 25 Haziran 321 tarihli 3 mektup+klışe

NİHAD SAMİ

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtih Andı, Yılmaz Taşçioğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On sekizinci bölüm)

N. Sami'nin Tevfik Fikret'e yazdığı 17 KE 327 tarihli mektup+klîşe

NİYZAZİ BEY

“Hürriyet Kahramanı Şehit Niyazi Bey'in Bir Mektubu”, Turgut Etingü, Belgelerle Türk Tarihi, s. 2, Mart 1997, sh. 41-44

Eşine yazdığı tarihsiz bir mektup+klîşe

NURİ

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtiğ Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Tevfik Fikret'e gönderilmiş Nuri imzalı, 1 Eylül 324 tarihli bir kartpostal+klîşe

NURİ AHMED BEY

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Nuri Ahmed Bey'in Tunalı Hilmi Bey'e yazdığı 25 Nisan 1899 tarihli mektup

İnkılâp Tarihimiz Ve İttihad ve Terakki, Ahmed Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İst. 1946, 319 sh.

Nuri Ahmed Bey'in Tunalı Hilmi Bey'e yazdığı 25 Nisan 1899 tarihli mektup

NURİ BEY (Üçüncü Kafkas Fırkası Kumandanı Miralay)

"Mustafa Suphi'nin Atatürk'e Son Mektubu", Tarih ve Toplum, c.7, s.41, Mayıs 1987, sh. 4-5

Üçüncü Kafkas Fırkası Kumandanı Miralay Nuri Bey'in Mustafa Kemal'e Trabzon'dan yazdığı 11.3.37 tarihli mektup

NURİ ZİYA

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtiğ Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Tevfik Fikret'e gönderilmiş Nuri Ziya imzalı 21 TE 326, 28 TE 1326, 12 TS 1326, 28 TE 1326, 28 TS 1326 tarihli 5 kartpostal+klîşeler

NUSRET BEY (YAVER)

Makedonya'dan Orta Asya'ya Enver Paşa III, Şevket Süreyya Aydemir, Remzi Kitabevi, İst. 1985 , 660 sh.

Yaver Nusret Bey'in Cemal Paşa'nın eşine yazdığı 15 Temmuz 1922 tarihli mektup+klîşe

O

OFLUOĞLU, FİLİZ

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Filiz Ofluoğlu'nun Cevdet Kudret'e yazdığı 16 Ekim 1975 tarihli mektup

OFLUOĞLU, MÜCAP

Sabahattin Ali, Filiz Ali Laslo, Atilla Özkırımlı, Cem Yayınevi, İst. 1979, 358 sh. (2. Basım De Yayınevi, İst. 1986, 416 sh.)

("Mektuplar" sh. 137-240)

Mücap Ofluoğlu'nun Sabahattin Ali'ye yazdığı 19.4.1947 tarihli mektup

OĞUZ, MUHAMMED İHSAN

Muhammed İhsan Oğuz'dan Mektuplar, Oğuz Yayınları, İst. 1994, I. Cilt 555, II. Cilt 607s.

Bir İslam âlimi ve mutasavvıf olan İhsan Oğuz'un mânevi talebelerine ve bazı ilim ehline yazmış olduğu mektuplardan oluşan bir eser. Mektuplara sıra numaraları verilmiş ve konularına göre başlıklar konulmuş . Mektupların yazıldığı kişilerin isimleri ve onlara ilişkin özel bölümler alınmamış.

OKAY, ORHAN

"Gemilerin Geçtiği Umman" Doç. Dr. Nazan Bekiroğlu, Orhan Okay'a Armağan, Dergah Yayınları, İst. 1997, 232 sh.

Orhan Okay'ın Nazan Bekiroğlu'na yazdığı tarihi belirtilmeyen bir çok mektuptan alıntılar.

OKÇU, ÖMER

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Ömer Okçu'nun Bekir Berk'e yazdığı 1.1.1980, 30.6.1987 tarihli 2 mektup

OKYAR, ALİ FETHİ

"Fuat Balkan'ın Hatıraları" , Haz. yok, Yakın Tarihimiz, c.2, s.16, 14 Haziran 1962, sh. 71-73

Ali Fethi (Okyar) Bey'in Kavala Şebenderhanesi Katibi Fuat (Balkan) Efendi'ye gönderdiği 8 Temmuz 1916 tarihli mektup+klîşe

OLGUN, TAHİR

Çilehane Mektupları (Tahirü'l-Mevlevî'nin Mevlevî Çilesi, Hâtrât ve Tahassüsâtını Hâvi Olarak Ahmet Remzi Dede'ye Mektuplar), Tahir Olgun, (Hazırlayan Cemal Kurnaz, Gülgün Erişen), Akçağ Yay. Ankara 1995, 259 s.

Tahir Olgun'un 17 Ocak 1896-19 Kasım 1899 tarihleri arasında çile hayatı, yazdığı şiirler, münasebette bulunduğu kişiler, yayınladığı eserler ve karşılaştığı güçlükler hakkında Ahmet Remzi Dede'ye yazdığı 20 mekyup.

Edebi Mektuplar -Divan Edebiyatının Bazı Beyitlerinin İzahına Dair-, Tahir Olgun, (Haz. Cemal Kurnaz), Akçağ Yay. Ankara 1995, 210 s.

Tahir Olgun'un Ahmet Talat Onay'a yazdığı ve Onay'ın açıklamakta zorluk çektiği bazı beyitlerin şerhine dair 11 Mayıs 1942, 18 Mayıs 1942, 22 Mayıs 1942, 15 Temmuz 1942, 11 Eylül 1942, Teşrinisani 1942, 1 Kanunievvel 1942 tarihli ve biri de tarihsiz olmak üzere 9 Mektup

Ekte Tahir Olgun'un Hüseyin Vassaf'a yazdığı 8 Şubat 1927, 21 Ocak 1927 tarihli iki mektup Ali Nihat Tarlan'a yazdığı biri 18 Teşrinisani 1935 tarihli diğeri tarihsiz iki mektup

Hakkı Süha Gezgin'e yazdığı tarihsiz bir mektup

Ferit Kam'a yazdığı 23 Teşrinievvel 1943 tarihli mektup

Agah Sırrı Levent'e yazdığı 4 Eylül 1944 tarihli bir mektup

Yanardağ Şairimiz Halil Nihad Boztepe, Kemaleddin Şenocak, Acar Matbaacılık, İst. (Tarih yok), 154+22 sh

Tahirü'l-Mevlevî'nin Halil Nihad Boztepe'ye yazdığı 11.12.1947 tarihli mektubundan bir bölüm +klîşe

"Tahir Olgun'un Edebî Mektupları", Cemal Kurnaz, Dergah, 4.cilt, s.47, Ocak 1994,sh. 10-11

15 Temmuz 1942 tarihli mektup

"Tahir Olgun'un "Edebi Mektuplar"ı II", Cemal Kurnaz, Dergah, c.5,s.49,sh. 10

11 Mayıs 1942 tarihli mektup

"Tahir Olgun'un "Edebi Mektuplar"ı III", Cemal Kurnaz, Dergah, s.50, Nisan 1994, sh. 10-11

18 Mayıs 1942 tarihli mektup

"Oğlu İbrahim'e Mektup", Aktaran: İbrahim Kutluk, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 228-229

Olgun'un oğlu İbrahim'e yazdığı 19 Şubat 1945 tarihli manzum mektup

ONAN, NECMETTİN HALİL

Bedreddin Tuncel'e Mektuplar, (Haz. Alpay Kabacalı), Yapı Kredi Yay., İst. 1995, 125 s.

Necmettin Halil Onan'ın Bedrettin Tuncel'e yazdığı 12 Aralık 1955, 10 Eylül 1960, 7 Şubat 1962 tarihli 3 mektup

"Doğumunun 100. yılında Yahya Kemal Beyatlı", Marmara Üniversitesi Yayınları, İst. 1984, 240+ 45 sh.

"Yahya Kemal'in Neşredilmemiş Bir Mektubu ve Vasiyeti", Zeynep Kerman, sh. 193-198

Necmettin Halil Onan'ın Tanpınar'a yazdığı 2 Kasım 1958 tarihli mektup

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Necmettin Halil Onan'ın Ahmet Hamdi Tanpınar'a yazdığı 2 Kasım 1958 tarihli mektup

ONAT, MUVAFFAK SAMİ

M. Necati Karaer Armağanı, Hazırlayanlar: Cem Karaer, Özcan Ünlü, Olcay Yazıcı, Mehmet Nuri Yardım, Muhsin Karabay, İstanbul Yayıncılık, İst. 1997, 282+16 s

Muvaffak Sami Onat'ın Mustafa Necati Karaer'e yazdığı 1 Eylül 1977 tarihli mektup

ORHAN KEMAL (ÖĞÜTÇÜ)

Dost Mektupları (Mektuplarıyla Edebiyatçılarımız), (haz. Yaşar Nabi Nayır), Varlık Yay. İst. 1972, 196 s.

Orhan Kemal'in Yaşar Nabi'ye yazdığı 26.2.1947, 16.1.1951, 21.2.1951, 4.3.1951, 6.3.1951 tarihli 5 mektup

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Orhan Kemal'in Fikret Otyam'a yazdığı 19 Ekim 1961 tarihli mektup

"Orhan Veli'ye Üç Mektup", Papirüs (Orhan Veli özel sayısı), s.8, Ocak 1967, sh. 57-58

Orhan Kemal'in Orhan Veli'ye yazdığı 11.5.1950 tarihli mektup

Fikret Otyam'a Mektuplar, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 345-349

Fikret Otyam'a İstanbul'dan gönderdiği 16.XII. 1964ve 19/20. XII. 1968 tarihli iki mektup ve bir telgraf klîşesi

ORTAÇ, YUSUF ZİYA

İki Gözüm Aziz Kardeşim, Efendim(İmparatorluktan Cumhuriyete Edebiyatçı Mektupları) , (Haz. Nühket Esen), Yapı Kredi Yay. , İst. 1994, 143 s

Yusuf Ziya Ortaç'ın İzzet Melih'e yazdığı 10 Mayıs 39 (1923) tarihli mektup

Yanardağ Şairimiz Halil Nihad Boztepe, Kemaleddin Şenocak, Acar Matbaacılık, İst. (Tarih yok), 154+22 sh

Yusuf Ziya Ortaç'ın Halil Nihad Boztepe'ye yazdığı 22.3.1941 tarihli mektubundan bir bölüm+klîşe

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Yusuf Ziya Ortaç'ın Aziz Nesin'e yazdığı 25 Kasım 1963 tarihli mektup

"Aziz Nesin'e Mektuplar", Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 292-295

25 Kasım 1963, 5 Mart 1965, 28 Mayıs 1965, 10 Şubat 1967, 1 Mart 1967 tarihli 5 mektup

"Yusuf Ziya Ortaç'tan Mektuplar", Doç. Dr. Nevzat Gözaydın, Türk Dili, c. LIII, s.423, Mart 1987, sh. 167-172

Nevzat Gözaydın'a gönderilmiş 3 Haziran 1961, 10 Haziran 1961, 26 Temmuz 1961, 23 Ekim 1961 ve 18 Ocak 1963 tarihli 5 mektup

ORHON, ORHAN SEYFİ

İki Gözüm Aziz Kardeşim, Efendim(İmparatorluktan Cumhuriyete Edebiyatçı Mektupları) , (Haz. Nühket Esen), Yapı Kredi Yay. , İst. 1994, 143 s

Orhan Seyfi'nin İzzet Melih'e yazdığı 5.5.1936 tarihli mektup

"Rıza Tevfik'e Mektuplar: VI Fuat Köseraif, Midhat Cemal ve Orhan Seyfi Orhon'dan", Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c.24, s.142, Ekim 1995, sh. 10-13 (218-223)

Orhan Seyfi Orhon'un Rıza Tevfik'e yazdığı 18.VIII.944 tarihli mektup+klîşe

OSMAN, MUSTAFA

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Mustafa Osman'ın Bekir Berk'e yazdığı biri tarihsiz, diğeri 3.6.1962 tarihli 2 mektup

OSMAN PAŞA (GAZİ)

Devrinin İnsanları ve Olayları Arasında Namık Kemal II, M. Cemal Kutay, Maarif Matbaası, İst. 1956, 828 sh.

Gazi Osman Paşa'nın Çengel oğlu Tahir Paşa'ya yazdığı mektup klişes

OSMANÇELEBİOĞLU, NUMAN SABİT

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Numan Sabit Osmançelebioğlu'nun Bekir Berk'e yazdığı 27.3.1960 tarihli mektup

OZAN, TURGUT

"Bir Mektup Bir Haber bir Şiir", Ahmet Tevfik Ozan, Türk Edebiyatı, c. 24, s. 276, Ekim 1996, sh. 61

Turgut Ozan adlı bir arkadaşımın Ahmet Tevfik Ozan'a şehid düşen bir teğmen hakkında yazdığı imzasız bir mektup.

OZANSOY, HALİT FAHRİ

"Mektuplar", Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1991/1, s.470, Şubat 1991, sh. 86-90

Halit Fahri Ozansoy'un 2 Temmuz 1070 ve 10 Temmuz 1970 tarihli mektuplarından alıntılar

OZANSOY, MUNİS FAHRİ

"Halide Nusret Zorlutuna'nın 50. Sanat Yılı", Hisar, c.7,s.42, Haziran 1967, sh. 19

Munis Faik Ozansoy'un Halide Nusret Zorlutuna'ya yazdığı 17.5.1967 tarihli mektup

"Mektuplar X", Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1992/I, s.484, Nisan 1992, sh. 885-890

Munis Fahri Ozansoy'un Mehmet Çınarlı'ya gönderdiği biri tarihsiz diğerleri 25 Ekim 1971, 25 Mayıs 1972, 24 Kasım 1972, 17 Kasım 1973 tarihli mektuplarından alıntılar

Ö

ÖKTE BURHANETTİN

Mektuplar VI, Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1991/II, s.476, Ağustos 1991, s.99-103

Burhanettin Ökte'nin Çınarlı'ya gönderdiği 25 Ekim 1970 ve 9 Aralık 1970 tarihli mektupları

ÖKTE, ERTUĞRUL ZEKÂİ

“Danışma Meclisi Üyesi Ertuğrul Zekâî Ökte'nin Mektubu”, Ertuğrul Zekâî Ökte, Türk Kültürü ,c. XXI, s.238, Şubat 1983, sh. 75-77 (11-13)

Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü başkanı Şükrü Elçin'e gönderilmiş tarihsiz bir mektup
Türk Dilinin Sadeleşmesi ve Hece Vezni Üzerine Bir Münakaşa, Hazırlayan Abdullah Uçman, Kitabevi, İst. 1997, 184 sh.

Ömer Naci'nin Rıza Tevfik'e yazdığı tarihsiz bir mektup

ÖMER

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtiğ Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Tevfik Fikret'e gönderilmiş Mustafa, D. Mazhar Osman, Süleyman Nimet, Servet, Enver, İsmail Müştak, Vefik Himmet, Kemal, Mehmed Safi, Ömer, Ömer Şevket, Suad imzalı 22 Haziran 911 tarihli kartpostal+klîşe

ÖMER FARUK (ŞEHZADE)

Şahbaba-Osmanoğulları'nın son hükümdarı VI. Mehmed Vahidettin'in hayatı, hatıraları ve özel mektupları, Murat Bardakçı, Pan Yayıncılık, İst. 1998, 679 sh.

Şehzade Ömer Faruk'un Nisan 1921 yılında Sultan Vahideddin ile kayınvaldesi Emine Nazikeda Hanım'a, baldızı Ulviye Sultan'a ve kayınbiraderi Ali Nuri Bey'e yazdığı birer mektup+klîşeler Eşi Sabiha Sultan'a 17 Haziran 1926, 21 Haziran 1926, 3 Temmuz 1926 tarihli 3 mektup
Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtiğ Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On beşinci bölüm)

Şehzâde Ömer Faruk'un Tevfik Fikret'e yazdığı 30 Temmuz 1910, 24 Eylül 1910, 8 KE 1910, 11 Haziran 1911, 13 Şubat 1912 tarihli 5 mektup+klîşeler

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtiğ Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Şehzâde Ömer Faruk'un Tevfik Fikret'e gönderdiği 29 Ağustos 1910, 15 KE 1910 tarihli 2 kartpostal+klîşeler

ÖMER SEYFETTİN

Ömer Seyfettin-Bütün Eserleri: Şiirler, Mensur Şiirler, Fıkralar, Hatıralar, Mektuplar-, Haz. Hülya Argunşah, Dergah Yayınları, İst. 2000, 336 sh.

Ömer Seyfettin'in Bir edebiyat meraklısına (muhtemelen Hakkı Tarık Us) yazdığı 22

Kanunisanı 1321, 7 Şubat 321, 23 Şubat 321, 3 Nisan 322, 1 Haziran 322, 20 Eylül 322, 6

Teşrinievvel 322, 8 Kanunisanı 322, 25 Ağustos 323, 4 Kanunievvel 323 tarihli 9 mektup

Ali Canib'e yazdığı biri tarihsiz, diğerleri 15 Kanunisanı 1326, 26 Haziran 1329, 14 Teşrinisanı 1329, 5 Kanunievvel 1329 tarihli 5 mektup

Sebilürreşad Mecmuası İdaresine yazdığı 24 Teşrinievvel 1918 tarihli mektup

Ömer Seyfettin-Hayati, karakteri, edebiyatı, ideali ve eserlerinden nûmuneler-, Ali Canib Yöntem, Remzi Kitabevi, İst. 1947, 167 sh. (Mektuplar kitabın 153-169 sayfaları arasında)

Ömer Seyfettin'in Ali Cânib'e yazdığı biri tarihsiz, diğerleri 15 Kanunisanı 1326, 26 Haziran 1329, 14 Teşrinisanı 1329, 5 Kanunievvel 1329 tarihli 5 mektup

Ömer Seyfettin, Hikmet Dizdaroğlu, Türk Dik Kurumu Yayınları, Ankara 1964, 64 sh.

Ömer Seyfettin'in Ali Canip Yöntem'e yazdığı 15 Kanun-ı sani (Ocak) 1326 (1910) ve 26 Haziran 1329 (1913) tarihli iki mektup

Ömer Seyfeddin- Ülkücü Bir Yazarın Romani, Tahir Alangu, May Yayınları, İst. 1968, 592 sh.

Ömer Seyfettin'in Hakkı Tarık Us'a yazdığı tarihsiz bir kartpostal metni+klişe

Ali Cânip Bey'e yazdığı 15 Kanunusanı 1326 (28 Ocak 1910), 4 Kanunievvel 1329 (17 Aralık 1913) tarihli 2 mektup

Sebilürreşat idarehanesine gönderdiği 24 Teşrinievvel 1918 tarihli mektup

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Ömer Seyfettin'in Ali Canip'e yazdığı 29 Haziran 1329/1913 tarihli mektup

“ **Ali Canip Yöntem'e Mektuplar**”, Aktaran: Cevdet Kudret, Türk Dili,c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 258-260

Ömer Seyfettin'in Ali Canib'e yazdığı 15 Kanunisanı 1326, 26 Haziran 1329 tarihli 2 mektup (Ali Canip Yöntem: Ömer Seyfettin, 2. Bas., 1947, s.155)

ÖMER ŞEVKET

Kartpostallarla Tefvik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtiğ Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Tevfik Fikret'e gönderilmiş Mustafa, D. Mazhar Osman, Süleyman Nimet, Servet, Enver, İsmail Müştak, Vefik Himmət, Kemal, Mehmed Safi, Ömer, Ömer Şevket, Suad imzalı 22 Haziran 911 tarihli kartpostal+klîşe

ÖKE, OPR. MİM KEMAL

Opr. Dr. Mım Kemal Öke'nin Av. Celal Derviş'e Yazdığı Mektup, Tarih ve Toplum, c.18, s.163, Temmuz 1997, sh. 54 (54)

Mektup Nişantaşı'ndan 10.4.1947 tarihinde gönderilmiş.

ÖNDER, MEHMET

"Mektuplar XVIII", Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1994/I, s.506, Şubat 1994, sh. 142-148

Mehmet Önder'in Mehmet Çınarlı'ya yazdığı 21 Şubat 1979 tarihli mektup

ÖREN, M. METİN

"Büyük Doğu Mecmuasına", Büyük Doğu, Beşinci yıl, s.7, 25 Kasım 1949, sh.1

Türk Gençlik Teşkilatı Genel Sekreteri M. Metin Ören'in Necip Fazıl'a gönderdiği bir mektup

ÖRİK, NÂHİT SİRRI

Dost Mektupları (Mektuplarıyla Edebiyatçılarımız), (haz. Yaşar Nabi Nayır), Varlık Yay. İst. 1972, 196 s.

Nahit Sırrı Örik'in Yaşar Nabi'ye yazdığı 8.12.1929, 26.12.1929, 16.1.30, 6.2.930, 16.3.930, 17.4.930, 7.6.930, 12.9.930, 15.6.30, 1.9.30, 19.10.930, 930, 5.11.930, 31.8.932, 1934 tarihli 15 mektup

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Nahit Sırrı Örik'in Yaşar Nabi Nayır'a yazdığı 3.6.1930 tarihli mektup

Yaşar Nâbi Nayır'a Mektuplar, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 284-289

Nahit Sırrı Örik'in Yaşar Nabi'ye yazdığı 20.11.1920, 3.6.1930, 31.5.1931 ve muhtemelen 31.10.1931 tarihli 4 mektup

"Yakup Kadri Arşivi ve Nahid Sırrı'nın Bir Mektubu", Bahriye Çeri, Tarih ve Toplum, c.33, s.193, sh.42-44 (42-44)

Nâhid Sırrı'nın Yakup Kadri'ye gönderdiği tarihsiz bir mektup (+klîşe)

ÖTÜKEN, SALİHA

"Mektuplar VIII", Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1991/II, s.478, Ekim 1991, sh. 244- 250
Çınarlı'ya Saliha Ötüken'in 9 Ekim 1972 tarihinde yazdığı bir mektup

ÖZ, ERDAL

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Erdal Öz'ün Cevdet Kudret'e yazdığı 25 Eylül 1974 tarihli mektup

ÖZALP, KÂZIM

"Abdülhak Hamid'e Mektuplar", İnci Enginün, Marmara Ün. Fen Ed. Fa. Türklük Araştırmaları Dergisi, yıl: 1988, s. 4, sh. 35.46

Kâzım Özalp'in Abdülhak Hamid'e gönderdiği tarihsiz bir mektup

ÖZEN, İRFAN

[m.a. yok], Düş Çımarı (Mektup Özel Sayısı), Mart-Nisan 1998, sh. 94-95

İrfan Özen'in bir dostuna yazdığı 16.12.97 tarihli mektup

ÖZLÜ, TEZER

Tezer Özlü'den Leyla Erbil'e Mektuplar, (Haz. Leyla Erbil) Yapı Kredi Yay. İst. 1995, 65 s. (2.b. 1996)

Tezer Özlü'nün 27 Mart 1982-13 Ocak 1986 tarihleri arasında Leyla Erbil'e yazdığı 10 mektup, 5 Kartpostal+Kartpostalların ön ve arka yüzlerinin klişeleri

ÖZYÖRÜ MUKBİL

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.
Dr. Mukbil Özyörük'ün Bekir Berk'e yazdığı 4 Mayıs 1978, 24 Mayıs 1978, 27.8.1979, 29 Mayıs 1980 tarihli 4 mektup

ÖZCAN, SALİH

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.
Salih Özcan'ın Bekir Berk'e yazdığı 11.9.1958 tarihli mektup

ÖZEL, İSMET

Genç Bir Şairden Genç Bir Şaire Mektuplar, A. Behramoğlu- İ. Özel, Oğlak Yay. Ankara 1995, 236 s.

İsmet Özel'in 13.8.1967 (ilk iki mektup tarihsiz)-26.3.1973 (son mektup tarihsiz) tarihleri arasında Ataol Behramoğlu'na yazdığı 33 mektup

ÖZTORUN, NECDET

Zincirbozan Mektupları, S. Demirel- N. Ilıcak, (Haz. Nazlı Ilıcak) , Dem Yay. İst. 1990, 254 s. (5.b)

Necdet Öztorun'un Nazlı Ilıcak'a yazdığı tarihsiz bir mektup

P

PAKDİL, NURİ

"Mektuplar", Yedi İklim, s.120, Mart 2000, sh. 76-80

M. Âkif İnan'ın Mustafa Miyasoğlu'na yazdığı 20.4.1972 tarihli mektubun klişesi

PEKER, ORHAN

Cornelius'a Mektuplar, Orhan Peker, (Haz. Ferit Edgü), Yapı Kredi Yay. İst. 1993, 182 s.

Orhan Peker'in Cornelius Bicchhoff'a 2 Ekim 1950- 14 Mayıs 1978 tarihleri arasında yazdığı 88 mektup

POLATKAN, HASAN

"Yassıada'dan Üç Mektup -Menderes, Polatkan ve Zorlu-, Düş Çınarı (Mektup Özel Sayısı), Mart-Nisan 1998, sh. 54

Hasan Polatkan'ın eşine yazdığı 15.9.1961 tarihli mektup

POLON, ABDÜLKADİR HALİM

"Türk Kurtuluş Savaşı İle İlgili Bir Mektup", Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 359-363

PİUS (PAPA İKİNCİ)

"Papa II. Pius'un Fatih Sultan Mehmet'e Gönderdiği Mektup", Günvar Otmanbölük, Hayat Tarih Mecmuası, c.13/1, s. 5, Mayıs 1977, sh. 21-25

R**RADOVİTCHE, STEPHAN**

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtil Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On sekizinci bölüm)

Stephan Radovitch'e'in Tevfik Fikret'e yazdığı 17 Ocak 1909 tarihli mektup+klîşe

RAHMİ BEY

Kardeş Mektupları, Bedri Rahmi Eyüboğlu, (Haz. M. Hamdi Eyüboğlu), Bilgi yay. Ankara 1985, 362 s.

Bedri Rahmi Eyüboğlu, Sabahattin Eyüboğlu anneleri Safiye Hanım, babaları Rahmi Bey'in 17 Mart 1927-15 Aralık 1961 tarihleri arasında birbirlerine yazdıkları 115 mektup

RAGİP PAŞA

Devrinin İnsanları ve Olayları Arasında Namık Kemal II, M. Cemal Kutay, Maarif Matbaası, İst. 1956, 828 sh.

Vezir Ragip Paşa'nın Ali Ekrem Bey'e yazdığı bir mektup klîşesi

RAMSAUR

"Ramsaur'dan Rıza Tevfik'e Bir Mektup" Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c.22, s.128, Ağustos 1994, sh.115-117 (51-53)

"Jön Türkler ve 1908 İhtilali" adlı kitabın yazarı Ramsaur'un 13 Ocak 1941 tarihinde Cambiridge'den babasına gönderilmek üzere Rıza Tevfik'in ortanca kızı Selma (Rıza) Hanım'a hitaben İngilizce olarak yazdığı mektup. +klîşe

RAMSEY, ALLAN

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtil Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Allan Ramsey'in Tevfik Fikret'e gönderdiği tarihsiz bir kartpostal+klîşe

RAUF (MAZYASİZADE)

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtil Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Manyasizade Raufun Tevfik Fikret'e gönderdiği tarihsiz bir kartpostal+klîşe

RECAİZADE MAHMUT EKREM

Son Asır Türk Şairleri, İbnülemin Mahmut Kemal İnal, Milli Eğitim Basımevi, İst. 1969, I. Cilt, 694 sh.

Recaizade Ekrem'in İbnülemin Mahmut Kemal'e babasının ölümüne mukabil yazdığı 22 Teşrinisani 1324 tarihli mektup ve 6 Kanunievvel 1328 tarihli tezkiresi

Mehmet Emin Yurdakul'un Eserleri-1 Şiirler, Haz. Fevziye Abdullah Tansel, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1969, 473 sh.

Recaizade Ekrem'in Mehmet Emin'e yazdığı 25 Haziran 1313 tarihli mektup

Mektuplar (Külliyât-ı Âsar), Yay. Süleyman Nazif, Matbaa-yı Âmire, İst. 1334/1918 (I. C.333+4, II. C. 338+4 sh)

Recaizade Ekrem Bey'in Abdülhak Hâmîd'e gönderdiği 30 Temmuz 1300 tarihli mektup "Abdülhak Hâmîd'e Mektup", Sadeleşiren: Cevdet Kudret, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 144-146

Mektup 30 Temmuz 1300 tarihli

"Recaizade Mahmut Ekrem (Abdülhak Hamid'e mektup)" Tercüme Dergisi, c.XVI, s. 77-80, (1964), sh.434-445

Mektup İstanbul (İstinye)'de 30 Temmuz 1300 (11 Ağustos 1884) tarihinde yazılmış.

Fikret ve Fikir İnkılâbı', Düşün (Tevfik Fikret derneği yayını), s.7-8,Eylül-Ekim 1965, sh. 25-32

Recaizade Ekrem'in Servet-i Fünun dergisine yazdığı ve 30 Teşrinisani 1311 tarihli nüshada yayınlanan mektup

REDHOUSE

"Redhouse'ın Türkçe Lügati Hakkında Mektubu", Ali İhsan Gençer, Türk Kültürü, c. XVIII, s. 200-201-202 (Haziran- Temmuz- Ağustos 1979), sh. 407-412 (23-28)

Makalede Redhouse'un yazdığı 18 Temmuz 1867 ve 10 Aralık 1867 iki mektuptan bahis olmakla birlikte mektup metinlerine yer verilmemiş. Sadrazam Hariciye Nazırı Fuat Paşa'ya gönderilen ikinci mektup esas alınarak mektupların muhtevaları hakkında bilgi verilmiş.

Redhouse'ın Türkçe Lügati Hakkında Mektubu, Ali İhsan Gencer, İlmî Araştırmalar, s.6 (1998), sh. 331-343

(Türk Kültürü'nde yayınlanan makalenin aynı)

REF'ET BEY

“**Merhum Sadullah Paşa'nın Saffet ve Cevdet Paşalar ve Saffet Paşazade Refet Bey'le Mektuplaşması**”, İsmail Hakkı Uzunçarşılı, TTK Belleten, c. XV s.58, Nisan 1951, 263-299
Refet Bey'in 18 Temmuz 1877, 1877 Kasım , 6 Nisan 1294 (18 Nisan 1878) 1295 Rebiülâhir (28 Nisan 1878), 14 Haziran 1294 (26 Haziran 1878) tarihli 5 mektubu

REFİA SULTAN

Mümin ve Müsrif Bir Padişah Kızı Refia Sultan, Ali Akyıldız, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İst. 1998, 215 sh. (Mektuplar: sh. 117-151)

Refia Sultan'ın kızkardeşi Behice Sultan'a yazdığı biri tarihsiz, diğerleri 28 Mayıs 1873, 23 Şubat 1875, Ocak 1876, 15 Mart 1875 tarihli 5 mektup +4 klişe

Kızkardeşlerinden hangisine yazdığı tesbit edilemeyen bir mektubu

Rengigül Hanım'a yazdığı 6 Nisan 1876 tarihli mektup

Dilâzad Hanım'a yazdığı 6 Nisan 1876 tarihli mektup

Azize Hanım'a yazdığı 11 Şubat 1876, 6 Nisan 1876 tarihli 2 mektup

Nazlı Hanım'a yazdığı biri tarihsiz, diğerleri 3 Şubat 1876, 6 Nisan 1876 tarihinde yazılmış 3 mektup+2 klişe

Mevlid-i Şerif dolayısıyla padişaha yazdığı tebrik mektubunun klişesi

Padişah II. Abdülhamid'e yazdığı bir teşekkür mektubunun klişesi

Sultan'ın kethüdası Hüsamettin Hüseyin Efendi'ye yazdığı tarihsiz bir mektup+klişe

15.000 kuruş borç istemek için Agop Efendi'ye yazdığı mektubun klişesi

Arnik Hanım'a yazdığı bir teşekkür mektubu

Haremden Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

Refia Sultan'ın kızkardeşi Behice Sultan'a yazdığı 17 Muharrem 1292, 7 Sefer 1292 tarihli 2 mektup

Sultan Abdülhamid'e yazdığı 4 Muharrem 1297 tarihli mektup

REFİK NEVZAT

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Dr. Refik Nevzat Bey'in Tunalı Hilmi Bey'e Paris'ten yazdığı 4 Mayıs 1896 tarihli mektup **İnkılâp Tarihimiz**, Ahmed Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İst. 1946, 319 sh.

Dr. Refik Nevzat Bey'in Tunalı Hilmi Bey'e Paris'ten yazdığı 4 Mayıs 1896 tarihli mektup **Rıza Tevfik'e Gönderilen Mektuplar II, Dr. Refik Nevzat'ın Sevres'e Dair Mektubu**, Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c.22, s.130, Ekim 1994, sh. 225-227 (33-35)

Dr. Refik Nevzat'ın 3 Ağustos 1920 tarihli mektubu+klîşe

REFİKA ETHEM

Devrinin İnsanları ve Olayları Arasında Namık Kemal II, M. Cemal Kutay, Maarif Matbaası, İst. 1956, 828 sh.

Refika Ethem Diravana'nın 20.11.941, 1.12.941 tarihli 2 mektubu

RENGİGÜL HANIM

Mümin ve Müsrif Bir Padişah Kızı Refia Sultan, Ali Akyıldız, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İst. 1998, 215 sh. (Mektuplar: sh. 117-151)

Mustafa Fazıl Paşa'nın eşi Rengigül Hanım'ın Refia Sultan'a yazdığı 28 Ocak 1876, 12 Mart 1876 tarihli 2 mektup

RIZA (AYN)

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtih Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On sekizinci bölüm)

Ayn. Rıza'nın Tevfik fikret'e yazdığı tarihsiz bir mektup+klîşe

RIZA NUR (Doktor)

Hatıralar, Cemal Paşa (Haz. Behçet Cemal), Çağdaş Yayınları, İst. 1977, 465 sh.

Doktor Rıza Bey'in (Nur) Cemal Paşa'ya yazdığı 16 Ocak 1913, 7 Ağustos 1913, 3 Şubat 1914 tarihli 3 mektup

RIZA, SELMA

Rıza Tevfik -Hayatı, Hatıraları, Şiirleri-, Hilmi Yücebaş, Gül Matbaası, İst. 1978,400 sh.

Rıza Tevfik'in kızı Selma Rıza'nın Amerika'dan Hilmi Yücebaş'a gönderdiği 24 Mart 1968 tarihli mektup klišesi

RIZA TEVFİK

Şiiri ve Sanat Anlayışı Üzerine Rıza Tevfik'ten Ali İlmî Fânî'ye Bir Mektup,Hazırlayan: Abdullah Uçman, Kitabevi, İst. 1996, 112 sh.

Rıza Tevfik'in Cünye'den Ali İlmî Bey'e yazdığı 20 Kanun-ı sâni 1935 tarihli mektup

Rıza Tevfik – Şiirleri ve Mektupları, Refi Cevat Ulunay, Semih Lütfü Kitabevi, (Tarih ve yer yok), 163 +V s. (Mektuplar kitabın 126-161. sayfaları arasında)

Rıza Tevfik'in Refii Cevat Bey'e yazdığı biri tarihsiz, diğerleri 20 Kanunisani 1935, 25 Eylül 1937, 29 Temmuz 1937, 15 Teşrinievvel 1937, 30 Kanunisani 1937, 6 Mart 1938

7 mektup

Rıza Tevfik -Hayatı, Hatıraları, Şiirleri-, Hilmi Yücebaş, Gül Matbaası, İst. 1978,400 sh.

Rıza Tevfik'in Celal Bey'e yazdığı, Akbaba gazetesinin 16.4.1923 tarihli nüshasında yayınlanan mektup

Akbaba gazetesine gönderdiği ve 7.6.1923 tarihli nüshada yayınlanan mektup

Cemaleddin Saraçoğlu'na yazdığı tarihsiz bir mektup

Refik Hâlid'e yazdığı 10.2.1922 tarihli mektup

Veliaht Mecid'e yazdığı 13 Ocak 1334 (1919) tarihli mektup

Serab-ı Ömrüm, Rıza Tevfik, Kenan Matbaası, İst. 1949, 357 sh.

Rıza Tevfik'in Mr. Enesco'ya yazdığı Fransızca tarihsiz bir mektup+tercümesi

Ölümünden Sonra Rıza Tevfik, Mustafa Ragıp Esatlı, Sinan Matbaası, İst. (tarih yok), 167 sh.

Rıza Tevfik'in eşi Nazlı Hanım'a yazdığı 1 Mart 1320, 22 Ağustos 1948 tarihli 2 mektup

Türk Dilinin Sadeleşmesi ve Hece Vezni Üzerine Bir Münakaşa, Hazırlayan Abdullah Uçman, Kitabevi, İst. 1997, 184 sh.

Rıza Tevfik'in "Çocuk Bahçesi" müdürü Mehdi Bey'e yazdığı 10 Teşrinisani 321, 22 Teşrinisani 321 tarihli iki mektup

Yanardağ Şairimiz Halil Nihad Boztepe, Kemaleddin Şenocak, Acar Matbaacılık, İst. (Tarih yok), 154+22 sh

Rıza Tevfik'in Halil Nihad Boztepe'ye yazdığı 11 Nisan ve 18 Mayıs 1948 tarihli mektuplarından bazı bölümler +klišeler

Mehmet Emin Yurdakul'un Eserleri-1 Şiirler, Haz. Fevziye Abdullah Tansel, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1969, 473 sh.

Rıza Tevfik'in Mehmet Emin'e yazdığı 21.7.1879, 9 Temmuz 1313 tarihli 2 mektup

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâti̇h Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Rıza Tevfik (Bölükbaşı)'in Tevfik Fikret'e gönderdiği 2 tarihsiz kartpostal+klişeler
"Edebiyat Tarihimizden", Hasan Ali Yücel, İletişim Yayınları, İst. 1989, 307 sh.

Yakup Kadri'nin Hasan Âli Yücel'e yazdığı 31.12.1937 tarihli mektup

Rıza Tevfik'in Hasan Ali Yücel'e yazdığı 6 Şubat 1949 tarihli mektup

"Yakın Tarihimizde Yüzellilikler II: Rıza Tevfik Bey'in Mektupları", Tülay Duran, Belgelerle Türk Tarihi, s.29, Mayıs 1999, sh. 50-54

27 Ağustos 1924 tarihinde Amman'dan Rıza Turgut Bey'e yazdığı altı sayfalık mektup + klişe

"Yakın Tarihimizde Yüzellilikler II: Rıza Tevfik Bey'in Mektupları", Tülay Duran, Belgelerle Türk Tarihi, s.29, Haziran 1999, sh. 38-55

Amman'dan Rıza Turgut Bey'e 5 Eylül 1924 tarihinde yazdığı 26 sayfalık mektup + klişe)

Rıza Tevfik'ten İsmail Hikmet'e (Ertaylan) Mektuplar I, Abdullah Uçman, Dergah, c.5, s. 58, Aralık 1994, s. 15-16

Tarihsiz dört mektup

V. Mektup İstanbul, 17 Şubat 1334

VI. Mektup 25 Şubat 334

VII. Mektup İstanbul, 24 Mart 334

Rıza Tevfik'ten İsmail Hikmet'e (Ertaylan) Mektuplar II, Abdullah Uçman, Dergah, c.5, s. 59, Ocak 1995, s. 15-16

VIII. Mektup 7 Mayıs 334

IX. Mektup 19 Teşrin-i evvel 334

X. Mektup Cünye 15 Şubat 1934

XI. Mektup Kudüs, 17 Nisan 1934

XII. Mektup Kudüs 20 Nisan 1934

"Rıza Tevfik'in Edward G. Browne'a gönderdiği Mektuplar I", Abdullah Uçman, Kubbealtı Akademi Mecmuası, Nisan 1983, yıl 12, s.2, sh.31-38

28 Teşrin-i evvel 1321 tarihli mektup+ ilk sahifesinin klişesi

"Rıza Tevfik'ten Edward G. Browne'a", Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c. 25, s.147, Mart 1996, sh. 4-12 (132-140)

Mektup I (Yeniköy, 28 Teşrin-i evvel 1321) +klişe

"Rıza Tevfik'ten Edward G. Browne'a Mektuplar-II, Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c. 25, s.149, Mayıs 1996, sh.227-280 (21-24)

Mektup II (Cambridge, 16 Ağustos 1910)

Mektup III (tarihsiz)

Mektup IV (Cambridge, 13 Eylül 1910)

Mektup V (Cambridge, 18 Eylül 1910)

Mektup VI (Cambridge, 21 Eylül 1910)

Mektup VII (Cambridge, 21 Eylül 1910)

"Rıza Tevfik'ten Edward G. Browne'a Mektuplar-III, Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c. 25, s.150, Haziran 1996, sh.366-370 (46-50)

Mektup VIII (Cambridge, 21 Eylül 1910)

Mektup IX (Bebek, 29 Teşrin-i sâni 1326)

Mektup X (Bebek, 20 Kanun-ı evvel 1910)

"Rıza Tevfik'in Nazım Paşa'ya Gönderdiği Mektup" Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c.19, s.113, Mayıs 1993, sh. 9-10 (265-276)

tarihsiz bir mektup+klîşe

"Rıza Tevfik'ten Cavid Bey'e Mektup", Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c.20, s.117, Eylül 1993, sh. 19,27 (147-155)

Mektup Büyükkada'dan 9 Eylül tarihinde yazılmış (bir bölümünün klîşesi)

"Rıza Tevfik'ten Toynbee'ye Hilafet Üzerine", Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c.24, s. 144, Aralık 1995, sh. 10-14 (350-354)

Rıza Tevfik'in Arnold Toynbee'ye Mektubu (Kadıköy, 21 Kasım 1948)+klîşe

"Babam Rıza Tevfik V" Munise Başikoğlu, Tarih ve Toplum, c.11, s.61, Ocak 1989, sh. 51-56

Rıza Tevfik'in kızına gönderdiği 15 Haziran, 27 Temmuz, 8 Ağustos, 18 Eylül , Şubat 1935, Mayıs 1936 tarihli ve iki tarihsiz mektuptan alıntılar

"Babam Rıza Tevfik VI" Munise Başikoğlu, Tarih ve Toplum, c.11, s.62, Şubat 1989, sh. 51-56 (115-120)

Rıza Tevfik'in kızına gönderdiği 15 Haziran 1936, 7 Temmuz1936, Mart 1937, 19 Mayıs 1937, 1 Temmuz 1937, 1 Aralık 1937, 14 Mart 1938, İlkbahar 1938, Eylül 1939, 25 Kasım 1939 tarihli mektuplarından alıntılar

"Munise Beşikoğlu'nun Hatıraları II Babam Rıza Tevfik", Tarih ve Toplum, c.10, s. 58, Ekim 1988, sh. 237-242 (45-50)

Rıza Tevfik'in Cünye'den kızı Munise'ye yazdığı 31 Aralık 1933 tarihli mektup klîşesi

"**Munise Beşikoğlu'nun Hatıraları III Babam Rıza Tevfik**", Tarih ve Toplum, c.10, s. 59, Kasım 1988, sh. 305-312 (49-56)

Rıza Tevfik'in kızına gönderdiği 9 Mayıs 1924, 27 Ekim 1924, Eylül 1927, 25 Ekim 1927, 1 Ocak 1928, Mart 1928, 19 Haziran 1928 tarihli ve tarihi belirtilmeyen muhtelif mektuplarından alıntılar + 15 Temmuz 1912'de Cambridge'den gönderdiği kartpostal klişesi

"**Munise Beşikoğlu'nun Hatıraları IV Babam Rıza Tevfik**", Tarih ve Toplum, c.10, s. 60, Aralık 1988, sh. 371-376 (51-56)

Rıza Tevfik'in kızına gönderdiği 12 Ocak 1929, 13 Haziran, 12 Şubat 1930, 20 Nisan 1930, 24 Şubat 1931, 12 Ağustos ve tarihi belirtilmeyen muhtelif mektuplardan alıntılar.

"**Munise Beşikoğlu'nun Hatıraları VI Babam Rıza Tevfik**", Tarih ve Toplum, c.11, s. 62, Şubat 1989, sh. 115-120 (51-56)

Rıza Tevfik'in kızına yazdığı 15 Haziran 1936, 7 Temmuz, Mart 1937, 19 Mayıs, 1 Aralık, Sonbahar 1937, Kış 1937, 14 Mart 1938, 1938 ilkbaharı, Mart 1939, 25 Kasım, 10 Şubat 1940, 25 Temmuz, 31 Ekim, 7 Şubat 1941 tarihli ve tarihi belirtilmeyen muhtelif mektuplarından alıntılar yapılmış.

"**Munise Beşikoğlu'nun Hatıraları VII Babam Rıza Tevfik**", Tarih ve Toplum, c.11, s. 63, Mart 1989, sh. 167-174 (39-46)

Rıza Tevfik'in kızına yazdığı 22 Ağustos 1941, 1 Nisan 1942, 17 Eylül, 7 Kasım, 15 Aralık, 20 Ocak 1943, 28 Mayıs 1943 tarihli ve tarihi belirtilmeyen muhtelif mektuplarından yapılan alıntılar.

"**Bazı Kadın Mektupları**", Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c. 31, s. 183, Mart 1999, sh. 168-174 (60-46)

Rıza Tevfik'in Fatma Nimet Hanım'ın 13 Şubat 1926 tarihli ikinci mektubuna cevap olarak 15 Şubat 1926 tarihinde yazdığı mektup (+klişe)

"**Abdülhak Hamid'e Mektuplar**", İnci Enginün, Marmara Ün. Fen Ed. Fa. Türklük Araştırmaları Dergisi, yıl: 1988, s. 4, sh. 35-46

Rıza Tevfik'in Abdülhak Hamid'e yazdığı 15 Teşrinievvel 1932 tarihli mektup+klişe

RIZAZADE ŞAFAK

"**Zerdüş Münakaşası Üzerine**" Abdullah Uçman, İs. Ün. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, c. XXVIII, 1998, sh. 511-531

Dostu İranlı Rızâzâde Şafak'ın Rıza Tevfik'e yazdığı 10 Nisan ve 3 Haziran tarihli 2 mektup+klişeler

RAHMİ BEY

"Bir Cesur Hapisane Mektubu", Tarih ve Toplum, c.2, s.10, Ekim 1984, sh. 29

Sürgündeki ittihatçılardan ünlü İzmir valisi Rahmi Bey'in karısına Malta'dan gönderdiği 6 Teşrinievvel 1920 tarihli kartpostal metni.

REŞAT BEY (KAYAZADE)

Devrinin İnsanları ve Olayları Arasında Namık Kemal I, M. Cemal Kutay, Maarif Matbaası, İst. 1944, 610 sh.

Paristeki Yeni Osmanlılardan Kayazade Reşat Bey'in General Trochu'ya yazdığı Fransızca mektup klişesi.

REŞAD (SULTAN)

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Veliahd Reşad Efendi'nin Ahmed Celaledin Paşa'ya yazdığı tarihsiz bir mektup+klişe

İnkılâp Tarihimiz ve Jöntürkler, Ahmet Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İstanbul 1945, 378 sh.

Sultan Reşad'ın halifelîği döneminde Ahmed Celaledin Paşa'ya yazdığı tarihsiz bir mektup+klişe

"Tanzimat'ın İlanından Sonra Papalıkla İlişkimiz", Taha Toros, Tarih ve Toplum, c.19, s.109, Ocak 1993, sh. 26-30

Sultan Reşad (V. Mehmet)'in Papa'ya gönderdiği 26 Cemaziyevvel 1327 tarihli mektubu

"V. Murad'ın Mektupları", M. Çağatay Uluçay, Tarih Dünyası, c.3, s.25, 15 Eylül 1951, sh. 1039-1042

Kemaleddin-Reşad-Murad imzalı tarihsiz bir mektup

Mümin ve Müsrif Bir Padişah Kızı Refia Sultan, Ali Akyıldız, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İst. 1998, 215 sh. (Mektuplar: sh. 117-151)

Şehzade Murad-Reşad-Kemaleddin'in kızkardeşleri Refia Sultan'a yazdıkları ortak bir mektup+klişe

REŞAD PAŞA (SERTABİB)

Şahbaba-Osmanoğulları'nın son hükümdarı VI. Mehmed Vahidettin'in hayatı, hatıraları ve özel mektupları, Murat Bardakçı, Pan Yayıncılık, İst. 1998, 679 sh.

Sertabib Reşad Paşa'nın kızları Fatine, Fazıla ve Beyza'ya yazdığı Ocak 1923, 20 Ocak tarihli 2 mektup ve tarihsiz bir mektuptan bazı paragraflar+klişeler

Kıza Beyza'ya yazdığı 18 Kanunuevvel 338 (1922) tarihli mektup

REŞİD BEY

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Reşid Bey'in Salih Cemal Bey'e yazdığı 26 Mart 99 tarihli mektup

İnkılâp Tarihimiz Ve İttihad ve Terakki, Ahmed Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İst. 1946, 319 sh.

Reşid Bey'in Salih Cemal Bey'e yazdığı 26 Mart 99 tarihli mektup

REŞİD (SARUHAN MEBUSU)

"**Yakın Tarihimizden Bir Belge**", Mete Tuncay, Tarih ve Toplum, c.18, s.106, Ekim 1992, sh. 45 (237)

150'liliklerden sabık Büyük Millet Meclisi Azası Saruhan Mebusu Reşit'in Mustafa Kemal'e yazdığı tsrihsiz bir mektup

REŞİD BEY

"**Son Sadrazam Tevfik Paşa ve Oğulları II**", Arı İnan, Tarih ve Toplum, c.1, s.6, Haziran 1984, sh. 17-23

Dahiliye Nazırı Reşid Bey'in Tevfik Paşa'ya yazdığı 24 Teşrini sani 1920 ve 30 Teşrini sani 1920 tarihli iki mektubu

RİFAT (MENEMENLİZADE)

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtiḥ Andı, Yılmaz Taşçioğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(Onbirinci bölüm)

Menemenli Mehmed Rif'at'in Tevfik Fikret'e yazdığı 15 temmuz 1313, 2 Şubat 315 tarihli 2 mektup+klişeler

RİFAT CELAL

Doktor Rıza Tevfik Bey'e Mektup, Rifat Celal, Nâşiri İslam Kütüphanesi Sahibi Şevkî-Hâcib, İst. 1332, 11 sh.

Rıza Tevfik Bey'den gelen mektuba cevap suretinde yazılmış, Rıza Tevfik'in kendisine gönderdiği Felsefe Dersleri adlı eseri mübalağalı bir şekilde meth eden bir mektup

ROBİN

Devrinin İnsanları ve Olayları Arasında Namık Kemal II, M. Cemal Kutay, Maarif Matbaası, İst. 1956, 828 sh.

Namık Kemal'e gönderilen Robin imzalı 9 Ağustos 1876 tarihli mektubun klişesi+tercümesi

RÛHÎ (BAĞDATLI)

"Mektup", Sadeleştiren: İbrahim Kutluk, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 46-48

S

SABA, ZİYA OSMAN

Dost Mektupları (Mektuplarıyla Edebiyatçılarımız), (haz. Yaşar Nabi Nayır), Varlık Yay. İst. 1972, 196 s.

Ziya Osman Saba'nın Yaşar Nabi'ye yazdığı 1.10.1933, 2.7.936, 13.3.937, 20.11.952, 4.7.953 tarihli 5 mektup

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Ziya Osman Saba'nın Cevdet Kudret'e yazdığı 13 Ekim 1936, 21 Aralık 1936, 31 Ocak 1937, 22 Mart 1937 tarihli 4 mektup

"Mektuplar", Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 333-336

Yaşar Nabi Nayır'a gönderdiği 9 Temmuz 1929 ve 23 Temmuz 1929 tarihli iki mektup

Cevdet Kudret'e gönderdiği 13.10. 1936 tarihli mektup

SABAHADDİN (PRENS)

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Prens Sabahattin'in Ahmed Celaleddin Paşa'ya yazdığı tarihsiz bir mektup +klişe

İnkılâp Tarihimiz ve Jöntürkler, Ahmet Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İstanbul 1945, 378 sh.

Prens Sabahaddin Bey'in Ahmed Celaleddin Paşa'ya yazdığı tarihsiz bir mektup

Prens Sabahaddin Bey'in Ahmed Celeleddin Paşa'ya yazdığı tarihsiz bir mektup

SABAHATTİN ALİ

İki Gözüm Ayşe (Sabahaddin Ali'nin Özel Mektupları), Yayına Hazırlayanlar: Ayşe Sıtkı, Doğan Akın, Ataol Yayıncılık, İst. 1990, 161 s.

Sabahaddin Ali'nin 1930-35 yılları arasında Ayşe Sıtkı'ya yazdığı 67 mektup+1 klişe

Sabahattin Ali, Filiz Ali Laslo, Atilla Özkırımlı, Cem Yayınevi, İst. 1979, 358 sh. (2. Basım De Yayınevi, İst. 1986, 416 sh.)

("Mektuplar" sh. 137-240)

Sabahattin Ali'nin 28 Şubat 1935-13.3.1948 tarihleri arasında karısı Aliye'ye yazdığı 35, kızı Filiz'e 3, Cemal Hakkı Bey'e 2 mektubu

Dost Mektupları (Mektuplarıyla Edebiyatçılarımız), (haz. Yaşar Nabi Nayır), Varlık Yay. İst. 1972, 196 s.

Sabahattin Ali'nin Yaşar Nabi'ye yazdığı biri tarihsiz, diğeri 22.1.1938 tarihli iki mektup

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Sabahattin Ali'nin Yaşar Nabi Nayır'a yazdığı tarihsiz bir mektup

"Yaşar Nâbi Nayır'a Mektuplar", Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 314-316

Yaşar Nabi'ye gönderdiği tarihsiz iki mektup (Yaşar Nabi: Dost Mektuplar, İst. 1972)

"Bir Mektup İki Şiir- Sabahattin Ali'nin Nazım Hikmete Mektubu", Yeni Dergi, yıl 3, s.36, Eylül 1967, sh. 190-191

Sabahattin Ali'nin Nazım Hikmet'e yazdığı tarihsiz bir mektup.

SABİHA SULTAN

Şahbaba-Osmanoğulları'nın son hükümdarı VI. Mehmed Vahidettin'in hayatı, hatıraları ve özel mektupları, Murat Bardakçı, Pan Yayıncılık, İst. 1998, 679 sh.

Sabiha Sultan'ın babası Sultan Vahideddin'e yazdığı biri tarihsiz, diğerleri 1921, 2 Ocak 1922, 3

Ocak 1923, 26 Ocak 1923, 5 Nisan 1923, 11 Haziran 1923, 1 Temmuz 1923, 28 Şubat 1924

tarihli 9 mektup+ 6 klişe

Faik Bey'e 1924 yılında yazdığı bir mektup

SABİR, MUHAMMED

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Muhammed Sabir'in Bekir Berk'e yazdığı 15.5.1962 tarihli mektup

SADRU'D-DİN KONEVİ

"Sadru'd-din Konevi ile Ahi Evren Şeyh Nasurid-din Mahmud'un Mektuplaşması", Dr. Mikail Bayram, Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi, s.2, yıl 1983, sh. 51-75+7
7 klışelenin yer aldığı makalede sözkonusu tarihsiz mektuplar hakkında tafsilatlı bilgi verilmiş, alıntarı yapılmış

SAĞLAMER, ALİ RIZA

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.
Ali Rıza Sağlamer'in Bekir Berk'e yazdığı tarihsiz bir mektup

SAİD BEY (KEMAL PAŞAZADE)

Devrinin İnsanları ve Olayları Arasında Namık Kemal II, M. Cemal Kutay, Maarif Matbaası, İst. 1956, 828 sh.
Tarık gazetesi başyazarı Kemal Paşazade Sait Bey'in oğlu'na yazdığı mektup klışesi

SAİD CEMAL

Kartpostallarla Tefvik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtiî Andı, Yılmaz Taşcıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.
Said Cemal'in Tefvik Fikret'e gönderdiği 16 Mayıs 321 tarihli bir kartpostal+klışe

SAİD HALİM PAŞA (SADRAZAM)

"Sadrazam Said Halim Paşa'nın Elyazısıyla Berlin Sefiri Mahmut Muhtar Paşa'ya Fransızca Bir Mektubu", Feyzi Muhtar Katırcıoğlu, Tarih ve Toplum, c.5, s. 28, Nisan 1986, sh. 14

Mektup İstanbul'dan 30 Nisan 1914 Tarihinde gönderilmiş. (+klışe)

"Sait Halim Paşa'nın Malta'dan Başkan Vilson, Loyd Corc ve Klemanso'ya Uyarma Mektupları", Cemal Kutay, Tarih Sohbetleri, c.8, Mayıs 1968, sh. 137-166

Makalede metinlerine yer verilmeyen ve tarihi belirtilmeyen mektupların içerikleri hakkında bilgi veriliyor.

Sait Halim Paşa'nın Sadrazam Tefvik Paşa'ya yazdığı tarihsiz gizli bir mektup

SAİD NURSİ (BEDİÜZZAMAN)

Bediüzzaman Said Nursi'den Hapisane Mektupları, Haz. Necmeddin Şahiner, Yeni Asya Yayınları, İst. 1992, 183 sh.

Bediüzzaman Said Nursi'nin Taşköprülü Sâdık Bey'e yazdığı tarihsiz 38 mektup+klişeler Mektûbat, Bediüzzaman Said Nursî, Sözlere Yayınevi, İst. 1994, 503 sh.

Bediüzzaman Said Nursî'nin talebelerinin sorsuğu sorulara mukabil, cevaben yazdığı Kurânî hakikatlerin izahı ve imanî hizmete dair 30 mektup

SAFA, PEYAMÎ

Yanardağ Şairimiz Halil Nihad Boztepe, Kemaleddin Şenocak, Acar Matbaacılık, İst. (Tarih yok), 154+22 sh

Peyami Safa'nın Halil Nihad Boztepe'ye yazdığı 28 Eylül 1945 tarihli mektuptan bir bölüm+klişe

SAFİ ŞAH

"İran Şahlarının İki Türkçe Mektubu", Fekete Layoş, Türkiyat Mecmuası c.V, İst. 1936, sh. 269-274

Safi Şah tarafından İkinci Ferdinand'a gönderilmiş olan Türkçe mektup+klişe

SAFİYE HANIM

Kardeş Mektupları, Bedri Rahmi Eyüboğlu, (Haz. M. Hamdi Eyüboğlu), Bilgi yay. Ankara 1985, 362 s.

Bedri Rahmi Eyüboğlu, Sabahattin Eyüboğlu anneleri Safiye Hanım, babaları Rahmi Bey'in 17 Mart 1927-15 Aralık 1961 tarihleri arasında birbirlerine yazdıkları 115 mektup

SAFİYE SULTAN

Haremde Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

Safiye Sultan'ın Sadrazam'a yazdığı tarihsiz bir mektup

SAFVET NEZİHİ

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtiğ Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On sekizinci bölüm)

Safvet Nezihî'nin Tevfik Fikret'e yazdığı 22 TE 1319 tarihli mektup+klişe

SAFVET PAŞA

“Merhum Sadullah Paşa'nın Saffet ve Cevdet Paşalar ve Saffet Paşazade Refet Bey'le Mektuplaşması”, İsmail Hakkı Uzunçarşılı, TTK Belleten, c. XV s.58, Nisan 1951, 263-299
Merhum Saffet Paşa'nın iç ve dış siyaset hakkında Sadullah Paşa'ya göndermiş olduğu beş mühim mektubu (28 Temmuz 1293 (9 Ağustos 1877), 15 Zilkâde 1294 (22 Kasım 1877), 3 Nisan 95, 20 Mart 1879 , 11 Mayıs 1879 tarihli mektuplar+ mektuplardan birinin ilk sayfasının klişesi ile birlikte

SAFVETİ ZİYA

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. FâtiH Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On sekizinci bölüm)

Safveti Ziya'nın Tevfik Fikret'e yazdığı tarihsiz bir mektup+klişe

SALİH EFENDİ (HEKİMBAŞI)

"Hekimbaşı Salih Efendi ve Prof. Dr. Jozeph Hyrtl'e Yazdığı Fransızca Bir Mektup", Prof. Dr. Arslan Terzioğlu, Tarih ve Toplum c. 20, s. 118, Ekim 1993, sh.30-36 (222-228)
Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane Nazırı Salih Efendi'nin Viyana Tıp Fakültesi Astronomi profesörü Jozeph Hyrtl'e yazdığı 14/26 Ocak 1871 tarihli Fransızca mektup (+klişe)

SALİH FERİDUN (NİGÂR)

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. FâtiH Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Salih Feridun (Nigâr)'ın Tevfik Fikret'e gönderdiği 6 KS 1911, 7 KS 1911, 8 KS 1911, 11 KS 1911, 15 Temmuz 1911, 11 Nisan 1912 tarihli 6 kartpostal+klişeler

SALİH KERAMET (NİGÂR)

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. FâtiH Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On altıncı bölüm)

Salih Keramet (Nigâr)'ın Tevfik Fikret'e yazdığı 17 Nisan 324, 8 KE 324, 30 TS 325, 7 TE 1910, 9 Şubat 1911, 23 Mart 1911, 5 Nisan 1911, 14 Nisan 1911, 12 TE 1911, 7 KE 1911, 19 Nisan 1912 tarihli 11 mektup+klışeler

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtih Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kùltür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Salih Keramet (Nigâr)'ın Tevfik Fikret'e gönderdiği 6 KS 325, 2 Eylül 1910, 15 Eylül 1910, 23 TE 1910, 21 Şubat 1911, 7 Mart 1911, 14 Haziran 1911, 18 Şubat 1912, 23 Haziran 1912, 2 TS 1912, 6 TE 1913, 16.2.1914, 1.4.1915, 3.6.'15 tarihli 14 kartpostal+klışeler

SALİM

"Rıza Tevfik'e Mektuplar VIII Kahveci, Gazete Bayii ve Bektâşi Şeyhinden", Tarih ve Toplum, c.27, s. 159, Mart 1997, sh. 133-135 (5-7)

Mektup IV Giresun'da mukim Sâlim'den (14 Mayıs 330)+klışe

SALİSBURY

"1877 Harbi ve Bununla İlgili Meseleler Hakkında Bazı Vesikalar" ", Dr. B. Sıtkı Baykal, Tarih Vesikaları, c.1, s. 1-6, Haziran 1941- Mayıs 1942, sh. 226-231

Salisbury'nin Midhat Paşa'ya 17 Kanunisani 1877 tarihli mahrem bir mektubu+klışe

SAMİ PAŞAZADE SEZAYİ

Sami Paşazâde Sezâyî'nin Hikaye, Hatıra, Mektup ve Edebî Makaleleri , (Hz. Zeynep Kerman) İst. Ün. Edebiyat Fak. Yayınları, İst. 1981, 372 s. (Mektuplar kitabın 281-302 sayfaları arasında)

Sami Paşazade Sezayi'nin Abdülhak Hâmîd'e yazdığı 15 Ağustos 1882(Abdülhak Hamid, Mektuplar, c.1, İst. 1916, s. 72) ve 13 Kanunievvel 1916 (Neyyir-i Hakikat, 1909) tarihli 2 mektup

Akrabalarından bir zata gönderilmiş bir taziyetnâme (Gayret, 19 Şubat 1886)

Kime yazıldığı bilinmeyen 1 Kanunievvel 1885 tarihli bir mektup (Gayret, 30 Nisan 1886)

Muharrir Kemal adlı bir zata hitaben yazılmış 13 Kanunievvel 1916 tarihli mektup (Neyyir-i hakikat, 1909)

Celal Nuri'ye yazdığı ve Edebiyat-ı Umumiyye Mecmuası'nın 20 Ocak 1917, 3 Şubat 1917, 24 Mart 1917 tarihli nüshalarında neşredilen 3 mektup

- Yeğeni Samiye'ye yazdığı bir taziyeneme (Yarın, Teşrinisani 1921)
- Süleyman Nazif'e yazdığı 21 Mayıs 1925 tarihli mektup (Yeni İnci, Haziran 1923)
- Florinalı Nazım Bey'e yazdığı 19 Nisan 1340 tarihli mektup (Florinalı Nazım, Hatırat-ı Meşahir, İst.1340)
- İbrahim Alaettin Gövsa'ya yazdığı 11 Aralık 1932 tarihli mektup (İbrahim Alaeddin, Süleyman Nazif, İst. 1933, Suhulet Kütüphanesi)
- Mehmet Emin Yurdakul'un Eserleri-1 Şiirler, Haz. Fevziye Abdullah Tansel, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1969, 473 sh.
- Sami (Paşazade Sezayi)'nin Mehmet Emin'e yazdığı 18 Haziran 1313 tarihli mektup
- Mektuplar (Külliyyât-ı Âsar)**, Yay. Süleyman Nazif, Matbaa-yı Âmire, İst. 1334/1918 (I. C.333+4, II. C. 338+4 sh)
- Sami Paşazade Sezai Bey'in Londra'dan Abdülhak Hâmid'e gönderdiği 3 Ağustos 1928 tarihli mektup
- "**Abdülhak Hamit'e Mektup**", Sadeleştiren: Cevdet Kudret, Türk Dili,c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 193-195
- Sami Paşazade Sezayi'nin Abdülhak Hamid'e gönderdiği tarihsiz bir mektup
- "**Samî Paşazâde Sezayî**", Fevziye Abdullah, Türkiyat Mecmuası, c.XIII, İst: 1958, sh. 1-30
- Samipaşazade Sezayi'nin Namık Kemal'e gönderdiği 25.8.1879 tarihli mektup
- "**Abdülhak Hamid'e Mektuplar**", İnci Enginün, Marmara Ün. Fen Ed. Fa. Türklük Araştırmaları Dergisi, yıl: 1988, s. 4, sh. 35.46
- Sami Paşazade Sezayi Bey'in Abdülhak Hamid'e gönderdiği 19 Mart 1932, 5.2.1935, Mart 1935 tarihli 3 mektup

SÂMÎ (SÜLEYMAN PAŞAZADE)

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. FâtiH Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On sekizinci bölüm)

Süleyman Paşazâde Sâmî Bey'in Fevfik Fikret'e yazdığı 27 Temmuz 316, 25 KE 319, 29 Ramazan 324, 20 Temmuz 324, 14 TE 325 tarihli 5 mektup+klışeler

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. FâtiH Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Süleymanpaşazâde Sâmî'nin Tevfik Fikret'e gönderdiği 15 Temmuz 324, 6 Eylül 326 tarihli 2 kartpostal+klîşeler

SAMİH RİFAT

"Uluğ İğdemir'e Mektup", Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 220 (12.11.1931 tarihli mektup)

SADULLAH PAŞA

Sadullah Paşa, Mehmet Gâlib Bey, Matbaa-i Ebuzziya, Kostantiniyye, 1327/1909, 124 sh. Sadullah Paşa'nın Said Bey'e yazdığı 25 Ağustos 1890 ve 14 Kanımsani 87 tarihli 2 mektup Mehmet Galib Bey'e yazdığı 17 Teşrin-i evvel 1885, 28 Şubat 1888, 27 Nisan 88,10 Nisan 89, 17 Nisan 1889 tarihli 5 mektup

Devrinin İnsanları ve Olayları Arasında Namık Kemal I, M. Cemal Kutay, Maarif Matbaası, İst. 1944, 610 sh.

Sadullah Paşa'nın kime yazdığı belirtilmeyen bir mektup klîşesi

"Merhum Sadullah Paşa'nın Saffet ve Cevdet Paşalar ve Saffet Paşazade Refet Bey'le Mektuplaşması", İsmail Hakkı Uzunçarşılı, TTK Belleten, c. XV s.58, Nisan 1951, 263-299 Sadullah Paşa'nın Refet Bey'e göndermiş olduğu mektuplar (1 Eylül 95 (13 Eylül 1879), 18 Ekim 1879, 24 Kasım 1880, 16 Temmuz 1880 tarihli mektuplar)

"Sadullah Paşa'nın İntiharına Dair", İsmail Hakkı Uzunçarşılı, TDK Belleten, c. 14, s. 55 Temmuz 1950, sh. 419-478

Sadullah Paşa'nın Vatan Tahassüründen bahis ve İstanbul'a gelmesi için delaletini rica yollu Cevdet Paşa'ya gönderdiği 18 Mayıs 1301 (1886) tarihli mektup (klîşesiyle birlikte)

"Mektuplar", Sadeleştiren: Cevdet Kudret, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 113-115

Tevfik Bey'e (Paşa'ya) yazdığı biri tarihsiz, diğeri 21 Şubat 1890 tarihli 2 mektup

SADULLAH RAHMİ PAŞA

Son Asır Türk Şairleri, İbnülemin Mahmut Kemal İnal, Milli Eğitim Basımevi, İst. 1969, III. Cilt, 1928-1716 sh.

Sadullah Rami Paşa'nın Cevdet Paşa'ya yazdığı 18 Mayıs 1301 tarihli mektup

SAFVET (KAYMAKAM)

"Osmanlı Halaskaran Cemiyeti", Mete Uluçay, Tarih ve Toplum, c.17, s.97, Ocak 1992, sh. 6-8

Kaymakam Saffet'in İstanbul muhafızı Cemil Bey'e yazdığı Kanunısani 329 (1914) tarihli mektup

SAİD PAŞA (AYAN REİSİ)

Sadullah Paşa, Mehmet Gâlib Bey, Matbaa-i Ebuuzziya, Kostantiniyye, 1327/1909, 124 sh.

Ayan Reisi Said Paşa'nın Mehmet Galib Bey'e yazdığı biri tarihsiz, diğeri 1 Kanunievvel 1324 tarihli 2 mektup

Sadullah Paşa'ya yazdığı 1 Kanunievvel 1324 tarihli mektup

SAMANOĞLU, GÜLTEKİN

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Gültekin Sâmanoğlu'nun Mehmet Çınarlı'ya yazdığı 30 Aralık 1970 tarihli mektup

"Mektuplar XII", Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1992/II, s.488, Ağustos 1992, sh. 131-137

Gültekin Sâmanoğlu'nun Mehmet Çınarlı'ya gönderdiği 21 Haziran 1958, 24 Kasım 1958, 29 Aralık 1958, 13 Mart 1967, 13 Aralık 1967, 16 Mayıs 1969, 17 Kasım 1969, 30 Aralık 1970, 27 Kasım 1980, 24 Şubat 1981, 25 Aralık 1981, 12 Mayıs 1983, 14 Şubat 1985 tarihli mektuplarından alıntılar

SARIOĞLU, N.

"Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan-Hayati, Şahsiyeti, Eserleri", Av. Yusuf Ziya İnan, Sıralar Matbaası, İst. 1965, 177 sh.

N. Sarıoğlu'nun Adnan Tarlan'a yazdığı tarihsiz bir mektup

SAYDAM, REFİK

"Başveli Dr. Refik Saydam'ın Mektupları", ", Tarih Vesikaları, c.1, s. 1-6, Haziran 1941-Mayıs 1942, sh. yok

Refik Saydam'ın Hasam Ali Yücel'e yazdığı 1.9.1941 tarihli mektup

SCHMİEDE, AHMET

"İki Mektup", Bahtiyar Vahapzâde, Türk Edebiyatı, c.2, s. 23, Kasım 1973, sh. 22-23

H. Ahmet Schmiede'in Ahmet Kabaklı'ya yazdığı 21.9.1973 tarihli mektup

"Almanya Mektubu", Ahmet Schmiede, Türk Edebiyatı, c.3, s.25, Ocak 1974, sh.21

Ahmet Schmiede'in Ahmet Kabaklı'ya Berlin'den yazdığı 18.11.1973 tarihli mektup

"Berlindeki Türk Yatırı Üzerine Mektup", Ahmet Schmiede, Türk Edebiyatı, 14. Cilt, Mayıs 1987, s.163, sh. 60

Ahmet Schmiede'in Ahmet Kabaklı'ya yazdığı tarihsiz bir mektup

SELÇUK SULTAN

Haremnden Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

Çelebi Sultan Mehmed'in kızı Selçuk Sultan'ın II. Bayezid'e yazdığı tarihsiz 3 mektup

"Çelebi Sultan Mehmed'in Kızı Selçuk Sultan'ın Mektupları", M. Çağatay Uluçay, Tarih Dünyası, c.1, s. 3, 15 Ekim 1953, sh. 130-132

Selçuk Sultan'ın Sultan II. Bayezid'e gönderdiği tarihsiz 3 mektup

SELEK, CEMAL HAKKI

Sabahattin Ali, Filiz Ali Laslo, Atilla Özkırımlı, Cem Yayınevi, İst. 1979, 358 sh. (2. Basım De Yayınevi, İst. 1986, 416 sh.)

("Mektuplar" sh. 137-240)

Cemal Hakkı Selek'in Sabahattin Ali'ye yazdığı 10.11.1941 tarihli mektup

SELİM (SULTAN III.)

Türk Rus İlişkileri Tarihi, Ali Kemal Meram, Kıtış Yayınları, İst. 1969, 470 sh.

II. Selim'in Çar İvan'a gönderdiği mektup+klışe

SELİM FARİS BEY

İnkılap Tarihimiz ve Jöntürkler", Ahmet Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İstanbul 1945, 378 sh.

Londra'da çıkan Hürriyet gazetesi idarecisi Selim Faris Bey'in kime yazdığı belli olmayan bir mektubu

SELİM SIRRI

Mektuplarla Tefvik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtiğ Andı, Yılmaz Taşçioğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On sekizinci bölüm)

Selim Sırrı'nın Tefvik Fikret'e yazdığı 12 KS 324 tarihli mektup+klışe

SELİM (SULTAN İKİNCİ)

"Açı Padişahı Sultan Alâeddin'in Kanunî Sultan Süleyman'a Mektubu", Razaulhak Şah,
Tarih Araştırmaları Dergisi, c.5, s. 6-9, 1967, sh. 373-410

II. Selim'in Açı Padişahı Alâeddin'e gönderdiği 20.9.1567 tarihli mektup

SELİM (YAVUZ SULTAN)

"Fatih Sultan Mehmet ve Yavuz Sultan Selim'in Boğdan Voyvodalarına Yazdıkları Slavca Mektuplar", M. Guboğlu, Belgelerle Türk Tarihi, c.4, s. 19 (tarih yok), sh. 31-37

Yavuz Sultan Selim'in 26 Ocak 1512 tarihli mektubu+klîşe

"Yavuz Selim Halifeliği Devraldı mı?" Faruk Sümer, Tarih ve Düşünce, s.20002, Şubat 2000,
sh. 10-21

Yavuz Sultan Selim'in Şam'dan Tuman bay'a gönderdiği Aralık 1516 tarihli mektup

SELÂHADDİN MURAD

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. FâtiH Andı, Yılmaz Taşçioğlu, Hüseyin
Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83,
İstanbul 1999, 543 s.

(On sekizinci bölüm)

Selâhaddin Murad'ın Tevfik Fikret'e yazdığı 23 Muharrem 323 tarihli mektup+klîşe

SELMAN CEMALİ BABA

"Rıza Tevfik'e Gönderilen Mektuplar I Üç Bektâşi'nin Mektubu", Abdullah Uçman, Tarih
ve Toplum, c. 22, s.129, Eylül 1994, sh. 133-136 (5-8)

O sırada Arnavulluk'ta irşad faaliyetlerinde bulunan Selman Cemali Baba'nın 7 Temmuz 1930
tarihli mektubu +klîşe

SENİHA SULTAN

Haremden Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

Seniha Sultan'ın Behice Sultan'a yazdığı tarihsiz bir mektup

SERDENGEÇTİ, OSMAN YÜKSEL

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Osman Serdengeçti'nin Bekir Berk'e yazdığı biri 23.11.1957 5'i tarihsiz 6 mektup

SERTEL SABİHA

Bir Dönemin Tanıklığı, Vâ-Nû, Müzehher, Cem Yayınevi, (Basım yeri ve yılı yok), 247 s.+fotoğraflar

Sabiha Sertel'in Müzehher ve Vâ-Lâ Nureddin'e yazdığı biri tarihsiz diğerleri 27 Kanunuevvel 1947, 19 Mart 1948, 21 Kasım 1950, 28.6.1951, 28.6.968, tarihli mektuplar

SERTEL, ZEKERİYA

Bir Dönemin Tanıklığı, Vâ-Nû, Müzehher, Cem Yayınevi, (Basım yeri ve yılı yok), 247 s.+fotoğraflar

Zekeriya Sertel'in Müzehher ve Vâlâ Nurettin'e yazdığı biri tarihsiz, diğerleri 28.3.968, 15 Mayıs 1968, 1.6.968, 28.6.968 (Sabiha Serte'in mektubuyla birlikte), 6.9.968, 14.1.1948, 16.10.1950 tarihli 6 mektup

SERVET

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâti̇h Andı, Yılmaz Taşçioğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Tevfik Fikret'e gönderilmiş Mustafa, D. Mazhar Osman, Süleyman Nimet, Servet, Enver, İsmail Müştak, Vefik Himmet, Kemal, Mehmed Safi, Ömer, Ömer Şevket, Suad imzalı 22 Haziran 911 tarihli kartpostal+klişe

SEVİN, NUREDDİN

"Mektuplar III", Çınarlı Mehmet, Türk Dili, 1991/1, s.472, Nisan 1991,sh. 221-224

Nurettin Sevin (Ankara Devlet Konservatuarı öğretmeni)'e ait 5 Mayıs 1972 ve 13 Mart 1974 tarihli mektup alıntıları

SEYYİT ALİ EFENDİ

"Mektup", Sadeleştiren: Şükrü Kurgan, Türk Dili,c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 85-87

SILVAIN, I.

İnkılap Tarihimiz ve Jöntürkler, Ahmet Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İstanbul 1945, 378 sh.

Mösyö I. Silvan'ın Ahmed Celaledin Paşa'ya yazdığı 21 Haziran 1900 tarihli Fransızca mektup

SIRRI PAŞA

"Varna-Şumnu Muhaberatı", Sırrı Paşa, Tarih ve Toplum, c.17, s.99, Mart 1992, sh. 9-11 (137-139)

Mektuplar Şumnu'dan 6 Temmuz 294, 7 Temmuz 294, 7 temmuz 294, 11 Temmuz 294, 11 Temmuz 294 tarihlerinde tarihlerinde yazılmış.

SİNAN PAŞA

Fatih Devrine Ait Münşeat Mecmuası, çıkaranlar: Prof. Necati Lugal-Doç. Dr. Adnan Erzi, İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul Matbaası, İstanbul 1956, s.103.

Sinan Paşa'nın Sultan Mustafa'nın ölümü dolayısıyla Bayezid'e gönderdiği taziyetname s. 92-94.

SİNEPERVER KADIN

Haremde Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakit Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

Sineperver Kadın'ın Kethüda'ya yazdığı tarihsiz bir mektup

Sultan II. Mahmud'a yazdığı tarihsiz bir mektup

SİMAVİ, SEDAT

Yanardağ Şairimiz Halil Nihad Boztepe, Kemaleddin Şenocak, Acar Matbaacılık, İst. (Tarih yok), 154+22 sh

Sedat Simavi'nin Halil Nihad Boztepe'nin ölümü üzerine İbrahim Alaaddin Gövsa'ya 25.2.1949 tarihinde gönderdiği taziye mektubu.

"Yakın Tarihten Portreler: Sedat Simavi",Kandemir, Yakın Tarihimiz, c.1, s.5, 29 Mart 1962, sh. 154-155

Sedat Simavi'nin Kandemir'e yazdığı iki mektup klişesi

SİR CHARLES RYAN (Tümgeneral)

"Atatürk'e Bir Mektup", Tarih ve Toplum, c.5, s. 28, Nisan 1986, sh. 22

Avusturya'nın Melbourne kentinde Tümgeneral Sir Charles Ryan'dan Ankara'da ekselans Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya 5.8.1923 tarihli mektup

SİYAVUŞGİL, SABRİ ESAT

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Sabri Esat Siyavuşgil'in Cevdet Kudret'e yazdığı 20 Mart 1968 tarihli mektup

Dost Mektupları (Mektuplarıyla Edebiyatçılarımız), haz. Yaşar Nabi Nayır, Varlık Yay. İst. 1972, 196 s.

Sabri Esat Siyavuşgil'in Yaşar Nabi'ye yazdığı 6.5.28, 8.11.28, 20.11.1928, 2.12.28, 27.12.28, 6.1.1929, 23.1.1929, 20.4.1929, 29.5.1929, 12.6.1929, 21.6.1929, 5.11.1929, 16.11.1929, 25.11.1929, 5.12.1929, 1.8.1932 tarihli 16 mektup

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Sabri Esat Siyavuşgil'in Yaşar Nabi Nayır'a yazdığı 27.12.1928, 29.Ağustos 30, 27.11.30 tarihli 3 mektup

"Yaşar Nâbi Nayır ve Suut Kemal Yetkin'e Mektuplar", Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 316-330

Yaşar Nabi Nayır'a 11.9.1929, 18 Şubat 1930, 27 Mart 1930, 3 Haziran 1930, 29 Ağustos 1930, 27.11.1930, 18.12.1930 tarihli yedi mektup

Suut Kemal Yetkin'e gönderdiği biri 12.8.1943 tarihli, diğeri tarihsiz iki mektup

SONGAR, AYHAN

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

3. Ayhan Songar'ın Bekir Berk'e yazdığı 8.2.1991 tarihli mektup

SU, RUHİ

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Ruhi Su'nun Cevdet Kudret'e yazdığı 16 Eylül 1973 tarihli mektup

Bir Dönemin Tanıklığı, Vâ-Nû, Müzehher, Cem Yayınevi, (Basım yeri ve yılı yok), 247 s.+fotoğraflar

Ruhi Su 'nun Müzehher ve Vâ-Lâ Nurettin'e yazdığı 6.9.1972 tarihli mektup

SUAD

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtih Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Mustafa, D. Mazhar Osman, Süleyman Nimet, Servet, Enver, İsmail Müştak, Vefik Himmet, Kemal, Mehmed Safi, Ömer, Ömer Şevket, Suad imzalı 22 Haziran 911 tarihli kartpostal+klişe

SUUD, ŞAİR B.

Âkıfname (Mehmed Akif), Balıkesirli Hasan Basri Çantay, Ahmet Sait Matbaası, İst. 1966, 404 sh.

Şair B. Suud'un Mehmet Âkif hakkında Hasan Basri Çantay'a yazdığı tarihsiz bir mektup

SUTUVEN, MUSTAFA SEYYİT

Âkıfname (Mehmed Akif), Balıkesirli Hasan Basri Çantay, Ahmet Sait Matbaası, İst. 1966, 404 sh.

Mustafa Seyyit Sutuvan'ın Mehmet Âkif hakkında Hasan Basri Çantay'a mektubu

SÜLEYMAN ASKERİ

"Süleyman Askerî Niçin ve Nasıl İntihar Etti?", Hamza Osman Erkan, Resimli Tarih Mecmuası, c.2, s.22, Ekim 1951, sh. 1019-1022

Süleyman Askerî'nin Birinci Dünya Savaşı sırasında bir arkadaşına yazdığı mektubun klişesi

SÜLEYMAN (BUDİN GÖNÜLLÜLER AĞASI)

"Budın Gönüllüler Ağası Süleyman'dan Deli Murtaza'ya O yoksa, Budin'de Baki Çelebi'ye", Sadeleştiren: Orhan Şâik Gökyay, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 60-61 (Mektuplar Macar tarihçisi Ludwig Fekete'nin Türkische Schriften aus dem Archive des Palatins Nikolaus Esterhazy (Budapeşte 1932) adlı kitabından alınmış)
Mektup 1041 tarihli

SÜLEYMAN (KANUNİ SULTAN)

"Divan Sicillerinden Seçmeler I: Kanuni Sultan Süleyman'ın Bir Mektubu", Yayınlayan: Midhat Sertoğlu, c.17, s.3, Nisan 1973, sh.20-21

Kanuni'nin Fransa Kralına gönderdiği 15 Ağustos 1565 tarihli mektup

"Mektuplar", Sadeleştiren: Şükrü Kurgan, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh 28-31
Fransa Kralı I. François'ya İstanbul'dan gönderdiği 15 Şubat 1526 tarihli mektup (Tarih-i Cevdet, Cilt: I, Lahika: 3)

Oğlu Sehzade Beyazıt'la Yazışması (manzum)

"Kanunî Sultan Süleyman'ın I. François'ya İki Mektubu", Grammont, Jean-Louis Bacqué (Çeviren: Refet Yınanç), Tarih Araştırmaları Dergisi, c. 8-12, s. 14-23, 1970-74, sh. 89-98

Kanuni'nin Fransa Kralı François'ya, biri Tebriz'den gönderdiği 11 Muharrem 942 (12 Temmuz 1535) diğeri İstanbul'dan gönderdiği 14 Şevval 942 (5 Nisan 1536) tarihli iki mektup hakkında geniş bilgi

"Kanuni'nin Oğlu Şehzade Bayezid'e Gönderdiği Cevap", Düş Çınarı (Mektup Özel Sayısı), Mart-Nisan 1998, sh. 48

SÜLEYMAN HÜNKAR

Bediüzzaman Said Nursi'den Hapisane Mektupları, Haz. Necmeddin Şahiner, Yeni Asya Yayınları, İst. 1992, 183 sh.

Süleyman Hünkar'ın Taşköprülü Sadık Bey'e yazdığı tarihsiz bir mektup+klîşe

SÜLEYMAN NAZİF

Süleyman Nazif- Hayatı, Kitapları, Mektupları, Fıkra ve Nükteleri, (Haz. İbrahim Alaattin), Semih Lütfi: Sühûlet Kütüphanesi, İst. 1933, 289 s. (Mektuplar kitabın 159-228 sayfaları arasında)

Süleyman Nazif'in Abdülhak Hamid'e 14 Şubat 1913-3 Eylül 1923 tarihleri arasında yazdığı 6 mektup

Sami Paşazâde Sezai Bey'e 11.12.1932-3 Kanunusani 1926 tarihleri arasında yazdığı 9 mektup
Ali Ekrem Bey'e yazdığı 16 Kanunuevvel 1919, 9 Şubat 1922, 1 Mart 1922, 31 Temmuz 1923 tarihli 4 mektup

İbnülemin Mahmut Kemal Bey'e yazdığı 17 Eylül 1923, 26 Kanunusani 1926, 9 Haziran 1925, 5 Haziran 1925 ve 9 Ağustos 1923 tarihli 5 mektup

Hüseyin Vessaf Bey'e 1,

Celal Nuri Bey'e 23 Temmuz 1909-8 Ağustos 1924 tarihleri arasında yazdığı 9 mektup

Sivas Mebusu Rasim Bey'e yazdığı 25 Teşrinievvel 1925, 26 Kanunuevvel 1926 tarihli 2 mektup

İbrahim Alaaddin'e yazdığı 3 Haziran 1912 tarihli bir mektup

Faruk Nafiz'e yazdığı 13 Teşrinievvel 1923, 28 Mart 1924, 27 Mayıs 1925, 2 Haziran 1925 tarihli 4 mektup

Muş Tahrirat Müdürü Madenli Yusuf Efendi'ye yazdığı 4 Ağustos 1303 tarihli bir mektup

Dayısının oğlu İhsan Hamit'e yazdığı 25 Teşrinisani 1911 tarihli bir mektup

Şeyh Şamil ahfadından Hamza Osman'a yazdığı 20 Kanunusani 1922, 21 Kanunuevvel 1923, 20 Kanunusani 1924 tarihli 3 mektup

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtilh Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On yedinci bölüm)

Süleyman Nazif'in Tevfik Fikret'e yazdığı 14 Mart 1314, 1 nisan 1314, 8 Nisan 1314, 13 Nisan 1314, 27 Şubat 1314, 1 Mayıs 1315, 25 Eylül 1315, 9 TE 1315, 25 KE 1315, 29 KE 1315, 5 Şubat 1315, 12 Şubat 1315, 12 Nisan 1316, 3 Ağustos 1316, 11 Ağustos 1316, 16 Eylül 1316, 29 TS 1316, 6 KE 1316, 18 Nisan 1317, 21 TS 1318, 12 Temmuz 1320, 23 Mayıs 1325 tarihli 22 mektup+klışeler

Jön Türklere Dair Vesikalar I -Edebiyatçı Jön Türklerin Mektupları-(Haz. Doç Dr. Birol Emil), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İst. 1982, 116 s.

Süleyman Nazif'in Mizancı Murat Bey'e yazdığı 29 Eylül 1897, 19 Ocak 1898, 6 Nisan 1898, 20 Şubat 1912 tarihli 4 mektup

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Süleyman Nazif'in Tunalı Hilmi Bey'e yazdığı 28 Temmuz 1897 tarihli mektup

İnkılâp Tarihimiz Ve İttihad ve Terakki, Ahmed Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İst. 1946, 319 sh.

Süleyman Nazif'in Tunalı Hilmi Bey'e yazdığı 28 Temmuz 1897 tarihli mektup

İnkılâp Tarihimiz ve Jöntürkler, Ahmet Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İstanbul 1945, 378 sh.

Süleyman Nazif'in Ahmed Celaleddin Paşa'ya yazdığı 14 Şubat 1905 tarihli mektup+ mektubun bir bölümünün klışesi

"Süleyman Nazif'in Bilinmeyen İki Mektubu ve Hilafet Ordusunun Kuruluşuna İlişkin Şiiri" Yay. Haz. Müeyyet Emzen, Belgelerle Türk Tarihi, s. 27, Mayıs 1987, sh. 58-61

Maliye müsteşarına 29 Kanunusani 1338 (Ocak 1922) tarihli mektubu

Yaver-i Ekrem Şehriyari Hamdi Paşa Hazretlerine yazdığı 30 Kanunusani 1338 (1922) tarihli mektubu

"Süleyman Nazif Ve Hilafet", Neşreden: yok, Tarih Dünyası, c.2 (Özel), s.17, 15 Aralık 1950, sh. 717-718

Süleyman Nazif'in babasına Kastamonu'dan yazdığı 29 Nisan 1911 tarihli mektup+mektubun bir bölümünün klışesi

"Fikret'e Üç Arkadaşından Gelen Dört Mektup", Düşün (Tevfik Fikret derneği yayını), s.7-8, Eylül-Ekim 1965, sh. 24

Süleyman Nazif'in Tevfik Fikret'e yazdığı 28 Kanunısani 1312 ve 12 Eylül 1316 tarihli iki mektup

Mektuplar-Belgeler, İnci Enginün, Marmara Ün. Fen Ed. Fak. Türklük Araştırmaları Dergisi, yıl: 1987, s.3, sh.11-18

Süleyman Nazif'in Midhat Cemal [Kuntay]'e yazdığı tarihsiz bir mektup+klîşe

"Süleyman Nazif'in Hususî Mektupları", Muhammet Gür, Marmara Ün. Fen Ed. Fak. Türklük Araştırmaları Dergisi, s.8, İst. 1997, sh. 199-232

Süleyman Nazif'in kardeşi Faik Ali'ye yazdığı 18 Şubat 1321/1905 tarihli mektup

Midhat Cemal Kuntay'a yazdığı 20 Mayıs 1324/1908, 28 Haziran 1324/1908 tarihli mektup

Ebuzziya Tevfik'e yazdığı 24 Haziran 1324/1908 tarihli mektup

Cenab Şahabeddin veya Rıza Tevfik'e yazdığı 5 Şubat 1911 tarihli mektup

Sultan Reşad'a muhtemelen 5-26 Haziran 1911 tarihleri arasında yazdığı tarihsiz bir mektup

Mehmet Ali Aynî'ye yazdığı 19 Temmuz 1330/1914 tarihli mektup

Âdil isimli arkadaşına yazdığı 14 Nisan 1331/1915 tarihli mektup

Şehzade Abdülmecid'e yazdığı 29 Teşrinievvel 1331/1915 tarihli mektup

Mısır'da bulunan Davud Yusufanî'ye yazdığı 21-22 Şubat 1922 tarihli mektup

Muhamî Avukat Haydar Rifat Bey'e yazdığı 7 Şubat 1923, 21 Şubat 1923 tarihli 2 mektup

Hüseyin Rauf Orbay'a yazdığı 4 Teşrinievvel 1923 tarihli mektup

Sami Paşazade Sezaî'ye yazdığı 25 Teşrinisani 1923 tarihli mektup

Halil Ethem Bey'e yazdığı 6 Haziran 1925 tarihli mektup

Ali Sâib Bey'e yazdığı 22 Haziran 1925 tarihli mektup

Kime yazdığı anlaşılmayan 28 Temmuz 1925 tarihli mektup

"Halifelik ve İttihad-ı İslam Osmanlılara Ne kazandırdı", neşreden:yok, Resimli Tarih Mecmuası, c.7 s. 1-73, Ocak 1956, sh. 44-45

Süleyman Nazif'in Ebuzziya Tevfik Bey'e gönderdiği 29 Nisan 1911 tarihli mektup+bir parçasının klîşesi

"Yarım Asır Kadar Evvel İngilizlerin Yakın Şarkta Müdahale ve Himayelerine Ait Bir Vesika", neşreden: yok, Resimli Türk Tarihi Mecmuası, c.7, s. 4-76, Nisan 56, sh. 230-232

Süleyman Nazif'in Bursa valisi iken İngiliz başkonsolosluğuna yazdığı Haziran 1910 tarihli mektup+klîşe

SÜLEYMAN NECİP

Büyük Türkçü Müftüoğlu Ahmet Hikmet, Dr. Fethi Tevetoğlu, Türk Kültür Eserleri Serisi, Millî Eğitim Basımevi, Ankara 1951, 61 sh.

Süleyman Necip Bey'in Midhat Cemal Bey'e Paris'ten yazdığı Serveti Fünun'da yayınlanan tarihsiz bir mektup

SÜLEYMAN NİMET

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâti̇h Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Tevfik Fikret'e gönderilmiş, Mustafa, D. Mazhar Osman, Süleyman Nimet, Servet, Enver, İsmail Müştak, Vefik Himmet, Kemal, Mehmed Safi, Ömer, Ömer Şevket, Suad imzalı 22 Haziran 911 tarihli kartpostal+klîşe

SÜLEYMAN PAŞA

"Recaizâde Mahmut Ekrem'e Mektup", Sadeleştiren: Cevdet Kudret, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 112-113
Mektup 11 Muharrem 1300 tarihli

SÜLEYMAN PAŞA (HADİM)

"Süleyman Paşa'nın Aden'i zaptı ve Hind Seferi", neşreden: yok, Yeni Tarih Mecmuası, s.21, Eylül 1958, sh. 999-1000
Hadım Süleyman Paşa'nın padişaha yazdığı bir mektup klîşesi

SÜLEYMAN NAZİF

"Tevfik Fikret'in Yeşil Yurd'a Kaçış Arzusuna İlişkin Bazı Mektuplar", Yılmaz Taşçıoğlu, Dergah, c.9, s.104, Ekim 1998, sh. 9-11

Tevfik Fikret'in Yeşil Yurd'a kaçış arzusuna ilişkin Süleyman Nazif'in 1 Mayıs 1315 (Bursa) ve 9 Teşrinievvel 1315 (Bursa) tarihli 2, Fikret'in tarihsiz bir adet mektubu

"Süleyman Nazif'ten Oğluna Mektuplar", Zeynep Kerman, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, c. 26 (1980-1986), sh263-288

Bursa, 19 Haziran 1332/ 2 Temmuz 1902

Nişantaşı, 23 Mayıs 1323/ 5 Haziran 1907

Basra, 16 Kanun-ı evvel 1325/ 29 Ekim 1909

Basra, 13 Kanun-ı evvel 1325/ 26 Aralık 1909

Basra, 2 Şubat 1325/ 15 Şubat 1910

Basra, 5 Mart 1325/ 18 Mart 1910

Basra, 3 Haziran 1326/ 16 Haziran 1910

Kastamonu, 26 Kanun-ı sani 1911

Musul, 27 Teşrin-i sani 1913

Musul, 20 Kanun-ı sani 1914

Musul, 28 Nisan 1330 (11 Mayıs 1914)

Bağdat, 18 Haziran 1331/ 1 Temmuz 1915

Beyoğlu, 17 Eylül 1331/ 30 Eylül 1915

Nişantaşı, 20 Haziran 1916

Nişantaşı, 13 Ağustos 1332/ 26 Ağustos 1916

Nişantaşı, 1 Teşrin-i sani 1332/ 14 Kasım 1916

Nişantaşı, 13 Şubat 1917

Nişantaşı, 1 Ağustos 1917

Nişantaşı, 2 Teşrin-i evvel 1917

Nişantaşı, 9 Temmuz 1919

Nişantaşı, 10 Kanun-ı evvel 1919

Nişantaşı, 20 Mart 1922

Nişantaşı, 17 Mayıs 1922

1. Pangaltı, 30 Ağustos 1926

“Abdülhak Hamit’e Mektup”, Sadeleştiren: Şemsettin Kutlu, Türk Dili, c.XXX, s. 274,

Temmuz 1974, sh. 210-212

Abdülhak Hamid’e yazdığı tarihsiz bir mektup (Süleyman Nazif: Batarya ile Ateş, sh. 99-105)

SÜRELSAN, İSMAİL BAHA

Mektuplar IX, Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1991/II, s.479, Kasım 1991, sh. 367-374

Musikişinas İsmail Baha Sürelsan’ın Çınarlı’ya yazdığı 29 Haziran 1978 ve 11 Mart 1983 tarihli iki mektup

SÜREYYA, CEMAL

Onüç Günün Mektupları, Cemal Süreyya, Can Yay. İst. 1990, 107 s. (1992/98)

Cemal Süreyya’nın eşi Zuhul Tekkanat’a 12 Temmuz 1972-24 Temmuz 1972 tarihleri arasında yazdığı 13 mektup

(1998'de Yapı Kredi Yayınları tarafından yapılan baskıya diğer basımlardan farklı olarak Cemal Süreyya'nın eşine 10 Aralık 1967-8 Ocak 1978 tarihleri arasında yazdığı 24 mektup ilave edilmiş. 131 s)

"Mektuplar VIII", Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1991/II, s.478, Ekim 1991, sh. 244- 250
Çınarlı'ya Cemal Süreyya'nın 13 Şubat 1965 tarihlerinde yazdığı bir mektup

Ş

ŞADIYE HANIM

"Bazı Kadın Mektupları", Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c. 31, s. 183, Mart 1999, sh. 168-174 (60-46)

Mektup XII. Darü'l fûnun talebelerinden Şadiye, Memduha, Melek ve Hatice Hanımların Rıza Tevfik'e yazdıkları 23 Ağustos 332 (5 Eylül 1915) tarihli mektup

ŞADIYE SULTAN

Şahbaba-Osmanoğulları'nın son hükümdarı VI. Mehmed Vahidettin'in hayatı, hatıraları ve özel mektupları, Murat Bardakçı, Pan Yayıncılık, İst. 1998, 679 sh.

Şadiye Sultan'ın Maliye Nazırı Cavid Bey'e yazdığı bir mektup klişesi

ŞARDAĞ, RÜŞTÜ

"Mektuplar IX", Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1991/II, s.479, Kasım 1991, sh. 367-374

Musikişinas Rüştü Şardağ'ın Çınarlı'ya gönderdiği biri tarihsiz, diğerleri 8 Ekim 1972, 11 Kasım 1972 tarihli mektupları

ŞATIROĞLU, AŞIK VEYSEL

Bedreddin Tuncel'e Mektuplar, (Haz. Alpay Kabacalı), Yapı Kredi Yay., İst. 1995, 125 s.

Aşık Veysel Şatiroğlu'nun Bedrettin Tuncel'e yazdığı 21 Ekim 1960 tarihli mektup

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Aşık Veysel'in Özcan Başkan'a yazdığı 31.1.1966 tarihli mektup

"Mektuplar", Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 290-291

Bedrettin Tuncel'e gönderdiği 21 Eylül 1960 tarihli mektup

Özcan Başkan'a Sivralan'dan gönderdiği 31.1.1966 tarihli mektup

ŞEMON BİN KISERMOS (İNGİLİZ AJANI)

"**Kürtler İngiliz Tehdidi Altında**", Yrd. Doç. Dr. Süleyman Beyoğlu, Tarih ve Medeniyet, s.15, Mayıs 1995, sh. 22-23

İngiliz ajanı Şemon bin Kısırmos'un Kürt aşiret reislerinden Abdurrahman ve Ali Han Ağalara yazdığı tarihsiz bir mektup+klîşe

ŞEMSETTİN SAMİ

"**Mehmet Emin Yurdakul'a Mektup**", Sadeleştiren: Cevdet Kudret, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 165-166 (18 Haziran 1313 tarihli)

"**Şemseddin Sami'den Kardeşlerine**", Garmerd Şpuza, Tarih ve Toplum, c.27, s. 158, Şubat 1997, sh. 84-86 (20-22)

Makalede Şemseddin Sami Tarafından 11 Teşrin-i sani 1291(23.11.1875)-24 Kasım 1876 tarihleri arasında çoğu Kahirede bulunan kardeşi Tahsin'egönderdiği otuz mektup hakkında genel bilgi veriliyor. (Diğerleri Sami'nin Yanya'daki Abdül'e gönderdiği iki, Tahsin'in Yanya'daki Abdül'e gönderdiği iki, Tahsin'i Sami'ye gönderdiği üç mektup)

ŞENMAN, NİHAT

Mektuplarım- Konuşmalarım, Dr. Zeki Başar, Gürsoy Basımevi, Ankara 1970, 396 s. (mektuplar sh. 11-169 arasında)

Vali Nihat Şenman'ın Dr. Zeki Başar'a yazdığı 11.7. 1951 tarihli cevabî mektubu

ŞERAFEDDİN MAĞMUMÎ

Mizancı Murad Bey, Doç. Dr. Birol Emil, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İst. 1979, 747 sh.

Doktor Şerafeddin Mağmumî'nin Mizancı Murat Bey'e yazdığı 22 Mayıs 1897 tarihli mektup **İnkılap Tarihimiz ve Jöntürkler**, Ahmet Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İstanbul 1945, 378 sh. Doktor Şerafeddin Mağmumî Bey'in Mizancı Murat Bey'e yazdığı 22 Mayıs 1897 tarihli mektup

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Doktor Şerafeddin Mağmumî'nin Mizancı Murat'a yazdığı 27 Mayıs 1897 tarihli mektubu **Mücadele-i Milliye**, Mizancı Murad (Hazırlayanlar Sabahattin Çağın-Faruk Gezgin), Nehir Yayınları, İst. 1994, 333 sh.

Doktor Şerafettin Mağmumî'nin Mizancı Murat Bey'e yazdığı 22 Mayıs 1897 tarihli mektup

ŞERİF HULUSÎ

Sabahattin Ali, Filiz Ali Laslo, Atilla Özkırmı, Cem Yayınevi, İst. 1979, 358 sh. (2. Basım De Yayınevi, İst. 1986, 416 sh.)

("Mektuplar" sh. 137-240)

Şerif Hulusi'nin Sabahattin Ali'ye yazdığı 21.3.1947 ve 22.3.1947 tarihli 2 mektup

"Aziz Nesin'e Birkaç Mektup, (Halim Büyükbulut, Hasan Amca, Vâ-Nû, Şerif Hulusî)", c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh.365

Şerif Hulusi'nin Aziz Nesin'e yazdığı tarihsiz bir mektup (sh. 366)

ŞEKİB (TOKADİZADE)

"Tokadîzâde Şekib'in Bir Mektubu", Dr. Abdullah Uçman, Kaynaklar, s.4, 1984, sh. 74-78

Tokadîzâde Şekib'in Süleyman Nazif'e yazdığı 4 Nisan 1341 (1925) tarihli mektubu+ mektubun baş tarafının klişesi

ŞERİF MEHMED RAUF

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. FâtiH Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On sekizinci bölüm)

Şerif Mehmed Rauf'un Tevfik Fikret'e yazdığı 25 Eylül 325 tarihli mektup+klişe

ŞEVKEFSAR KADIN EFENDİ

"Şevkefsar Kadın Efendi'nin Abdülhamid'e Mektubu", Resuhi Baykara, Tarih Dünyası, Cilt 1 (Özel) , s. 8, 1 Ağustos 1950, sh. 348-349

Şevkefsar Kadın Efendi'nin Abdülhamid'e yazdığı tarihsiz bir mektup

ŞEVKET

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. FâtiH Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On sekizinci bölüm)

Tevfik Fikret'e gelen Halid, Ahmed Muhyiddin, Şevket, Kâmil Mümtaz imzalı 26 Nisan 325 tarihli mektup+klişe

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâti̇h Andı, Yılmaz Taşçioğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Tevfik Fikret'e gönderilmiş Mustafa, D. Mazhar Osman, Süleyman Nimet, Servet, Enver, İsmail Müştak, Vefik Himmet, Kemal, Mehmed Safi, Ömer, Ömer Şevket, Suad imzalı 22 Haziran 911 tarihli kartpostal+klişe

ŞEVKET BAHA

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâti̇h Andı, Yılmaz Taşçioğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On sekizinci bölüm)

Şevket Bahâ'nın Tevfik Fikret'e yazdığı 21 KE 1324 tarihli mektup+klişe

ŞEVKET BEY

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Recep Paşa Yaveri Şevket Bey'in Hilmi Bey'e yazdığı 22 Ekim 1900, 2 Mayıs 1901 tarihli mektup

İnkılâp Tarihimiz Ve İttihad ve Terakki, Ahmed Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İst. 1946, 319 sh.

Recep Paşa Yaveri Şevket Bey'in Hilmi Bey'e yazdığı 22 Ekim 1900, 2 Mayıs 1901 tarihli mektup

ŞEVKET (MÛLÂZİM)

"Zerdüşt Münakaşası Üzerine" Abdullah Uçman, İ. Ün. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, c. XXVIII, 1998, sh. 511-531

Mülâzım Şevket'in Rıza Tefvik'e yazdığı 20 Nisan 334 tarihli mektup+klişe

ŞEVKİ

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâti̇h Andı, Yılmaz Taşçioğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Şevki Bey'in Tevfik Fikret'e gönderdiği 15 ağustos 320, 8 TS 321, (2b. Tarihsiz), 14 KS 322 tarihli 3 kartpostal+klişeler

ŞEYDA, MEHMET NURİ

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtiĥ Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kùltür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On sekizinci bölüm)

Mehmed Nuri Şeyda'nın Tevfik Fikret'e yazdığı 19 Haziran 313 tarihli mektup+klişe

ŞİNASI

"Annesine Mektup", Aktaran: Cevdet Kudret, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 108-109

30 Kanunusani 1262 tarihli mektup

"Şinasi (Annesine iki mektup)", Tercüme Dergisi, c.XVI, s. 77-80 (1964), sh.423-424

Mektuplar Gurre-i Rebiülevvel 1258 (12 Nisan 1842) ve 30 Kânunusani 66 (30 Şubat 1851) tarihlerinde Paristen gönderilmiş.

ŞİVEKÂR SULTAN

Haremden Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

Sultan İbrahim'in Kadınefendisi Şivekâr Sultan'ın Sadrazam'a yazdığı tarihsiz bir mektup

ŞŪKRŪ (DARALİYELİ)

İnkılâp Tarihimiz Ve İttihad ve Terakki, Ahmed Bedevi Kuran, Tan Matbaası, İst. 1946, 319 sh.

Tunalı Hilmi Bey'in kardeşi Şükrü Bey'in diğer kardeşleri Fehmi Bey'e yazdığı 7 Temmuz 1315 tarihli mektup

T

TAHİRİ

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Tahirî'nin Bekir Berk'e yazdığı tarihsiz bir mektup

TAHSİN BEY

"Cezayir Emini'nin Türklere Hizmeti", nakleden: Kandemir, Yakın Tarihimiz, c.1, s.10, 3

Mayıs 1962, sh. 311-313

Suriye Valisi Tahsin Bey'in (Özer) Cezayir Emiri Abdülkadir'e yazdığı tarihi belirsiz gizli mektup +klişe

"Van Valisi Tahsin Uzer Bey'in Mektubu", Yücel Demirel, Toplumsal Tarih, Mart 96, s.27, sh. 24

mektup tarihsiz

TALAT PAŞA

Makedonya'dan Orta Asya'ya Enver Paşa III, Şevket Süreyya Aydemir, Remzi Kitabevi, İst. 1985 , 660 sh.

Talat Paşa'nın Hakkı, Cavit, Cahit Beylere yazdığı 27 Ocak 1913 tarihli mektup+klişe

"Kurtuluş Savaşında Talat Paşa ile Mustafa Kemal'in Mektuplaşmaları", İlhan Tekeli-Selim İlkin, TTK Belleten, c. XLIV, s.174, Nisan 1980, sh. 301-346

Talat Paşa'nın Atatürk'e yazdığı 22 Kanunuevvel 1919 tarihli mektup

"İmparatorluğumuzun Sonu Olan Bir Devrin Kapanışına Ait Tarihî Bir Vesika", Cemal Kutay, Tarih Konuşuyor, c.1, s.1, Şubat 1964, sh. 21-22

Sadrazam Talat Paşa'nın, Müşir İzzet Paşa'ya gönderdiği tarihi belirtilmeyen bir mektup +klişe

TALU, ERCÜMENT EKREM

Yanardağ Şairimiz Halil Nihad Boztepe, Kemaleddin Şenocak, Acar Matbaacılık, İst. (Tarih yok), 154+22 sh

Ercüment Ekrem Talu'nun Halil Nihad Boztepe'ye yazdığı tarihsiz bir mektup

TANER, HALDUN

Bedreddin Tuncel'e Mektuplar, (Haz. Alpay Kabacalı), Yapı Kredi Yay., İst. 1995, 125 s.

Haldun Taner'in Bedrettin Tuncel'e yazdığı 1 Nisan 1962 tarihli mektup

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Haldun Taner'in Cevdet Kudret'e yazdığı 14 Eylül 1973 tarihli mektup

TANİLLİ, SERVET

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Server Tanilli'nin Cevdet Kudret'e yazdığı 19 Mart 1986 tarihli mektup

TANPINAR, AHMET HAMDİ

Mektuplar, Ahmet Hamdi Tanpınar, (Haz. Zeynep Kerman), Kültür Bakanlığı Yay. , Ankara 1974, VII+328 s. +2 klişe (2. Baskısı Tanpınar'ın Mektupları ismiyle , Dergah Yay., İst. 1992, 275 s. + mektupların listesi)

Tanpınar'ın Ahmet Kutsi Tecer'e Şubat 1931- 11 Ekim 1959 tarihleri arasında yazdığı 18 mektup

Cevat Dursunoğlu'na 2 Haziran 1942-31 Ocak 1961 tarihleri arasında yazdığı 4 mektup

Adalet ve Ali Cimcoz'a 6 Nisan 1953- Eylül 1960 tarihleri arasında yazdığı 34 mektup

Tarık Temel' 4 Eylül 1957-20 Eylül 1960 tarihleri arasında yazdığı 13 mektup

Mehmet Kaplan'a Ocak-Şubat 1944-28 Şubat 1960 tarihleri arasında yazdığı 9 mektup

Sabahaddin Eyüboğlu'na yazdığı 9 Nisan 1953, 17 Haziran 1953, 4 Ağustos 1953 tarihli 3 mektup

Hüseyin ve Nur Tahsin Solar'a yazdığı ikisi tarihsiz, biri 16 Temmuz 1959 tarihli 3 mektup

Niyazi Akı'ya yazdığı 11 Nisan 1960 tarihli 1 mektup

Hüsameddin Bozok'a yazdığı biri tarihsiz, diğeri 7 Eylül 1959 tarihli 2 mektup

Hasan Âli Yücel'e yazdığı 1 Temmuz 1961 tarihli 1 mektup

Avni Girde 'ya yazdığı 19.10.29 tarihli 1 mektup

Antalyalı genç kıza mektup

Tanpınar'dan Hasan Âli Yücel'e Mektuplar, (Haz. C. Yücel Eronat), Yapı Kredi Yay. İst. 1998, 102 s.

Tanpınar'ın Hasan Âli Yücel'e-yazdığı 31.12.1957, 27.3.1958, 4.4.1958, 31.3.1959, 26.4.1959, 13.5.1959, 6.1.1962 tarihli ve üçü tarihsiz 9 mektup

Kitaba ayrıca Tanpınar'ın Hüsameddin Bozok'a gönderdiği 7.9.1959, 1.3.1960 tarihli iki mektup eklenmiş

Bedreddin Tuncel'e Mektuplar, (Haz. Alpay Kabacalı), Yapı Kredi Yay., İst. 1995, 125 s.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Bedrettin Tuncel'e yazdığı 27 Ekim 1942, 4 Şubat 1950, 21 Ekim 1957, 2 Temmuz 1960, 21 Kasım 1960, 5 Ocak 1961, 11 Mayıs 1961 tarihli 7 mektup

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Mehmet Kaplan'a yazdığı 23 Eylül 1959, Temmuz 1953, 31 Aralık 1958 tarihli 3 mektup

Adalet Cimcoz'a yazdığı tarihsiz 4 mektup

Mektup Yazma Sanatı, Sabahat Emir, Emir Yayınları, İst. 1997, 224 sh.

Ahmet Hamdi Tanpınar'dan Behçet Bey'e tarihsiz bir mektup.

Ahmet Hamdi Tanpınar'dan Antalyalı genç kıza mektup

"**Mektuplar**", Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 300-304

Hüsamet'in Bozok'a yazdığı 7.9.1959, 1.3.1960(Yeditepe, 1-15 Şubat 1962, s.56) tarihli 2 mektup

Suut Kemal Yetkin'e gönderdiği 1960 yılına ait bir mektup

Bedrettin Tuncel'e İstanbul'dan gönderdiği 5 Ocak 1961 tarihli mektup

"**Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Bir Mektubu**", Haz. Yok, Türk Edebiyatı, c.1, s.2, Şubat 1972, sh. 11-13

4. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Mehmet Kaplan'a Antibes'ten yazdığı 23.9.1959 tarihli mektup)

"**Ahmet Hamdi Tanpınar (Kutsi Tecer'e İki Mektup, Adalet Cimcoz'a Mektup)**",

Tercüme Dergisi, c.XVI, s. 77-80, (1964), sh. 484-491

Tanpınar'ın Tecer'e yazdığı mektuplardan biri 27.7.1959 tarihinde Paris'ten gönderilmiş, diğeri 1 Teş. (Ekim) 1956-9 tarihli. Adalet Cimcoz'a Paris'ten yazılan mektubun tarihi 20 Mart 1960

"**Yazara Eşten Dostan Gelen Mektuplar**", Yeni Ufuklar, c.10, yıl: 1962, s.118, sh. 1-6

Tanpınar'ın Orhan Burian'a yazdığı 22.10.1959 tarihli mektup

TANRIÖVER, HAMDULLAH SUPHİ

Hamdullah Suphi Tanrıöver", Mustafa Baydar, Menteş Kitabevi, İst. 1968, 390 sh.

Hamdullah Suphi'nin Mustafa Baydar'a yazdığı 10 Mayıs 1945 tarihli mektubun klişesi

1929 yılında Milliyet gazetesine gönderdiği bir mektubun klişesi

Arkadaşı Ferruh Niyazi'ye yazdığı 10.7.1959 tarihli mektup

Dost Mektupları (Mektuplarıyla Edebiyatçılarımız), (haz. Yaşar Nabi Nayır), Varlık Yay. İst. 1972, 196 s.

H. Suphi Tanrıöver'in Yaşar Nabi'ye yazdığı 22.9.1936, 10.10,1936, 9 Birinciteşrin 1936 tarihli üç mektup

İki Gözüm Aziz Kardeşim, Efendim(İmparatorluktan Cumhuriyete Edebiyatçı

Mektupları), (Haz. Nükhet Esen), Yapı Kredi Yay. , İst. 1994, 143 s

Hamdullah Suphi'nin İzzet Melih'e yazdığı biri tarihsiz, diğeri 3 Haziran 1932, 16.1.33 tarihli 3 mektup

Mektuplarım- Konuşmalarım, Dr. Zeki Başar, Gürsoy Basımevi, Ankara 1970, 396 s.

(mektuplar sh. 11-169 arasında)

Tanrıöver'in Dr. Zeki Başar'a cevabî mektubu (5 Ocak 1954)

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Hamdullah Suphi Tanrıöver'in Numan Menemencioğlu'na yazdığı 9 Birinciteşrin 1936 tarihli mektup

TARLAN, ALİ NİHAT

Edebi Mektuplar “Divan Edebiyatının Bazı Beyitlerinin İzahına Dair”, Tahir Ongun, (Haz. Cemal Kurnaz), Akçağ Yay. Ankara 1995, 210 s.

Ali Nihat Tarlan'ın Tahir Olgun'a yazdığı 12.11.1935 ve 20 Teşrinisani 1935 tarihli iki cevabî mektup

Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı, M. Behçet Yazar, Kanaat Kitabevi, İst. 1938, 488 sh.

Ali Nihat Tarlan'ın 7 Nisan 1938 tarihinde M. Behçet Yazar'a yazdığı mektup

TARUS, İLHAN

Dost Mektupları (Mektuplarıyla Edebiyatçılarımız), (haz. Yaşar Nabi Nayır), Varlık Yay. İst. 1972, 196 s.

İlhan Tarus'un Yaşar Nabi'ye yazdığı 13.7.948, 2.8.950, 8.10.950, 11.10.1950, 22.6.951, 952, 9.3.1955, 14.3.1955, 2.11.1955, 18.7.1958 tarihli 10 mektup

“**Mektuplar**”, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 330-331

Yaşar Nabi Nayır'a Ankara'dan gönderdiği 26.5.1954 tarihli mektup

Suut Kemal Yetkin'e Ankara'dan gönderdiği 27.4.1959 tarihli mektup

TAŞER, SUAT

Gönderilmeyen Mektuplar, Suat Taşer, Yeditepe Yay. İst. 1969, 128 sh.

Suat Taşer'in “saksagan” a yazdığı 20 mektup (Kitapta “saksagan”ın kimliğine dair herhangi bir açıklama yok)

“**Fikret Otyam'a Mektubumdur**”, Yeni Ufuklar, Suat Taşer,c.23, s. 271, Nisan 1976, sh. 38-40

Suat Taşer'in Fikret Otyam'a gönderdiği tarihsiz bir mektup

TARANCI, CAHİT SITKI

Evime ve Nihal'e Mektuplar, Cahit Sıtkı Tarancı (Haz. Prof Dr. İnci Enginün), TDK Yay. (551) Ankara 1989, 96+8s.

1929-54 yılları arasında yazarın kız kardeşleri Nihal'e 39, Yıldız'a 3, diğerleri anne ve babasına olmak üzere toplam 61 mektubu+3 klişe

Ziya'ya Mektuplar, Cahit Sıtkı Tarancı, (Hz. Ziya Osman Saba), Varlık Yayınları (Ekin Basımevi), İst. 1957, 203 s. (1-39 s. Cahitle Günlerimiz- Z. O. Saba)

Cahit Sıtkı Tarancı'nın Ziya Osman Saba'ya 1930-1946 yılları arasında yazdığı 57 mektup "**Cahit Sıtkı Tarancı**", Şevket Beysanoğlu, İş Matbaacılık ve Ticaret, Ankara 1969, 345 sh. (Mektuplar sh. 273-325)

Cahir Sıtkı'nın Yaşar Nabi'ye yazdığı 18.4.1935 ve 3.7.1935 tarihli iki mektup

Şahap Sıtkı'nın 18.12.1941 tarihli mektubuna cevaben yazdığı tarihsiz mektup

Hasan Şimşek'e yazdığı 1.9.1943 tarihli mektup

Ziya Osman Saba'ya yazdığı 28.3.1940, 2.5.1940, 4.2.1942, 19.2.1942, 15.3.1942, 1.4.1942, 14.5.1942, 30.5.1942, 22.6.1942 tarihli 9 mektup

Dost Mektupları (Mektuplarıyla Edebiyatçılarımız), (haz. Yaşar Nabi Nayır), Varlık Yay. İst. 1972, 196 s.

Cahit Sıtkı Tarancı'nın Ziya Osman Saba'ya yazdığı 14.11.1933, 23.11.1933, 30.11.1934, 2.1.1935, 11.2.1935, 2.4.1935, 3.7.1935, 15.8.1935, 29.11.1936, 16.6.1937, 8.1.1938, 20.6.1946, 25.2.1947, 9.4.1947, 8.8.1947, 21.12.1948, 24.12.1950, 11.2.1951, 17.3.1951, 14.4.1952, 26.11.1952, 2.7.1953 tarihli 22 mektup

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Cahit Sıtkı Tarancı'nın Ziya Osman Saba'ya yazdığı 2.5.1940, 1.2.1939 anne ve babasına yazdığı 15.12.1929 tarihli 3 mektup

Mektup Yazma Sanatı, Sabahat Emir, Emir Yayınları, İst. 1997, 224 sh.

Cahit Sıtkı'nın Yaşar Nabi'ye 29.11.1936 tarihli bir mektubu

"**Cahit Sıtkı Tarancı-Baki Süha Ediboğlu-Orhan Veli Kanık-Cumalı'ya Ortak Mektup**", Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 364

Mektup tarihsiz

"**Cahit Sıtkı Tarancı'nın Bir Mektubu**", Prof. Dr. İnci Enginün, Türk Dili, c. LIII, s. 423, Mart 1987, sh. 163-166

Anne ve babasına yazdığı 15.12.1929 tarihli mektup

"**Mektuplar**", Cahit Sıtkı Tarancı, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 336-342

Yaşar Nabi Nayır'a gönderdiği 30.11.1934, 2.1.1935, 11.2.1935, 20.6.1946,9.4.1947 ve 2.7.1953 tarihli altı mektup

Şahap Sıtkı'ya gönderdiği 24.1.1942 tarihli bir mektup

"Cahit Sıtkı Tarancı (Ziya Osman Saba'ya üç mektup)", Tercüme Dergisi, c.XVI, s. 77-80, (1964), sh. 474-483

Mektupların ikisi Paris'ten 1.2.1939, 2.5.1940, biri Burhaniye'den 29.12.1941 tarihinde yazılmış.

"Cahit Sıtkı Tarancı'dan Şevket Rado'ya Mektuplar I, Hayat Tarih ve Edebiyat , c.20, s.7, Temmuz 1978, sh. 4-6

15.3.1934, 9.4.1935 tarihli iki mektup

"Cahit Sıtkı Tarancı'dan Şevket Rado'ya Mektuplar II, Hayat Tarih ve Edebiyat , c.20, s.8, Ağustos 1978, sh. 4-6

23.5.1935, 15.7.1935 tarihli iki mektup

"Kızkardeşine Yazdığı Mektuplarda Cahit Sıtkı Tarancı'nın Şair Kişiliği", Hakan Sazyek, Hürriyet Gösteri, s.136, Mart 1992, sh.58-61

Cahit Sıtkı Tarancı'nun kızkardeşi Nihal'e çeşitli tarihlerde yazdığı mektuplardan alıntılar.

TATARLI, İBRAHİM

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

İbrahim Tatarlı'nın Cevdet Kudret'e yazdığı 27 Eylül 1966, 19 Mayıs 1970, 26 Eylül 1970, 23 Aralık 1973, 9 Ocak 1979 tarihli 5 mektup

TECER, AHMET KUDSİ

Bedreddin Tuncel'e Mektuplar, (Haz. Alpay Kabacalı), Yapı Kredi Yay., İst. 1995, 125 s.

Ahmet Kutsi Tecer'in Bedrettin Tuncel'e yazdığı 17 Haziran 1941, 1947, 20 Ocak 1951, 29 Mayıs 1951, 1957, 21.1 1958, 29 Ocak 1958, 20 Eylül 1958, 14 Nisan 1960, 2 Aralık 1960, 7 Haziran 1961, 28 Kasım 1961, 21 Kasım 1963, 13 Eylül 1964, 31 Ekim 1965 tarihli 15 mektup
Dost Mektupları Mektuplarıyla Edebiyatçılarımız, (haz. Yaşar Nabi Nayır), Varlık Yay. İst. 1972, 196 s.

Ahmet Kutsi Tecer'in Yaşar Nabi'ye yazdığı 24.1.1930, 23.7.1933, 1934 tarihli üç mektup

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Ahmet Kutsi Tecer'in Bedrettin Tuncel'e yazdığı 20 Eylül 1958 tarihli mektup

"Mektuplar", Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 304-306

Suut Kemal Yetkin'e İstanbul'dan gönderdiği 19 Ocak 1953 tarihli mektup
Bedrettin Tuncel'e Antalya'dan gönderdiği 20 Eylül 1958 tarihli mektup

TENEKECİ, İBRAHİM

"Özgünlük", Düş Çınarı (Mektup Özel Sayısı), Mart-Nisan 1998, sh. 88-89

İbrahim Tenekeci'nin Salih adlı bir dostuna yazdığı 11 Mayıs 1996, 1-4 Ocak 1997, 16 Aralık 1997 tarihli 3 mektup

TEOMAN, SABAHATTİN

"Mektuplar XIX", Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1994/I, s.508, Nisan 1994, sh. 284-288

Sabahattin Teoman'ın Çınarlı'ya yazdığı 14 Mayıs 1974 tarihli mektubu

TEVETOĞLU, FETHİ

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

F. Tevetoğlu'nun Bekir Berk'e yazdığı 11 Ekim 1950 , 12.12.1950 tarihli 2 mektup

TEVFİK FİKRET

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâti̇h Andı, Yılmaz Taşçioğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

Tevfik Fikret'in Ali Ekrem'e yazdığı tarihsiz 2 mektup+klışeler

Süleyman Nazif'e yazdığı tarihsiz bir mektup+klışe

Neyyir'e yazdığı tarihsiz 4 mektup+klışeler

Kime yazdığı belli olmayan tarihsiz bir mektup+klışe

Keramet [Nigâr] Bey' yazdığı biri tarihsiz, diğerleri, 20 Ağustos 1324 ve Şubat 1911 tarihli 3 mektup+klışeler

Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı, M. Behçet Yazar, Kanaat Kitabevi, İst. 1938, 488 sh.

Tevfik Fikret'in Mehmet Emin Yurdakul'a yazdığı 25 Mart 317, 8 Kanunisani 1318 tarihli 2 mektup

Bütün Cepeleriyle Tevfik Fikret, Hilmi Yücebaş, Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık, İst. 1959, 175 sh.

Tevfik Fikret'in Süleyman Nazif'e yazdığı 2 Şubat 1314 tarihli mektup

Mehmet Emin Yurdakul'un Eserleri-1 Şiirler, Haz. Fevziye Abdullah Tansel, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1969, 473 sh.

Tevfik Fikret'in Mehmet Emin Yurdakul'a yazdığı tarihsiz bir mektup

"Mektuplar", Sadeleştiren: Cevdet Kudret, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 2205-210

Süleyman Nazif'e yazdığı 2 Şubat 1314 tarihli mektup (Muallim, c.II, s.14

Mehmet Emin Yurdakul'a yazdığı 8 Kanunısani 1318 tarihli mektup (Türk Yılı 1928)

Tevfik Fikret (Süleyman Nazif'e Mektup, Bir Şikayet Mektubu, Bir Dosta Mektup),

Tercüme Dergisi, c.XVI, s. 77-80, (1964), sh. 464-467

Fikret'in Süleyman Nazif'e yazdığı 2 Şubat 1314 (1898) tarihli mektup, Hisar'da 9 Temmuz 1909'da yayınlanmış açık bir şikayetname mektubu ve 16 Temmuz 1326 (1910) tarihli kime yazıldığı belli olmayan bir mektup.

Şair Nigar-Galatasaray ikinci müdürüne gönderdiği şikayet mektubu- Düşün (Tevfik Fikret derneği yayını), s.9-10, Kasım-Aralık 1965, sh. 12

Tevfik Fikretin Aziz Meker Bey'e yazdığı bir mektup klişesi

"Validesinin vefatı üzerine gönderilen bir ta'ziyet mektubuna Tevfik Fikret'in vermiş olduğu manzum cevap", Düşün (Tevfik Fikret Derneği yayını), s.7-8, Eylül-Ekim 1965, sh. 17-18

TEVFİK NAZMİ

"Tevfik Nazmi (İki mektup)", Tercüme Dergisi, c.XVI, s. 77-80, (1964), sh. 450-451

Tevfik Nazmi'nin biri Recep Vahyi'ye gönderdiği 12.12.1884 (30 Teşrinisani 1300) tarihli mektupla kime yazdığı belirtilmeyen tarihsiz diğer bir mektubu.

TEVFİK NEVZAT

Bir Şehrin ve Bir Adamın Tarihi- Tevfik Nevzat, Ziya Somar, Ahenk Matbaası, İzmir 1948, 216 sh.

Tevfik Nevzat'ın kardeşi Refik Nevzat'a yazdığı 1313, 11 Eylül 1314, 19 Kanunievvele 1314 tarihli 3 mektup

TEVFİK PAŞA

"Sevres Gerçeği", İlhan Bardakçı, Tarih ve Medeniyet, s.33, Aralık 1996, sh. 26- 28

Tevfik Paşa'nın Versaailles'ten oğlu Ali Nuri'ye yazdığı 7 Mayıs 1920 tarihli mektup+klişe

"Sevres Gerçeği", İlhan Bardakçı, Tarih ve Medeniyet, s.34, Ocak 1997, sh. 54-56

Tevfik Paşa'nın Versaailles'ten oğlu Ali Nuri'ye yazdığı 7 Mayıs 1920 tarihli mektup+klişe

TİMUR

“İki Mektup İki Padişah”, Hayat Tarih ve Edebiyat, c. 26, s. 12, Aralık 1982, sh. 12-14

Timur'un Sultan Bayezit'e yazdığı tarihsiz bir mektup

Sultan Bayezit'in Timur'a yazdığı tarihsiz bir cevabî mektup

TİRYAL HANIM

Haremnden Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

Üçüncü ikbali Tiryal Hanım tarafından Sultan II. Mahmud'a yazılmış tarihsiz bir mektup

Hazine Kethüdasına yazdığı 28 Kasım 1862 (5 Cemaziyelahir 1297) tarihli mektup

TOLA, TAHSİN

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Doktor Tahsin Tola'nın Bekir Berk'e yazdığı tarihsiz bir mektup

TONGUÇ, İ. HAKKI

Mektuplarla Köy Enstitüsü Yılları, İ. Hakkı Tonguç, (Hz. Engin Tonguç), Çağdaş Yayınları, İst. 1990 (2. baskı) 246 sh.

İlköğretim Genel Müdürlüğü görevinde bulunduğu sıralarda İ. Hakkı Tonguç'un yakın çalışma arkadaşlarına, Köy Enstitüsü müdür ve öğretmenlerine, Milli Eğitim müdürlerine, çeşitli kademelerdeki yöneticilere, öğrencilere, kimi yazar ve düşünörlere 22.2.1935-4.10.1946 tarihleri arasında yazdığı 99 mektup

TOPÇU, NURETTİN

"Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan-Hayati, Şahsiyeti, Eserleri", Av. Yusuf Ziya İnan, Sıralar Matbaası, İst. 1965, 177 sh.

Nurettin Topçu'nun Ali Nihat hakkında kime yazdığı belli olmayan 19 Kasım 1964 tarihli mektubu

TOSUN BEY (MÜLAZİM)

Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele, A. Bedevi Kuran, Baha Matbaası, İst. 1956, 718 sh.

Mülazım Tosun Bey'in Hilmi Bey'e yazdığı tarihsiz bir mektup

TÖR, VEDAT NEDİM

"Bilinmeyen Yönleriyle Şevket Süreyya Aydemir", Halil İbrahim Göktürk, Arı Matbaası, Ankara 1977, 279 sh. (Mektuplar sh. 198-225)

Vedat Nedim Tör'ün Şevket Süreyya Aydemir'e yazdığı 4.3.1974, 11.3.1974, 5.4.1974, 8.4.1974 tarihli 4 mektup

H. İbrahim Göktürk'e yazdığı 13 Temmuz 1976 tarihli mektup

Türkoloğu'na yazdığı 10.6.1976 tarihlicevabî mektubu ve 11.6.1976 tarihli ek

Bedreddin Tuncel'e Mektuplar, (Haz. Alpay Kabacalı), Yapı Kredi Yay., İst. 1995, 125 s.

Vedat Nedim Tör'ün Bedrettin Tuncel'e yazdığı 23 Mart 1976, 27 Şubat 1980 tarihli 2 mektup

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Vedat Nedim Tör Cevdet Kudret'e yazdığı 16 Mart 1961, 4 Nisan 1961 tarihli 2 mektup

Bir Dönemin Tanıklığı, Vâ-Nû, Müzehher, Cem Yayınevi, (Basım yeri ve yılı yok), 247 s.+fotoğraflar

Vedat Nedim'in Müzehher ve Vâlâ Nurettin'e yazdığı tarihsiz bir mektup

"İnsan Çehresinin İstirabı ve Güzellik", Mina Urgan, Kitap-lık, s.40, Mart-Nisan 2000, sh. (vesika-lık)

5. Vedat Nedim Tör'ün Profösör Vahit Turan'a yazdığı 1 Mart 1962 tarihli mektubun klişesi

"DP İktidarının Son Dönemlerine Ait Belgeler" yayınlayan: yok, Tarih ve Toplum, c.33, s.197, Mayıs 2000, sh.287-290 (7-10)

Vedat Nedim Tör'ün Yakup Kadri'ye yazdığı 9 Haziran 1960 tarihli mektubun klişesi

TURA, M. NUSRET

Mektuplar, M. Nusret Tura, (Haz. M. E. Kılıç), İnsan Yay. İst. 1995, 208 s.

M. Nusret Tura'nın müritlerinden Sabri Nebioğlu'na yazdığı 71 mektup. (Rüya tabirleri, beşeri, mesleki tavsiyeler vs.)+klişe

TURAN, OSMAN (PROF)

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Prof. Osman Turan'ın Bekir Berk'e yazdığı 2.1.1962 tarihli mektup

TÜRÜN, FAİK

"Em. Orgeneral Faik Türün'ün Mektubu", Türk Kültürü ,c. XXI, s. 237, Ocak 1983, sh. 43-47 (43-47)

Şükrü Elçin'e gönderilmiş tarihsiz bir mektup

TÜTENGİL, ORHAN

“Bir Mektuplaşma”, Yeni Ufuklar, c.17, s. 202, Mart 69, sh. 13-15

Tütengil'in Afet İnan'a yazdığı 6 Şubat 1969 tarihli cevabî mektup

TÜZEER, SIRRI

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Sırrı Tüzeer'in Bekir Berk'e yazdığı biri tarihsiz, diğerleri 17 Ramazan 1408, 26 Zilkade 1406 tarihli 3 mektup

U

UÇAR, ALİ

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Süleyman Demirel'in Bekir Berk'e yazdığı 29.9.1983, 13 Mart 1984, 24 Şubat 1988 tarihli 3 mektup

URAL, KEMAL

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Kemal Ural'ın Bekir Berk'e yazdığı tarihsiz 2 mektup

URFÎ, SAFFET

Yanardağ Şairimiz Halil Nihad Boztepe, Kemaleddin Şenocak, Acar Matbaacılık, İst. (Tarih yok), 154+22 sh

Saffet Urfî'nin İbrahim Alaaddin Gövsa'ya yazdığı 18 Mart 1949 tarihli taziye mektubu+klişe
Halil Nihad Boztepe'ye yazdığı 9 Şubat 1948 tarihli mektubundan bir bölüm +klişe

USTAOĞLU, HASAN FEHMİ

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Hasan Fehmi Ustaoglu'nun Bekir Berk'e yazdığı 12 Muharremül haram 1378 tarihli mektup

UŞAKLIGİL, HALİT ZİYA

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâti̇h Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(Onuncu bölüm)

Halid Ziya Uşaklıgil'in Tevfik Fikret'e yazdığı biri tarihsiz, diğerleri 13 Mayıs 318, 12 Haziran 1320 tarihli 3 mektup+klışeler

Yanardağ Şairimiz Halil Nihad Boztepe, Kemaleddin Şenocak, Acar Matbaacılık, İst. (Tarih yok), 154+22 sh

Halid Ziya Uşaklıgil'in Halil Nihad Boztepe'ye Yeşilköy'den yazdığı 30.1.1915 tarihli mektubu+klışe

İki Gözüm Aziz Kardeşim, Efendim (İmparatorluktan Cumhuriyete Edebiyatçı Mektupları), (Haz. Nükhet Esen), Yapı Kredi Yay. , İst. 1994, 143 s

Hâlid Ziyâ'nın İzzet Melih'e yazdığı 2 Ekim 1912, 28 Nisan 1923 tarihli 2 mektup

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Halit Ziya Uşaklıgil'in Cevdet Kudret'e yazdığı 24 Kasım 1943 tarihli mektup

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Halid Ziya Uşaklıgil'in Cevdet Kudret'e yazdığı 24 Kasım 1943 tarihli mektup

Mektup Yazma Sanatı, Sabahat Emir, Emir Yayınları, İst. 1997, 224 sh.

Halit Ziya Uşaklıgil'in Suut Kemal Yetkin'e yazdığı tarihsiz bir mektup

"İbnülemin Mahmut Kemal İnal ve Halit Ziya Uşaklıgil'in Türkgeldi Ailesine Mektupları", Adnan Akgün, İlmî Araştırmalar, s.3 (1996), sh. 203-226 (+İbnülemin'in iki, Halid Ziya'nın bir mektubunun klışesi)

Halit Ziya Uşaklıgil'in Mektupları: I. Yeşilköy 22 Mayıs 1929, II. (tarihsiz), III Yeşilköy 30/10/1935, IV. Yeşilköy 9/2/1936, V. Yeşilköy 15/3/1939, VI. (tarihsiz), VII. Yeşilköy 19/1/1942, VIII. Yeşilköy10/5/1944 (Mektuplardan ilki Ali Fuat Türkgeldi'ye, diğerleri Ali Türkgeldi'ye yazılmıştır)

"Yücel Altıncı Yılına Girerken", Yücel Mecmuası, c. XI, s.61, Mart 1940

H. Ziya Uşaklıgil'in Yücel Mecmuasına gönderdiği bir mektubun klışesi

"Suut Kemal Yetkin'e Mektup", Türk Dili, c.XIII, s.154, Temmuz 1964, sh. 630-632
19.8.1943 (Yeşilköy) tarihli mektup. (Ulus Gazetesi'nin 5.9.1943 tarihli Güzel Sanatlar Sayfası'ndan alınmış)

"Bir Mektup", Yeni Ufuklar, c.18, s.213, Şubat 1970, sh. 17-19

Halit Ziya Uşaklıgil'in sorduğu sorulara mukabil Vedat Günyol'a yazdığı 4.9.1941 tarihli mektup

"Mektuplar", Sadeleştiren: Cevdet Kudret, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 200-202

Uşaklıgil'in Tevfik Fikret'e yazdığı 15 Kanunisanı 312 (27 Ocak 1897) tarihli mektup

Burhan Ardap ve Hulusi Dosdoğru'ya yazdığı 10.1.1940 tarihli mektup

Halit Ziya Uşaklıgil (Prof. Suut Kemal Yetkin'e, Bir Fransız Yazarına mektup), Tercüme Dergisi, c.XVI, s. 77-80, (1964), sh. 457-463

Halit Ziya'nın Yeşilköy'den Suut Kemal Yetkin'e yazdığı 19.4.1943 tarihli mektup ve bir Fransız yazarına gönderdiği Ocak 1950 tarihli diğer bir mektup.

"Fikret'e üç arkadaşından gelen dört mektup", Düşün (Tevfik Fikret derneği yayını), s.7-8, Eylül-Ekim 1965, sh. 24

Halit Ziya Uşaklıgil'in Fevrik Fikret'e yazdığı 15 Kanunisanı 1312 tarihli mektubu

UYSAL, HALİL

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Halil Uysal'ın Cevdet Kudret'e yazdığı 19 Mart 1974 tarihli mektup

UZLUK, FERUDUN NAZİF

Bedreddin Tuncel'e Mektuplar, (Haz. Alpay Kabacalı), Yapı Kredi Yay., İst. 1995, 125 s. Prof. Dr. Feridun Nazif Uzluk'un Bedrettin Tuncel'e yazdığı 10 Ekim 1973 tarihli mektup

UZUNÇARŞILI, İSMAİL HAKKI

Bedreddin Tuncel'e Mektuplar, (Haz. Alpay Kabacalı), Yapı Kredi Yay., İst. 1995, 125 s. Ord. Prof. İ. Hakkı Uzunçarşılı'nın Bedrettin Tuncel'e yazdığı 5 Mayıs 1975 tarihli mektup

Ü

ÜLKÜTAŞAR, MEKMET ŞAKİR

"Mektuplar IV", Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1991/1, s.474, Haziran 1991, 326-333

Mehmet Şakir Ülkütaşar'ın Mehmet Çınarlı'ya yazdığı 10 Ocak 1964, 6 Aralık 1968, 9 Şubat 1969, 28 Temmuz 1970 ve 3 Nisan 1976 tarihli 5 mektuptan alıntılar

ÜNAYDIN, RUŞEN EŞREF

“Uluğ İğdemir’e Mektuplar”, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 278-2283

19. VIII. 1943, 2 Mart 1950, 3 Eylül 1959 tarihli 3 mektup

"Yakup Kadri Arşivinden İki Mektup", Bahriye Çeri, Tarih ve Toplum, c. 32, s. 192, Aralık 1999, sh. 366-367 (46-47)

Ruşen Eşreften Yakup Kadri'ye (27 XII. 1934)+klişe

“İki Kartpostal”, Hayat Tarih Mecmuası, c.2, s.9, Ekin 1965, sh. 59,

Ruşen Eşref Ünaydın'ın Aralık 1931 tarihinde Viyana'dan Abdülhak Sinasi Hisar'a gönderdiği tarihsiz iki kartpostal

ÜNVER, SÜHEYL

Ord. Prof. Süheyl Ünver'den MEKTUPLAR Cevaplar, Prof. Dr. Zeki Başar, Yenilik Basımevi, İst. 1990, 250 sh.

Süheyl Ünver'in Zeki Başar'a yazdığı 29 Mayıs 1942 tarihli cevabî mektup,

Zeki Başar'a 19.1.1966- 23.1.1980 tarihleri arasında yazdığı 18 mektup

Zeki Başar'ın kızı Işık Başar'a yazdığı 13.7.1971, 10.8.1971 tarihli iki mektup

(Kitapta Süheyl Ünver'le çeşitli şehirlerdeki tıp fakültesi yönetimi arasında cereyan eden 14 resmî mektuplaşma metnine da yer verilmiş.)

ÜREN, EŞREF

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Eşref Üren'in Rasim Köktürk'e yazdığı 30 Mart 1964 tarihli mektup

ÜRGÜPLÜ, SUAT HAYRİ

Yanardağ Şairimiz Halil Nihad Boztepe, Kemaleddin Şenocak, Acar Matbaacılık, İst. (Tarih yok), 154+22 sh

Eski başbakanlardan Suat Hayri Ürgüplü'nün İbrahim Alaaddin Gövsa'ya yazdığı 18 Şubat 1949 tarihli mektup

ÜRÜĞ, NECDET

Zincirbozan Mektupları, S. Demirel- N. Ilıcak, (Haz. Nazlı Ilıcak) , Dem Yay. İst. 1990, 254 s. (5.b)

Necdet Ürüğ'un Nazlı Ilıcak'a yazdığı tarihsiz bir mektup

V

VAHAPZADE, BAHTİYAR

"Ahmet Kabaklı'ya Mektup: Oktay Sinanoğlu'nun Feryadını Anlıyorum", Bahtiyar

Vahapzade, Türk Edebiyatı, c.26, s.295, Mayıs 1998, sh. 15

Vahapzade'nin Ahmet Kabaklı'ya yazdığı tarihsiz bir mektup

"İki Mektup", Bahtiyar Vahapzâde, Türk Edebiyatı, c.2, s. 23, Kasım 1973, sh. 22-23

Bahtiyar Vahapzâde'nin Ahmet Kabaklı'ya yazdığı 18.9.1973 tarihli mektup+mektubun bir kısmının klişesi

"Bir Mektup", Bahtiyar Vahapzâde, Türk Edebiyatı c.3, s.37-38, Ocak-Şubat 1975, s.4

Bahtiyar Vahapzade'nin Ahmet Kabaklı'ya yazdığı 30.10.1974 tarihli mektup

VAHAN ARSLANYAN

"Rıza Tevfik'e Gönderilen Mektuplar III", Hürriyet ve İtilah Fırkası Mektupları, Abdullah

Uçman, Tarih ve Toplum, c.22, s.131, Kasım 1994, sh. 267-269 (11-13)

Ermeni Patrikhanesi Katibi Vahan Arslanyan'ın 26 Teşrinisani 327 tarihli mektubu+klişe

VAHİDEDDİN (SULTAN)

Şahbaba-Osmanoğulları'nın son hükümdarı VI. Mehmed Vahidettin'in hayatı, hatıraları ve özel mektupları, Murat Bardakçı, Pan Yayıncılık, İst. 1998, 679 sh.

Sultan Vahideddin'in Sultan Abdülhamid'e yazdığı 19 Şaban 317 tarihli mektup

Kızları Ulviye ve Sabiha Sultan'a yazdığı 21 Ağustos 325, 17 Teşrinievvel 326 tarihli 2 mektup+1 klişe

General Harington'a yazdığı 16 Kasım 922 tarihli mektup+klişe

Kızı Sabiha Sultan'a gönderdiği ikisi tarihsiz, diğeri Kasım 22, 12 Kanunuevvel 1922, 12 Aralık 1922, 31 Ocak 1923, 11 Haziran 1923, 19 Ağustos 1923, 31 Ocak 1924, 25 Mart 1924 tarihli 10 mektup+ 5 klişe

Kızı Ulviye'ye gönderdiği 2 Temmuz 923, 20 Temmuz 923, 19 Ağustos 923 tarihli 3 mektup+klişeler

Fransa Cumhurbaşkanı Millerand'a yazdığı tarihsiz bir mektup+klişe

Lord Curzon'a yazdığı 2 Ağustos 1924 tarihli mektup

Ezher Şeyhi Muhammed Ebu'l-Fazl'a yazdığı 22 Mart 926 tarihli mektup+klişe

"Sultan Vahideddin'in Mektubu", Vesikayı Bulan: M. Metim Ören, Büyük Doğu, Yedinci yıl (16 Mart 1951), s.52, sh. 14-15

Vahidettin'in kızı Sabiha Sultan'a gönderdiği tarihsiz bir mektup

"Vahdeddin'in Firarına Ait İki Mühim Vesika", Haluk Y Şehsuvaroğlu, Yücel Mecmuası, c. XIII, y.7, s.76, sh.171-179

Vahideddin'in General Harington'a yazdığı 25 Teşrin-i sani 1938 tarihli mektup

"Vahdeddin'in Hilafetle İlgili Son Mektubu", Orhan Koloğlu, Tarih ve Toplum, c.19, s.174, sh. 345-346 (25-26)

22 Mart 926 tarihinde Ezher Şeyhine gönderdiği mektup.

"Yaşayan Türkologlar IV Jean-Louis Bague-Grammont ile Söyleşi" Server Tanilli, Tarih ve Toplum, c. 3, s.16, Mayıs 1985, sh. 51-61

Sultan Vahideddin'in Hilafetin lağvı ve Osmanlı hanedan ailesinin Türkiye dışına çıkarılmasına mukabil Fransa cumhurbaşkanına durumu protesto eden 13 Mart 1924 tarihli mektubu ve Cumhurbaşkanlık genel sekreterliğinin cevabı

"Vahidettin ile San Remo'da bir Karşılaşma", Haz. yok, Yakın Tarihimiz, c. 4, s.46, 10 Oca 1963, sh. 215-219

Sultan Vahidettin'in İstanbul İşgal Orduları Başkumandanı General Harington'a yazdığı 15 Kasım 1922 tarihli mektup+klîşe

"Padişah Mehmet Vahdettin'in Hayatı ve Firarı", Halûk Y. Şehsuvaroğlu, c.1, s.11, Kasım 1950, sh. 404-407

Vahdettin'in İtalya'dan Harington'a yazdığı 20 Kasım 1922 tarihli teşekkür mektubu+klîşe

Sultan Vahideddin'in Mektubu", vesikayı bulan: M. Metin Ören, Büyük Doğu, 7.yıl, s.52, 16 Mart 1951, sh. 14-15

Sultan Vahidettin'in kızı Sabiha Sultan'a yazdığı tarihsiz bir mektup

VALLİN (Dr.)

"Zeoros Paşa Evrakı-III", Dr. Hüsrev Hatemi-Dr. Nil Sarı, Tarih ve Toplum, c.5, s.30, Haziran 1986, sh.5-8

Zeoros Paşa'ya Dr. Vallin'in yazdığı 2 Ocak 1894 tarihli mektup.

VÂ-NÛ

"Aziz Nesin'e Birkaç Mektup, (Halim Büyükbulut, Hasan Amca, Vâ-Nû, Şerif Hulûsî)" , c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh.365

Vâ-Nû'nun Aziz Nesin'e yazdığı 20.7.1963 tarihli mektup (sh. 366)

VEFİK HİMMET

Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâti̇h Andı, Yılmaz Taşçioğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.

Tevfik Fikret'e gönderilmiş Mustafa, D. Mazhar Osman, Süleyman Nimet, Servet, Enver, İsmail Müştak, Vefik Himmet, Kemal, Mehmed Safi, Ömer, Ömer Şevket, Suad imzalı 22 Haziran 911 tarihli kartpostal+klîşe

VEHİP PAŞA

"Macera Dolu Bir Hayat", İsmail Arar, Tarih ve Toplum, c. 8, s.48, Aralık 1987, sh. 41-48 (361-368)

Vehip Paşa'nın Yakup Şevki Paşa'ya gönderdiği 14 Eylül 1921 tarihli mektup

"2026 Nolu Vesika", Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, y.34, 85, Ekim 1985, sh. 137-143
Kafkas Cephesi Osmanlı Orduları Komutanı Vehip Paşa'nın Rus Kafkas Ordular Grubu Komutanı General Odişelidze'ye gönderdiği 11 Aralık 1918 tarihli mektup

VERDİ CANAN KADIN

Haremnden Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakıf Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

Verdi Canan Kadın'ın Abdülhamid'in analığı Perestü Kadın Efendi'ye yazdığı tarihsiz bir mektup

Sultan Abdülmecid'e yazdığı 26 Muharrem 1296 tarihli bir teşekkür mektubu

VESKE, AHMET

"R'ye Mektuplar", Düş Çınarı (Mektup Özel Sayısı), Mart-Nisan 1998, sh. 91-93

Ahmet Veske'nin R'ye yazdığı 24 Nisan 86, 25 Kasım 86, 12 Aralık 86, 11 Aralık 87, 29 Aralık 87, 7 Ocak 88, 15 Ocak 88, 20 Şubat 88, 19 Nisan 88, 20 Mayıs 88, 6 Haziran 88 tarihli 11 mektup

VİLHELM

"Vilhelm Abdülhamid'i Nasıl Öldürecekti?", Keçecizade İzzet Fuat Paşa, Tarih Hazinesi, c.2, s.15, Nisan 1952, sh. 747-753

Alman İmparatoru II Vilhelm'in Keçecizade Fuat Paşa'ya yazdığı mektup klîşesi

VUTKAN, ABDÜLVAHİD

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Abdülvahid Vutkan'ın Bekir Berk'e yazdığı 13.2.1980, 24.12.1980 tarihli 2 mektup

Y

YAHYAGİL, HULUSİ

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Hulusi Yahyagil'in Bekir Berk'e yazdığı 11.7.1970 tarihli mektup

YALÇIN, H. CAHİT

Mektuplarım- Konuşmalarım, Dr. Zeki Başar, Gürsoy Basımevi, Ankara 1970, 396 s.

(mektuplar sh. 11-169 arasında)

Yalçın ve Yalman'ın Dr. Zeki Başar'a yazdıkları cevabî mektup (11 Aralık 1948)+klişeVali

YALÇIN, HÜSEYİN SUAD

İki Gözüm Aziz Kardeşim, Efendim(İmparatorluktan Cumhuriyete Edebiyatçı

Mektupları), (Haz. Nükhet Esen), Yapı Kredi Yay. , İst. 1994, 143 s

Hüseyin Suad Yalçın'ın İzzet Melih'e yazdığı 29 Ekim 1910 tarihli mektup

"**Kendi Kaleminden Hüseyin Suad Yalçın**", Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c. 30, s. 177,

Eylül 1998, sh. 145-147

Hüseyin Suad'ın Rıza Tevfik'e yazdığı 1910 tarihinde yazılıp gönderildiği anlaşılan bir mektup

YALÇIN, NEVZAT

"**Mektuplar XIV**", Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1992/II, s.4492, Aralık 1992, sh. 436-442

Nevzat Yalçın'ın 15 Nisan 1970, 3 Ekim 1989 yılları arasında Mehmet Çınarlı'ya gönderdiği 16 mektuptan alıntılar

YALMAN, AHMET EMİN

Mektuplarım- Konuşmalarım, Dr. Zeki Başar, Gürsoy Basımevi, Ankara 1970, 396 s.

(mektuplar sh. 11-169 arasında)

Yalçın ve Yalman'ın Dr. Zeki Başar'a yazdıkları cevabî mektup (11 Aralık 1948)+klişe

Tanrıöver'in Dr. Zeki Başar'a cevabî mektubu (5 Ocak 1954)

YAŞARGİL, GAZİ

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Gazi Yaşargil'in Cevdet Kudret'e yazdığı 18 Temmuz 1976 tarihli mektup

YAŞAROĞLU, AHMET HALİT

Cevdet Kudret'e Mektuplar, (Haz. İhsan Kudret-Handan İnci), Ümit Yay. Ankara 1995, 279s.

Ahmet Halit Yaşaroğlu'nun Cevdet Kudret'e yazdığı 3 Ocak 1944, 7 Eylül 1949 tarihli 2 mektup

Sabahattin Ali, Filiz Ali Laslo, Atilla Özkırmı, Cem Yayınevi, İst. 1979, 358 sh. (2. Basım De Yayınevi, İst. 1986, 416 sh.)
("Mektuplar" sh. 137-240)

Ahmet Halit'in Sabahattin Ali'ye yazdığı 6.3.1943 tarihli mektup

YEĞİN, ABDULLAH

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.
Abdullah Yeğ'in'in Bekir Berk'e yazdığı ikisi tarihsiz, ikisi 22.12.1978, 24.3.1961 tarihli 4 mektup

YETİŞ, HALUK

Sabahattin Ali, Filiz Ali Laslo, Atilla Özkırmı, Cem Yayınevi, İst. 1979, 358 sh. (2. Basım De Yayınevi, İst. 1986, 416 sh.)
("Mektuplar" sh. 137-240)

Haluk Yetiş'in Sabahattin Ali'ye yazdığı biri tarihsiz, diğerleri 24 Mart 1947, 26 Mart 1947, 1 Nisan 1947, 30 Nisan 1947, 2 Mayıs 1947, 25.7.1948 tarihli 7 mektup

YETKİN, SUUT KEMAL

"Amerika'dan Mektup", Türk Dili, c.XIII, s. 149, Şubat 1964, sh. 273-276

Suut Kemal Yetkin'in Türk Dili Dergisini sorularına karşılık Salah Bırsel'e NewYork'tan yazdığı 20 Aralık 1963 tarihli bir mektupla verdiği cevaplar

YOLDAŞ, CEMİL ZEKİ

"Bir Subayın Esaret Mektupları", Ahmet Mehmetefendioğlu, Tarih ve Toplum, c.20, s.116, Ağustos 1993, sh. 9-13 (73-77)

Cemil Zeki Yoldaş'ın babasına yazdığı 10 Ağustos 1336 (Lefkoşa), 20 Kanunievvel 1337 (Larisa), 1 Kanunısanı 1338 (Larisa) ve 12 Mart 1339 (Golos) tarihli mektupları ve ilk mektubun klişesi

YÖNTEM, ALİ CANİB

"Rıza Tevfik'e Mektuplar V Yeni Lisan Hareketi ve Ali Canip", Tarih ve Toplum, c. 23, s.137, Mayıs 1995, sh. 261-263 (5-7)

Birinci mektup: (Selanik, 8 Nisan 1327)

İkinci mektup (Yahılar, 12 Teşrin-i Sani 1327)

YÖRÜKOĞLU, ATALAY

"Sevgili Vedat Ağabey", Yeni Ufuklar, c.24, y.1976, s.275, sh. 64-65

Atalay Yörükoğlu'nun Vedat Günyol'a yazdığı 1.9.1976 tarihli mektup

YUNUS NADİ

"Anadolu'da Yeni Gün", Çevrimyazı: Mustafa Şahin, Tarih ve Toplum, c.18, s.106, Ekim 1992, sh. 13 (205)

Yunus Nadi'nin Ankara'dan Şeyh Seyfi Efendi Hazretlerine gönderdiği 20.9.1338 (1922) tarihli mektup

"Yunus Nadi'nin Bir Mektubu", Zeki Arıkan, Tarih ve Toplum, c.10, s.57, Eylül 1988, sh. 148-150 (20-22)

Yunus Nadi'ni Balıkesir'de Abdulgafur Bey'e yazdığı 19 Eylül 1918 tarihli mektubu+klişe

"Tozan Konferansının Son Günlerinde Yunus Nâdi Bey'in Mustafa Kemal Paşa'ya Mektupları", yay. Haz. Ahmet Hazerfen, Belgelerle Türk Tarihi, s.12, Ocak 1998, sh. 88-89
14 ve 15 Temmuz 1923 tarihli iki mektup+ klişeler

YURDAKUL, MEHMET EMİN

Mehmet Emin Yurdakul'un Eserleri-1 Şiirler, Haz. Fevziye Abdullah Tansel, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1969, 473 sh.

Mehmet Emin Yurdakul'un Hasan Cemil Çambel'e yazdığı 27 Eylül 1941 tarihli mektup

İki Gözüm Aziz Kardeşim, Efendim (İmparatorluktan Cumhuriyete Edebiyatçı Mektupları) , (Haz. Nükhet Esen), Yapı Kredi Yay. , İst. 1994, 143 s

Mehmet Emin Yurdakul'un İzzet Melih'e yazdığı 28 Mart 932 tarihli mektup

Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâti̇h Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.

(On sekizinci bölüm)

Mehmed Emin'in Tevfik Fikret'e yazdığı 27 KE 324 tarihli mektup+klîşe

"Yayımlanışından 100 yıl sonra Türkçe Şiirler", Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c.31, s.186, Haziran 1999, sh. 363-367 (31-35)

Mehmet Emin Yurdakul'un Rıza Tevfik'e gönderdiği 1316 tarihli bir mektubun klîşesi.

"Millî Şâir'in Bir Mektubu", Adile Ayda, Hisar, c.20, sayı: 267, Şubat 1980, sh: 4-6

Mehmet Emin'in Sadri Maksudi'ye İstanbul'dan yazdığı 28.6.1931 tarihli mektup + Birinci sahifenin klîşesi

Mektuplar-Belgeler, İnci Enginün, Marmara Ün. Fen Ed. Fak. Türklük Araştırmaları Dergisi, yıl: 1987, s.3, sh.11-18

Mehmet Emin [Yurdakul]'in Abdülhak Hâmid'e yazdığı 23 Mayıs 1329 tarihli mektup+klîşe

YÜCEL, HASAN ÂLÎ

Bedreddin Tuncel'e Mektuplar, (Haz. Alpay Kabacalı), Yapı Kredi Yay., İst. 1995, 125 s.

Hasan Âli Yücel'in Bedrettin Tuncel'e yazdığı 27 Eylül 1958 tarihli mektup

"Mektuplar VIII", Türk Dili, 1991/II, s.478, Ekim 1991, sh. 244- 250

Çınarlı'ya Hasan Âli Yücel'in 28 Mart 1955 tarihinde yazdığı bir mektup

YÜKSEL, AHMET NURİ

"Peyami Safa'nın Mezarını Milliyetçiler Derneği Üzerine Aldı", Büyük Doğu, yıl. 22, 12.

Devre,s.4, 13.10.1965, sh. 8

Milliyetçiler Derneği, İstanbul şubesi başkanı Ahmet Nuri Yüksel'in Necip Fazıl'a yazdığı

6.10.1965 tarihli mektup klîşesi

YÜKSEL, BAYRAM

Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.

Bayram Yüksel'in Bekir Berk'e yazdığı tarihsiz bir mektup

Z

ZAİFİ

"Rüstem Paşa'ya Mektup", Sadeleştiren: Orhan Şaik Gökyay, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 39-43

ZEKİ BEY

Mizancı Murad Bey'in II. Meşrûtiyet Dönemi Hatıraları, Mizancı Mehmet Murat (haz. Celile Eren(Ökten) Argıt), Marifet Yayınları, İst. 1997, 384 sh.

Duyûn-ı Umûmiyye Mühimme Müdürü Zeki Bey'in kime yazdığı ketm edilen 21 Haziran 1910 tarihli iki mektubu

ZEOROS PAŞA

"Zeoros Paşa Evrakı-III", Dr. Hüsrev Hatemi-Dr. Nil Sarı, Tarih ve Toplum, c.5, s.30, Haziran 1986, sh.5-8

Zeoros Paşa'nın pansiyon sahibesine yazdığı 29 Ekim 1906, bir Fransız diplomatına gönderdiği 9 Mart 1872 tarihli mektuplar

ZEYNELABİDİN İRFANİ

Bir 150'liğin Mektupları, İli İlmî Fânî, "Ali İlmî Fânî'den Rıza Tevfik'e Mektuplar), (Haz. Doç Dr. Abdullah Uçman- Dr. H: İnci), Kitabevi, İst. 1998, 208 s.

Zeynelabidin İrfanî'nin Rıza Tevfik'e yazdığı 31 Ekim 1940 tarihli mektup

"Rıza Tevfik'e Mektuplar VII, Fânizâde Kardeşler'in Mektupları", Abdullah Uçman, Tarih ve Toplum, c.27, s.157, Ocak 1997, sh. 4-9 (4-9)

Zeynelabidin İrfanî'nin Kerkük'ten gönderdiği 31 Ekim 1940 tarihli mektup+klîşe

ZİYA GÖKALP

Ziya Gökalp Küllüyatı II Limni ve Malta Mektupları,(Haz. Fevziye Abdullah Tansel), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1965, XX+ 644 s. (Türk Tarih Kurumu Yayınları No: 18)

Ziya Gökalp'in 27 Mayıs 1919- 30 Nisan 1921 tarihleri arasında eşi Vecihe Hanım, kızları Seniha, Türkan ve Hürriyet Hanım ve kardeşi Nihad Bey'e yazdığı 533 mektup

Ziya Gökalp'in Neşredilmemiş Yedi Eseri ve Aile Mektupları, (Haz. Ali Nüzhet Göksel), Diyarbakır'ı Tanıtma Derneği Neşriyatı No:4, Işıl Matbaası, İstanbul 1956, 79s.

(Mektuplar sh.15- 38, 2. Bölüm)

27 Mayıs 1335-28 Mart 1337(1921) yılları arasında Ziya Gökalp'in kızları kızları Seniha, Türkan ve Hürriyet Hanımlara, eşi Vecihe Hanım'a ve kardeşi Nihad Bey'e Malta-Polverista'dan yazdığı 29 +2 Eylül 1920 tarihli mektubun klîşesi

Hususî Mektuplarına Göre Ziya Gökalp'in Hayat Görüşü, Prof. Dr. Önder Göçgün, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1992, 216+8 sh.

Ziya Gökalp'in eşi Vecihe Hanım ile kızları Seniha, Hürriyet ve Türkân Hanımlara 27 Mayıs 1919 ile 18 Eylül 1919 tarihleri arasında sürgün gönderildiği Limni'den; 22 Eylül 1919 ile 30 Nisan 1921 tarihleri arasında da Malta'dan yazdığı 369 adet mektup malzemesiyle oluşturulmuş bir çalışma.

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, 242 sh

Ziya Gökalp'in eşine yazdığı 30 Teşrinievvel 1335, kızlarına yazdığı 30 Ekim 1919 tarihli 2 mektup

Mektup Yazma Sanatı, Sabahat Emir, Emir Yayınları, İst. 1997, 224 sh.

Ziya Gökalp'in kızı Seniha'ya yazdığı tarihsiz bir mektup

"**Malta Mektupları**", Türk Dili , c. XIV,s.157, Ekim 1964,sh. 16-21 (Dergideki altı mektuptan üçü (8 Eylül 1335 (1919), 9 Teşrin-i evvel 1335(1919) ve 12 Şubat 1336 (1920)) Ziya

Gökalp'in damadı A. N. Göksel tarafından yayımlanan Ziya Gökalp'in Neşredilmemiş Yedi Eseri ve Aile Mektupları (1956), diğer üçü ise (üçü de tarihsiz) yine aynı şahsın Ziya Gökalp'in Hayatı ve Malta Mektupları (1931) adlı çalışmasından alınmış.)

"**Malta Mektupları**", Sadeleştirilenler: Şemsettin Kutlu- Cevdet Kudret, Türk Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 222-226

Kızı Hürriyet'e yazdığı tarihsiz iki mektup ile Kızı Seniha'ya yazdığı tarihsiz dört mektup (Ali Nüzhet Göksel: Ziya Gökalp ve Malta Mektupları, 1931)

"**Ziya Gökalp (Dört mektup: Karısına ve Kızına)**", Tercüme Dergisi, c.XVI, s. 77-80, (1964), sh. 468-471

Pulverista'dan kızına yazdığı ilk üç mektup 26 Nisan 1920, 26 Ağustos 1920 ve 4 Teşrinisani 1920, karısına yazdığı mektup ise 20 Kanunuevvel 1920 tarihli.

"**Ziya Gökalp, (Karisına ve kızına)**", Tercüme Dergisi, c.XVI, s. 77-80, (1964), sh. 409-410

Gökalp'in Pulverista'dan kızı Türkan Hanım'a gönderdiği 24 Mart 1336 tarihli bir mektupla karısı Vecihe Hanım'a gönderdiği 19 Şubat 1920 tarihli bir mektup

ZİYA PAŞA

Son Asır Türk Şairleri, İbnülemin Mahmut Kemal İnal, Milli Eğitim Basımevi, İst. 1969, VI. Cilt, 1325-2288 sh.

Ziya Paşa'nın Zeynülabidin Reşit Bey'e yazdığı tarihsiz bir mektup

Abdülhak Hamid'in 15 Teşrinievvel 1294 tarili mektubuna yazdığı cebabi mektuptan alıntı

"Mektuplar", Sadeleştiren: Cevdet Kudret, Türkl Dili, c.XXX, s. 274, Temmuz 1974, sh. 104-108

12 Rebiülevvel 1285 tarihli Hürriyet gazetesinin çıkışını kutlama mektubu
Türabi Efendi'ye yazdığı 27 Ramazan 87 ve 25 Zilhicce 87 tarihli 2 mektup

ZİYAD EBUZZİYA

Darçağda Bir Çelebi (Ziyad EbuZZiya Kitabı), Hazırlayan: Ömer Faruk Şerifoğlu, Timaş Yayınları, İst: 1998,344+ 16 sh.

Ziyad EbuZZiya'nın Necmeddin Cevheri'ye yazdığı 2 Şubat 1993 tarihli bir mektup

Fikri Sağlar'a yazdığı biri 12 Aralık 1992 tarihli, diğeri tarihsiz iki mektup

Mehmed Ali Satan'a yazdığı 19 Mart 1993 tarihli mektup

"Okurdan Mektup", Tarih ve Toplum, c.23, s.134, Şubat 1995, sh. 2-3 (66-67)

Ziyad EbuZZiya'nın Hüseyin Çelik'e yazdığı tarihsiz bir okur mektubu

ZORLU, FATİN RÜŞTÜ

"Yassıada'dan Üç Mektup -Menderes, Polatkan ve Zorlu-, Düş Çınarı (Mektup Özel Sayısı), Mart-Nisan 1998, sh. 54

Fatin Rüştü Zorlu'nun Emel Hanım'a yazdığı 14-15.9.1961 tarihli mektup

ZORLUTUNA, HALİDE NUSRET

"Mektuplar", Mehmet Çınarlı, Türk Dili, 1991/1, s.470, Şubat 1991, sh. 86-90

Halide Nusret Zorlutuna'nın 18 Mayıs 1970 tarihli mektubundan alıntılar

ZÜBEYDE HANIM

"Atatürk'ün Açtırdığı İlk ve Son Dava", Haz. yok, Yakın Tarihimiz, c.1, s. 1, 1 Mart 1962, sh.6-9

Zübeyde Hanım'ın oğlu Atatürk'e yazdığı 15 Ağustos 1336 (1920) tarihli mektup+ ilk sayfasının klişesi

İSİMSİZ MEKTUPLAR

Bir Dostun Mektupları, Mahmut Goloğlu, Kalite Mat., Ankara 1974, 103 s.

Mektuplar Mahmut Goloğlu'nun kimliklerini sakladığı iki dostu tarafından birbirlerine yazılmış.

"Kıbrıs ve Batı Trakya Türkleri Danışma Derneği (The Solidarity Association of Kıbrıs and Western Thrace Turks) Başkanlığından Aldığımız 2 Aralık 1981 Tarihli Mektup"

T.K, Türk Kültürü, c. XX, s. 223-224, Kasım- Aralık 1981, sh. 124-125 (124-125)

Bir Mektup Münasebetiyle, Kâzım Yetiş, Kubbealtı Akademi Mecmuası, Nisan 1979, yıl 8, s.2, sh. 64-74

Fransa'dan gönderilmiş, Fransa matbuatının hastalıkları ve Fransız mürebbiyeleri konulu, 13 Teşrin-i Sani 1882 tarihli imzasız bir mektup

"Türk Yoldaşların Mektubu" Mete Tunçay, Tarih ve Toplum, c.6, s.35, Kasım 1986, sh. 16-17

20 Eylül 1929 tarihli bu mektup Türkiye muhalefeti adına Berlin'deki Komünist Partisi Lenin grubuna gönderilmiş.

"I. Dünya Savaşında Sansürden Geçen Asker Mektupları", Orhan Koloğlu, Tarih ve Toplum, c.19, s.110, Şubat 1993, sh. 32-36 (96-100)

Üç kart ve bir mektup metnine klişeleriyle birlikte yer verilmiş.

"I. Dünya Savaşı Sırasında İngilizlere Karşı Bir Hint- Osmanlı Planı Yahut İpek Mektup Komplosu", Tarih ve Toplum, c.18, s.103, Temmuz 1992, sh. 36-41

"74 Türk Aydınının Loti'ye başvurusu", Orhan Koloğlu, Tarih ve Toplum, c.33, s.193, sh.53-55 (53-55)

Çoğu gazeteci 74 Türk aydınının Loti'ye yazıp imzaladıkları 5 Haziran 1919 tarihli mektubu.(+klişe)

"Kütahya Kuvay-ı Milliye Eski Komutanı Süleyman Sururi Bey'in Mustafa Kemal'e Mektubu", yay.haz.Müeyyet Emzen, Belgelerle Türk Tarihi, s. 2, Mart 1997, sh. 23-29 (1 Mart 1336 (1920) tarihli mektup+klişe)

"Erenköy ve İstanbul Müdafay-ı Hukuk Cemiyetinden Mustafa Kemal'e Mektuplar, Tülay Duran, Belgelerle Türk Tarihi, s.12, Ocak 1998, sh. 7-9

Biri 28 Ekim, diğeri 2 Kasım 1922 tarihli iki mektup

"Mustafa Reşit ve Midhat Paşalarla A. Comte ve Pozitivistler", İlber Ortaylı, Tarih ve Toplum, c.3, s.14, Şubat 1985, sh. 30-34

Pozitivistlerin Reşit Paşa'ya Paris'ten gönderilen 4 Şubat 1858 ve 26 Ağustos 1877 tarihli iki mektup ve Midhat Paşa'nın 26 Ağustos 1877 tarihli cevabı

"Osmanlı İstikrazları ve Abdülhamid'e İki Uyarı Mektubu" Necdet Kurdakul, Tarih ve Toplum, c.4, s. 22, Ekim 1985, sh. 55-56

İngiltere'den Abdülhamit'e gelen ve Vakit Gazetesinin 5 Şubat 1877 ve 2 Ağustos 1897 tarihli sayılarında yayınlanan iki mektup

"Rıza Tevfik'e Mektuplar VIII Kahveci, Gazete Bayii ve Bektaşî Şeyhinden", Tarih ve Toplum, c.27, s. 159, Mart Mİ1997, sh. 133-135 (5-7)

Salacak Kahvecisinden Rıza Tevfik'e gelen 6 Haziran 326 tarihli mektup+klîşe

"II. Bayezit'in Karısına Yazılan Mektup", M. Çağatay Uluçay, Tarih Dünyası, c.1, s. 5, 15 Kasım 1953, sh. 207-209

Adı Hasene yahut Hüsniye olması muhtemel bir kadın tarafından Sultan Mahmud'un annesine gönderilen iki mektubun birinin metni

"II. Bayezit'in Karısına Yazılan Mektup II", M. Çağatay Uluçay, Tarih Dünyası, c.1, s. 6, 26 Kasım 1953, sh. 250-252

Adı Hasene yahut Hüsniye olması muhtemel bir kadın tarafından Sultan Mahmud'un annesine gönderilen 2 mektup

Dört Mektup Dört Zihniyet", Niyazi Ahmet Banoğlu, Tarih Konuşuyor, c. 5, s. s. 30, Temmuz 1966, sh. 2455-2458

Bir Münecim'in Vahidettin'e yazdığı tarihsiz bir mektup

Haremden Mektuplar, Mustafa Ç. Uluçay, Vakit Matbaası, İst. 1956, 206 sh.

Adı Hasene yahut Hüsniye olması muhtemel bir kadın tarafından II. Bayezid'in karısına gönderilen 2 mektup

II. Bayezid'in kızı Sofu Fatma Sultan veya Şehzade Mahmud'un kızı Hançerli Fatma Sultan'ın babasına yazdığı tarihsiz 2 mektup

Bali Bey'in karısının Yavuz Sultan Selim'e yazdığı tarihsiz bir mektup

"İstanbul'un Fethine Dair Fatih Sultan Mehmet tarafından Gönderilen Mektuplar ve Bunlara Gelen Cevaplar", Ahmet Ateş, İstanbul Üniversitesi Tarih Dergisi, s. 7 (1952), sh. 11-50

Mekke Şerifi'nin Fatih'e yazdığı cevabî mektup

Görölmüşdür- Hapisane Mektupları, Yarı Yay. Ankara 1985, 110 s. (İkinci Baskı 1986, 151s.

Kitap hapisaneden "Yarın" dergisine gelen mektuplardan oluşturulmuş bir seçki mahiyetinde. 80 kişinin mektubunun yer aldığı kitapta bazı mektupların klîşelerine yer verilmiş.

Mektuplardan bazıları tümüyle bazıları kısmen ama ifade bozuklukları bile düzeltilmeden, olduğu gibi yayınlanmış.

- Muharrerat-ı Hususiye-i Akif Paşa**, Matbaa-yı Ebuzziya, Kostantiniyye 1301, 80s
Bağdat'tan bir divan katibi tarafından Âkif Paşa'ya yazılan mektup
- Makedonya'dan Orta Asya'ya Enver Paşa I**, Şevket Süreyya Aydemir, Remzi Kitabevi, İst. 1983 (3. Baskı), 584 sh.
- Babasının Enver Paşa'ya yazdığı tarihsiz bir mektup klişesi
"Zerdüş Münakaşası Üzerine" Abdullah Uçman, İst. Ün. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, c. XXVIII, 1998, sh. 511-531
- Rıza Tevfik Bey'e yazılmış 24 Nisan 1334 tarihli imzasız bir mektup+klişe
Atatürk Gaziantep'te- Mektuplar, Belgeler, Fotoğraflar, Anılar ve Gaziantep Nüfusuna Tescili-, Ahmet Solmaz, Gaziantep Kültür Derneği Yayını, Eko Matbaası, İst. 1983, 168 s. (Mektuplar sh. 9-70)
- 1920-21 tarihleri arasında Antep'lielerin Mustafa Kemal'e gönderdiği resmi mektuplar.
Şahbaba-Osmanoğulları'nın son hükümdarı VI. Mehmed Vahidettin'in hayatı, hatıraları ve özel mektupları, Murat Bardakçı, Pan Yayıncılık, İst. 1998, 679 sh.
- Sertabib Reşad Paşa'ya yazılan 11 Ağustos 1339 (1923) ve 1 Eylül 1339(1923) tarihli iki tehdit mektubu
- Mektuplarla Tevfik Fikret ve Çevresi**, Haz. M. Fâtiş Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 83, İstanbul 1999, 543 s.
(On sekizinci bölüm)
- Tevfik Fikret'e yazılmış Dördüncü Sınıf imzalı ve 29 Mayıs 1316 tarihli mektup+klişe
Tevfik Fikret'e yazılmış 30 KS 327 tarihli imzasız bir mektup +klişe
Tevfik Fikret'e yazılmış imzasız ve tarihsiz bir mektup+klişe
Tevfik Fikret'e yazılmış 3 Şubat 1909 tarihli imzasız bir mektup+klişe
Cemiyet der-Mekteb-i Sultani'den Tevfik Fikret'e gelen 20 Mart 325 tarihli mektup+klişe
Neyyir-i Hakikat gazetesinden Tevfik Fikret'e gelen 20 Temmuz 324 tarihli mektup+klişe
Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtiş Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul
- Tevfik Fikret'e yazılmış, Mart 1999, 4 Şubat 320, 23 TE 325, 31 KS 912 tarihli isimsiz ve imzasız kartpostallar+klişeler
- Bekir Berk'e Beyaz Mektuplar**, Haz. Ahmed Ersöz, Feza Yayıncılık, İzmir, 1993, 297sh.
Bekir Berk'e yazılmış "amcanız" imzalı 26 Haziran 1986 tarihli mektup
Kardeşinin Bekir Berk'e yazdığı tarihsiz bir mektup

Fatih Devrine Ait Münşeât Mecmuası, çıkaranlar: Prof. Necati Lugal-Doç. Dr. Adnan Erzi, İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul Matbaası, İstanbul 1956, s.103.

Annesinden Sultan Bayezid'e mektup s.25-26.

Annesinden Bayezid'e mektup s.30-31.

Bayezid'in annesinin Cem'in mektubuna cevabı s.75.

Bayezid'in annesinin Cem'in annesine mektubu s.76.

Bayezid'in annesinin Cem'in annesine mektubu s.77-78.

Bayezid'in annesinin Trabzon Beyi Sultan Abdullah'ın annesine mektubu s.78-79.

Cem'in annesinin Bayezid'in annesine cevabı s.77.

Cem'in annesinin, Bayezid'in annesine mektubu s.80-81.

Bir iştiyakname s.28.

İштиyakname s.52-54.

İштиyakname yanıtı s.54-55.

Bir iştiyakname örneği s.43.

Bir taziyetname s.51.

Taziyetnâme'ye cevap s.51.

Bayram tebriknamesi s.68.

Tacizade Sadi Çelebi Münşeati, Sadi Çelebi (Tacizade), çıkaranlar: Prof. Necati Lugal -Doç. Adnan Erzi, İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul 1956.

Modon ve Koron kalelerinin alınması dolayısıyla Bursa halkına gönderilen muştı mektubu (beşaretname) s.45-48.

Çobandan Mektuplar (Sohbet Mektup Ropörtaj), Abdurrahim Karakoç, Tema Yayınları, Ankara 1996

Kimliği saklanan meçhul bir kişiyle Abdurrahim Karakoç'un memleket meseleleri hakkında mektuplaşmaları

Temel Ağa'nın Mektupları, (yüksek sesle okuyan: M. Reşat Sümerkan) , Anadolu Sanat Yay. İst. 1997, 98 s.

"Sıradan bir İnsanın mektupları" olarak takdim edilen, Trabzon'da günlük yaşamın ip uçlarını veren kimin yazdığı, kime yazdığı belli olmayan mektuplar

**MEKTUP TARZIYLA ALÂKALI YAZILAR
ANTOLOJİSİ**

MEKTUP YAZILARI BİBLİYOGRAFYASI

- "Tanzimat Dönemine Değın Mektup", Orhan Şaik Gökyay, Türk Dili (Mektup Özel Sayısı), c.XXX, yıl: 24, s.274, Temmuz 1974, sh.17-23
- "Tanzimattan Günümüze Değın Mektup", Kemal Demiray, Türk Dili (Mektup Özel Sayısı), c.XXX, yıl: 24, s.274, Temmuz 1974, sh.88-96
- "Münşeatlar ve Günümüze dek Gelen Mektup Betikleri Üzerine", İbrahim Kutluk, Türk Dili (Mektup Özel Sayısı), c.XXX, yıl: 24, s.274, Temmuz 1974, sh. 367-378
- "Mektubun Tarihine Kısa Bir Bakış", N. Ahmet Özalp, Düş Çınarı, s.9, Mart-Nisan 1998, sh. 4-6
- "Peygamberin Mektuplarını Nasıl Okumalıyız", Ahmet Ertürk, Düş Çınarı, s.9, Mart-Nisan 1998, sh.7-10
- "Aşk Kâğıda Yazıldı", Mürsel Sönmez, Düş Çınarı, s.9, Mart-Nisan 1998, sh. 24-25
- "Mektup Üzerine Bir Mektup", Hüsrev Hatemi, Düş Çınarı, s.9, Mart-Nisan 1998, sh. 30-31
- "Mehmet Kaplan'ın Mektuplarında Okuma Yazma Fikri", Mustafa Özçelik, Düş Çınarı, s.9, Mart-Nisan 1998, sh. 59-63
- "Eve Dönüş Sevinci", Hüseyin Akın, Düş Çınarı, s.9, Mart-Nisan 1998, sh.68-80
- "Bediüzzaman'ın Mektubatına Genel Bir Bakış", Mustafa Güneş, Düş Çınarı, s.9, Mart-Nisan 1998, sh. 49-53
- Tercüme Dergisi (Mektup Özel Sayısı), c.XVI, s.77-80
- "Mektup Türü Üzerine", Bedrettin Tuncel, Tercüme Dergisi (Mektup Özel Sayısı), c.XVI, s.77-80, sh.I-X
- "Türk Edebiyatında Mektup", Fevziye Abdullah Tansel, Tercüme Dergisi (Mektup Özel Sayısı), c.XVI, s.77-80, sh. 386-413
- "Eski Mektuplar", Halûk Y. Şehsüvaroğlu, Tercüme Dergisi (Mektup Özel Sayısı), c.XVI, s.77-80, sh. 414-416
- "Hükümdar Mektupları", Halûk Y. Şehsüvaroğlu, Tercüme Dergisi (Mektup Özel Sayısı), c.XVI, s.77-80, sh. 417-419
- "Osmanlı Hükümdarlarının Aşk Mektupları", ", Halûk Y. Şehsüvaroğlu, Tercüme Dergisi (Mektup Özel Sayısı), c.XVI, s.77-80, sh. 420-422
- "Mektup", Türk Dili Ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 6. C. Dergâh Yayınları, sh. 231-236
- "Edebiyatta Mektup" Gürsel Aytaç, Mektup Seçkisi, Gündoğan Yayınları, Ankara 1952, sh. 7-10

- "**Şirazeden Şiraze'ye**", Ömer Lekesiz, Timaş Yayınları, İst. 1997, s.121-132
- "**Çivi Yazılı Kadın Mektupları**", A. Muhibbe Darga, Tarih ve Toplum, Ekim 1986, s.34
- "**Yine Yakmış Yar Mektubun Ucunu**", İskender Pala, Türk Edebiyatı, s.235, Kasım 1994, sh.25-26
- "**Mektup Dostları**", A. Vertura, Varlık, s. 793, Ekim 73, s.15
- "**Önsöz**", Ömer Faruk Akün, Namık Kemal'in Mektupları, İst. Edebiyat Fak. Mat., 1972
- "**Önsöz**" (Haz. Fevziye Abdullah Tansel), Namık Kemal'in Mektupları, 1. cilt, Türk Tarih kurumu Basımevi, Ankara
- "**Mektuplara Hürriyet**", Fatma Karabıyık Barbarosoğlu, Dergah, c.7, Eylül 1977, sh. 10
- "**Mektuba Dair**", Sevgi Kafalı, Türk Edebiyatı, s. 91, 92, Mayıs, Haziran 1981, sh. 18-19, 11-12
- "**Mektuplar**", İsmet Kemal Karadayı, Varlık, s. 809, Şubat 1975, sh. 14
- "**Eski Mektuplar ve Şimdikiler**", İbrahim Alâeddin, 7 Gün, c. 18, sene 9, nr. 457, 8 Birinci Kanun 1941, sh. 8
- "**Kartpostalın Arkasındaki Hikaye**", Orhan Okay, Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtiğ Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999, 315 s.
- "**Yine Yakmış Yar Mektubun Ucunu**", İskender Pala, Türk Edebiyatı, s.235, Kasım 1994, sh.25-26

MEKTUP TÜRÜNE GİRİŞ

I

Yazın sanatları arasına yerleştirilmesi pek kolay olmayan böyle çok özel bir yazın biçiminin temel nitelikleri üzerinde durulursa, her şeyden önce, başka türler arasında mektupların kurallarını değişmez biçimde belirtmek, onların her zaman, her yerde geçerli özelliklerinin bir çeşit reçetesini vermek olanağı çok sınırlı elbet. Şiir, roman, tiyatro, eleştiri, hatta deneme için geçerli sayılabilecek değerleri, ölçüleri, kuralları, ilkeleri üç aşağı beş yukarı sayıp dökmek, belirtmek güç değil; buna karşılık, mektup türünün özelliklerini saptamak, şöyle olur, böyle olur diye tanımlamaya kalkışmak pek kolay bir iş değil. Güzel mektup yazmak için bir takım ilkeleri belirtmenin zaten pek ise yaramadığı da anlaşılmalıdır. Bununla birlikte, denilebilir ki, genel olarak mektup türünün, daha doğrusu, mektupların değerinin, onları yazanların kişiliklerine, yetişmelerine, dünyayı anlama gücüne, görgülerine, kültürlerine bağlı bulunduğu bir gerçek. Bugün de tatlı tatlı okunabilen, hoşça giden mektuplar, elbette onları yazanların sadelik, doğallık gibi değerler içinde kendi kendileri kalabilmiş olanlarınkiler. Bu türün özelliklerini belirtmeye çalışırken, makale, ya da kitap yazar gibi mektup yazılamayacağını da unutamayız. Bir kişiye gönderilen mektup bin kişi okuyacakmış gibi okunmaz elbet.

İnsanın sevdiğilerine, yakınlarına onlardan ayrı düştüğü, onlara içini dökmek, açılmak istediği zamanlarda duyduğunu, düşündüğünü mektuplarına aktarmasını ancak yeni çağlarda, XVI. Yüzyılda görüyoruz. Daha önceleri mektup sadece mektuplaşma için kullanılıyor, bir anlamda gazetenin yerini tutuyor. En eski çağlardan başlayarak, bu yolda kullanılan bir tür. Mısır'daki "çömelmiş yazıcı"nın pek güzel canlandığı örneğin sadece dilekçe yazmadığı kişisel işlerle de ilgili mektuplar düzenlediği biliniyor. Firavunların diplomatik nitelikteki mektup örnekleri bulunmuştur. Boğazköy'de ele geçen mektuplar da eski Doğu ülkelerinin politika yaşamını yansıtmaları yönünden değerli. Eski çağda mektup türünün pek gözde olmadığı söylenebilir. Bununla birlikte, Eflatun'un, Demosthenes'in mektupları bugün de anılıyor. Grek mektuplarının azlığına, önemli olmamasına karşılık, bu türün Latinlerde iyice işlendiği, geliştiği görülüyor. En büyük usta da Cicero.

Bir senato toplantısında, bir bahçede dolaşırken, katıldığı bir şölende, ya da bir yolculuk sırasında yazdığı mektupları başarılı sayıyorlar. Özellikle toplum yaşamı açısından önemli deniliyor. Konularının çeşitliliği, yazarların kişilikleriyle zenginleşen mektuplara, ortaçağın sevilen boşluğundan sonra, humanizmanın ilk yayılışı sırasında, İtalya'nın incelenmiş toplum yaşamında rastlıyoruz. O dönemin "Renaissance" İtalya'sının mektup türünde üç büyüğü olarak Aretino, Tasso ve Aristo başta geliyor. Kurtulmuş Kudüs'ün ünlü ozanı Torquato Tasso'nun iki bine yakın mektubu olduğu söylenir. Gerçekten büyük sıkıntılarla geçen yaşamının acılı dönemlerini yansıtan mektuplarının yazın değeri olduğu biliniyor. Bu yüzden de yapıtlarının ayrılmaz parçası sayılıyor. Onları yaşamının karanlık günlerini aydınlatan belgeler niteliğinde görenler var. Tassı için dediklerimizi bir çok yazarlara uygulayabileceğimiz de bir gerçek. Machiavelli'nin özel mektuplarının güzelliğinden, inceliğinden söz edenler onu güzel mektup yazarların arasında gösteriyorlar.

Michelangelo'nun XIX. Yüzyıl sonlarında Floransa'da ortada çıkarılan ve babasına, kardeşlerine yazdığı beşyüze yakın mektubu, sanatçıyı daha iyi anlamaya, yapıtlarını daha iyi etkenlerle, hangi duygularla yarattığını bilmemize yardımcı oluyor. Bu örnekler içine başka sanatçıları da alabiliriz. Sözgelisi Mozart'ın üç bin yakın mektubu, çeşitli yolculuklarında babasına, kız kardeşine yazdıkları XVIII. Yüzyılın sonlarının İtalyan, İngiliz, Fransız ve Viyana sosyal yaşamının çok renkli tablosunu çizer, üstelik dinlediği müzik parçaları üzerindeki duygu ve düşüncelerini açıklar. Bu açıdan vazgeçilmez yaşam belgeleri olarak anılıyor. Wagner'in mektuplarını, sanatçıyı daha yakından tanıma, kişiliğinin özelliklerini kavrama yönünden çok önemli bulanlar eksik değil; Tristan'ı yaratan sanatçının iç dünyasını, kişiliğini o mektupların aydınlatması çok değerli; karısına Lits'e yazdıklarında nasıl öğütler, destek istediğini, para sıkıntısını dile getirecek kadar açıldığını görüyoruz. Delacroix'nun sanat eleştircisi Burty'nin bulup çıkardığı mektupları, o büyük yaratıcının yaşamını, sanatını tanımlayan Journal'inin çok değerli bir parçası sayılıyor. Delacroix'nun gençlik yılları, romantik dönemdeki yaşamı, Fas yolculuğu, büyük yapıtları dönemi ile son yılları arasında çok tatlı bir anlatımla önümüze seriliyor. Baudelaire'in onu o kadar sevmesini o mektuplardan daha iyi kavriyoruz. On dokuz yaşından (1872) başlayarak , ölümüne kadar (1890), kardeşi Theo'ya Van Gogh'un yolladığı ve sayısı altı yüz elliye bulan mektupları, sanatçının türlü sıkıntılarını, acılarını kendine özgü gerçeklik duygusu içinde yansıtır. İçtenlikle kardeşine açılır, hele çektiği para sıkıntısını çok güzel anlatır o mektuplarında. Coşkun, göz kamaştırıcı renk araştırmalarını anlatmayı unutmaz. İlk mektuplarında özellikle okuduğu kitaplardan söz eder; geniş betimlemeler, değişik peyzajları anımsamalar yer alır onlarda. Londra'dan, Paris'ten yazdığı bu mektuplar, Signac, Gauguin gibi izlenimci

ressamlarla tanışmasını, güzey Fransa'da Arles'da geçirdiği günleri anlatır. Korkunç hastalığının ilk belirtilerinden sonra sığındığı Saint-Rémy düşkünler yurdundan gönderdiği her yönden ilginç mektuplar da onlar arasında. Tablolarının en gerçek öyküsünü de orada buluruz. Sanatçının sanatçı gücünü böylesine bütün ayrıntılarıyla belirleyen mektuplara bu türün tarihinde pek az rastlandığı söylenebilir. Noverre'nin XVIII. Yüzyılda dans ve bale üzerine mektupları bugün de anılıyor.

Yazarlara gelince, Descartes'ın Bohemya kralı V. Frederik'in kızı prenses Elizabeth'e yazdığı, Pascal'ın tinsel evrimini veren, Racine'in klasik tragedia anlayışını parlak biçimde yansıtan mektupları, çağının tanınmış kişilerine Grimm'in Fransız yazını ile ilgili mektuplaşmaları, Leopardi'nin iki bine yakın mektubu; Goethe'in ciltler tutan özel mektupları, Schiller'in Goethe, Humboldt ve Körner'le yazışmaları, Gogol, Dostoyevskiy, Puşkin ile Byron, Schelley ve Keats'in unutulmaz mektupları bunlar arasında sayılmaya değer.

Bu türü tanımlamaya çalışırken, sadece bu adları sıralamak bile, mektupların geçmişteki zenginliğini hemen belli eder. Ama, hiç kuşkusuz, türün en büyük ustalarından birinin, belki de en büyüğünün Voltaire olduğunu söyleyenler çok. Son araştırmalara bakılırsa, Candide yazarının, yayımlanmamış olanları bir yana 18 000 mektubu varmış. Türün rekoru onda. Altmış yıl boyunca bütün Avrupa'ya seslenmiş bir insan. Kendisini korumuş büyüklere, kendi koruduklarına arkadaşlarına yazdıkları, bir insanı ve çevresini tanımak bakımından eşi az bulunur belgelerdir. Bunların hep canlı kalan bir biçimleme içinde verilmesi en belirgin özelliklerden biri. Danışmak, öğütlemek, bilgi almak, salık vermek, yapıtlarını sunmak, tanıtmak, kendisiyle ilgili haberleri vermek, hepsinin ötesinde de, yazma zevki için yazdığı mektupları en başarılı örnekler olarak görülüyor.

II

Bu kısa tarih özetini sürdürürsek mektup türünün bir yazın sanatı olarak XVII. Yüzyılda gelişmeye başladığını, daha önceleri toplum yaşamının değişik görünüşlerini veren tarih belgeleri niteliğinden öteye gidemediğini ve onlarda birbirinden ayrılmış, uzak düşmüş insanların özlemlerini, duygularını, düşüncelerini bulamayız. Böylesi bir yazışma, dökülüp saçılma gereksinmesi ancak zevklerin incelmesiyle, kişisel kültürün gelişmesiyle başlar. Mektuplar da kültür yuvaları durumuna giren salon yaşamını sürdürür, onlarda olup bitenlere, dönüp dolaşanlara, dedikodulara, kısa öykülere, haberlere geniş yer verilir artık. Toplumla ilgili konular mektuplara genişlik, zenginlik, renk getirir. Bu dönemde, XVIII. Yüzyılda, bütün ülkelerin yazın sanatında değerli yer tutmaya başlayan mektup türünün

başlıca özellikleri artık belirir gibidir. Bu özellikler şöylece özetlenebilir: Özentiye düşmeden, yapmacığa kaçmadan, içtenlikle yazmak. Her mektubun onu yazanın kişiliğine, huyuna göre değişmesi.

Bedrettin Tuncel, Türk Dili, No:274, Temmuz 1974 , s. 9-13

ESKİ MEKTUPLAR

Mektuplar duygularımızı, düşüncelerimizi ekseriya samimi bir şekilde ifade ettiğimiz bir yazışma tarzıdır. Bu sebeple tarih bakımından mektupların resmi tezkerelerden, kağıtlardan ayrı bir ehemmiyeti vardır.

Siyaset adamlarına ait mektuplar resmi mektuplardan ziyade, onların şahsiyetlerini, hususiyetlerini belirtmekte ve bir çok meseleler etrafında hakiki düşüncelerini öğretmektedir.

Bugün Devlet arşivlerimizde ve hususi ellerde bazı mühim mektuplar mevcuttur. Fakat ne yazık ki değer bilmezlik yüzünden eski ailelerden bir çoğu tarihimizin mühim şahsiyetlerine ait bu nevi yazışmaları elden çıkarmış, yırtmış, yahut yakmış bulunmaktadır.

Tarihimizin mühim bir vakasını aydınlatacak ehemmiyeti olan böyle hususi mektuplar bazen büyük mezarlarda döküntü kağıtlar halinde onun bunun eline geçmekte ve devlet arşivimiz bu gibi ehemmiyetli vesikalardan mahrum kalmaktadır.

II. Abdülhamid, arşiv meselelerine ehemmiyet vermiş, otuz üç senelik saltanat devrinin bütün günlük muamelelerini ve siyasi vakalarını muntazam dosyalar halinde tespit ettirmiş Osmanlı hükümdarlarından biridir. II. Abdülhamid'in ayrıca itina ettiği hususlardan biri de, devrinin mühim devlet adamlarının ölümlerinde hususi evrakına el koydurması ve onları arşive mal etmesi olmuştur.

Bugün Yıldız evrakı arasında vak'anüvis Cevdet Paşa, Sadrazam Saffet Paşa, Sadrazam Tunuslu Hayrettin Paşa, Sadrazam Halil Rifat Paşa ve diğer zevatın hususi mektuplarından, siyasi tezkerelerinden müteşekkil ayrı dosyalar bulunmaktadır.

Başvekalet arşivinde bunlarla beraber diğer bazı şahsiyetlere ait mektuplara da rastlanmaktadır. Fakat mektup nevinin en zengin ve değerli bir koleksiyonu Topkapı Sarayı arşivindedir. Osmanlı hanedanına mensup şahsiyetler arasında teati edilmiş bulunan bu mektuplar arasından hükümdarlara, valide sultanlara, şehzadelere, sultanlara, kadınlara ve diğer saray mensuplarına ait olanlar vardır.

Osmanlı sarayı haremde eskiden beri acemi kızlar itina ile yetiştirilir, bunlara dini dersleriyle beraber okuma yazma da öğretilirdi. Sultanlar da ayrıca hocalardan ders alırlardı. Yine hususi bir tahsil gören şehzadeler için de sarayda mektep vardı.

Bu suretle tahsil görmüş saray kadınları kendi mektupları kendileri yazarlardı. Topkapı Sarayı arşivinde kendi hatları ile yazılmış, imzalanmış veya mühürlenmiş birçok kadın şahsiyetlere ait mektuplar yer almaktadır. Çok defa imlalar bozuk, ifadeleri çetrefil olan bu mektuplar arasında düzgün ve güzel yazılmış olanlar da görülmektedir.

Topkapı sarayı arşivinde mektupları bulunan valide sultanlar ve kadın efendiler şunlardır: Selçuk Hatun, Cevher Sultan , II. Bayezit kızı Aynışah Sultan, II. Bayezit kızı Hatice Sultan, II. Bayezit kızı Hümaşah Sultan, Hürrem Sultanın Kanuni'ye mektupları, Kanuni'nin kızı Mihrimah Sultan'ın babasına mektupları, I. Ahmed'in kızı Atike Sultan, Sultan İbrahim kızı Atike Sultan, Sultan İbrahim kızı Beyhan Sultan, İbrahim validesi Kösem Sultan, IV. Mehmed Validesi Turhan Sultan, I. Abdülhamid kızı Hibetullah Sultan, Esmâ Sultan ile II. Mshmud kızlarından bazılarının, bu hükümdarın kadınlarının, Abdülmecid kadın ve kızlarının, Abdülaziz'in validesi ile Abdülmecid'in validesinin ve diğer sultan ve kadınların mektupları mevcuttur.

II. Mahmud'un II. kadını olan Bezmialem Valide Sultan, Abdülmecid'i dünyaya getirmiş ve zevcinin ölümünden sonra oğlu 17 yaşında tahta çıkınca Valide Sultanlık payesine erişmiştir. İstanbul'da bir hastane, bir cami ve bir mektep yaptırmıştır. Oğlu üzerinde nüfuz sahibi olan Bezmialem Valide Sultan'ın saray arşivinde 54 adet mektubu vardır. Bozuk bir imla ile ve çetrefil bir ifade ile yazılmış bu mektuplarda Valide Sultan, oğlu Abdülmecid'e (Şevketlü nuru didem, Şevketlü nuru aynım oğlum, aslanım efendim), (Şevketlü, mehabetlü nuru didem, sermaye-i hayatım, aslanım efendim), (Şevketlü, mehabetlü nurum ve nuru alemyan canımdan ve ciğerimden kıymetli gözüm efendim), (Şevketlü, hakikatlü, sermaye-i ömrüm, nur-ı didem efendim hazretleri), (Benim aslanım), (Benim nurum aslanım efendim), (Benim aslanım efendim) gibi hitaplarla başlamaktadır.

Mektupların hemen hepsi hususi mahiyette olup Valide Sultan'ın Yalova kaplıcalarında bulunduğu ve hükümdarın seyahate çıktığı zamanlar duyulan tehassür ve iştihakı belirtmekte ve ekseriya da saray dedikodularından bahsetmektedir.

HÜKÜMDAR MEKTUPLARI

Osmanlı Devletinin yayılma devirlerinde şehzadeler muktedir hocalar tarafından iyi bir tahsil ve terbiye ile yetiştirilirdi. Umumî malûmatları kuvvetli, dünya siyaseti hakkında geniş

bilgi sahibi, dillerine, tarihlerine hakkiyle vâkıf olan bu şehzadeler, ayrıca eyalet valisi olarak da devlet idaresi hakkında geniş tecrübelerle sahip olurlardı.

Bu suretle yetişmiş Osmanlı şehzadeleri arasında hükümdarlık makamına gelenler devlet hizmetlerinde büyük muvaffakiyetler göstermişler, devirlerini idari, siyasi ve askerî sahalarda şanlar ve şereflerle tamamlamışlardır.

İmparatorluğun kuvvetlenmesinde büyük hizmetleri geçen II. Murad cenk meydanları kadar şairler ve âlimler meclislerinden de haz etmiş ve bir gün saltanatı genç oğluna bırakarak Manisa sarayında sanat ve ilimle meşgul olmayı istemişti.

Fatih, devrinin en namdar kumandanı ve devlet adamı olduğu kadar kendi diline ve yabancı dillere vâkıf Ayni mahlâsile şiirler yazan bir hükümdardı. Fatih oğullarını iyi yetiştirmiş, bilhassa Cem şiir ve sanat sahasında büyük bir kabiliyet göstermişti.

Changir Yavuz Faraça olarak pek güzel şiirler yazmış, üç kıtaya hâkim olan Kanuni sefer dönüşlerini âlimlerin ve şairlerin meclislerinde geçirmiş ve Muhibbi mahlasıyla şiirler söylemişti.

Kanuninin oğulları da devirlerinin bilgilerini öğrenmişler, hepsi silâhla olduğu kadar edebiyatla ve şiirle de meşgul olmuşlardı. Kanuninin yerine tahta geçen II. Selim de iyi yazı yazar, imlâsı düzgün, hattı güzel Osmanlı hükümdarlarından. Fakat bundan sonra yazılarda, üslûblarda bozukluk başlamış ve birbirini takip eden hükümdarlar arasında ancak istidad sahipleri bir miktar malûmat elde edebilmişlerdir.

I. Ahmedin şehzadeleri sarayda hapseden usulü eski iyi yetişme imkânlarına son vermiş, müstakbel Osmanlı hükümdarları memleket idaresinden, dünya siyasetinden gafil, iyi ve esaslı bir tahsilden mahrum olarak yetişmeğe başlamışlardır. Şiirler yazmalarına rağmen III. Murad ve III. Mehmed'in Topkapı arşivinde bulunan yazıları kötüdür. I. Ahmed, II. Osman ve IV. Murad da yazıları pek düzgün olmıyan hükümdarlar arasındadır.

Eski hükümdarların resmi muhaberat dışında hususi mektuplarına raatlanmamaktadır¹ Bunlardan bazılarının şehzadelik zamanlarında pederlerine yazdıkları mektuplar vardır². Hükümdarlar sadrîzamların gönderdikleri telhisler üzerine iradelerini kısaca kaydederler

¹ Eski hükümdarların resmî yazışmalarını fermanlar, namei hümayunlar teşkil ederdi. Yabancı hükümdarlara yazılan ve namei himayun ismi verilen yazılar seraser, işlemeli nadide torbalara konur, giden devlet reisine göre altın ve gümüş kozaklarla bağlanırdı. Fermanlar da fevkalâde nefis tezhiblerle süslenirdi.

² Topkapı Sarayı arşivinde Yavuz Sultan Selimin şehzadelğinde babası Beyazıd'a yazdığı 21 ve II. Selim'in gene şehzadelğinde babası Kanuniye yazdığı 27 mektupları vardır.

veya herhangi bir mesele hakkında sadriazamlarına beyaz üzerine hattı hümayunlar gönderirlerdi.

Padişahların hitabsiz ve imzasız olarak yazdıkları bu hatlar ekseriya para meselelerine müteallik bulunmakta ve bunlar kâh sadrazama, kâh silâhtar ağaya, hazine kethüdasına, Darüssaade ağasına ve Darbhane Eminine gönderilmiş bulunmaktadır.

Topkapı Sarayı arşivinde mevcut beyaz üzerine yazılmış hatlar arasında II. Beyazid'in 4, Kanuni Sultan Süleyman'ın 2, III. Murad'ın 2, I. Ahmed'in 4, I. Mustafa'nın 2, IV. Murad'ın 25, Sultan İbrahim'in 486, IV. Mehmed'in 231, 11. Süleyman'ın 40 II. Ahmedin 18, II. Mustafa'nın 7, III. Ahmedin 107, II. Mahmud'un 2, III. Mustafa'nın 462, I. Abdülhamid'in 298, III. Selimin 263, II. Mahmud'un 78, Abdülme- cid'in 45, Abdülâziz'in 33 hattı hümayunları vardır. V. Murad'ın, II. Abdülhamid'in, V. Mehmed Reşad'ın ve VI. Mehmed Vahideddinin de şehzadeliklerinde, veliahdlıklarında yazdıkları bazı mektupları mevcuttur.

Bu hükümdarlar arasında yedi yaşında tahta çıkan ve okuyup yazmayı taht üzerinde öğrenen IV. Mehmed en kötü yazısı olan hükümdarlardan biridir. İlk yazı meşklerini (Başın keserim) cümlesini teşkil eden bu hükümdar avla, hava ve hevesiyle meşgul olmayı tahsile tercih eylemiş ve düzgün yazı yazmak imkânını hile elde edememişti.

II. Ahmed, I. Mahmud, I. Abdülhamid, III. Selim iyi yazı yazan hükümdarlardandı. II. Mustafa, III. Ahmed, II. Mahmud ve Abdülmecid ise devirlerinin hattatları arasında yer almaktaydılar.

Saray arşivinde en fazla yazısı bulunan hükümdar Sultan İbrahim'dir. Sultan İbrahim'in 486 yazısı arasında bazıları devlet umuruna, o devrin İstanbul ahvaline, kendi sıhhatine ve para işlerine aiddir. Sadrazamdan hazine kethüdasından altın isteyen bu hatlarda kâh (bir kese altın gönderesun), kâh (üç kese altın lâzımdır, rikâbı hümayunuma gönderesin) emirleri yazılıdır

Arşivde mevcut eski hükümdar hattı hümayunları arasında mektub karakterini taşıyan bir vesika II. Mustafa'nın Sofya'dan Darüssaade Ağasına yazdığı hattı hümayundur. II. Mustafa bu hattına (Sen ki Darüsaade Ağası Ali Ağasın tarafımızdan sual olunursa elhamdülillâh güzelliğimiz vardır. Hâlâ Sofya'dayız, bu hattı hümayun pazar günü tahrir olunmuştur, kadınlara akçe veresin) diye başlamaktadır.

Osmanlı hükümdarları arasında valdelerine, hemşirelerine mektub tarzında yazı yazıp imzalannı kullananlar son devir hükümdarlarıdır. Topkapı Sarayı arşivinde Abdülmecid'in ve Abdülâziz'in valdelerine yazdıkları mektuplar bulunmaktadır.

Abdülmeccid valdesine (İsmetlû valdem, yahud benim devletlû ismetli valdei muhteremem) hitablariyle yazmakta ve mektublarını ekseriyetle (Abdülmeccid) diye imzalamaktadır. Hemşirelerinden birine yazdığı bir mektubda da şöyle demektedir: (İsmetlû hemşirem, her ne kadar zahmet ise de mansıb için bir cariye rica ederim, hazinedar ustaya kim olduğunu söylemiştim. Böyle zahmet vermek lââyık değildir ama şimdiki vakitte münasib cariye bulmak müşkül olduğundan mecbur oldum, Abdülmeccid)¹

Abdülhamid'in Rumeli seyahatinde elkabsız ve imzasız olarak yazdığı bir mektub da muhteviyatı bakımından pek mühimdir. Genç hükümdar bu mektubunda gördüğü idari ıslahattan, mamuriyetten memnuniyetini beyan etmektedir.

Babası öldüğü vakit on yaşında bulunan Abdülâziz büyük biraderi derecesinde tahsil edememiş, mektubları da üslûb, imlâ ve hat bakımlarından aynı mükemmeliğe erişememiştir. Abdülâziz, kurşunkalemiyle mektub yazan ilk hükümdardır, Valdesine, kurşunkalemle yazdığı mektublarına (Devletlû valdem hazretleri) diye başlamakta ve imza koymamaktadır. Bu mektublardan birinde şu satırlar okunmaktadır:

(Devletlû valdem hazretleri, tarafınızdan şu vakte kadar bir cevap gelmemiş olduğundan merak eyleşim, nasılsınız, tarafımızdan sual ederseniz güzelliğimiz vardır. Yusufu² götürecek idim nevazilliyim gitmem deyup gelmedi, eğer iyi olur ise bir güzel havada Kaptan Paşadan münasib vapur isteyüp gönderesiniz. Eğer öbür iki efendiler dahi gelmek isterlerse Yusuf'la beraber gönderirsiniz, eğer Yusuf'un keyifsizliği olup da gelmez ise anları dahi göndermiyesiniz.)

Osmanlı hükümdarları arasında ilk tac işareti kullanan III. Selim olmuş ve kendisine böyle bir mühür yaptırmıştı. Son hükümdarlardan zarf ve kâğıtlarına isminin ilk harflerini lâtinçe olarak koyduran da V. Murad'dır, V. Murad kısa hükümdarlık devresinde hazırlanan zarf kâğıdlarına ayrıca tac resimleri de yap- tırmıştı.

II. Abdülhamid Lâtin harfleriyle beraber, arabca harfli zarf, kâğıdlar da yaptırmış ve kendi isminin ilk harflerini kâğıdlarında, yemek takımlarında, su takım larında ve diğer eşyalarında kullanmıştı.

¹ Topkapı Sarayı Arşivi 4238/14

² Sultan Aziz'in büyük oğlu olup sultan Reşad'ın veliahdı iken vefat eden Yusuf İzzeddin

OSMANLI HÜKÜMDARLARININ AŞK MEKTUPLARI

Osmanlı hükümdarları umumiyetle güzel sanatlarla meşgul olmuşlar, edebiyata, yazıya ve musikiye karşı alâka ve istidad göstermişlerdi. Hükümdarlar arasında II. Mustafa, III. Ahmed, II. Mahmud, Abdülmecid gibi hattatlar, Mahmud, III. Selim, II. Mahmud gibi musikişinaslar yetişmiş ve hemen ekserisi de şiirle meşgul olmuşlardı.

Divan sahibi bulunanlardan Fatih Avni, Kanuni Muhibbi, III. Selim İlhami, mahlâslarını kullanmışlar ve muvaffak şiirler yazmışlardı. Fakat türkçe yazılmış bu divanlara mukabil, ailenin en kudretli şairi bulunan Yavuz Sultan Selim, farsça bir divan vücade getirmişti.

Osmanlı sarayında hükümdarların ve şehzadelerin aşkları, devirlerin edeb ve zerafet duygularına uygun bir şekilde ifade olunuyor ve bunlar çok defa beyitlerle, gazellerle söyleniyordu. Dünyayı hükümlerine râm eden cihangirler, büyük aşkların önünde mağlûb oluyorlar ve sevgililerine en içli, en tatlı şiirlerle hitab ediyorlardı. Bir insanda birleşen bu kudretle bu zâfi Yavuz Sultan Selim (Şirler pençei kahrında olurken lerzan - Beni bir gözleri âhuya zebun etti felek) beytinde ifade etmiş, Kanunî (Gül yüzünün hasretinden bu muhibbi haşredek - lulesün bülbül gibi kim yaratur ol zar ana) demişti.

Kanunî haşmetli saltanat yıllarında bütün aşkıyle Hurremi sevmiş, altı çocuğuna ana olan bu kadına duyduğu aşk ölümüne kadar eksilip, tükenmemişti. Kıtalar fatihi, uzak seferlerine çıktıkça Hurremin iştiyakını duyuyor, ona serhad şehirlerinden ulaklarla mektublar, hediyeler gönderiyor ve hasekisinin nâmelerini büyük bir heyecanla bekliyordu.

Hurrem zekâsının, cazibesinin bütün kudretleriyle cihangir Kanuniyi kendine râm etmiş, gittiği her yerde onu mektublariyle bulmuş, bu uzun ve güzel aşk mektublarında kendini her vakit hatırlatıp aratmıştı. Gözü dünyanın dört bir tarafından gelen hediyelere doymuyor, Kanuninin gönderdiği cevahlere, kürklere, binlerce floriye karşı yalnız onu istiyordu. Bir mektubunda bu hislerinden şöyle bahsetmektedir: (Beş bin flori inam eylemişsiniz. Benim sultanım bu ne zahmet idi, mübarek bıyığınız kılı bana beş bin floriden değil yüz bin floriden artuktur.)

Topkapı Sarayı arşivinde Hurrem Sultanın Kanuniye yazdığı yedi mektup bulunmakta, fakat Kanuninin cevaplarına maalesef rastlanmamaktadır. Hurrem Sultanın mektublarında gönle hitab eden sade bir üslûb göze çarpmakta, karakteristik bir yazı ile kaleme aldığı bu mektublara çok defa haşiyeler yapmakta, mektub aralarına bazan da kıtalar, beyitler koymaktadır.' Hurrem Sultan mektublarında Kanuniye, (Cânım pâresi Sultanım,

saadetim yıldızı Sultanım, cânım pâresi, cânı azizim, benim yüzü yusufum, lâtifî nâzenim) diye hitab etmekte, imzalarını, fakir; zayıf cariyeniz diye atmaktadır. Hurrem Sultan kıtalar hâkimi ve (iki gözünün nuru sermayesi padişahına) mektublarında zafer duaları da etmekte ve ona (Sultanım gazalar idük, düşmanların hâk olup, memleketler alup yedi iklim fethedesin, insü cin emrinize muti olup belâ ve kazalardan Hak saklasın) demektedir.

Osmanlı sarayında çok defa aşklar manzum olarak söylenmiş, hükümdarlar güzel kadınlara şiirler yazmışlar ve onlardan da manzum olarak cevaplar almışlardı. IV. Mehmed uzun saltanat yıllarında birçok aşklar yaşamış, ömrünü dağlarda, kırlarda sürekle avlarında, yahud haremde kendisini birbirlerinden kıskanmış muhteris kadınlar arasında geçirmişti. Bu hükümdarların hayatında baş ilkbali Afife Kadının mühim bir yeri olmuş, Afife Kadın cazibesıyla, malûmat ve inceliğiyle IV. Mehmed'i kendisine büyük bir aşkla bağlamıştı.

Padişahla, Baş ikbal birbirlerine bazan manzumeler yazarlar, avda geçen ayrılıkların hasretini bu manzumelerle, mektuplarla dindirmeğe çalışırlardı. Bir defasında IV. Mehmed Afife Kadına şöyle bir kıta yazmıştı:

(Beyazlar giyindikçe bir dürrü yektaya benzersin.
Siyehler giyindikçe sen hemen leylâya benzersin
Yeşiller giyindikçe tuti guyaya benzersin
Benim hoşbû Afifem sen gülü rânaya benzersin.)

Afife kadın da şu tarzda bir nazireyle cevap vermişti:

Beyazlar giyindikçe padişahım aya benzersin.
Siyehler giyindikçe kâbei ulyaya benzersin.
Kızıllar giyindikçe cevheri hamraya benzersin
Benim heybetli hünkârım hemen deryaya benzersin.)

Bu hoş zamanlar çabuk geçip gitmiş, Viyana önlerinde bozulan ordu, imparatorluğun garb eyaletlerinde gerilemeğe başlamış ve birçok yerler düşman istilâsına uğramıştı.

Osmanlı imparatorluğu artık inhitat devrine girmiş bulunuyor, Osmanlı tahtına birbiri arkasından ömürleri mahbesde geçmiş hükümdarlar oturuyor, geniş ülkelerde at oynatan eski cihangirler yerine bu hükümdarlar haremelerinin içinde kendi âlemlerine kapanıp yaşıyorlardı.

Bu son devirlerde de şiir, musiki zevki devam ediyor, haremde musiki fasillariyle geçen geceler tertibleniyor, sofa köşklerinde şiir âlemleri yapıyor ve bu kapalı hayat mümkün olduğu kadar güzelleştirilmeğe çalışılıyordu.

XVIII. asrın ikinci yarısında 49 yaşında tahta çıkan I. Abdülhamid dahilî, haricî gaileler arasında sıkıntılı bir saltanat devresi geçirmiş ve bu sıkıntılan zaman zaman sarayın ananevî eğlenceleriyle gidermeğe gayret etmişti.

Abdülhamid'in mahzun hayatını ömrünün bu geçkin çağlarında büyük bir aşk doldurmuş, haremın güzel kızlarından Ruşşan ona ıstırablı fakat çok heyecanlı bir şekilde ifade eylemektedir.

Ruşşah Abdülhamid'in kadınefendileri arasına girmiş ve hükümdar ölümüne kadar bu büyük aşkı yaşamıştır. I. Abdülhamid'in Ruşşah'dan ve diğer kadınlardan 27 çocuğu dünyaya gelmiştir.

Halûk Y. Şehsuvaroğlu, Tercüme Dergisi, Mektup Özel Sayısı, c. XVI, s.77-80, 1964, sh. 414-422

TANZİMAT DÖNEMİNE DEĞİN MEKTUP

Yazınımızda, mektupların yazıya geçmiş ilk örneklerini "münşeat kitapları"nda buluyoruz. Bu demek değildir ki, ondan önce yazılmış mektup yoktur. Ama, bunları, şimdilik bulup bir beigeğe bağlayamadığımız için, ister istemez, mektupları "münşeat kitapları"yle başlatmak gerekmiştir. Bu yüzden "inşâ" ve "münşeat" üzerinde biraz bilgi vermek uygun görülmüştür.

Tanzimat dönemine değin bizde mektup türü, geniş olarak inşa diye adlandırılan düzyazının içindedir. Bundan dolayı da, güzel bir düzyazı yazmak için öne sürülen kuralların, mektup türünde de geçerli olduğu görülür. İnşa, eskilerden başlayarak son zamanlara değin bir bilim dalı olarak alınmış ve güzel, beğenilen bir yazı yazmak için nelerin göz önünde bulundurulması gerektiği, bu konuyu ele alan kitaplarda sıralanmıştır. Tam olarak, adı inşâu'n-nesr (= düzyazıyı kurmak) olan bir bilim dalında başarı göstermek için önceden hazırlıklı olmak gerektir. Taşköprüzade Ahmet Efendi daha önce, Mevzûâtü'l-ülûm adlı kitabında, türlü bilimlerin konuları ve amaçları üzerinde bilgi verirken "ilmü'I-inşâ'yı "güzel ve doğru" olması yönünden "mensur sözler"i konu edinen bilimdir, diye açıklar ve bunun, konusu, maksadı ve amacı bu tanımından anlaşılır, der. Kâtip Çelebi de Keşfü'z-zunûn'da "ilmü'I-inşâ'dan söz ederken, Taşköprüzade'nin söylediklerini tekrarladıktan sonra,

bunu, "güzel, yerine, konusuna, maksadına ve amacına yakışan ibareler kullanmaktır" diye anlatır.

Bir yazarı, bu alanda başarıya götüren yolları sayan bu iki bilginimiz, bu bilim dalının başlangıcında hutbeleri ve risaleleri incelemek olduğunu, ondan sonra da ahlâk, şeriat, büyük adamların yaşayış- ları, uslu kişilerin öğütleri, tarih ve beizeri gibi sonsuz bir alanda yetkiye erişmek geldiğini söylerler. Bu öğütler arasında, kimi yazarlara göre, yadırganacak sözcükler kullanmamak, maksadın anlaşılmasını karıştırmaktan ya da anlamakta güçlük doğurmaktan, tekrarlardan kaçınmak, sözcüklerin anlamlarına uymasını sağlamak, sözü ve anlamı, çirkin bir adamda güzel bir giyeceğe benzemeyecek biçimde güzelleştirmek, anlamda tökezimemek de vardır. Kâtip Çelebi'ye göre insanın bir kolu olan mektupta en kaçınılacak yer, yazanın istediğini değil de isteneni yazması, gönderenle gönderilenin durumunu göz önünde bulundurmasıdır.

Bir bakışta doğru görünen bu öğütler, uygulamada ters düşmüştür. İlk zamanlarda, Araplar, yazışmalarında aşırı bir kısalığı göz önünde bulundurdıkları haide, İranla ilişki kurduktan sonra, ağır, zincirleme, düğümlü bir üsluba yer verir olmuşlardır. Böylece, Allah'a hamd ü senâlar, yazılan kimseyi sınırından öte geçen övmeler, yadırgama basamağını çok aşan abartmalar, Kur'an'dan, hadisten, büyüklerin sözlerinden, şairlerin şürlerinden gerekli gereksiz alıntılar, uzatmalar... Türklerde de, İranlılara öykünerek, bugün için değerlerini ve anlamlarını yitirmiş birtakım örneklerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu yolda yazarların, yazılarının içine yerli yersiz doldurmak için, yukarıda görümlü olduklarını söylediğimiz bilgileri veren ve onları bu yoldan besleyecek olan kaynak kitaplar da yazılmıştır; bunların sayısı, hemen her yüzyılda oldukça kabarıktır.

Yazınımızda daha XV. yüzyılda başlayan bu "edebî nesir" örneği, durmadan daha süslü ve daha yapmacıklı bir yol tuttu. Bir yandan "seci" merakı, bir yandan yazarların Arap ve Acem edebiyatlarını büyük ölçüde bildikleri yolundaki gösteriş merakı, düzyazıyı iyice bozdu. En düz düşünceler, en karışık benzetmelerle anlatılmağa başlandı. Dışa gösterilen bu özen, asıl konunun boşlanmasına yol açtı. XVII. yüzyılda Okçuoğlu Mehmet Şâhi,ilmü'l-inşâ nın,bir bilimi elde etmek için,ilkın öğrenilmesi gereken on iki daldan biri olduğunu söyledikten sonra, düzyazının, onun anladığı gibi "inşa"nın,şiire birkaç yönden üscün olduğu yolundaki görüşüne, bir başka tanınmış bilgine ve onun gösterdiği tauuklara dayanarak, katılmaktadır.

Bir gece, Şehit Ali Paşa (1667 ? - 1716)'nın konağındaki bir toplantıda bulunan Nabi (1642-1712), bir anlık, paşanın "tek bir konunun kaç türlü yazılabileceği" yolunda ortaya attığı bir soruya, oradakilerin ancak üçe değin çıkabildiklerini, dördüncüsünün ise artık

yazılamayacağını söylemeleri üzerine, kendisinin bir gecede aynı konuyu on beş ayrı biçimde yazdığını anlatır. Bu konu şöyle bir "yemeğe çağrı" yazısıdır. Bu on beş tane ayrı, fakat üslupları, ağırlığı ve içinden çıkılmazlığı yönünden bir olan yazılar onun Münşeât'ında sıralanmıştır (Topkapı Sarayı Kitaplığı, Revan Kitapları, Nu. 1052. Ypr.3-4).

Çoğu sarayın ve devletin resmi yazıcılığını yapan nişancı ya da tevkü"denilen bu ünlü kişilerin, hep bu, kitaplardan öğrenilme örneklere göre bir kapalı dil ve üslup kullandıkları görülmektedir.

Bu ifadelerin örneklerini, İmparatorluğun yabancı devlet hükümdarlarıyla olan yazışmalarında, devletin çeşitli basamaklarında görevli olanlara, hattâ yazarların kendi arkadaşlarına ve rütbece akralarına yazdıklarında da buluruz.

Düzyazı yazarlara, genel olarak "münşi" adı verilmektedir. Bunların türlü ad altında yazdıkları yazıların, özel ya da resmî mektuplar da içinde olmak üzere, toplandığı kitaplar da "münşeât" diye anılır. Bir bölümü de başka adlar altında toplanmıştır: Okcuoğlu Mehmet Şâhi'nin Menşeü'l-inşâ'sı, Nüzhet Mehmet Efendi'nin Nüzhetü'l-münşeât'ı ile *Muaddilü'l-ımla* ve mükemmilü'l-inşâ'sı, Hayret Efendi'nin RiyBzu'l-kütebâ ve hıyâzu'l-üdebâ'sı gibi. Bir bölümü ise, doğrudan yalnız mektuplardan meydana geldiği için "mektûbat" adını almıştır: Mektûbât-ı Şeyh Aziz Hüdei, Mektûbât-ı Sezâi, Mektubât-ı Niyâzi-i *Misri* vb.

Bu münşeât kitaplarının bir bölümü bu yazarların düzyazılarının bütünüdür. Birlikte, bir bölümü sonr.,can, yeni yetişenlere örnek olsun diye başkaları tarafından seçilip bir araya getirilmiştir. Bunlar, yazarın tüm düzyazılarını vermemekte ve daha çok resmi yazışmalardan meydana gelmektedir. Nitekim, Hayret Efendi'nin Riyâzü'l-kütebâ ve hıyâzu'l-üdebâ'sı, onun divan kâtipliğini yaptığı Hacı Mehmet Ali Paşa'nın buyruğuyla sonradan Habibullah Efendi tarafından toplanarak bastırılmıştır (Sefer, 1242 Eylül, 1826). Bunların tümü resmi yazışmalardır, tarih yönünden önemleri bir yana, dil ve üslup yönünden bir özelliği yoktur.

Benim İstanbul kitaplıklarında, bu konu için bakıp incelediğim yetmi; kadar "Münşeât" içinde çoğu dil ve üslup bakımından, nerdeyse birbirinin örneği sayılabilecek niteliktedir ve birini ötekinden ayırt edebilecek belirli bir özellik göstermemektedir.

Kitaplıklarımızda bir bölümü yazma, bir bölümü basılmış, oldukça kabarık sayıda "münşeât kitapları" vardır. Bunlar, ya başlı başına bir yazarın mektuplarını toplar ya da başka başka yazarlarda seçilmiş münşeât dergileridir. Bildiğimiz ilk münşeât kitabında, XV. yüzyıldan II. Sultan Murat'la Fatif çağındaki resmi yazılar toplanmıştır (bkz. Agâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara 1973, s. 113; Yahya b. Mehmed Kâcip, *Menâhicü'l-inşâ*). Feridun Bey'in (ö. 1582), Osmanlı padişahlarının resmi yazışmalarını bir araya

toplayan Münşeatü's-Selatin'inin tarih yönünden büyük bir önemi vardır. Bugün artık unutulmuş birçok adlar arasında Lâmi, Şeyhülislâm Ebussuud, Gelibolulu Âli, Nabi, Osmanzade Tâib, Ragıp Paşa, Kâni vb. vardır. Bunlar ya devlet kapısında tuttıkları yerlerden ya da ayrıca şair olmalarından dolayı hatırlanmaktadırlar. Veysî ve Nerkisiî ise, bunların arasında, yaşadıkları çağın en tanınmış olanlarındandır. Fakat bugün ancak, içinden çıkılmaz, gereksiz doldurmaların arasında asıl konunun yitip gittiğini gördüğümüz, ne dediklerinin anlaşılması için yorulmaya değmez ölü eserler haline gelmişlerdir.

Bununla birlikte, tümünde ortak olan yönlerin yanında birtakım adlar var ki onlar, sürüp gelmekte olan bir dil ve üslup tutsaklığından kendilerini kurtarmışlardır. Bu nedenle, sayıları çok olmayan bu birkaç kişinin üzerinde durmak gerektir.

Onların başında, ünlü Şikâyetnâme'siyle Fuzuli gelmektedir. Kimi basma külliyatında "Nişancı Paşa Mektubu" diye yanlış geçen bu mektup, Nişancı Celâlzade Mustafa Çelebi'ye yazılmıştır. Evkaftan kendisine bağlanan dokuz akça maaşının bir türlü kendisine verilmemesi üzerine yazdığı bu şikâyet mektubunda, o da seci'li bir dil kullanmış, ayetlerden katkıda bulunmuştur. Fakat bunları yerli yerine oturtmasını bilmiştir. Yoksulluğundan çok, o günkü resmî dairelerin ve orada çalışanların durumunu ortaya koymakta, kimi buruk, kimi ağı gibi acı bir çeşni taşıyan bir kalem kullanmaktadır. Bu mektubun yazınımızda başkalarıyla ölçülemeyecek bir ünü ve yeri vardır.

XVI. yüzyılda, hayatı birçok serüvenlerle dolu olan şair ve müderris Zaîfî'nin Rüstem Paşa (1500 ?- 1561)'ya yazdığı mektubun da bir önemi ve özelliği vardır. Bu mektup, söyleyeceklerini lafa boğmadan yazılmıştır. Çağının tutumundan ayrılmamakla birlikte, üslubu ve dili onu başkalarından ayırmaktadır. Evinin, çoluğunun çocuğunun halini, onların üst baştan yoksun bulunmalarını, yine seci'lerle yazmışsa da, bunları daha çok Türkçe sözlerle işlemiş, bize çok içten ve yapmacıksız gelen bir dille anlatmasını bilmiştir. Okurken, gerçekten güç durumda olan bir insanla karşılaşırız, ona inanıyoruz.

Mektuplarıyla, yazınımızda ayrı yeri olan başka bir ad da Tokatlı Kâni'dir. Kâni mektuplarında kullandığı nükteli ve iğneli bir dil dolayısıyla münşeatların basmakalılığından kurtulmuş, yazılarında yeni bir hava, yeni bir rüzgâr estirmiştir. Bu rüzgâr, yazınımızın tanımadığı bir yel değildir. Gerek ondan önce, gerek ondan sonra, biz bu havayı, düzyazımızda olsun, şürlerimizde olsun bulmaktayız. Bundan başka, halkın kendi yarattığı fıkralarda, masallarda, hikâyelerde ve taşlamalarda da bunun nice örnekleri vardır.

Kâni'nin mektuplarında görülen özelliklerinden biri de budur. O da baş, ilâç, sarrafların kullandığı araçlar vb. ele alarak, bunlarla ilgili deyimleri, atasözlerini yerli yerinde kullanarak zevkle okunacak mektuplar yazmıştır. Seci' esas olmakla birlikte bunların

asil örgüsünü nükte, yergi ve taşlama vermektedir. Kâni, konularını ustalikle çeşitlen dirmektedir. Kendisine gelen bir mektuptaki bütün elkabı, unvanları, nitelemeleri tek tek alarak bunların alaylı ve nükteli bir biçimde bir açıklamasını yaptığı mektup; 'bir zimmî, Müslüman olmayan ve Türkçeyi doğru yazamayan birinden gelen bir mektuba yazdığı Talim-i Fenn-i Kitabet Siyakında Şerh-i Râ nâ da bunların arasındadır. Kâni, cinaslarında, nüktelerinde, kelimelerin yazılışlarından da yararlanmaktadır: Türrhât-ı Bektâşiyân ve turrahâ-yı duhteran tamlamalarında olduğu gibi. Dilimizin bunlara elverişli olmasından da yararlanarak ayıp laflardan, açık saçık ibarelerden, benzetmelerden, bunlarla cinaslar yapmaktan da çekinmiyor. O bu dili, konuşur gibi rahat, yadırgatmadan kullanıyor (bkz. Münşeât-ı Kâni, Topkapı Sarayı Kitaplığı, Hazine Kitapları, Nu. 827).

Kâni bu alanda tek değildir. Bu yolda nükte, şaka ve alay yollu yazılan mektupların Refik Bey'in Letâif i İnşa adlı basılmış kitabında başka örnekleri de vardır. Bunların arasında yazarlarının kim olduklarını bilmediğim "Kömür iltimasına dair bir tezkire sureti", Koruk Tekkesi'nin onarılmasını isteyen, koruk, üzüm, asma ve bununla ilgili deyimler ve sözcüklerle dolu olan bir "tuhaf tezkire", "bir zatın isimlerine telmih suretiyle yazdığı şukkâ' bunlardandır.

Bunların arasında, hüner göstermek için yazılanlar da ayrı bir yer tutar. Noktasız harflerle, belli bir konunun, tersane, dil bilgisi, müzik terimleriyle, kuş, meyve, çiçek adlarıyla; müstezathî ifadelerle baştan sona aynı harfin ayağına bağlı seci'lerle ve beuzeri hüner göstermek için yazılmış mektupların sayısı az değildir. Bunlar, ağırbaşlı mektupların arasında özel bir yer alırlar.

Şimdiye değin. genel yargıların etkisi altında kaldığımız için, Tanzimat dönemine değin yazılmış mektupların hemen hepsini biz tek bir açıdan görmeğe alışmışızdır. Oysa, kitabın yalnızca adına bakmayıp da bunların içine de girdiğimiz vakit söylenecek, ele alınacak başka yönlerini de görüyoruz. Zira ne denti, çağın ve belli bir kültürün etkisi altında olursa olsun, yazarların kişiliği, kültür düzeyi, yazarla gönderilen arasındaki yakınlık, uzaklık, rütbe ayrılıkları, konuları açısından bu türe giren daha başka soydan ve zengin sayılacak örnekler vardır. Bunlar arşivlerde onları bir kez daha okuyacak olanları beklemektedir. Aşağıda ayrı bir bölümde bunlardan söz edilecektir.

Mektup Muallim Naci, bu kelimenin sözlük anlamına dayanarak Mektuplarım adlı kitabında "mektup, varaka, tezkire, tebrikname, cevapname, nasihatname gibi muhtelif namlarla yad edilecek şu müsveddelere unvan olarak (Mektuplarım) serlevhasını verişim mektup İâfzının manâ-yı lûgavi cihetiyle her türlü muharrerata şumulü olduğu içindir" der. Zamanımızda olduğu gibi, Tanzimattan önce de, mektup türünün içine çeşitli konular

girmektedir. Tümü mektup olmakla birlikte bunları değişik adlar altında görüyoruz: Arıza, kaime, şukka, name, uhuvvetname, meveddename, muhabbet- name, tezkire, varakpare. kâğıt gibi hemen akla gelen sözcüklerin hepsi de "mektup" demektir. Ama yazanın ve gönderilenin kimliğine ve kişiliğine göre, bunların taşıdıkları anlam değişiktir. "Arıza" ve "şukka" daha alt basamakta olduğundan dahayukarıdakine yazılana denir. Uhuvvetname, meveddetname, muhabbetname ise kardeşlik ve sevgi duyguları ile bağlı olan kimselerin birbirlerine yazdıklarıdır. Varakpare, "kâğıt parçası" anlamına bir alçakgönüllülük anlatır. Kâğıt ise, çok geniş anlamda ve halk dilinde yazılı kâğıt, mektup demektir. Name'nin kimi kez, aşk mektupları için kullanıldığını hatırlıyoruz.

Mektuplar ayrıca konularına göre de adlandırılmaktadır: Arzihal, tebrikname, tehniyename, taziyename, cevapname, teşekkür, takriz, davetname, niyazname, tezkire, müzekkere vb. gibiler. Tehniyename ve tebriknameler, türlü vesilelerle kutlama; taziyename başsağlığı dileme mektuplarıdır. Takrizler birinin kitabını övmek için yazılan ve pek kısa olan mektuplardır.

Mektuplar, hele yazan adı belli bir kişi ise ve adı belli bir kişiye gönderiliyorsa, belli bir çerçeve içinde bir plana göre yazılır. İlk kâğıdın baş-orta yerine ya bir "Hû" yazılır ya da şu işaret konur ki buna "beduh" denir. "Hû" (O) demek olup "ism-i âzam", demek ki Allah'ın en büyük adıdır. Çünkü "O" zamiri, Allah'ın öteki bütün adlarını içine alır.

"Beduh" a gelince, bu da bir tılsım kelimesidir. Birçok yerlerde kullanıldıktan başka, bir koruma tılsımı olarak kitapların başına konur; fakat en çok, mektupların yerine varmasını sağlamak için, kullanılır.

Mektuplarda önce "elkap" denilen ve gönderilenin mertebesine göre sıralanan birtakım sıfatlar dizilir. Bu elkap bir gelenek olduğu kadar, her işin bir düzene bağlı olduğu oturmuş toplumlarda belli bir kurala bağlı ve herkesin yerini, ayarını belirtmeye yarayan bir yoldur. Bundan dolayıdır ki işin başlangıcında olanlara yol göstermek için ayrıca elkap kitapları yazılmıştır (Unvan-ı Mekâtib, Topkapı Sarayı Kitaplığı, Hazine Kitapları, Nu. 716). Kimin kime ne türlü, hangi unvanlarla hitap edeceği bunlarda bellidir. Padişaha, valide sultana, sadrazama, vezirlere, Şeyhülislâma, kadıaskere, kadıya, müderrise, hahama, patriklere, toplumda belli bir yeri olan kim varsa onlara yazılan mektupların hitapları başka başka olduğu kadar tımsal olarak bakımından da bunlar derece derecedir. İçinden çıkarılmış ya da emekliye ayrılmış olan birine yazılan mektupla iş başında olan aynı adama yazılan mektupların hitapları da ayrı ayrıdır. İmparatorlara, krallara, kraliçelere, yabancı devlet elçilerine yazılan resmi ve özel mektupların elkabı da bir kurala bağlı olduğu gibi, bunların ayarlarına da bağlıdır ve ona göre de değişir olur.

Mektuplarda elkaptan sonra, dibace adı verilen bir başlangıç vardır. Bu bölümde, aslı konuya girmeden önce, gönderflene çeşitli dualar edilip hal hatır sorulur. Bu mektubun önemli bir bölümüdür. Nitekim, münşeat kitaplarında ayrı olarak dibace örneklerine rastlanır (bkz. Münşeat-ı Kâni, Topkapı Sarayı Kitaplığı, Hazine Kitaplığı, 827).

Bundan sonra konuya gelinir. Mektubun sonunda yine, çoğu kalıplaşmış dualar ve saygı bildiren sözler bulunur.

İmzaların üstünde yine yazanın durumuna göre "muhibbiniz", "muhlisiniz", "dâiniz", "kulunuz" gibi sözlere rastlanır. Bu gelenek Tanzimattan sonraki mektuplarda da yürürlükte kalmıştır.

Kimi mektupların sonunda, imzadan sonra bir M harfi ya da yine tek tek yazılmış olarak mim, ayn, râ,vav,F,K,R,H,Y -rahmetullahi aleyh- harflerine rastlanmaktadır. Buna kültürce yüksek olanlarındakinde olduğu gibi, daha aşağı düzeyde olanlarındakinde de rastlanmaktadır. Nitekim Fuzulî'nin bir mektubunun sonunda (bkz. Fuzulî'nin *Mektupları*, s.62, Kadı Alaüddine mektubu) ve Fekete' den alınan Mehmet Çavuş imzalı mektubun sonunda böyle bir M harfi bulunmaktadır. Gerek bu tek M harfi, gerek söylediğimiz tek tek harflerin birleşmesinden meydana gelen addan Mâ'ruf Kerhi anlaşılmaktadır. (bkz. Gevher Sultan'ın oğlu Mehmet Çelebi'ye mektubu.)

Üslupta o denli kurala ve geleneğe bağlı olanlar, mektuplarında bundan dışarı çıkmaktadırlar. Mektuplar daima tek kâğıda ve kâğıdın bir yüzüne yazılır ve hemen hiç boş yer kalmayacak gibi alta, yanlara ve üste çıkılmış derkenarlarla doldurulur. Paris elçisi Mehmet Sait Halet Efendi'nin dergimizde yer alan mektubunda "dördüne bir devletlü yetişir, pay etsünler, zira kâğıtta yer kalmadı" demesi, derkenarlar yüzünden kâğıtca yer kalmamasındandır. Onun bu mektubunda, kâğıdın dört bir tarafını dolduran beş tane derkenarı vardır.

Bakî'nin Kanunî'ye verilmek üzere yazdığı mektubun da böyle altına üstüne çıkmalar yapılmıştır.

Kâğıtların büyüklüğü hep bir olmayıp mektubun uzunluğuna, kısalığına göre değişmektedir.

Tanzimat dönemine değin yazılmış mektuplar deyince ilk akla gelen hep münşeat kitaplarında

toplanmış ve belli bir çerçeve ve üslup içinde yazılmış olanlardır. Oysa, yazının çıkışından beri mektuplaşmak bütün toplumlarda, insanların baş vurdukları bir haberleşme yoludur. Onun için gözlerimizi münşeat kitaplarından kaldırıp da "başka ne var?" diye baktığımız zaman bunlardakine benzeyen mektuplarla karşılaşırız. Bu mektuplar,

yazanın ve gönderilenin kültür düzeyine, arala- rındaki ilgiye, rütbe ayrılığına, ana, baba, oğul oluşuna, meslek dorumuna göre başka başkadırlar. Ve özel oldukları oranda, bunların dili ve üslubu da değişmektedir. Şeyh Aziz Hüdaî'nin ya da Niyazi-i Mısri'nin yazdıklarıyla, bir yeniçeri ağasının, bir yeniçerinin yazdıkları arasında dil bakımından olsun üslup yönünden olsun, konuyu ortaya koyma açısından olsun bir benzerlik yoktur. Çünkü bu ikin- cilerin dili yaşayan, konuşulan dildir. Onun içln de yazıldıkları tarihten bugüne ömür sürüp gel- mektedirler.

Bu mektupların içinde en az rastlanan aşk mektuplarıdır. Sarayda, Harem dairesinde yaşayanların yazdıkları bir yana bırakılırsa, elimizde bu türden özel mektuplar yoktur.

*

Şimdiye değin adı anılmayan bir başka mektup çeşidini de burada ele almak istiyorum. Bunlar asker ve halk mektuplarıdır. Bunlardan söz ederken, Tanzimattan sonra, adı belli kişilerce asker ağzından yazılmış, gerçek bir muhatabı olmayan mektupları bir yana bırakıyorum. Tarihe de, edebiyat tarihine de geçmemiş olan kimseler tarafından yazılmış özel mektuplardır bunlar. Fekete'den alınarak verilen örneklerde görüleceği üzere bunların üslubu, dili, anlatışı, içindekini ortaya koyu bambaşkadır. Ne münşeat mecmualarındakilere, ne de Tanzimattan sonra örneklerini daha çok gördüğümüz, tanınmış yazar mektuplarına benzemezler. Bunları yazanlar, ne anlatmak istiyorlarsa, onu düşündüğü ve konuştuğu gibi kâğıda dökmektedirler. Bunların dilinde, kimi kez bütün bir sözlüğün yerini tutan şey kelimesi hiç yoktur. Ne söyleyecekse onu adıyla, sanıyla söylemesini bilir. Somut nesnelere anlatmakta bir güçlük çekmez. Bir ulusun asıl dilinin, duygusunun, ruhunun bunlarda kendini meydana vurduğunu görürüz.

Yazarlarımızın "selâm kelâmdan başka bir şey olmadığı" yargısına katılmıyorum [bkz. Reşat, Talim-i Kitabet-Mükemmel İnşa, 1313 (1895), s. 17. Bu mektuplar kimi kez yalnızca "mâlum dostunuz" diye imzalanmıştır. Fekete'den alınmış olan altı mektuptan ikisi bir Türk'ten bir Macar'a yazılmıştır. Bunlarda bile dostluk ve karşılıklı sevgi havası esmektedir.

Selâmla başlayıp selâmla biten bu mektuplarda herkese selâm vardır, bütün adı geçen dostlara

ve tanıdıklara selâm gönderilenlerin adlarının sonunda ille de "hazretleri" bulunuyor. Bu "hazretleri" Peygamberlerden subaşıya kadar herkes için kullanılmaktadır.

Bu mektupları yazanlar sınır boyunda ya da sınır şehirlerinde yaşayan insanlardır. Fekete'den aldığımız mektupların benzerlerini ,tek tük olmakla birlikte arşivlerde de buluyoruz. Paris elçisi Mehmed Sait Haled Efendi'nin mektubu üslubu ve edası bakımından, bunlardan ayrılmaz. Gevher Sultan'ın, Uğurlu 8ey oğlu Mehmet Çelebi'ye

yazdığı mektup bir ananın mektubudur. Onun yüreğinin sıcaklığını yalnız oğluna değil, bize de getirir. Onun oğluna karşı kullandığı saygılı dil bize bugün garip görünse de, aynı gelenekler ve görenekler içinde yetişmiş bir toplumun insanları için hiç de yadırganacak yanı yoktur. Hatta II. Sultan Murad'ın Hacı Evrenos Bey'e yazdığı mektup bile, bir gömlek üslup farkıyla aynı havanın içindedir.

Bu u sayıda örnekler bile, bize, Tanzimattan önceki mektuplarımızın nasıl çeşitlendirilebileceğini, tek ve taş kesilmiş bir kalıp içinde kalmadığını göstermeğe yeter. Kaldı ki arşivlerimizde bunlardan başka örnekler de bulunmaktadırlar.

*

Tanzimat öncesi mektuplardan söz ederken, manzum mektuplara da değinmek gerekli midir, bilmiyorum. Şu kadarını söyleyeyim ki ben mektup deyince adı belli bir kimseden, yine adı belli bir kimseye gönderilen kâğıdı anlıyorum. Onun için, bir şairin ağzından yazılmış ve asıl sahiplerine ulaşmamı, onun kicabının dizeleri içinde unutulmuş kalmış olanları mektup saymıyorum. Ne Şeyhi'nin Husrev ü Şirin'inde, ne Fuzuli'nin Leyla ve Mecnun'unda bulduklarımız bence mektup türüne girmez. Bunlar bu iki şairin, kahramanlarının herhangi bir ruh halini anlatmak için baş vurdukları bir yoldur.

Benim bildiğim kadar Tanzimattan önce Türk yazınında manzum mektup olarak sayılsa sayılsa Bağdatlı Ruhi'nin, zamanının bütün şairlerini, onların adlarını, özelliklerini, yaptıkları işleri sıralayarak her birinin halini hatırlamı sorduğu,

Bağdat-a düşse rehğüzerin ey nesim-subh

Gör evveld ki zümre-i âyan ne demdedir

diye başlayıp

Vâsıl edüp bu rik'ayı bizden dualar et

Gör cümleyi safada *mi*, hullân ne demdedir

Yârân, söyle can u gönülden *duadadır*

Derlerse Ruhi-i bican ne demdedir

diye ve tam bir mektup geleneği ile bitirdiği 41 beyitlik kasidesidir.

*

Ne çeşiccen, hangi üslupta olursa olsun, bu türde yer alan mektupların, insanların ve onların

bağlı buldukları toplumun psikolojisi, dünyaya bakışı, her yerde sıkı sıkıya yapıştığı gelenekleri, inançları, bir ulusun bütününe paylaşılmış olan kültür hazinesi, tarih olaylarını

değerlendirme hatta kitaba geçmemiş yanlarını görme açısından büyük yararı olduğuna inanıyorum.

Dil yönünden de bunların ayrı bir değeri vardır. Türk'ün sözlük hazinesi, anlatım gücü bunlarda

görülür. En ağır üslupla yazılmış olanlarda bile, bir satır köşesinden karşımıza çoktan unutulmuş, ne anlamda kullanıldığı artık kesin olarak bilinemeyen bir deyim, bir söz, bir atasözü çıkar. Dilimiz açısından bunların önemi vardır. Bu mektupları bu gözle okuyanlar dilin o günden bugüne nasıl değiştiğini bunlarda kolayca izleyebilirler; daha kitaba geçmemiş yeni kurallar, dil sorunları bulabilirler. Üstelik dilimizin gelişmesi açısından bunlardan yararlanabilirler de. Onun için bize, bunları, okunmuş işi bitmiş, yırtılıp atılması beklenen mektuplar saymak yerine, dilimizin, tarihi için, yazınımızın pek abartma sayılmazsa, tek sözle insanımızın, işlenmemiş belgeleri olarak de erlendirmek düşer, diyorum.

"Tanzimat Dönemine Değın Mektup", Orhan Şaik Gökyay, Türk Dili (Mektup Özel Sayısı), c.XXX, yıl: 24, s.274, Temmuz 1974, sh.17-23

TÜRK EDEBİYATINDA MEKTUP

En çok kullanılan ve alâka çeken yazı nevelerinden birini mektupların teşkil ettiği şüphe götürmez bir hakikattir. Roman, hikâye, makale, tiyatro vb.. nevelerde eser vermek, bu sahada muvaffak olmak şahsî temayül ve kabiliyete, çetin bir hazırlığa ve çalışma devresine ihtiyaç gösterir; diğer taraftan bu cins eserler hakkında fikir sahibi bulunmayan, bunları okumayan veya görmeyen kimselere her yerde rastlamak mümkündür. Mektuplar, ister resmî ve iş sahasında, ister hususî olsun, günlük hayatımızda hepimizin yazmağa veya okumağa mecbur kaldığımız bir nevi olduğu için, diğerlerinden ayrılır; hayatla en alâkalı nevelerden biridir. Bu itibarla her milletin edebiyatında ehemmiyetli yer işgal eder.

Türk edebiyatının her devrinde san'atkâr kalemlerin mahsulü mektup örneklerine rastlarız. Divan edebiyatında nesir üstadları kültür münasebetlerinin, muhitlerinin tesiri ile resmî ve iş mektubu yazmakta hüner göstermişlerdir; Münşî denilen resmi yazı üstadları Siyasi Tanzimat'tan sonra eski ehemmiyetini kısmen kaybetmekle beraber, XX. asrın başlarına kadar devam etmiştir. Türk edebiyatında mektup nev'inin tarihçesi göz önüne alınca, evvelâ münşileri zikretmek icab eder; bu sebeple makalemizin birinci kısmında Münşiler ve Münşeat Mecmuaları üzerinde duracağız. Manzum Mektuplar ise, ikinci bölümü teşkil edecektir.

Tanzimat'tan sonra Garb edebiyatı tesiri yanında, memleketimizin içinde bulunduğu başka şartlar da mektup nevinin inkişafına yol açmış, makale, tenkid, seyahat, roman ve hikâye nevinde eserler mektup tarzında da tertip edilmeğe başlanılmıştır; makalenin üçüncü kısmı, a. Mektup Tarzında Tertip Olunan Münakaşa ve Tankid Eserleri'ne, b. Seyahat Eserleri, Roman ve Hikâyeler'e, c. Hususi Mektuplara ayrılmıştır.

I. Münşiler ve Münşeat Mecmuaları

Divan edebiyatımızda, bir şeyi meydana getiren, bina eden mânasına umumiyetle nesir karşılığı inşa, nâşir yerine münşî sıfatı kullanılır. Münşî, edebî ilimlere vâkıf, bir maddeyi nesren ve mükemmel surette kaleme alabilen, kâtip demektir. Kalem'lerden yetişen münşiler, resmî vesikaları kusursuz olarak yazma hünerini gösteren kimselerdir. Bilhassa XVI. asırdan başlayarak Arap ve Acem kültürünün nüfuzu artmış, bu dillere ait kelime ve kaideler muayyen bir zümrenin nesrinde Türkçe kelimelere göre daha kabarık yekûn tutmağa başlamıştır. Bu ağır nesirde sanatlı ifade hususiyeti de arandığından, inşa, ancak Arap ve Acem kültürüne, edebiyat bilgisine hakkiyle vâkıf kimselerin kaleme alabileceği bir hususiyet gösterir.

Kalemlerden yetişen münşilerin çoğu Mektupçuluk, Vakanüvislik, Reis'ül-küttaplık, Sadr-ı azamlık vb. yüksek me'muriyetler işgal eden kimseler, şairler, müderisler, ilim adamlarıdır. Feridun Bey, Abd'ül-Celil Bin Yusuf, Celâlzade Salih, Lâmiî, Kınalızade Ali Çelebî XVI. asrın; Okçuzâde Mehmed Şâhî, Yenicevardan'ndan Şeyhzâde Mehmed, Bosnalı Abd'ül-Kerim, Dukabinzâde Osman, Vânî Mehmed, Âlî, Nabî, Veyâî ve Nerkisî XVII. yüzyılın; İshak Hocası Ahmed Efendi, Bursalı Bahaeddin, Nazmîzâde Hüseyin Murteza, Kânî, Ragıb Paşa XVIII. asır Türk edebiyatının meşhur münşileridir ve hepsinin münşeat mecmuaları vardır.

XIX. asrın ilk yarısında ve Tanzimat'tan sonra aynı edebî an'anenin devamını, birçok münşilerin yetiştiğini görüyoruz. Antebli Mehmed Münib, Diyarbakırlı Şâban Kâmî, Trabzonlu Emin Hilmi Ruscuklu İzzet, Çelebîzâde Âsım, Âkif ve Samî Paşanın, Sahaflar Şeyhîzâde Es'ad, Osman Nevres, Mahir, Kenan Bey ve Reşid, Rifat Mehmed Sadık, Âlî, Fuad, Mahmud Celâleddin, Âkif, Sırrı Paşa'nın, İsmail Müşfik'in, Şeyh Vasfi'nin münşeat mecmuaları mevcuttur.

Yukarıda adı geçen münşilerin eserlerini ihtiva eden mecmualara bazan sadece Münşeat, bazan da bu kelimenin kendi adları ile tekil ettiği terkibe göre Münşeat-ı Kânî, Münşeat-ı İzzet gibi isim verilir. Tanzimat'tan sonra Garb edebiyatı te'siri ile nazımda Gazel, Kaside v.b. şekil adları yerine, şiirin mevzuuna uygun başlıklar kullanıldığı gibi, müşeat'

mecmualarına da Kenan Bey Âsarı, Müntehabat-ı Asar, Mecmuât-ül tarab alâ Lisanül-edeb gibi hususî isimler verilmiştir; bununla beraber, eski an'aneyi devam ettirenler, Münşeat-ı Şeyh Vasfi, Münşât-ı Mahmud Celâleddin paşa gibi isimler kullananlar da yok değildir.

Münşeat mecmuaları umumiyetle resmi, kısmen hususî muhaberatı ihtiva etmekle beraber, bunlarda bazan nutuklara, makalelere de rastlarız; Münşeat tâbiri, nesir külliyyatı mânasına da gelmektedir. Münşeat mecmualarında resmî işlerle alâkalı tezkireler, hususî veya resmî teşekkür, tebrik, ta'ziye v.b. mektuplar, XIX. asrın sonuna ait mecmualarda hayatımızdaki değişmeler te'siri ile şirket akdi, vekâlet, mukavele, kontrat, bir mektebe kayıt mevzularında da iş mektupları mevcuttur¹ Bunlar ifadece ağır olmakla beraber, bugünkü iş mektuplarında olduğu gibi ciddî, san'atsız ve maksadın en kısa yoldan ifade edilme hususiyetini haizdir. Hususi mektuplar ise muharririn yaratıcı muhayyele faaliyetini, zekâ hünelerini aksettiren bir san'at eseri hüviyeti gösterir.

Hususî mektuplarda sanat endişesi, bazan Fuzulî'nin Şikâyetnâme'sinden aldığımız, aşağıdaki misalde olduğu gibi seci'lerle, manzum parçalara ifadeye âhenk ve tenevvü kazandırmak şeklinde tecellî eder:

Dedim: Vakıf malın ziyade tasarruf etmek vebaldir. Dediler: Akçemiz ile satun almışuz, bize helâldir. Dedim, Hisab alsalar bu sülûkünüzün fesadı bulunur. Dediler: Bu hisab kıyamette alunur. Dedim: Dünyada dahi hisab olur haberin işitmişüz. Dediler: Andan dahi bâkimiz yoktur, kâtibleri razı etmişüz. Gördüm ki sualime cevabtan gayri nesne vermezler ve bu berat ile hacetim reva kılmağın reva görmezler. Nâçar terk-i mücadele kıldım ve me'yus-u mahrum kûşe-i uzletime çekildim. Ben beratımdan ihanet çektiğim için andan münfeil, beratım benden faidesiz azat gördüğüm için benden hacil. Ol şahid-i mecruh gibi takrirden perişan, ben müddeî kâzib gibi teşniden perişan. Ol âyet-i mensuhgibi memnu'al'amel, ben ümmet-i memsuh gibi maktu'-al emel.

Ben ana fitne, ol bana âfet

Müteneffir ben andan ol benden

¹ ' Refik Bey'in Lâtâif-i inşa (C. 1, Terceman-ı ahval Matbaası, 1281: c. 11, Tasvir-i efkâr Matbası, 1282) adlı resmî, hususi mektupları topladığı eseri, Reşat Bey'in aynı mahiyetteki Yeni Lâtâif-i İnşa'sı (İst., Asır Kütüphanesi, 1807), Ahmet Rasim'in İlâveli Hazine-i mekâtib- yahut- mükemmel Münşeat (Beşinci basım, İst., 1318)'ı, Mehmet Fuad'ın Rehber-i kitabet-i Osmaniye-yahut- Mükemmel Münşeat (İst., Tefeyyüz Kitaphanesi, 1829, IV. kısım)'ı karşılaştırılınca bu fark derhal göze çarpar.

Ben ana gusse, ol bane mihnet
Mütenekkir ben andan ol benden

Hususi mektuplarda seci ve manzum parçalar kullanmak an'anevi, XIX. asır sonlarına kadar devam etmiştir. Trabzonlu Emin Hilmî (1831-1884), seci san'atında daha da ileri giderek her fıkrası lâm harfi ile secili bir mektup yazmıştır¹ Mahmud Celâleddin Paşa (Vefatı: 1889)'nın bir mektubundan aldığımız aşağıdaki parçayı, mektuplarda mısralar nakletme hüneri hakkında misal verme gayesi ile neşrediyoruz:

Hakayık-şinaa-ı vefa-istinâsım Efendim,

İnsan bu güzergâh-ı fenâda neler geçirdiğini düşününce ve âvaregîden başka fikrinde sermaye bulamaz. Meserrât ile geçen demlerde gülmek, felâketle geçen evkatta ağlamak gibi iki fi'l-i tabûnin hakayıkını takdir dahi mümkün olamaz. Anın için ağlarım amma niçin bilmem kiminçin ağlarım neşidesi meâl-i hâle muvafiktir. İşte muhlisiniz buraya geleli o kadar müstağrak-ı garib-i efkâr oldum ki anların herbiri terceman-i kalbim iken, lisan-ı hâlimle kaabil-i tatbik olamadığından kime şekvâ edeyim hâl-i dile-i nâşadı diyerek mütehayyir ve o tehayyürle mütezaccir olmakla, vahdetimde dinlerim kendi enin ü âhım mısraına mâsadak bir âleme girdim. Binaenaleyh sînehâhem şerha şerha ez firak-tâ be gûyam şerh-i derd-i iştiyak zemzemesini vird-i lisan ettim. Derd-âşinalık bir hadisedir ki herkes ana malik olamaz; zirâ âşina-yi hakayık-ı ahval olmak için bayağı mülhemiyet kadar bârika-i kudret ve istidad-ı hilkat lâzımdır. Yâran içinde belki şu hadiseyi haiz olanlar var ise de himmetlerini izhar etmediler. O cihetle mahzun ve dil-fikâr-ü giriftar-ı şedaid-i ebkâr-i efkâr olduğum halde reşide-i deşt-i râ pedar-i meveddet, olan nûvaziş-nâme-i dil-âralarının muhteviyatı kâh olur gurbet vatan kâhî vatan gurbetlenür mefhumunu ilks'yî mahfaza-i idrâk ve jeng-i melâlden musaffa ve pâk eyledi²

Münşiler yalnız ifadece ahenkli değil, aynı zamanda yarattıkları mevzu, tertip bakımından da çok san'atlı hususî mektuplar yazmışlardır. Şair Nabi nin mektep çocuklarının bâzı sergüzeştlerini ve mektep hocaları ile muhakemelerini anlatan mizahi mektubu çok meşhurdur³ Yaradılış itibariyle zekî, dolayısıyla nüktedan ve hicve meyyal Kânî'nin sayısı yüzyirmiyi bulan mektupları arasında pek değişik mevzulara raatlarız; tertip cihetinden de kendine has vasıflar gösterir. Uykuya düşkün yalnız uyku mefhumu ile alâkalı kelimeler

¹ Münşeat, Trabzon Vilayeti Matbaası, 1293, c. 201 v. d.

² Münşeat-ı Mahmad Celaleddin Paşa, İstanbul, 1312, s. 132 v. d.

³ Lâtaif-i inşa, c. 1, s.33 v. d. Elhac Nuri, Münşeat-ı Aziziye fi Asar-ı Osmaniye, s. 57 v.d.

kullanarak yazdığı mektuptan başka, baş'a dair mazmunlar ve atasözleri ile, hediye olunan bir at dolayısıyla, bilhassa bir kedi ağzından efendisine hitaben tertip ettiği ve Hirre-nâme adını taşıyan mektupları çok şöhret kazanmış, Kâni'den sonra bu tarz mektup yazmak âdetâ moda hâlini almıştır¹. Şeyh Galib'e isnadolunan bir mektupta baştan sona kadar Arapça kitap adları² Seyyid Vehbî ve Senih tarafından Kur'an kıraati ve çiçeklerle alâkalı ıstılahlar³, Sünbülzade Vehbî'nin bir mektubunda da nahv ıstılahları kullanılmıştır⁴. Tanzimat'tan sonra bu tarzın belli başlı mümessili Akif Paşa, Trabzonlu Emin Hilmî, Aziz Bey'dir. Akif Paşa'nın bâzı kitap isimleri ile bi'iltizam alışılmamış lûgatler kullanarak, lûgat-i farsiyeye bulunmamak üzere yazılmış mektuplarından ziyade, şarap ve meyhaneye dair ıstılahlardan örülmüş Sahbâ-nâme adlı mektubu meşhurdur⁵. Trabzonlu Emin Hilmî, aşağıdaki parçada görüldüğü gibi:

"Peyda-ger-i perr-ü bâl-i vücud olalı andelib-i kalb-i âcizanem gülsitan-ı dilsitan-ı teveccühât-ı aliyye-i bende-perverîlerinin revayih-i ferah-fezası gıda-yi rûh-i revan ve kafes-bend-i âlem-i şuhud olalı tûtî-i tab'-ı müstemendanem sükke-ristan-ı âsafanelerinin vasf-i halâvet-bahşasını vird-i dehan-ü zeban ettiğinden aç serçenin kenduyu darı bazarında zannetmesi kabilinden olmayıp. garip kuşun yuvasını Mevlâ yapar müeddasinca sahihan intisabıyla müftehir olduğum âsitan-ı âlf-i rahimaneleri çakerlerine göre bir âşiyane-i merhamet yaratıldığından "cümleleri ile başlayan ve kuş'a dair kelime ve atasözleri ile devam eden mektubundan başka, bu husustaki san'atını gösterme gayesiyle yazdığı mizahî müezzinliğe ve musikiye bahçe ve çiçeklere ait mefhumlarla, noktasız harflerle mektuplarına da rastlarız⁶ Aziz Bey de musiki tersane ıstılahları ile mektuplar yazmıştır.⁷

¹ Kâni'nin mektupları için bk., Lâtaif-i inşa, c. 1, e. 47-62, c. 11, e. 33-46. Nuri, Münşeat-ı Aziziye, s. 62 v. d. Yeni Lâtaif-i inşa, e. 38, 215. Ebüzziya Tefvik Nümune-i edebiyat, Osmaniye, Matbaa-i Ebüzziya. 1880, e. 66-67.

² Yeni Letaif-i inşa, s.158. Eserde, aynı tarzda yazılmış ve müellifi, meçhul bir mektup daha vardır (8. 169 v. d.)

³ Yeni Lâtaif-i inşa, s 27, Münşeat-ı Aziziye, s. 129.

⁴ Lâtaif-i inşa, c. 1, s. 73.

⁵ Münşeat-ı El-hac Akif Efendi, Ist., Tab'hane-i Amire, 1262, s. 64, 68, 166; Sahbâ-nâme,

yukarıda adı geçen Refik, Reşad ve El-hac Nuri Bey'in seçilmiş mektupları muhtevi eserlerine, Ebüzziya tarafından da Nümane-i edebiyat-ı Osmaniye'ye alınmıştır.

⁶ Emin Hilmi, Münşeat, 1293, s. 175, 196, 185, 198, 221. Yeni Letaif-i İnşa müellifi Reşad Bey'in de noktasız harfler kullanmak suretiyle yazdığı bir mektubu, adı geçen eserinde mevcuttur (S. 68).

⁷ Yeni Lâtaif-i inşa, s. 7, 9. Akif Paşa'nın ve adı kaydedilmeyen iki münşinin de musiki

ıstılahları ile mektupları vardır (Aynı, eser, s. 7, 207) Refik Bey'in Letaif-i inşa'sındaki aynı mahiyette ve yine müellifi meçhul mektup şöyle başlar: Kanun-ı muhabbet ve mevalât-ı sahihalarının

Musikî fasıllarına, içki ,âlemlerine, Arapça, Farsça kelimelere, bu dillerin kullanıldığı eserlere karşı alâka, nar, tavuskuşu, at, ney, horoz vb. hediyeler takdimi¹

Kur'an kıraati gibi şeylerin günlük hayatla sıkı münasebeti vardır; bu itibarla münşîlerin ele aldıkları mevzular hayattan uzak sayılamaz ise de, mevzularını işlerken tabiiikten, samimilikten ayrılarak, kelime oyunları ile, muhtelif edebi san'atlarla, bâzan da Sami Paşa gibi müstezadlı ifadelerle² bu nev'in çok orijinal mahsullerini yarattıkları görülür.

11. *Manzum Mektuplar*

Divan şairleri kelime oyunları seci'lerle, muhtelif san'atları kullanarak ve yer yer manzum parçalarla süsledikleri mektuplarında nesri edebi kudretlerini göstermeğe elverişli bir seviyeye yükseltilmiş, belki bu sebeple baştan başa manzum mektuplar yazmağa rağbet etmemişlerdir. Manzum mektuplar, mesneviler dahilinde, mevzu icabı yer alır. XV. asır şairlerinden Germiyanlı Şeyhî'nin meşhur Husrev ü Şirinde Ferhad'ın ölümü üzerine Husrev'in Şirin'e, Meryem'in vefatından dolayı Şirin'in Husrev'e tâziye mektupları mevcuttur³

Mesneviler dahilinde manzum mektuplara yer vermek an'anesi, XV. asırdan sonra da devam etmiştir. Fuzulî'nin Leylâ ve Mecnun'unda, Leylâ ile İbn Selâm'ın izdivacını vefakâr

---

bir nişan-ı cedidi olmak üzere Dede ile irsal buyurulan iki kıt'a mektub-ı müşterek-i âtileri ziya-bahş-i makam-ı ibtihac ve mahzuziyet-ü sûz-i dülara-yi mezayası şevk-ingiz-i hava-yi muhabbet olup bu taksimde neva-saz-i ihtizaz olan himmet-i behiyelerinin ma'rez-i teşekküründe lâzım olan cevap namenin terkîmi Dede'nin dönmesine ta'lik olunarak hemen hânende-i senâ-yı mahsusları olan lisan-ı rast-beyan-ı muhlisanem mazhar-ı tevfik-u rif'at olmaları negamat ve terennümâtı ile iktifa etmiş idi (C. 1, s. 118).

1 Emin Hilmi, Münşeat, s. 196, 175. Nihad Bey'in Ney Hediyesine Cevabı, Zurefadan Bir Zata Akdemce Mev'ud olup Hediye Gelen Horosun Teşekkürü ile Zifaf Hikâyesi (Münşeat-ı Aziziye , s.127 v.d.)

² ..... Geçen gün hâtır-ı âcizanemi sual buyurdunuz. Daima hâtırımız gülşen-i saray-i inbisat olsun, pür-neşat olsun. Mersul bendeniz geldikçe uyhuda bi-hud idim, âlemden nâ-bûd idim. Durmadı gitti; çünkü işi bitti. Ba'de uyandım, yastığa dayandım. Haber verdiler. Rayiha-i selâm-ı Samîleri ile gönlüm münşerih oldu; pek müferrih oldu. Cevab-ı teşekkür verecek oldum, gelen adam gitti dediler. Kalem sağ olsun dedim. Gerçi hastayım, hatır-şikesteyim, lâkin muhabbete dil-besteyim. Aheste aheste bir teşekkür-name yazmağa tahrik-i enâmla ıkdam ederim, ziyade ihtimam ederim.

³ Hususi, yazma nüsha, s.402, vb.

dostu Zeyd Mecnun'a haber verince Mecnun, Leylâ'ya kırınlığını ifade için, bir kısmını naklettiğimiz uzun bir mektup gönderir:

Ey ahde vefası olmayan yâr
 Ağyarıma gül olan bana hâr
 Tenhalığa mı getürmedün tâb
 Kim eyledinarzu-yi hem-hâb
 Târ oldu mu olduğun ,neşimen
 Kim eyledin anda şem'rüşen
 İncitti mi derd-i dil mizacın
 Kim oldu tabibe ihtiyacın
 Pejmürde mi oldu serv-i diltû
 Kim cehdile vermekistedin su
 Bed-hâh mı etti kasd-i gülzâr
 Kim böyle uruldu rahne-i hâr
 Ne bim ile hıfz-i gevherettin
 Kim beste-i akd-i şehverettin
 Mucip ne idi beni unuttun
 Terkim kılıp özge yâr tuttun
 .....
 Ey canım içinde .cana 'düşmen

Her nice ki düşmüşüm sana ben
 Ayin-i kadimini unutma
 Bin yâr tut özge huy tutma
 Gayrile olanda şad-ü hurrem
 Takribile yad kıl bizi hem
 Nakşet bu Murabbâ'ı harire
 Gör anı bizi getir zamire

tarzında beyitleri ihtiva eden bir mektuba Leylâ'nın da aynı mealde bir cevabı vardır.¹Taşlıcalı Yahya Bey'in Yusuf'u Züleyha'asındaki,

Eline hâme aldı yazdı nâme
 Dedi ey şefkat eden hâs-ü'âme

¹ Külliyyat-ı Fuzulî, İst., Orhaniye Matbaası, 1342, s.299-304, v.d

Garibe zulm elini eyle kotah
 Ki sultan-ı selâtin oldu Allah
 Fesada varsa mu'zinin dimağı
 Söyünür eşg-i çeşmiyle ocağı
 Müşevveş oldum evlâdım gamından
 Kesildim zevk-ı âlem âleminden
 Bana oğlumu gönder kılma mahbus
 Nebî neslinden olmaz düzd-i menhus
 Hazer kıl eylerim derd ile bir ah
 Yıkılır tahtın ol ahile nâgâh
 Sarayın kapusu benzer hebaba
 Varır bir bâd-i ah ile haraba
 Kuru buhtan ile yaşım akıtma
 Halâs et oğlumu cınım acıtma
 Seni bu itibar-i kesret almış
 Diriga dünyevi işgale salmış
 Cihana açma ayn-i itibarı
 Bekâdır salikin dâr-ül kararı
 Odur âlemde sultan-ı hired-mend
 Ana halk düşmeye divane manend
 Otağın sayebanın çoktur amma
 Örümcek ağıdır mâ'nîde gûya
 Çıkar var ise sende ayn-i illet
 Benim evlâdına kılma ihanet
 Halâs et âl'ime âletme zinhar
 Yıkılmış hatırımı yıkma tekrar
 Edip evlâdına mektubu 'teslim
 Dedi eylen Aziz-i Mısı a ta'zim

beyitleri¹ ise Yusuf'un, erzak almak için Mısır'a gelen ve kendisinin kaybından sonra Yakub'un tesellisi olan kardeşi Bünyamin'i yanında alıkoymasına üzerine babası Yakub ağzından yazılan mektubu teşkil ediyor. Şeyh Galib'in Hüsn-ü Aşk'ında vak'anın bu iki

¹ Menakıb-i Yusuf u Züleyha, İst., Tatyos Dividciyan Matbaası, s.184

Kahramanının birbirlerine sevgilerinden bâhis mektupları mevcuttur¹. Keçecizade İzzet Molla'nın Mihnet-Keşan'ında da Faraça, Türkçe manzum mektuplara raslarız.

Divan şairleri bazan sabah rüzgârıyla, gönül kuşuna vb. şeylere bir şahsiyet vererek hislerinin bu vasıta ile sevgiliye eriştirilmesini isterler; Sermed (Vefatı: 1847-48) bir mesnevi dahilinde bulunmayan, münferit olarak kaleme aldığı Nâme-i manzume'de böyle bir teşhis sanatından faydalanmıştır:

Seni ey nâme sabaya vereyim
Sevagili yârime tiz göndereyim
.....
De ki pek hâli diğer-gûn oldu
Leyli-i zülfüne mecnun oldu
Senin aşkın amı nalân etti
Ruz u şeb çeşmini giryân etti

tarzında devam eden mektup, gazelleri hatırlatır.¹ Namık Kemel'in otuzüç beyitten ibaret ve 1866'da Kâni Paşazade Rifat'a yolladığını tahmin ettiğimiz mektubu da aynı tarzda tertip olunmuştur:

Bulun ey ah gel ahbaba peyamımda benim
Seni muhtar edeyim keşf-i meramımda benim

diye başlayan mektubunu ahları ağzından nakleder. Kemal'in bu mektubunun yazıldığı yıllarda neşredilen Hayalât-ı dil adlı eserdeki *Murg-i dilin Eliba Tertibi Üzre Canane Nâme Takdim Eylediği* başlıklı manzum mektupta da aynı tertip görülüyor; bununla beraber bu hususiyetin dışında kalan mektuplar yok denilemez: Münif Paşa ile Menemenli Tahir sabah rüzgârı, ah, kuş v.b. vasıtalara, dolayısıyla teşhis sanatına başvurmaksızın maksadlarını doğrudan doğruya anlatmışlardır; fakat bunlarda da hususi mektuplarda aranılan tabîlik ve samimilik mevcut değildir.

Türk edebiyatında manzum mektupların ilk güzel örneklerini veren İsmail Sefa ile kardeşi Vefâdır; bunda yetiştikleri devrin de te'siri vardır. Divan edebiyatı teşbih ve mazmunları, eski ehemmiyetini kaybettiği gibi lisan da oldukça sadeleşmiş, bilhassa Muallim Naci'nin, Tevfik Fikret'in elinde aruz Türkçe'ye muvaffakiyetle tatbika başlanmıştır İlk şiirlerinde Naci'nin te'sirinde kalan, aruzu Türkçe'ye en iyi uyduran şairlerimizden İsmail Sefa,

¹ Bulak tab'ı, s.39-42 vd.

Niçin halini yazmıyorsun birader,
 Seni yok mu sandın merak eyleyenler
 Bilirsin ki ben kendimi gaib etsem
 Gezer akl ü fikrim seninle beraber

Beyitleri ile başlayan mektubunda muhatabıyla vaktiyle Alemdağı'ndaki gezintilerine ait hâtıralarını anlatır, çocuklarından, vefat eden zevcesinden, hususi bir mektupta zikrolunabilecek şeylerden bahseder. Safa'nın 1887 Nisan'ında yazdığı, İzmir'de bulunan kardeşi Vefa'ya yolladığı elli üç beyitten ibaret mektubun baş kısmında

Bana seyrek yazıyorsun mektup
 İleride olacaksın mahcup
 Hani sık sık yazarım ben derdin,
 Bana vaktiyle nasıl söz verdin?
 Kavlimiz neydi bizim evvelden
 Ne diyordun bu taraflarda iken?
 Sen vefasın, bu vefasızlık ne?
 ManiİN, mazeretin var mı yine?
 Yine mi kesret-i meşguliyet
 Oluyor mu'cib-i mes'uliyet?
 Ma'zeret bulmak ise iş... O kolay!
 Ne demek postayı kesmek iki ay?
 Kardeşine mektup yazmadığı için sitem eder; onun gönderdiği şiirlere ait,
 Rufeka-yı saireden sorup bizi nâme yok mu diyenlere
 Deyiniz ki nâmesi yok fakat bu seferlik işte selâmı var
 Gibi beyitleri hakkında mütalaalarımı yazar.
 Kardeşim! Yazdığın ebyatı düşün
 Ne için öyle hazinsin, ne için?
 Sebeb-i hüznün imiş hicranım

¹ Divan, s.59 vd.

Buna bak işte sıkıldı canım

A birader hele sabreyle biraz

Öyle mahzun olacaksan olmaz

Olmasın hiç umurunda firak

Kardeşim, keyfine bak, zevkine bak

Mısraları ile kardeşini tesellî ve yaz geldiğinden bahisle kırlarda gezmesini tavsiye eder. Mektubunu şöyle bitirir:

Şimdi tarih mi lâzım! Pek güç...

Bedâ: Nisan, sene: Binüçyüz üç

Var mı hacet? Koyayım mı imza

Senin öz kardeşinim işte: Safa

İsmail Safa, kardeşi Vefa'nın asabî hastalığı ve seyahata ihtiyacı sebebiyle babasının memleketi Tırabzon'a seyahat etmiş, intiba'larını manzum bir mektup halinde yazmıştır:

Arkadaşlar,

Bâ d'es-selâm arzedeğim hâlimi bütün,

Evvelce söyleyim ki Tırabzon'dayız bu gün.

Yollarda hüzn-i gurbet ile birçok ah edip,

Lâkin yine selâmet ile kat-ı rahedip,

Asla sıkıntı çekmeyerek hâsıl-ı kelâm

Olduk biz işte vâsıl-ı sermenzil-i meram.

Sıhhatteyim, yerindedir oldukça rahatım,

Lâkin bakın ne yolda, nasıldır seyahatım.

Bilmezdim, ihtiyar-ı nefer etmesem eğer,

Deryada yolculuk ne kadar hoş imiş meger

Mehtabı siz gelin de bu ummanda seyredin,

Bahr-i siyahı Akdeniz olmuş görün gidin!

başlangıcından sonra Karadeniz'in mehtaplı gecelerini, tulû ve grubunu, vapurdaki yolcuların hâlini, Trabzon'a çıkışlarını, babasının doğduğu evi ziyaretlerini, o sırada kimlerle neler konuştuğunu, sahil boyunca gezintilerini anlatır. Bütün bunlar İsmail Safa'nın,

mektuplarında tafsilâtını da zengin ve iyi seçilmiş olduğunu gösteriyor. Aruzu iyi kullandığı ise nesre yaklaşan ifadesine tabiiik kazandırmıştır. İsmail Vefâ'nın aşağıya tam metnini aldığımız Bir Tebrik-nâme'si de bu nev'in fena bir örneği sayılmaz

Ömr-ü ikbaliniz medid olsun
 Sevdığım iydiniz said olsun.
 Bana kâfi sizin mahabbetiniz
 Tek o eksilmesin mezid olsun
 Geliniz âşyanemizde sizin
 Nur-i didarınız bedid olsun
 O meserret-safa-yi vuslatle
 Hânedede bir ikinci iyd olsun
 O bize tatlı bir ümid olsun.

Divan, Tanzimat edebiyatına ait mektuplarda umumiyetle gazel ve mesnevi şekli kullanılmıştır; Morali Mehmed Emin Sabri gibi terki-i bend, Nabizade Nâzım'ın 14 Mart, 1883 tarihli Mektub'unda görüldüğü gibi Garp nazım şekil Nâzım'ın 14 Mart, 1883 tarihli Mektub'unda görüldüğü gibi Garp nazım şekilleri ile mektup yazarlar da yok değildir.

Servet-i fûnun devrinde pek rağbet edilmeyen manzum mektuplar 1908'den sonra mevzu itibariyle daha zengindir. Aşk ve arkadaşlık mektupları yanında memleketimizin geçirdiği felâketler, harpler sebebiyle millî fikirlerin kuvvetlenmesi yüzünden millî mevzuların da ele alındığı görülüyor. Yemen harbi, Rıza Paşazade Mehmet Bahaeddin'e bir askerin 1906'da annesine gönderdiği ve annesinin 1909'da yolladığı cevap tarzında tertip olunan eserini ilham etmiştir. Akagündüz'ün Balkan savaşı sırasında yazdığı ve köylüler ağzından bir çavuşa hitabeden İki Bayram, İkinci Cihan Harbi'nden mülhem Ana Mektupları, Oğluma Mektub'unda Halid Fahri Ozansoy'un Bayram Mektubu adlı şiirinde vatanî hisler terennüm edilmiştir. Ziya Gökalp'in 1922'de, İstiklâl Savaşını müteakip Atatürk'e hitabeden manzum istidalarının mevzuu ise halk seviyesinin fikren yükseltilmesi, iktisadî buhranın önlenmesi gibi mes'elelerle alâkalıdır; fakat İstiklâl Savaşından mülhem şiirler arasında en çok şöhret kazananı Kemalettin Kâmi'nin aşağıda bazı kısımlarını naklettiğimiz İzmirden Son Mektup'udur:

Belki şimdi sana son
 Sözlerimi yazmadan

Gözlerim kapanacak.
Belki var daha beş-on
Dakikalık bir zaman.
Anne, için yanacak
Mektubum okunurken;
Lâkin ölümün eli
Alnıma dokunurken
Beliren bir emeli
Bana çok görme sakın
Ben Tanrı'ya en yakın
Bir yola sapıyorum,
Milletimin uğrunda
Türbemi yapıyorum.
Düşündüm huzurunda
Ebedi bir akşamın
Düşündüm ki babamın
Dizi dibinde geçen
Yirmi iki seneden
Elimizde kalan ne?
Sorarım sana anne
Madem ki gün gelecek
Herkese aynı meleğin
Önünde eğilecek
Niçin o güne değin
Çan sesleri duyayım
Bu gün de bir, yarın da,
Bırakın uyuyayım
İzmir kapılarında.
.....
Ey genç gecelerinde
Beşiğimi bekleyen
Ediyorum emanet
Seni Anadolu'ya

Sütünden, emeğinden
 Ne verdinse helâl et
 Söyle Hacer'e o da
 Hakkımı helâl etsin
 Gönülcüğü dilerse
 Başka birine gitsin

Çok sade dille, hece vezniyle, muhtelif nazım şekilleri ile yazılan son devir mektupları arasında, daha önce Eşrefte rastladığımız¹- mizahi örneklerin çokluğu, evvelki devirlere göre bir hususiyet teşkil ediyor. Bu sahada Halil Nihad'ın mektupları epeyi yekûn tutar. Kâve-i zâlim mahlasıyla mizahî şiirler de yazan Hüseyin Suad'ın Ayşe'den Veli'ye adlı mektubunda adı geçen köylü kızı, İstiklâl Savaşı dolayısıyla askere alınan nişanlısına hâlimden bahseder ve bâzı şeyler sorar:

Dondurdu her yanı noğuk
 Buz içinde kaldı doruk
 Verdiler mi sana gocuk
 Partal mısın yoksa Veli?
 Sıkıntımız Pek Çoğaldı
 İnekler hep kısır kaldı
 Fatmâ'yı bir Meb'us aldı
 Sen ne dersin buna Veli?
 Her gün böyle alık salık
 Söylenirim yanık yanık
 Son aldığım boynuz çarık
 Parça Parça oldu Veli...
 Herkes selâm söyler sana
 İmam Pek çok etti dua
 Merak etme benden yana
 Feda sana Ayşe, Veli.

¹ Maarif Nazırı'na Mektup, Celal Sahir'e Mektup, Bayram Tebriki (Siham-ı ilham, İst., Mahmut Bey Matbaası-1921, s. 88, 120, 123)

Veli ağzından tertibedilen mektup, Ayşe'ninki gibi onbir dörtlükten ibarettir; şöyle cevap verilir:

Gocuğum yok, yorganım yok
 Dertleşecek dertlerim çok
 Deler durur yüreğimi
 Geceleri buzlu bir ok
 Düşünmeyi bırak boştur
 Kır ineği çifte koçtur
 Kısır kalan inekleri
 Satarsan sat gönlüm hoştur
 Mektubunu aldım Ayşe
 Şaşa kaldım olan işe
 Fatma'yı bir Meb'us almış
 Ne diyelim Kel Memiş'e?
 Çarıkların çürük çıkmış
 Demek pek zorlu geldi kış
 Yavaş yavaş gülüm Ayşe
 Yalın ayak yürü alış...

Faruk Nafiz Çamlıbel'in Meb'us olma hususundaki arzusunun şiddetini anlatan ve aşağıya tam metnini aldığımız mektubu da mizah vadisindedir:

Sana mektup yazmadım, üstad, hayli zamandır,
 Yazsam da, yazmasam da bil ki hâlim yamandır.
 Sanma sana yazacak derdim, tasam kalmadı,
 Yine gönlüm ateştir, yine başım dumandır.
 Çıldırırım hepsini hatırlamam, emin ol,
 Bereket versin aklım oldukça unutkandır.
 Yazmış olsam çektiğim çileyi baştan başa
 Dersin: "Bu mektup değil, tefrikalık romandır."
 Eriyorum mum gibi henüz âşık olmadan,
 Daha kırkım dolmadan yirmi dişim noksandır.

Bir doktora uğradım derdime baksın diye,
 Doktor demek ya handır, yahut apartımandır.
 Dedim ki: "Başım döner, titrer elim ayağım,
 "Hasta olmadığımı gel de beni inandır."
 . Göğsüme kulak verdi, nabzımı saydı, dedi:
 "Bu illetiri çaresi varsa Saylav olmandır.
 "Savlaylık ihtiyarlar için gençlik aşısı,
 "Saylavlık, hastaların benzine taze kandır.
 "Fâzıl Ahmed nurtopu oldu Saylav olunca,
 , "İsmail Müştak ise altmışında civandır.
 "Halil Nihad uzadı gitti minare gibi
 "Ressam Şevket de şimdi kubbe gibi şişmandır.
 "Yanyana dolaşırken ikisini gören der:
 "Bu yıkılmaz anıtı kuran Mimar Sinan'dır.
 "Sen de bir Saylav olup hemen canlanmağa, bak,
 "Yoksa geçen her günün bir zarar, bir ziyandır."
 Dedim kalbim atarak, "Ya Saylav olamazsam?"
 Dedi: "Bir çare var ki bundan biraz yavandır,
 "Bir banka meclisinde çalış âza olmaya,
 "Bundan başka ne denem, ne söylesem yalandır."
 Beş liraya mal olan bu güzel reçeteyi
 Yapacak eczahaneyi bilsem hangi dükkândır?
 İşte, üstad, anladın hastalık ne, ilâç ne...
 Ârif olan bu sözden bin mâna çıkarandır!

Buraya kadar verdiğimiz izahlar aşk ve vatan mevzularında, mizah vadisinde, tebrik ve istida gibi nevi'lerdeki manzum mektupların Türk edebiyatında oldukça zengin örnekleri bulunduğunu göstermektedir. Bahsimize son verirken Faik Âli, Orhan Seyfî, Necib Fâzıl'ın, serbest nazımla da Bedri Rahmi Eyuboğlu'nun 44 mektupları bulunduğunu hatırlatalım.

III. Mektupı Nev'inin gelişmesi

a) Mektup tarzında tertip olunan münakaşalar ve tenkid eserleri

Garp milletlerinin edebiyatları gözden geçirilince mektup nev'inin bilhaasa klâsik devirde, XVII-XVIII. asırda inkişaf ettiği müşahade olunur; sebebi, salon hayatının,

Klâsik'leri müdafaa etmişlerdir. Vaktiyle Klâsik'lerin tercümesini teklif, bu eserleri tamımızın faydasını ileri süren, bu makaatla Corneille'in Cid'ini hülâsa ve tenkid suretiyle bir eser de neşreden Ahmed Midhat Efendi ile Said Bey arasında bu defa aynı mes'ele münakaşa mevzuu olmuş, birbirlerine mektupları iki ayrı eser halinde tab'edilmiştir.¹

1908'den sonra milliyet fikirlerinin kuvvetlenmesi ile Türkçe'deki yabancı kelime ve kaidelerin bırakılması hususundaki münakaşalar canlandı. Ali Canib Yöntem'in yeni lisan, türkçülük bahislerinde Cenab Şahabeddin'le münakaşaları da yine karşılıklı mektuplar halinde cereyan etmiş, Ali Canib'in beşi 1911-12, biri 1917 yıllarına ait bu altı mektubu Millî Edebiyat Meselesi ve Cenab Bey ile Münakaşaların isimli eserini vücuda getirmiştir.

Buraya kadar bahsettiklerimiz muayyen bir mevzu üzerindeki tenkid ve münakaşalara ait mektuplardır ve kitap yahut risale halinde basılmışlardır. Muayyen bir kimsenin değil herkesin okuması için kaleme alındığından açık mektup denilen bu cins eserlere Aka Gündüz'ün Gazi Muhtar Paşa Hazretlerine Açık Mektup adlı risalesini de ilâve edebiliriz.

Açık mektuplara takrizleri dahil etmek mümkündür; takrizler neşredilen eserlerin başında veya son kısmında yer alır; bunlarda tenkidî fikirler ileri sürülmekle beraber, umumiyetle lehte ifade kullanılır. Devrin üstadları tarafından yazılan takrizlere edebiyatımızda bol bol rastlarız. Kemal'in, Ahmed Midhad'ın, Hâmid'in, bilhassa Recaizade Ekrem ile Muallim Naci'nin, zamanlarında neşredilen birçok kitaplarda takrizleri mevcuttur. Recaizade Ekrem'in takriz mektuplarını muhtevi Takrizat isimli bir eser neşri, bu cins yazıların ne kadar çok olduğunu da göstermektedir; Naci'nin eserler, münferit şiirler hakkındaki takriz mektuplarının bir kısmını topluca Muallim'de bulabiliriz.

Geniş bir kitleye samimiyetle hitabeden açık mektuplar mahir bir kimsenin elinden çıkmışsa çok defa hitabet nev'inden daha te'sirlidir; bunların, edebiyatımızda Tanzimat'tan sonra her devirde, münakaşa ve tenkid mes'eleleri ortaya çıktıkça revaçta olduğu görülüyor. Bu bahse son verirken Prof. Fuad Köprülü'nün muhtelif mecmua ve gazetelerde Hüseyin Dâniş ve Yusuf Ziya Bey'lere mektupları, Türk işçilerine Açık Mektup, Üniversite Gençliğine Açık Mektup vb. başlıklı neşriyatının da oldukça yekûn tuttuğunu hatırlatalım.

b) Mektup tarzında seyahat eserleri, roman ve hikâyeler

Mektup, seyahat intibalarının ifadesi bakımından elverişli bir nevidir. Muhtelif maksatlarla seyahat eden muharrirlerimiz gittikleri yerlere ait müşahadelerini gazete ve

¹ Ahmet Midhat, Said Beyefendi Hazretlerine Cevap, İst. 1314, Said, Ahmet Midhat Efendi Hazretlerine Cevap, İst. 1315

mecmua sütünlarında neşrederken mektup nev'inden faydalanarak okuyanlara daha samimî, onları kendilerine daha yaklaştıran bir hitap yolu bulmuşlardır. Dr. Cenab Şahabeddin Karantina'daki vazifesi dolayısıyla 1897'de Hicaz'a seyahatinde, İstanbul'dan ayrıldığından dönüşüne kadar geçen zamana ait notlarını mektuplar hâlinde, muharriri bulunduğu Servet-i Eünun mecmuasında, daha sonra bu onyedî mektubu Hac yolunda adını verdiği kitabında topluca neşretmişir. Aynı muharririn Avrupa Mektupları ise 1916-17'de Viyana ve Berlin seyahatı hatıralarıdır; kitap şeklinde naşrinden önce bu yirmi iki mektup günlük gazete sütünlarında basılmıştır. Bu tarzda tertip olunan bir başka seyahat eseri, Ahmed Rasim'in Birinci Cihan Halbi sırasında gazeteci sıfatıyla kaydettiği tetkikleri muhtevi Romanya Mektupları'dır. Ahmed Rasim yalnız dış memleketlere değil, İstanbul'un mesire ve eğlence yerlerine, musikî, sahne, edebiyat hayatına, meşhur simalarına, bu kültür merkezinde cereyan eden her türlü günlük mes'elelere ait müahedelerini de yine günlük gazete ve mecmua sütünlarında karilere hitabeden mektuplar halinde yazmıştır; dört cild tutan Şehir Mektupları, o devrin hayatını her cebhesiyle aydınlatan kıymetli vesikalar hazinesidir. Mektup tarzında yazılan roman, bilhassa küçük hikâyeler ise çok daha zengin örnekler vermiştir.

Edebiyatımızda mektup tarzında ilk roman, Hüseyin Rahmi'nin karı-koca geçimsizliklerinden birine sebep gelin-kaynana kavgalarını mevzu alan ve 1897 de basılan Mutalâka'sıdır; aynı müellifin Sevda Peşinde adlı romanı, Mutallâka gibi baştan başa mektuplardan ibaret olmamakla beraber, eserin ikinci kısmı intihar eden bir kadının mektuplarından müteşekkildir. Halide Edip'in Handan'ı ile Reşad Nuri'nin Bir Kadın Düşmanı da tamamıyla mektuplardan ibaret romanlardır.

Hüseyin Rahmi'den sonra yine Servet-i funun devrinde bir veya birkaç mektup halinde küçük hikâyeler yazılıp neşredilmeğe başlanılmıştır; yanılmıyorsak bu cins hikâyelerin ilki Hâlid Ziyâ'nın 15 Temmuz, 1897'de bitirip ertesi yıl neşrettiği ve kızını evlendirmek üzere olan bir annenin tehasüslerini, düğünün te'hirini, genç kızın çıldırmasını anlatan Bir Valide Tarafından adlı hikâyesidir. Bedbaht bir kadının bir arkadaşına çocukluk, talebelik hayatından başlayarak izdivacını, nasıl terk edildiğini, çocuğu hakkında hislerini ifade eden Mektup Parçası, Dört Yaprak, Yeni Gelinden isimli psikolojik-içtimai hikâyelerden başka, mevzuu cihetinden bunlardan farklı olanlar da vardır "Karışık kâğıtlarım arasında bir dostumun unutulmuş eski bir mektubunu buluyorum" diye başlayan Unutulmuş Mektup'ta, Büyükdere'de bir otelde kalan bu dost ağzından buranın manzaraları, oteldeki şahıslar ve hayatları nakledilmiştir. Müellifin, "Bu hikâye istibdadın casus tazyikatının nasıl mânevi

tahribat doğurduğunu işaret maksadı ile ve Meşrutiyet'in teessüsünden sonra yazılmıştı. Bunlar da Guy de Maupassant'ın Horla'sını ihtar eden bir müşabehet noktası varsa da, herşeyde bir intihal keşfetmek merakında olanları memnun edebilecek bir münasebet yoktur" dediği Üç Mektup'u, işlenen mevzuun ehemmiyeti kadar san'at değeri bakımından da Halid Ziya'nın mektup tarzındaki hikâyelerinin en güzeli sayılabilir. Ahmed Hikmet Müftüoğlu'nun 12 Ocak, 1899'da yazdığı İki Mektup'u, biri Garp diğeri Şark kültürü te'sirinde yetişen bir karı-kocanın daimi münakaşalarının, evlerinin yiyecek ve barınacak bir otel halini aldığı hikâyesidir. Mehmed Rauf romanlarında olduğu gibi Son Mektup, Hanımlar Arasında, İstimdad mı adlı hikâyelerinde de güzellik, aşk, izdivaç, bilhassa kadın ruhunun tahlili üzerinde durmuştur.

1908'den sonra yazılan mektup tarzındaki küçük hikâyelerden Halide Edib'in imzasız Mektuplar'ı, Yakub Kadri'nin Kalbe ve Aşka Dair, izdivaca Dair, Bir Ölünün Mektupları, Gizli Posta'nın birinci kısmı, Reşad Nuri'nin Sönmüş Yıldızlar, Bir Damla Gözyaşı, Bir Hazin Hakikat, Yalan, Bir inkisar-ı hayâl, Kumandanın Şoförü adlı hikâyeleri mevzu bakımından birbirine çok benzer; iki kadın veya erkek arkadaş, iki sevgili arasında teati olunan. bir ablaya, bir yeğene gönderilmiş gibi tertip olunan bu mektupların hepsinde erkek ve kadın ruhunun tahlili, aşk hileri, anlaşmazlıkları meydana getiren hâdiseler yer alır. Yalnız Halide Edib'in İntanbul'a Mektup'u ile Yakub Kadri'nin Gizli Poats'ının ikinci basımında bu yeknesak mevzulardan uzaklaşıldığını, ilkinde tafsilâtı Yunanistan ve Sırbistan'ın siyasi, san'at hayatına ait düşünceleri; ikincisinde, 1920'de bir genç adamın İstanbul'daki doatlarından birine Anadolu'nun bir köşesinden gönderdiği mektuptaki "Kardeşim, bu satırları sana yazıyorum ki azaplı ruhlar için selâmet yolunun en umulmayan yerde olduğunu bilesin diye! Saadet ne şöhrette, ne sefahatte, ne uzlettedir. Saadet, toprağını ve iklimini bulmaktadır. Eğer sen hâlâ bıraktığım karanlık ve dar yerde isen, bil ki müsbet sa'yin dışında herşey boş ve meyve vermeyen her faaliyet bir ıstırap kaynağıdır cümleleri, fikirlerin mihverini taşkil etmektedir.

Ömer Seyfeddin'in muhayyele zenginliği ve keskin zekâsı edebiyatımıza mektup tarzındaki küçük hikâyelerin en orijinal ve mizahî mahsullerini kazandırmıştır. *Aşk ve Ayak Parmakları*, şarlatanlığın acizden ileri geldiği fikrini müdafaa ettiği *Sivrisinek*, "yaşamak için yemiyorum" cümlesinden mülhem *Lokantanın Esrarı*, *Tarih Ezeli Bir Tekerrürdür* başlıklı bir makalenin müellifine hitaben yazdığı ve bu ismi verdiği hikâyesi, *Memlekete Mektup*, *Julide'den Bana Mektup*, *Bir Vasiyetname* başlıklı eserleri bu cins mahsuller arasında bilhassa kayde değer.

Mektup hâlinde tertip olunan hikâyeler, vak'a kahramanı ağzından nakledildiği için, karşılıklı mektuplardan teşekkül ettiği takdirde birindeki meselelerin cevabı diğerinde bulunabileceğinden okuyanlar tarafından hatırat, üçüncü şahıs ağzından yazılan vb. hikâye nevelerine göre daha tecessüsle ta'kip olunur; buna rağmen şu son yirmi beş yılda yazılan hikâyelerde, Said Faik'in birkaç eseri müstesna, umumiyetle, mektup tarzında tertip olunanlara pek rastlamıyoruz.

Hususi mektuplar

Hususi mektuplarda, açık mektuplar gibi bir kari kitlesine değil, zevklerini, alâkadar olduğu şeyleri bildiğimiz, yakından tanıdığımız bir kişiye hitabedilir. Bu itibarla hususi mektuplar, yazan kadar yazılan kimsenin de birçok hususiyetlerini aydınlatır.

Abdülaziz'in son devirlerinde, bilhassa Abdülhamid devrinde fikirleri tehlikeli görülen şahsiyetler bazan sürgün, bazan me'muriyet bahanesiyle İstanbul'dan uzaklaştırılmıştır. Ebüzziya Tevfik ile Ahmed Midhat'ın menfa hayatları kısa sürmekle beraber, Kemal ve Hâmid, kısmen Sezai hemen hemen ömürleri boyunca İstanbul'dan uzak muhitlerde yaşamışlardır. Garb ebiyatında XVII-XVIII. asırda sürgün hâdiselerinin mektup nev'inin inkişafında oynadığı rolün benzerine edebiyatımızda XIX. asrın ikinci yarısında şahid oluyoruz¹.

Namık Kemal'in Avrupa'dan, Magosa, Midilli, Rodos ve Sakız'dan dostlarına yazdığı mektuplarından elimize geçenlerin sayısı 1000'den fazladır; mühim bir kısmı istibdat devrinde şüpheli görülen şahısların evlerinin araştırılması sebebiyle, dostları tarafından

---

¹ Muayyen veya muhtelif şahsiyetlerin mektuplarını içine alan izahlı ve tenkidli tabı'ların memleketimizde henüz mevcut olmadığını esefle söyleyebiliriz. Muallim Naci hayatta iken bu cins yazılardan bir kısmını *Mektuplarım* adı ile neşretmişti. Hadmid'in mektuplarından pek azını ihtiva eden *Mektuplar*'da (C. I-II, İst., Matbaa-i Amire, 1334-35), Kemal, Sezai, Rezaizade Ekrem'in de birkaç mektubu mevcuttur. : Mustafa Reşid'in *Bedayi'el-inşa* (İst., 1802). Nevres'in *Eser-i nadir-Mecmua't-ül tarab alâ Lisan-ül edeb: Zeyn'el Abidin Reşid'in Edebiyat Kumkuması* (Heleb Vilâyeti Matbaası, 1327) ve *Taktuka* (Haleb Vilâyeti Matbaası, 1327) adlı eserlerinde gerek müelliflerinin, gerek o devre ait mühim simaların hususî mektuplarına rastlamaktayız. Bu mahdut eserler dışındaki hususi mektuplar gazete ve memua sütunlarında v.b. kaynaklarda, hususi ellerde dağınık haldedir. Kemal'in mühim bir kısmı ailesine, pek azı yakın dostlarına gönderilmiş, el yazısıyla veya bir başkası tarafından istinsah edilmiş mektuplarının yazma nüshaları Türk Tarih Kurumu tarafından satın alınmıştır.

yakılmak, toprağa gömülmek veya suda eritilmek suretiyle imha edilmiş, yahut zabıtaya teslim olunmuştur; kendisine gönderilen mektuplarında mühim bir kısmı aynı âkıbete uğramıştır.

1908'den sonra. firar, sürgün, me'muriyet bahanesi ile merkezden uzaklaştırma gibi hâdiseler, İkinci Meşrutiyet'in ilânı sebebiyle önlendiğinden ve mühim şahsiyetler umumiyetle İstanbul'da yerleşmiş olduğu için, hususi mektuplar bir evvelki devrede görüldüğü gibi revaçta değildir. İstanbul'un işgalinde önce Limni'ye, az sonra buradan Malta'ya nefyolunan Ziya Gökalp'in 1919-1921 yılları arasında ailesine yolladığı mektuplar kayda değer. Gökalp'in büyük bir cilt teşkil edecek yekûndaki bu mektupları Limni ve Malta'da geçen esaret hayatını, zevcesine ve çocuklarına tesellî verici telkinlerini, muhtelif şeylere ait felsefî düşüncelerini, orada yazdığı eserlere dair mâlumâtı, kendi ruh hâlini, içtimai ve terbiyevî fikirlerini aydınlattığından çok mühimdir. Mektuplardan 369'u esirlere mahsus hususi kâğıtlara, 160 küsuru renkli kartlara yazılmıştır; sonuncular çocuklarına hitabeden ve bu arada henüz çok küçük yaşta olduğundan okuma-yazma bilmeyen küçük kızı Türkân'a da gönderilenler vardır. Kartların seçilişi gelişi güzel değildir; üzerlerindeki oynayan, kavga eden, kitap okuyan vb. çocuk resimleri, muhtelif tabiat manzaraları vasıtasıyla Ziya Gökalp, çocuklarına birçok şeyler hakkında bilgi ve ahlâk dersi vermektedir. Bu itibarla kartların arkasındaki yazı, resimlerin izah ve tasvirinden ibaret gibidir.

Bazı şair ve muharrirlerimiz için me'muriyetleri dolayısıyla teftiş veya ihtiyarî seyahatler, ayrı buldukları dostlarına hususi mektuplar yazmağa vesile olmuştur; bunlar arasında bilhassa Ahmed Hâşim ile Hüseyin Rahmi'nin mektupları kayda değer.

Yazımızın başından beri verilen izahlar, mektup nev'inin, Türk edebiyatının her devrinde zengin örnekler vücade getirdiğini anlatıyor. Bu gün tarihe karışan münşilerin hayal kudretlerini aksettiren orijinal mevzulu, tertip cihetinden de orijinal, fikirlerini bir minyatür zarıflığı ve inceliği ile işledikleri mektupları bir san'at değeri taşımaktadır. Mevzularını aşk duyguları, seyahat intibaları, uğradığımız millî felâket dolayısıyla vatanî his ve düşünceler teşkil eden manzum mektuplarda, işlenen bu fikirler kadar, kullanılan nazım şekilleri ve vezinler de çok mütenevvidir; bu tenevvü, tertip itibarıyla de göze çarpar: İstidâlar, tebrikler, asker ve köylü ağzından tertip edilen manzum mektuplardan başka, mizah vadisinde de kıymetli mahsullere rastlıyoruz. Türk muharrirleri birçok münakaşa ve tenkidlerini, seyahat intibalarını, roman ve küçük hikâyelerini mektup tarzında tertip ederek bu neviden geniş ölçüde faydalanmağı bilmişlerdir. Namık Kemil'in, Rezaizade Ekrem'in, Hâmid'in, Muallim Naci nin, kısmen Samî Paşazade Sezai'nin, Ahmed Haşim ve Hüseyin Rahmî'nin dostlarına yazdıkları mektupların hemen hepsi, hususi mektup nev'inin güzel birer

örneği sayılabilir. Bilhassa Kemal'in hususi mektupları, yalnız düşüncelerini değil, muhitine ait her türlü hâdiseyi de aksettirmektedir; muhitinin tanınmış veya tanınmamış simaları hakkında fikirlerini de ihtiva eden bu mektuplar, o devrin âdeta bir karakter tablosudur. Ziya Gökalp'ın ailesine gönderdiği mektuplar ise, Limni ve Malta'da geçen esaret hayatını, kendisinin birçok hususiyetlerini aydınlattığı gibi, telkin ettiği fikirler bakımından da sosyal ve psikolojik kıymeti haizdir.

Tansel Fevziye Abdullah, Tercüme Dergisi, Mektup Özel Sayısı, c. XVI, s.77-80, 1964, sh.386-413

Ö N S Ö Z

Edebiyat ve fikir adamlarının husûsî mektupları, onların hayatlarını, mahremiyetlerini, etrafları ile olan temaslarını, başka çeşit yazılardan daha samimî ve daha müşahhas bir şekilde aksettirmeleri bakımından edebiyat tarihinin en kıymetli ve orijinal vesikaları arasında yer alırlar. Hâtırat kitapları yanında bunlar, bir edebiyatçının eserlerini ve şahsiyetini çeşitli yönlerden aydınlatacak ifşâlar, çevresi ile bilinmeyen münâsebetlerine dâir işâretler ve başka kaynaklarda bulunması güç, hattâ bazan imkânsız bilgiler taşırlar. Günümüzüne tutulmuş olanlar bir tarafa bırakılırsa, aradan bir zaman geçtikten sonra yazılmış hâtırat eserlerine nisbetle, mektuplar muharririn bir ruh hâlini, herhangi bir hâdis karşısındaki reaksiyonunu, çeşitli intibâ ve düşüncelerini, yaşanıldığı anda ifade edilmiş olmaları, araya büyük bir zaman mesâfesi girmemiş bulunması bakımından daha sadâkatle aksettirirler. Daha sonra kaleme alınmış hâtıra yazılarında unutulmuş, yâhud bilerek atlanmış, yâhud da retüşe tâbi tutulmuş noktaları, bunlarda kendi aktüel zamanları içindeki saf görünüşleri ile bulmak mümkündür. Ayrıca, her edebiyatçının bir hâtırat bırakmamış olduğu da düşünülürse, şahsî mektupların ehemmiyeti bir kat daha iyi anlaşılır.

Türk edebiyatı tarihi, edebiyatçıların şahsî mektuplarına sâhib olmak bakımından, büyük batı edebiyatları derecesinde talihli değildir. Nev'in gerek eski devirdeki şartları, gerekse edebiyatçılarımız arasında batı edebiyatlarındaki kadar yaygınlık bulamaması, edebiyat tarihimizi bilhassa XIX. asırdan evvelki devrelerini husûsî mektup dediğimiz bu vesikalardan çok mahrum bırakmıştır.

Garb edebiyatında, daha antik devirlerde teşekkül edip Cicero, Seneca gibi üstâdlar yetiştiren bu edebî nev'i Ortaçağ ve Renaissance'ı takiben XVI. asırda kayda değer

mümessiller verdikten sonra, bilhassa XVII. asırda Fransa'da muntazam posta teşkilâtının kurulması ile süratle yaygınlaşarak XVIII. asırda büyük bir inkişaf göstermiş, XIX. asırda ise tekâmülünün zirvesine varmıştır. Bizde Mahmud II devrinde yazı yolu ile haberleşmeyi Garb tarzında bir sisteme bağlayan ilk posta teşkilâtının kuruluşuna kadar, mektubla muhâbere şart ve vâsıtalarının elverişsizliğinin de tesiri ile bu nev'i, edebî ve içtimâî hayatımızda gerektiği kadar bir yayılışa mazhar olamamıştır. Geçmiş asırlarda, ulaklar vâsıtasile temin olunan muhâbere imkânları umûmiyetle resmî makamlarla devlet ricâline inhisar etmiştir. Bunun dışında kalanlar ise mektublarını, yollamak istedikleri yere gidecek bir yolcu olduğu takdirde göndermek imkânını bulabiliyordu. Bu suretle ancak yolcular, veya hususî "sâî"ler vâsıtası ile elde edilebilen mektublaşma şartlarının güç, aynı zamanda emniyetten uzak bulunuşu kadar tesâdüfiliği, bizde içtimâî münâsebetlerde mektub nevinin gerektiği derecede yer tutamayışına kuvvetle âmil olmuştur. Muhâbere işlerini, tesâdüfî imkânlar yerine; mazbut bir teşkilât ve nizâma bağlayan bir posta sisteminin gelişmesi sâ- yesinde, uzak yerlerde bulunanlarla mektublaşma imkânları Abdülmecid devrinde artmağa başlamış, Abdülaziz'in saltanatının ilk yıllarında mektubu bir nevi devlet mükellefiyet ve taahhüdü altına alan pul usûlünün gerçek mânâsıyla tatbikine başlanması ile de asıl seviyesini bulabilmiştir: Bununla berâber daha evvelki devirlerde, edebiyatımızın isim yapmış münşîleri dışında edebiyatta herhangi bir şöret ve mevki olmayan alelâde şahısların da kendi mektublarını topladıkları münşeât mecmualarının meydana bulunuşu, geçmiş asırlarda bu nevin sanıldığı kadar büsbütün ihmal edilmemiş olduğunu gösterir.

Uzak diyarlarda bulunan dostlar ile haberleşmeyi güçleştiren maddî âmillere rağmen eski edebiyatımızda, bâzen nazım sahasını bile içine alan; yine de pek azımsanamayacak örnekler vermiş olan mektub nevinin mahkum eden asıl şey, bu nevin, diğer yazı çeşitlerinden asıl farkını ve kendisinin de esasını teşkil eden samimîyet ve tabîlik vasfının, muhtevâ ve fikirden evvel tekellüf ve söz hünelerini ön plânda esas alan bir nesir anlayışına fedâ edilmesidir. Eski edebiyatçılarımız hâdiseleri, duygu ve fikirlerini nevin gerektirdiği şekilde serbest ve tabî bir tarzda ifâde etmek yerine, herşeyden önce münşîyâne nesirde kudret ve hünelerini ortaya koymak gayesine değer vermişlerdir.

Garbın edebiyat nazariyeleri kitaplarında, uzakta bulunân bir kimse ile yazı yolu ile olan bir sohbet diye tarif edilen, ifâdesinin bir konuşma kadar tabî ve sâde olması gerektiği belirtilen, bunun için konuşur gibi yazılması istenen mektub tarzı eski edebiyatçılarımız elinde muhtevâyı bir tarafa bırakıp lâfız hünelerine değer vermek yüzünden bu ana vasfını bulamamış, bilâkis ondan uzaklaşmıştır. Bu sebeble eski edebiyatımızda, yazanın husûsî

hâyâtını, duygularını, çeşitli hâdiseler karşındaki intibâ ve müşahedelerini samimî bir şekilde aksettiren bir mektub ananesi teşekkül edememiştir.

Geçmiş asırlar edebiyatçılarımızın mektublarının esas örgüsünü teşkil eden münşiyâne unsurları eleyip öze ircâ ettiğimizde, bütünü ile hacmini lâfız hünerlerinin doldurduğu bu mektublardan muhteviyat nâmına geriye fazla bir şey kalmadığı görülür. Esâsen, çoğu makam sâhibi şahsiyetlere hitab eden tezkere, arz-ı hal ve istida, teşekkürnâme kabilinden resmî mâhiyette yazı ve mektublardan meydana gelmesi ve samimî dostlara, âile içindeki kimselere yazılmış olanların ise ekalliyette bulunması bakımından, bunları toplayan münşeat mecmualarında asıl mânâsile şahsî mektublar derecesinde husûsî hayatı, hâdiseler önünde şahsî intibâları aksettiren bir muhteviyât zenginliği ve çeşitliliği aramamak lâzımdır. Ayrıca şunu da gözden kaçırmamalıdır ki; münşilerin münşeat mecmualarındaki mektubların hepsi doğrudan doğruya kendilerine âid olmayıp, bâzen bunların mühimce bir kısmı, dâiresine mensub oldukları ricâl nâmına kaleme alınmış yazılardan ibarettir.¹

Eski devirlerde, sâhibinin duygu ve fikirlerini veya hayâtını samimiyetle aksettiren; muhteviyâtça saf ve dolgun mektublara, daha ziyâde edebiyatçı olmayan kimselerin yazdıklarında rastlarız. Osmanlı hükümdarlarının, saraylıların, vezir ve kumandanların, bâzı tarikat ve tekke adamları gibi san'at göstermek endişesiyle hareket etmemiş şahsiyetlerin kaleminden çıkmış parçalarda; mektub nevinin esas şartlarına çok yaklaşan, daha tabii ve samimî örnekler görmek mümkün olmaktadır.²

Münşeatı tertib etmiş veya «Münşeatları bize intikal edebilmiş büyük edebiyatçılarımızın sayısı pek de fazla değildir. Geçmiş asırlar edebiyatımızın bugün hayat mâcerâları merak mevzûu olan mühim simâlarının münşeatları elde yoktur. Nergisî, Kâni gibi asıl şöret ve mevkilerini inşâ sahasında yapmış olanları bir tarafa bırakılırsa, mevcut münşeat mecmualarının ekserîsi, Nâbî, Lâmî gibi bir kaç isim hâriç, edebiyat tarihinde ön plânda mevkii bulunmayan, şiir ve edebiyatımızda mühim rol oynamamış

¹ Bununla beraber, çok fazla olmasa da bu münşeat eserlerinden, bunları tertib eden edebiyatçıların hayâtı hakkında hal tercemesi kaynaklarında bulunmayan bilgiler edinmek mümkün oluyor. «Münşeat"ı mevcut divan şairleri üzerinde yapılan tedkiklerde, bugüne kadar onların bu eserlerinden istifade olunmamıştır. Hayatları hakkında hal tercemesi kaynaklarında söylenenler 7-8 satırı aşmayan Nergisî ile Nedim-i Kadim'e dâir iki ayrı tedkikimizde, onların diğer eserleri yanında «Münşeat"larına da dayanarak, haklarında bilinenleri çok genişleten malumat ortaya koymak suretiyle, bu «münşeat" mecmualarından başka kaynaklara geçmemiş mühim bilgiler çıkarılabileceğini göstermeğe çalışmıştık (Ömer Faruk Akün, *Nergisî*, İslâm Ansiklopedisi, 1962, cüz 92, s. 194-197, *Nevres*, aynı yer, e. 228-2S1)

² Münşiler arasında Tokadlı Kâni'ye de, sâde ve tabii ifâdeli muhtelif mektubları ile ayrı bir yer vermek gerekiyor.

kimselere âiddir. Eski şiirin Fuzûlî, Bâkî, Nâilî, Nedim, Şeyh Gâlib gibi ön safını işgâl eden büyük simâlarının Münşeât kitaplarına mâlik değiliz. Ortada, onlardan bâzılarının ancak tek tük denebilecek sayıda mektublarına rastlanabiliyor. Türk edebiyatı tarihi, bu itibarla birer orijinal vesika olarak büyük şahsiyetlerinin, kendi devirlerinin hâdise ve insanları, edebî faâliyetleri karşısında aktüet intibalarını kaydeden, hususî hayatlarına âid başka kaynaklara geçmemiş ve onlarda bulunmasına imkân olmayan bilgiler taşıyan mektublarından hayli mahrum durumdadır.

Mektub nevi bizde, XIX. asrın ikinci yarımından sonra garb edebiyatının tesiriyle, yenileşme devri edebiyatçıların elinde asıl kendi tabîî şartlarını bulur ve inkişâfını yapmağa başlar.¹ Bu devreden itibâren, eski münşeât zihniyeti ve bunun hazır ve sunî kalıpları yerine, Şinâsi'nin annesine mektubunda olduğu gibi, muhtevâyı esas alan, tabîî ve sâde bir mektub tarzının örnekleri gittikçe kendini gösterir.² Ebüzziyâ'nın, Şinâsi, Nâmık Kemal ve Abdülhak Hâmid'den yeni mektub örnekleri veren nesir antolojisinin yanı sıra, mecmua ve gazetelerde edebiyatçılarımıza âid artan bir mektub neşriyatı kendini hissettirir. Mektub nevinde eser verenlerin sayısı çoğalırken, edebiyatçılarımız arasında belirli bir devreye mahsus, muayyen bir mes'ele üzerinde mektublaşmalar da neşir sahasına çıkar.³ Bir kısım mektublarını doğrudan doğruya müstakil bir kitab halinde veren bâzı edebiyatçılar görülmeğe başlar.⁴

Edebiyatımızda meydana gelen bu yeni mektub zevkinin bütün mahsülleri -tabîî-neşir sahasına geçmemiştir. Türk edebiyatçılarından çoğunun, bu arada yazdıklarının bir kısmı neşir edilmiş olanların da, mektubları el değmemiş bir vesika olarak bir yanda kalmış, mevcûdiyetlerinden haberdar bile olunamamıştır.

Ömer Faruk Akün, Nâmık Kemal'in Mektupları, Edebiyat Fak. Mat., İst. 1972

¹ Türk edebiyatında mektub nevinin bugüne kadar üzerinde layıkile durulmamış olan tarih ve inkişâfına dair çeşitli mes'eleleri müstakil bir tedkikte ele almak niyetindeyiz.

² Bundan önce Garb tesiri dışında, Akif Paşa'nın (ölm. 1845) hususi mektublarında da kayda değer bir tabîîlik ve samimîlik müşahede olunur. Ancak, bu mektubların da neşir sahasına çıkışı yenileşme devrindedir : Eser-i Akif Paşa, İstanbul, 1290; Muhaberât-ı Husûsiye-i Âkif Paşa, Kostantiniye, 1301.

³ Meselâ: Muallim Naci - Şeyh Vasfî, Şöyte Böyle, İstanbul 1302; Muallim Naci-Beşir Fuad, İntikad, İstanbul, 1304; Beşir Fuad-Fazlî Necib, Mektubât, İstanbul, 1305; Ahmed Midhat-Muallim Nâci, Muhâberât ve Muhâverât, İstanbul, 1311.

⁴ Meselâ: Muallim Nâci, Mektublarım, İstanbul, 1303; Tepedelenizâde Hüseyin-Kâmil, Mektublarımız, İstanbul, 1303.

MEKTUPLAR ÜZERİNE BİRKAÇ SÖZ

Edebî bir tür olarak mektubun çok uzun bir geçmişi vardır. Eski Anadolu'da, M.Ö. 1950 yıllarından kalma Asurlu hanımların mektupları günümüze ulaşmıştır. Eski Yunan'da ve Roma'da ahlâkî, felsefî ve edebî konularda manzum veya daha çok mensur, kime hitap ettiği belli olmayan veya hayalî bir kişiye mektuplar yazılmıştır. Bu mektuplarda çeşitli üslûplar denenmiştir. Bunlar derlenmiş ve bir kısmı günümüze kadar gelmiştir. XVII., XVIII. ve XIX. yüzyılda batılı çeşitli fikir ve sanat adamlarının görüş ve düşüncelerini, anlayışlarını mektuplarından öğreniyoruz. Bu hâliyle mektup, sahibinin sadece ailevî, sosyal, psikolojik durum ve konularına değil, fikir ve sanat onaylarına da ışık tutmaktadır. Ovidius, Cicero, Diderot, Voltaire, Byron, Madame de Sévigné, Chateaubriand vb. bu türün en güzel örneklerini verirler.

İslâm edebiyatlarında mektup, âdeta süslü nesir örnekleri olmuştur. Öte yandan İmam Rabbanî, Gazâlî, Mevlânâ, Muhyiddin-i Arabî gibi büyük mütefekkir ve veliler için mektup; düşüncelerini anlatmalarının yanında bir eğitim, terbiye vasıtası olarak kullanılmıştır.

Mektubun çok geniş bir kullanım alanı vardır. Eskiden beri devletler arası ilişkilerden, devlet merkeziyle taşranın haberleşmesine ve kişiler arasındaki alış verişe kadar pek çok alanda kullanılmıştır. Sevgililer, anne-baba- çocuklar, dostlar, arkadaşlar arasındaki iletişim yakın zamana kadar mektupla olmuştur. Türkülerimizde yer alan mektubun en hasretle beklenenleri gurbet, asker mektuplarıdır. Mahremiyet ve hususîlikleri dolayısıyla bunlar çok defa iki kişi arasında kalmıştır.

Doğu Türkistan'da bulunan bazı Uygurca metinler içinde Uygurca mektuplar da vardır. Anadolu sahasında çeşitli mektuplar derlenerek münşeat mecmuaları meydana getirilmiştir. Bunların klişeleşmiş bir yapıları vardır. Seçili nesrin en güzel örnekleridir. Feridun Bey'in derlediği *Münşeat*, bunların en meşhurlarındandır. Bu münşeat mecmualarında edebiyatçıların mektupları da bulunmaktadır. XVI. yüzyıl şairi Fuzûlî'nin Nişancı Celâlzâde Mustafa Çelebi'ye yazdığı *Şikayetnâme'si* bu türün en tanınmış ve en güzel örneklerindedir. Lâmi Çelebi, Gelibolulu Âli, Râgıp Paşa, münşeat sahibi şair ve yazarlarımızdandır. XIX. yüzyılda Âli, Fuad ve Reşid Paşalar mektup dilinde bir sadelik başlatmışlardır. Namık Kemal'in pek çok edebî tenkidi mektup şeklindedir: "İrfan Paşa'ya Mektup", "Mes prisons Muahezenâmesi" Ayrıca onun döneminin pek çok edebî, sosyal, siyasî ve kültürel olaylarına ışık tutan mektupları dört cilt hâlinde yayımlanmıştır. Bu dönemde Muallim Naci'nin Beşir Fuad'la mektuplaşmaları *İntikad* (1886-1887), Ahmet Midhat'la mektuplaşmaları ise *Muhaberat ve Muhaverat* (1895) adı ile neşredilmiştir. Ayrıca Muallim Naci, muliataplan bilinmeyen, belki de olmayan mektuplarını *Mektuplarım* (1886) başlığı ile yayımlamıştır. Bunlarda dönemin kültür ve edebiyat meseleleri tartışılır. Edebiyat meselelerinin tartışıldığı bu türdeki önemli eserlerden biri de Beşir Fuad ile Fazl

Necib'in karşılıklı mektuplarının toplandığı *Mektubat'tır* (1887). Bunları Abdülhak Hâmid'in *Mektuplar* (1916) (I-II)'ını ekleyelim¹. Ziya Gökalp'ın ailesine gönderdiği mektupları ise yazarının özel hayatının yanında çeşitli konulardaki görüşlerini yansıtır (*Limni ve Malta Mektupları*)²

Güzel Yazılar: Mektuplar, (Haz. İ. Parlatur, İ. Engünün, O. Okay, Z. Kerman, K. Yetiş, N. Birinci), TDK yay. Ankara, 1997

YİNE YAKMIŞ YAR MEKTUBUN UCUNU

Tarihte ilk mektubu kimin kime yazdığını bilmek isterdim doğrusu. Eski medeniyetlerin mektup ve haberleşme sistemleri hakkındaki bilgiler maalesef pek azdır. Belki yazı icad edildikten kısa bir müddet sonra mektup da icad edilmiştir. Rivâyetler eski Mısır'da posta servisi olduğunu söyler. Herodot ise, Keyhusrev'in İskitlerle yaptığı savaşta (M.Ö. 500) posta hizmetinin kullanıldığını yazar. Hz. Peygamber'in komşu devletlere gönderdiği dîne davet mektuplarından bir kısmı hâlâ müzelerdedir. Ayrıca O'nun devlet, kavim, kabile ve kişilere hitâben yazdığını 23 mektup bilinmektedir.¹

Osmanlıda mektup, Sultan II. Mahmud'a gelesiye dek yalnızca devlet haberleşmesinde kullanıldı. II. Mahmud 1838 yılında bir ferman çıkararak, İstanbul ile diğer merkezî şehirler arasında sivil posta hizmeti kullanılmasını ve ücreti mukabilinde, gizlilik ilkesine uyularak mektupların taşınmasını, reayâ ve yabancılar ile Müslümanlar arasında da bir ayırım gözetilmemesini emreder. Bir yıl sonra Tanzimât ilan edilince de posta işleri kamu hizmetleri grubuna dahil edilir. Ertesi yıl da Yenicami avlusunda bir posta idaresi (bugünkü Büyük Postahane) kurulmuştur. Daha sonra Musul, Sivas, Diyarbakır gibi merkezî yerlere postahaneler açılır. İşte o gün bu gündür mektup müvezziliği, çeşitli gelişmeler göstermiş ve bugün modern usullerle mektuplarımız şehrin bir semtinden bir semtine 15-20 gün gibi kısa(!) bir sürede ulaşabilir olmuştur.

Şu telefon ve faks denen aletler icad edileli dünyada mektup geleneği neredeyse kayboldu. Oysa bir dönemlerde mektup taşıyıcılığını II. Mahmud'un ıslahatından sonra da iş edinen insanlar varmış. Faaliyetlerini sürdüren bu kişilere tatar denirdi. Tatarlar bir ocak itibâr edilir (Ocak Tatarları) ve hususî posta işlerini yürütürlerdi. Ulak da denilen bu tatarlar, serî hareketli ve hızlı yürüyüşlü kişilerden seçilmiş. Önceleri Tatar boyundan kişilerce ifâ

¹ Abdülhak Hâmid'in *Mektupları*, 2 c. (Haz. İnci Engünün), İst. 1995

² Ziya Gökalp Külliyyatı II, *Limni ve Malta Mektupları*, Haz. Fevziye Abdullah Tansel, Ankara 1965

edildiğinde bu adla anılmıştır. Bunların kendilerine has kalpak ve elbiseleri vardı ve bu kıyafet başkalarınca kullanılmazdı. Evliya Çelebi Van'dan İstanbul'a 13 günde mektup getirdiğini kendisi yazar. Amiral Slade de İstanbul'dan Bağdat'a kadar olan mesafeyi (2.300 km) 14 günde alan bir tatarın rekorunu 9 güne indiren ve görevini ifadan 2 saat sonra dayanamayıp ölen başka bir tatardan bahseder. Durmadan, dinlenmeden at sırtında günlerce yol alan tatarlar, dilimize de bazı kelimeler hediye etmiştir. Tatar ağası, tatar dolaması, tatar kalpağı, tatar oku bunlardandır. Bugün hâlâ yarı pişmiş etler için "tatarî" kelimesi kullanılır.

Herhalde posta tatarlarının acele etmelerinden dolayı, onlar için alel acele pişirilen yarı çiğ etlerden kinâyeye olmalıdır. Nabî'nin bir beytinde bu kelimeyi görürüz.

Getirin ekl edelim mâ-hazarı

Puhte olmazsa da olsun Tatarî.

(Hazırda ne varsa getirin yiyelim. Pişmiş olmasa da yarı pişmişe razıyız.)

Tatarlar eski toplumumuzun önemli görevlerinden birini yürütmekle sosyal ve kültürel hayatın da içinde yer almışlardır. Zaman zaman divan şiirinde adlarının anılması da bunun sonucudur. Meselâ Sürurî, tatarların çok hızlı iş gördüğünü, durup dinlenmeye vakitleri olmadığını,

Tatar şitâb ile memur iken konak yerine

Ulaştırmayınca durup atına koşan mı verir

Beytiyle anlatırken Nedîm, İbrahim Paşa'yı överken bize o dönem tatarlarının adını da şöylece bildirmektedir:

Sadr-ı İskender-haşem kim dergehinde bir nice

Nâme-ber tatarlar var Tolu vü Okta gibi

(İskender gibi jışımlı olan o sadrazam ki onun kapısında Tolu ve Okta gibi mektup taşıyan nice tatarlar mevcut.)

Beyitten anladığımız bir başka husus da vezirlerin, kendilerine bağlı bir tatar ocağı açtıkları ve burada çok sayıda tatarlar bulundurduklarıdır. Her ne ise!... Biz yine mektup bahsine dönelim.

Eskiden okuma yazma bilen insanlar parmakla gösterilir derecede az imiş. Bu demektir ki mektup öyle hercai ve harci alem bir şey değil, çok önemli bir yazı, bir namedir. Bizce mektup o zamanlar edebi bir mahsul de sayılmıyordu ve ancak önemli kişiler yine önemli gördükleri hususlarda mektuba başvuruyorlardı. Zirâ mektuplaşmak pahalı bir lüks idi. Yalnızca devlet işlerinde ve mecbur kalındığında yazılar gönderilirdi.

¹ Bkz. A. Sönmez, Resûlullah'ın İslâm'a Dâvet Mektupları, İst. 1984, 208 s.

O zamanların mektupları resmî ve özel diye tasnif edilebilir. Ancak ulaklar, yani tatarlar hem resmî, hem de özel mektupları taşırlardı. Kezâ yolcuların da gayr-ı resmî olarak mektup taşıdıkları bir vakıdır. Ediplerin, meşayihın, âlimlerin vb. bu tip özel mektupları belirli bir sürede yerine ulaştırmak kaydını taşımazsa da en erken zamanda ulaşması elbette matluptur . İşte bunun için eskiler "Bedûh" usulüne başvururlar. Bedûh bugünün APS veya taahhütlü mektubu gibidir.

Bedûh bir rivayete göre Allah'ın isimlerinden biridir. "En güç işleri en kısa sürede yapan" demektir. Bir başka rivayette ise "mektupları yerine ulaştırmakla yükümlü meleğin adıdır." İşte bunun için eskiler mektup zarflarının yahut mahfazalarının üzerine "Yâ Bedûh", "Bedûh" gibi kelimeler yahut bunun ebced hesabında mukabili olan "2-4-6-8" rakamlarını yazarlarmış. Böylece mektup kaybolmaktan kurtulur imiş. (Doğrusu bu her zamankinden çok bugün kullanılması gereken bir yöntem. Kim bilir PTT idaresi "Bedûh" yazılı bir mühür yaptırır da zarfları bundan böyle onunla mühürlür.) Divan şairleri de bu usulü biliyor olmalı ki zaman zaman Bedûh'tan söz ederler. Kâmî'nin bir beytinde:

Varak-ı hüsnünü yazdıka debîr-i kudret

Nokta-i hâli koymuş vuslatına bâr-ı Bedûh

buyuruyor. Şu demek: "Kudret kâtibi senin güzellik sayfanı yazdığı zaman üzerine de vuslatın için Bedûh işareti olarak yanağındaki bir nokta gibi olan benini koymuş." Şair sevgiliye vuslatın ta ezelden bu yana Bedûh'lu olduğunu, dolayısıyla ona bir gün elbet kavuşacağını ima ediyor. İffet isimli başka bir şair de güzellerin arzuhalleri üzerinde Bedûh olmayı, bu vesile ile sevgiliye yakınlık ve vuslat kesbetmeyi,

Yazılısam arz-ı hâl-i dilberân üzre Bedûh olsam

Mısraıyla ne güzel de anlatmakta. Aslında buradaki "yazılısam" ifadesinde "serilmek, yayılmak" anlamı, "arz-ı hal"de ise "arız u hâl" (yanak ve ben) iması vardır. Ne muzupluk!...

Söz mektuptan açılmışken Nailî'nin şu beytini de görmezden gelemedik:

Edenler nâme-i aşkın cevabında suver-kâri

Rakibi meclis-i cananeden matrûh yazmışlar

(Aşk mektubunun cevabını resimler ile süsleyenler (o resimlerde) rakibi sevgilinin meclisinden sürüp çıkarmışlar.)

Elbette âşık, maşukuna mektup yazınca sadece onu ve kendini resmeder. Arada rakibin ne işi var. İç içe geçmiş iki kalp çizilir ama üç kalbin çizildiği görülmemiştir. Buradan anladığımız o ki, okuma yazma bilmeyenler, içlerinden geldikleri gibi çizdikleri resimlerle meramı anlatmış olurlardı. Bugün birisine hiçbir harfin yer almadığı resimli bir mektup göndermek ve meramı resimle anlatmak, herhalde orijinal bir mektup olur ve belki

yazıdan daha tesirli çıkar. Nailî'nin beytine benzeyen bir imajı şair Rızaî de kullanmıştır.

Şöyle diyor:

Arz-ı hâl için Rızaî ol şeh-i hüsne hemân

Levhalı bir nâmedir bu âh-ı ateş-nâkimiz

Beyitteki ifadeye göre Rızaî, güzeller sultanı sevgilisine bir mektup yazmış. Mektubun altına da ağzından ateşli ah dumanları çıkan bir sevgili çizmiş. Doğrusu güzel bir buluş herhalde resmin altına da

"Rızaî'nin ağzından çıkan ateşli ahlarn resmidir"

ibaresini koymuştur.

Buna benzer bir espri de mektupların bir köşesini yakma adetidir. Böylece âşık sevgiliye aşkından dolayı bağrının yanık olduğunu ima eder. Birkaç yıl evvelinin dillerde dolaşan bir şarkısında da anlatılıyordu. Keza bu şarkıda telefonun icadıyla mektuba rağbet kalmadığı da örneklendirilmiş durumdadır:

Yine yakmış yar mektubun ucunu

Askerlikte sevda çekmek zor diyor

Yükleyip postanın bana suçunu

Hatırımı teller ile sor diyor

Eskiden tatarların mektupları gizli külahlara yahut saçlarına gizledikleri bilinen usullerdendir. İzzet Molla bunu şöyle anlatır:

Bulduk fesinde nüsha-i sihr u füsûnu biz

Mektub-ı fitneyi arayın perçemindedir

Casuslar da devlet sırlarını ihtiva eden mektupları yine saçlarının içinde taşırılmış.

Dahası casusun başına döğme usulüyle mektup yazıldığı da olurmuş. Azizi'nin,

Şehr-i yârime kuş uçmaz ki edem arz-ı niyâz

Kalması nâme-resân nakş-ı serimden gayrı

Beytinde bunu ima vardır. Şair diyor ki "Sevgilimin şehrine (veya şehriyarıma) kuş uçmaz. (yani posta güzercinleri oraya ulaşamaz, çok uzaktır), ki isteklerimi bildireyim. Bu durumda başımdaki nakışlardan gayrı bir mektup götürücü (ulak, tatar) kalmadı. (Tek çare kendimin sevgiliye gitmemdir)"

Ve bir kıssa;

Abbasî halifelerinden birisi, bir casusun başına dövme suretiyle mektup yazdırıp saçları büyüyünce yola çıkarmış. Adamcık en kısa zamanda istenilen yere varmış. İlgili kişi hemen saçlarını tıraş ettirip mektubu okumuş. Mektubun son satırı çok ilgi çekici:

-İş bu nâme-yi imha ediniz.

İskender Pala, Türk Edebiyatı, s.235, Kasım 1994, sh.25-26

MEKTUPLAŞMAYA VE MEKTUBA DAİR

İnsanın çok defa kendisi için tuttuğu günlük ve hatırat gibi, bir yakınına yazdığı mektuplar da bir açıdan aynı kategori içinde kabul edilebilecek metinlerdir. Bunların ortak hususiyetleri mahremiyetleridir. Günlük ve hatıratın bu bakımdan daha da mahrem yazılar olmasına mukabil mektubun kaleme alındığı sırada bile, sınırlı da olsa, en az bir veya birkaç kişinin okuyacağı düşünülmüş demektir. Bu özellikleri dikkate alındığında günlüğü, hatıratı ve mektupları edebî birer metin olarak telakki etmemek gerekir. Çünkü ne olursa olsun edebî metinlerin az veya çok bir okuyucusu vardır ve o okuyucular dikkate alınarak kurmacaya gidilmiş, kelime seçiminde, cümlelerde, kompozisyonda itina edilerek bir üslûp oluşturmaya dikkat edilmiştir. Halbuki şu bahsettiğim metinlerde kendi yalnızlığının çerçevesinde oluşan yahut çok dar bir dost/muhatap çevresinde bulunuşun rahatlığı, tabiiliği, fakat belki buna bağlı olarak düzensizliği ve itinasızlığı da vardır.

O halde hatırat, günlük ve mektup birer edebî tür değildir. Doğru. Nitekim mektup bahsinde bizden daha erken uyanmış, önemini kavramış ve bir yığın mektubun kitap haline getirilmiş olduğu Batı'da onaltıncı yüzyıldan beri bununla ilgili pek çok yayın yapılmış olduğu halde, bunların edebî bir tür olarak telâkkisi onsekizinci yüzyıldan daha sonralarına rastlar. O zaman bile şüpheli bir ara-tür olarak kaldığını zannediyorum. Çünkü bunların edebî birer metin sayılabilmelerinin şartı, tıpkı öteki edebî türlerde olduğu gibi, daha kaleme alınırken yayınlanma arzusunun, kararının bulunmasıdır. Yoksa herhangi bir insanın, hatta bir edebiyatçının bile, ölümünden sonra "evrak-ı metrûkesi" arasında bulunmuş günlük, aldığı-yazdığı mektuplar edebî türe girmez. Ancak yayınlanması için yazılmış hatırat ve günlükler gibi açık mektup, okuyucuya mektup da bu maksatla kaleme alınmışsa edebî bir tür olabilir. Tabii edebî eser olmanın başka şartlarına da sahip ise.

Birçok hatıratın bazan siyasî bazan da hayattaki kişileri veya yakınlarını rencide edeceği endişesinden geç yayınlanabildiği veya hiç yayınlanmadığı bilinmektedir. Mektupların da hiç şüphesiz böyle özel engel sınırları vardır. Henüz yakınlarda okuduğum Ali Ekrem'in Rıza Tevfik'e gönderdiği bir mektubunda "Artık mektubumda şahsiyyat da bulunur, ahass-ı hususiyat (özellerin en özeli) da! Siz kendinize lazım olan mebahisi alınız, benim coşkunluklarımı da bittabi mektubumda medfun (gömülü) bırakınız." demiş.* Ama

* Edebiyat-ı Cedideye Dair Ali Ekrem'den Rıza Tevfik'e Mektup (Haz. Abdullah Uçman), İst. 1997, s.16

görüldüğü gibi Ali Ekrem'in şahsiyyat dedikleri, özelin özeli dedikleri çok özel bilgiler, sövmeler bile medfun kalmamış, işte böyle, bir süre sonra yayınlanıvermiştir. Özel mektup ve hatıraları bile daha özel bir dikkatle yazmak gerektiğine bu hadise bir ibret dersi olmalıdır.

Mektuplaşmanın insanlık tarihinde, tablet üzerinde yazılanlarından başlayarak çok eski bir yeri var. Edebî bir tür olarak düşünülmesinin ise daha yakın yüzyıllarda bahis konusu olduğunu söyledim ve bunun için de bazı şartların gerektiğini belirttim. Bu şartların başında, öteki türlerde olduğu gibi yazarın bir edebî eser ortaya koyma gayreti, arzusu olmalıdır. Osmanlı basınında "muhaberat-ı aleniyye" diye başlayıp yakın zamanlarda da tek tük görünen açık mektupların, alalâde mektuptan, daha doğrusu asıl mektuptan farklı olması tabiidir. Bu defa selam faslı pek yoktur, dedi kodu ve mahrem fısıltılar hiç yoktur. Belli bir veya birkaç fikir etrafında kendine göre planı olan bir yazı olması gerekir. Ama böyle bir yazıya da mektup demek mümkün müdür, şüpheliyim. Ataç'ın "Okuruma Mektuplar"ı acaba ne dereceye kadar mektup sayılabilir? Bence bu gibi şeyler mektup şeklinde yazılmış deneme ve tenkit yazıları olmalıdır. Ama mektup diye bir edebî türden bahsedilecekse onlar işte bu sonuncu örneklerdir. Yani her sanat eseri gibi az çok sun'ilik taşır. Fakat gelgelelim Batı'da, Tanzimat'tan sonra bizde de mektubat, muhaberat... adıyla yayınlanan, son yıllarda örnekleri büyük bir süratle artan mektupların hemen hepsi "edebî tür" denilemeyecek "özel" mektuplardır.

Şu "edebî tür" olup olmamaları dışında işin başka bir ciheti mektupların edebî bir değer taşıyıp taşımadıklarıdır. Bu da ayrı bir konudur. Açık mektup, yani tür tarifine girip de edebî olmayan, olamayan, siyasî makale seviyesinde, yahut alalâde bilgiler ihtiva eden mektuplar olduğu gibi, bu türe girmeyeceğini ileri sürdüğümüz özel mektupların bazılarının da edebî değer taşıyacağını nasıl reddedebiliriz? Sanatkârların, sanatkâr ruhlu insanların, herbiri birer lirik şiir değerinde olan nice aşk mektupları, dost mektupları vardır.

Görüldüğü gibi mektup meselesi epey karışık. Bütün zenginliğine rağmen net bir edebî tür olamıyor. İş biraz daha karıştırmak için manzum mektupların, mektup gibi yazılmış şiirlerin, mektup halinde yazılmış roman

MEKTUPLAR ÜZERİNE BİRKAÇ SÖZ

Edebi bir tür olarak mektubun çok uzun bir geçmişi vardır. Eski Anadolu'da, M.Ö. 1950 yıllarından kalma Asurlu hanımların mektupları günümüze ulaşmıştır. Eski Yunanda ve Romada ahlaki, felsefi ve edebi konularda manzum veya daha çok mensur, kime hitap ettiği

belli olmayan veya hayali bir kişiye mektuplar yazılmıştır. Bu mektuplarda çeşitli üsluplar denenmiştir. Bunlar derlenmiş ve bir kısmı günümüze kadar gelmiştir. 17., 18. ve 19. yüzyılda batılı çeşitli fikir ve sanat adamlarının görüş ve düşüncelerini, anlayışlarını mektuplarından öğreniyoruz. Bu haliyle mektup, sahibinin sadece ailevi, sosyal, psikolojik durum ve konularına değil, fikir ve sanat olaylarına da ışık tutmaktadır. Ovidus, Cicero, Diderot, Voltaire, Byron, Madame de Sevigne, Chateaubriand vb. bu türün en güzel örneklerini verirler.

İslam edebiyatlarında mektup, adeta süslü nesir örnekleri olmuştur. Öte yandan İmam Rabbani, Gazali, Mevlana, Muhyiddin-i Arabi gibi büyük mütefekkir ve veliler için mektup; düşüncelerini anlatmalarının yanında bir eğitim, terbiye vasıtası olarak kullanılmıştır.

Mektubun çok geniş bir kullanım alanı vardır. Eskiden beri devletler arası ilişkilerden, devlet merkeziyle taşranın haberleşmesine ve kişiler arasındaki alış verişe kadar pek çok alanda kullanılmıştır. Sevgililer, anne-baba-çocuklar, dostlar, arkadaşlar arasındaki iletişim yakın zamana mektupla olmuştur. Türkülerimizde yer alan mektubun en hasretle beklenenleri gurbet, asker mektuplarıdır. Mahremiyet ve hususilikleri dolayısıyla bunlar çok defa iki kişi arasında kalmıştır.

Doğu Türkistan da bulunan bazı Uygurca metinler içinde Uygurca mektuplar da vardır. Anadolu sahasında çeşitli mektuplar derlenerek münşeât mecmuaları meydana getirilmiştir. Bunların klişeleşmiş bir yapıları vardır. Seçili nesrin en güzel örnekleridir. Feridun Beyin derlediği Münşeât, bunların en meşhurlarındandır. Bu münşeât mecmualarında edebiyatçıların mektupları da bulunmaktadır. 16. Yüzyıl şairi Fuzuli nin Nişancı Celalzade Mustafa Çelebi ye yazdığı Şikayetnamesi bu türün en tanınmış ve en güzel örneklerindedir. Lami Çelebi, Gelibolulu Ali, Ragıp Paşa, münşeât sahibi şair ve yazarlarımızdandır. 19. yüzyılda Ali, Fuad ve Reşid Paşalar mektup dilinde bir sadelik başlatmışlardır. Namık Kemal in pek çok edebi tenkidi mektup şeklindedir. “İrfan Paşa

ya Mektup” , “Mesprisons Muahezenamesi” Ayrıca onun döneminin pek çok edebi, sosyal, siyasi ve kültürel olaylarına ışık tutan mektupları dört cilt halinde yayımlanmıştır. Bu dönemde Muallim Naci nin Beşir Fuad la mektuplaşmaları İntikad (1886-1887), Ahmed Midhat ile mektuplaşmaları ise Muhaberat ve Muhaverat (1886) adı ile neşredilmiştir. Ayrıca Muallim Naci, muhatapları bilinmeyen, belki de olmayan mektuplarını Mektuplarım (18886) başlığı ile yayımlamıştır. Bunlarda dönemin kültür ve edebiyat meseleleri tartışılır. Edebiyat meselerininin tartışıldığı bu türdeki önemli eserlerden biri de Beşir Fuad ile Fazlı Necib in karşılıklı mektuplarının toplandığı Mektubattır. (1887) Bunlara Abdülhak Hamidin

Mektuplar (1916) Ziya Gökalp in ailesine gönderdiği mektupları ise yazarının özel hayatının yanında çeşitli konulardaki görüşlerini yansıtır. (Limni ve Malta Mektupları)

Mektupların bir kısmı yayımlanmak üzere, bir kısmı da dostlar için, onlara hitaben bazen ikisi arasındaki özel çağrışımlarla yüklü işaret ve kelimelerle yazılmıştır .Bunun için de edebi eserlerdeki dil ve üslup her zaman mektuplara yansımamaktadır .Baz ı mektuplarda Fransızca kelimeler fazlaca kullanılmaktadır. Bazı mektuplarda da kişiler arasındaki olayları çağrıştıran özel işaretler ve ifadeler bulunmaktadır.

Öte yandan mektup, romanda sık sık başvurulan bir anlatım tekniğidir. Manzum mektuplar geçmişten günümüze kadar varlığını sürdürür. Fıkralarda, açık mektup tarzı da çok yaygındır. Nurullah Ataç'ın Keziban'a Mektupları ve Haldun Taner in Devekuşuna Mektupları (1960) gibi.

Güzel Yazılar MEKTUPLAR, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997, sh XV- XVIII

MEKTUBA DAİR

Mektup, insanlar arasında ki en eski haberleşme vasıtasıdır. Mektubun tarihi, yazının tarihi kadar eskidir dense yeridir.

Mektup haberleşme vasıtası olduğu gibi, edebiyat türlerinden de biridir. Edebi-yatta mektup, hem başlı başına edebi bir tür, hem de roman, hikaye, şiir, seyahat notları , hatıra gibi değişik türler içinde bol bol kullanılmış bir ifade tarzıdır .Ayrıca devlet teşkilatımızda, önemli bir yer tutan bazı vazifelerin isimlendirilmesinde de mektup kelimesinden istifade edilmiştir.

Mektup almak, insan olarak hepimizin hoşlandığı bir şeydir. Fakat bir çoğumuza göre mektup yazmak, mektup almak kadar zevkli gelmemektedir. Posta müvezzilerine sorarsanız, her gün gelip giden binlerce mektubdan bahsederler. Ancak, eşten dosttan, arkadaştan, sevgiliden, hısım akrabadan iki satırlık bir mektup alamamaktan şikayet edenlerimizin sayıları da herhalde milyonları bulur.

Mektup iyi bir haberin müjdecisi veya kötü, kara bir haberin ulaştırıcısı da olsa, bir nebze hasret giderir.

Batı edebiyatında karşılıklı yazılmış mektuplarla sona eren romanlar, denemeler vardır. Balzac'ın İki Yeni Gelin in Hatıraları ile Alfonse Daudet in Değirmenimden Mektuplar ı ilk akla gelen isimlerdir. Bizde de bu usulle yazılmış eserlere rastlanır .

Yazarlarının batılı olmasına rağmen, Türk kültür ve medeniyetini anlatan, o günlerin devlet ve cemiyet hayatını bir yabancı gözüyle bize nakleden tarihi ve edebi mektuplar da vardır. Lady Montaque nün “Şark Mektupları” ile Von Moltke nin “Tür-kiye Mektupları”, bunlar arasında en meşhur olanlarıdır.

Mektup, Türk edebiyatında da mühim bir yer tutar. Tanzimat’tan önceki bir kısım yazar ve şairlerimizin bazı mektuplarına Münşeat Mecmualarında rastlamak mümkündür. Münşeat-ı Selatin ise Sultanların mektuplarını ihtiva eder. Güzel bir üslûpla kaleme alınmış mühim resmi yazıları ezberleyen heveskar münşiler (yazıcılar) için Şeyh Galib şöyle diyor.

İndinde muazzam metalib

Ezberleme münşeat-ı Ragıb

Batıda olduğu gibi bizde de, edebi, siyasi ve tarihi şahsiyetlerin birbirlerine, dostlarına veya aile efradına yazdığı mektuplar, ya yazarın hayatını, psikolojisini veya o devrin yaşayış ve anlayış şeklini, yahut da tarihi bir olayı, devreyi aydınlattığı için toplanıp neşredilmiştir. Bu mektuplar, artık birer tarihi vesika mahiyetindedir. Namık Kemal, Ziya Gökalp, Yahya Kemal, Mehmed Akif, Ahmet Hamdi Tanpınar ın neşredil-miş mektupları bu meyandadır. Bir de Ahmet Rasim in Şehir Mektupları adını verdiği bir eseri vardır.

Bir gazetede çıkan günlük yazıların toplandığı bu eser, o devrin İstanbul’u nun yaşayışını, mesire yerlerini, şehircilik dertlerini, kasabından muharririne kadar, çeşitli tiplerin duygu ve düşüncelerini çok renkli bir üslûpla anlatır. Bu eser, dinlendirici, eğlendirici olduğu kadar bir devrin kültürünü bize anlatması bakımından da mühim meektublardandır.

Edebiyatımız için olduğu kadar, tarihimiz için de birer vesika mahiyetinde olan manzum mektuplarda vardır. Şüphesiz bunların en meşhuru ve her devirde emniyetin yarası olan rüşvetten şikayet eden Fuzuli nin ünlü Şikayetnamesidir.

Edebiyatımız, siyasi ve askeri tarihimiz incelendiğinde nice mektupların çıkacağı-nı tahmin etmek mümkündür.

Divan edebiyatımızda bir çok şairimizin, sevgililerine yazdığı mektuplara veya sevgililerinden mektup alamadıklarından dolayı şikayetlere rastlanır .

Bilinen bir diğer husus ise, aruz vezni İstanbul Türkçe’sinde en güzel kullanan şairimiz Mehmed Akif in, dostlarına yazdığı bir çok mektubu manzum olarak kaleme aldığıdır.

Mektup için bir haberleşme vasıtasıdır demiştik. Ayrıca Osmanlı devlet teşkilatında bazı vazifelere verilen isimlerden de mektup kelimesinin kullanıldığını görmekteyiz.

Mektubi veya Mektupçu: Resmi dairelerde yazı işleriyle meşgul olan idare veya kalemin başında bulunan memurun unvanı idi.

Sadaret Mektupçusu: Sadrazam tarafından yazılan yazıların mühim olanlarını kendisi yazar, kâtipler tarafından yazılan diğerlerini de tashih

Mektub- iSadr-ı Ali: de denirdi. Bunlar gelen evrakın bir hulasasını yapar, sadrazam istediği takdirde evrakın aslını gösterirdi.

1908 meşrutiyetinden sonra bu unvan Nezaret Mektupçuları İle de birleştirecek Kalem-i Mahsus Müdürlüğüne tahvil olundu. Cumhuriyetten sonra, Dil Kurumcuları-nın marifetiyle bu unvan Özel Kalem Müdürlüğü şekline dönüştürülmüştür. Mazimizle ilgili devlet teşkilat tabirlerimizin de böylece katledildiğini söyleyebiliriz.

Mektubi-i Serasker: Serasker mektupçusu demektir. Yeniçeri ocağının kaldırılmasından sonra kurulan askeri teşkilatın başına serasker denirdi. Mektubi-i Seraskeri-nin vazifesi, o makama ait yazışmaları tanzim etmektir. 1908 den sonra Seraskerlik, Har-biye Nezaretine tebdil edilince, bu unvan da Harbiye Nezaretin Mektupçuluğuna çevrildi. Şimdiki idari teşkilatımızda adı, Milli Savunma Bakanlığı Özel Kalemler Müdürlüğüdür .

Mektubi-i Nezaret: Bulunduğu nezarete göre, Mektubi-i Nezaret-i Hariciye, Mektubi-i Nezaret-i Maliye olarak isimlendirilirdi. Vazifesi o nezarete ait yazıların yazılması idi. Bu unvan da diğerleri gibi önce Kalem-i Mahsus Müdürlüğüne, son yıllarda ise Özel Kalem Müdürlüğüne çevrilmiştir.

Mektubi-i Vilayet: Vilayet Mektupçusu yerinde kullanılırdı. Bulunduğu yerin adı da ilave edilerek “Mektub-i Vilayet-i Adana, Edirne, Konya vs. olarak söylenirdi. Vali-liğe ait mühim yazıları kendisi yazar, önemli olmayanları kâtiplere yazdırıp tashih eder-di . Vilayet İdare Meclisinin (İl Genel Meclisi) tabii azası idi.

Mektubi Kalemi: Nezaretlerin vilayetlerdeki yazı işlerini gören kalemin adıdır. Kazalarda bu işi gören kısma, Tahrirat Kalemi denirdi.

Mektubi-Sami: Sadaret makamından yazılan mektuplar hakkında kullanılan bir tabirdir. Sadrazamların emirlerine Emr-i Ali denildiği gibi, onlar tarafından yazılan yazılara hürmeten Emirname-i Sami de denilirdi.

Mektup Kesesi: Hazine-i Evrak denilen arşivde saklanan resmi mektupların konulduğu zarflar hakkında kullanılan bir tabirdir. Keseler kırmızı atlasdan yapılırdı. Bir takım kağıtlar da torbalarda saklandığı için, o torbalar bez ve ham atlastan olurdu. Keselerin muhtelif neveleri vardı. Bunlar içlerine konulan kağıtlara göre isimlendirilirdi. “Ferman Kesesi, Rus Kesesi, Kaime Kesesi, Telhis Kesesi, Hatt-ı Hümayun Kesesi” gibi. Mektub Kesesi de bunlardan biri idi.

Sevgi Kafalı, Türk Edebiyatı, s. 91, 92, Mayıs, Haziran 1981, sh. 18-19, 11-12

MEKTUPLAR

“Benim anım yok, anılara önem vermiyorum” diyen çıkar mı, bilmiyorum. Ne var, anılarımızı çoğaltmalıyız. Yaşamın tadına varıcı ve kim bilir, belki kalıcı oluruz; günlerimizin çiçeklenmesi bir yana, yarınlarımız çabuklaşır böyle yapınca.

Şunu kabul edelim ki, hep o “insana ilişkin”likleri yaşamış olanlar arasında kurulur ölümsüz anılar. Bilen, sevinen, seven insanlar arasında.. Ve ölümler ki “insana” lıklar anlamında olağandır, işte ancak o zaman iyilikle anılırlar.

İnsan a ve Doğa ya bağlıdır her anı. İnsan gerçeğinden değerli ürünler elde edip yeryüzüne bırakarak göçüp giden insanın özü ve özdenliğidir işte, unutulmayan. Unutamadığımız ölümler, aslında yaşamakta olan birer canlı kişiliktir.

İlgilerimiz, bağlılıklarımız, toplumsal bir kural, toplum içi bir gereksinmedir. Olgunluğa ermiş bunalım çibanlarının uyarılı ve deneysel patlamalarına da, koparılmış düşünölmüş bağlılıkları yepyeni koşuş hızlarına ulaştıran olaylara, oluşumlara da rastlanmamız olağandır bu arada. Az ayrıntılı anıların buruksulukları, sürekli terslikler taşımayan yorumlar ve uygulamalarla, yine de vazgeçilmez yaşamalara dönüştürebilir çoğunluk.

Anılar birikiminin yardımıyla “en az ortak yan”lar çoğaltılarak “en çok ortak yan”lar sorunu yaratabiliyorsa, orada iki insan, üç insan, birçok insan kendiliğinden bir anlaşma içine girebilir. Giderek büyütebiliriz bu örneği; saygıyla ve genelleştirilmiş algılarla topluma mal edebiliriz.

Her anı, bellek ve örnek iyi kullanılmışsa, tüm insanlık için bir varoluş artımı da demektir. Anılarını olumlu ve yararlı kılmış kişiler topluluğudur çağdaş ve uygar toplumlar. Bireyleri birbirine yabancı ve geçici olan kalabalıklar nasıl “ulus” olamazsa, tekleri doygun anlar yaşamamış toplumlar da varlıklı sayılmaz.

Tarih, bir başka anlamda da, insan ve toplum yararına düzenlenmesi gereken özgür anlar ve anılar kaynaşımıdır. Gelişim çizgilerini belirleyen koşullar, gerek nesnel için, gerek öznel için, buralardan da çıkıp gelir. Sonra biz onları bilimsel yöntemlerle düzeltiriz. Anlar, anılar, adlarımız olur. Onları toplumdan kaçırmadığımız sürece de kendimizi bencilliğimizden uzaklaştırmış, yeterince başkalarına adanmış sayılırız.

Anılarımızın en güzel, en değerli belgelerini bize “mektup” larımız bırakır. Onlar, özellikle de o, “saklanmaya değen”ler, önemli anılarımızın kolay silinmeyen somut örnekleridirler.

Buluşup konuşmalar gibi, her yazışmada, “aranan”a, “ilgi duyulan”a varmayı sağlayan bir “geri dönüş” tür. Daha doğrusu, “denenmiş” lere, “olagelmiş” lere, sonucu bilerek bakmaktır.

Çıkarırsız umutlarla, öfkelerle, incelikli, içtenlikli örgülerle koşup gelmiş öyle mektuplar vardır ki, onlar yaşamamızı renklendirirler, değiştirirler. Mutluluk kaynaklarımızdan başlıcası olurlar hatta o güzelim yazılmışlıklar, içimizi serinletir, acılarımızı ikiye, üçe, birçoğa bölerler. İki katına, üç katına, çok kata çıkar sanki kıvancımız, onlar-la. “Çirkin”i güzele, “bilinmeyeni” bilinene dönüştüren dolu dolu, ilginç, sıcacık o dost satırlar ve sayfalar, aralıksız sevgiyi, saygıyı bize hem anımsatır, hem yaşatırlar.

Her birimizin nice mektupları vardır, özenle sakladığımız. Onlar, sevgili “yakın” larla birlikte yolculuğu yapılmış düşünce ve duygu denizinden arta kalanlardır... Zarflar, dosyalar dolusu ise ne iyi... Açıp açıp baktığımızda, taze bir sürgün örneği, durmadan uç verdiklerini ,dallanıp çiçeklendiklerini de görürüz ara sıra, onların. . . Uğraşlar, seviler, geziler, bilgi ve sistem .. İz bırakmışlardır, daha bir çağrışımlıdırlar .. Sonra, simgeleşir, tümü bir yerde. .

Bizi ele verdikleri de olur, mektuplarımızın. Gizlerimizi, Anayasa dışı, insanlık dışı davranışlarla karıştıran, elimizden alan kişiler ve kuruluşlar da var ki onlar ayrı, “acı”lı bir konu. Ben, kendini ele veren, dosta kaptıran açıklamaları, kanıtları diyecek-tim . Ama olsun, yazmadan edemeyiz yine de . Gerektikçe, sıkıldıkça, yalnız kaldıkça başvururuz “mektup” lara.. Bizi bize veren, bize birbirini tanıma olanağı yaratan dost mektuplarıyla seviniriz, arınırız hem...

Yaşayan, yaşatmayı arayan kişilerin işidir bence, yazarken anmak, anarken yazmak.. Ve onların en güzel örnekleri, şimdi burda uzun sürecek, yazın ve yayın dün-yasını süsler.

Varsın herkes mektup yazmayı sevmesin, her yerde anılardan söz edilmesin, kültür, sanat, politika alanlarında, anılarını ve yakınlarına mektuplarını yazmaktan, yazdırmaktan kaçınmamalıdır, kimse. Böyle bir eyleme toplum ve gelecek için böyle bir katkıya yer vermenin “yaşlılık” la ilgisi yoktur. Bir görevdir; etkilenişleri yansıtmaya işle-mi, gerekeni güzel anlatımla dışa vurma işlevidir o.

Yazı ve yayın işçiliğinin, zor, ama ortaya koymaya ve araştırmaya değer olanlarından, “Mektup-Anı” yayın ve derlemeleri.. Bu tür yapıtlar bizi, daha iyi bilmeye

ve anmaya, daha da güzel yazmaya yöneltirler. Tek ses için çok değinişli yetenekler ediniz, onları izledikçe..

İsmet Kemal Karadayı, Varlık, s. 809, Şubat 1975, sh. 14

Süleyman Nazif, HUSUSİ MEKTUPLARI

Mektuplar, muhtelif yazı neveleri arasında belki en tabii şekildir. Ve edebi hüviyetlerin en samimi aynası mektuplardır dense hata edilmiş olmaz.

19. ,18. ve daha evvelki asırlara mensup Avrupalı meşhur edebi simalar arasında eserleri ancak mektuplarına münhasır bulunanlar pek çok değil midir?

Zaten makale mektubun genişlemiş ve umumileşmiş bir şeklidir .Mektuplar, hele hususi mektuplar bir edibin en mahrem makaleleri addolunabilir.

Süleyman Nazif merhum, belki uzun müddet mektupçuluk etmiş olduğu ve belki de kendini yirminci asırdan evvelki devirlere mensup bir edebi şahsiyet telakki ettiği için yazdığı mektuplara çok ehemmiyet verirdi. Onda kökleşmiş, anane halini almış bir yazı terbiyesi vardı.

Büyük, küçük bütün dostlarına ve tanıdıklarına en ehemmiyetsiz işler için ve en dar zamanlarda yazdığı mektuplarında bile ihtimamlı görünür. Şöyle çırpıştırılmış denilebilecek bir tezkeresi bile yoktur.

Mektuplarında yalnız usluba değil, yazının güzelliğine, mürekkebin, kağıt ve zarfin iyiliğine varıncaya kadar her noktada titiz olduğu bellidir.

Süleyman Nazif- Hayatı, Kitapları, Mektupları, Fıkra ve Nükteleleri, Haz: İbrahim Alaattin, Semih Lütfi: Suhûlet Kütüphanesi, İst. 1933, Sh.160-161

BİR SANATKÂRIN MEKTUPLARI

İlim ve sanat adamlarının, mektup ve hatırat nevinden eserleri, bizi bazı konularda aydınlatacak, birinci derecede önem taşıyan vesikalardır. İşe, Tanpınar gibi –şair, denemeci, romancı, tenkitçi- büyük ve çok yönlü bir sanatkar katışınca, bu vesikaların önemi bir kat daha artar. Ahmet Hamdi Tanpınar, eserleriyle okuyucuyu büyük sükutlara sevkeden halis sanatkarlardandır. Bizzat kendisinin verdiği ipuçları olmadan, onun eserlerini anlamak ve yorumlamak kolaya değildir. İkinci baskısı yapılan “Tanpınar’ın Mektupları” adlı kitap,

okuyucuya bu yardımı sağlayabilecek niteliktedir. Bu kitapla hem insan, hem de sanatkar Tanpınar'ı tanımak, çektiği sıkıntıları, hayatının arızalarını öğrenmek ve sanatı hakkında bir fikir sahibi olmak mümkündür.

Kitapta Tanpınar ın; Ahmet Kutsi Tecer, Cevat Dursunoğlu, Adalet ve Mehmet Ali Cimcoz, Tarık Temel, Mehmet Kaplan, Sebahattin Eyüboğlu, Nur Tahsin Salor, Hüseyin Tahsin Salor, Niyazi Akı, Hüsamettin Bozok, Hasan Ali Yücel, Avni Givda gibi dost ve arkadaş çevresine yazdığı mektuplar ve Antalyalı Genç Kıza yazdığı bir mektubu bulunmaktadır. Mektuplar, 1931 ve 1961 tarihleri arasında olmak üzere, otuz yıllık geniş bir zaman dilimini kapsamaktadır. Bu zaman dilimi içinde Tanpınar; eserler vermiş, Güzel Sanatlar Akademisi ve İstanbul Üniversitesinde hocalık ve Maraş Milletvekilliği yapmış ve Avrupa da bulunmuştur.

Önemli birer vesika olan bu mektuplardan, şunları öğreniyoruz:

- Şahsi hayatıyla ilgili meseleler,
- Avrupa seyahati sırasında edindiği ve dostlarına yazdığı intibaları,
- Şiir ve sanat anlayışı, bazı eserleri hakkında bilgiler. Özellikle "Antalyalı Genç Kıza" yazdığı mektupta, onun sanatının poetikasını bulmak mümkündür.

Bir anlamda onun sanatının poetikası olarak kabul edilmesi gereken mektupta Tanpınar, kendi şiiri ve romanı hakkındaki düşüncelerini çok net bir şekilde dile getirir.

Tanpınar mektubunda, sanatının ve estetiğinin sınırlarını da çizer. Yahya Kemal, Ahmet Haşim, Baudelaire, Valery, Mozart, Beethoven, Marcel Proust bu estetiğin sınırları içinde ve etkilenilen sanatkarlar arasındadır. En büyük tesirin, Yahya Kemal den geldiğini açıklar. Özellikle şiirde, onun açtığı yoldan yürümüş ve eserlerini mükemmelliğe ulaştırmak için çalışmıştır.

Murat Koç, Türk Edebiyatı, c.20, s.236, Haziran 1993, sh. 55

MİLLİ ŞAİRİN BİR MEKTUBU

Batıda edebi araştırmaların en önemli kaynaklarından biri, yazarların mektupları, mektuplaşmalarıdır. Orada mektuplara değer verilir, atılmaz ve resmi kütüphanelerde veya özel koleksiyonlarda özenle saklanır. Bizde mektuplar saklanmaz, atılır. Ayrıca resmi belge kavramı çok kuvvetli olduğu halde, edebi belge kavramı yoktur. Batı ülkelerinde ise, tanınmış yazarlarının mektupları birer edebi belge olduğu kadar da , birer ticari mal sayılır. Bunlar, tıpkı büyük ressamların tabloları gibi, açık arttırmalarda astronomik fiyatlara satılır.

Yazarların özel mektupları araştırmacılar için başlıca üç noktada aydınlatıcı olmaktadır:

-Yazarın biyografisi bakımından yanlış veya eksik olarak bilinen hususların düzeltilmesine veya tamamlanmasına yarar .

-Yazarın dünya görüşünü, edebi fikirlerini ve estetik prensiplerini tanımağa yardım ederler.

-Mektup bir eserin hazırlanışı veya yaratılışı sırasında yazılmış ise, mektupta ifadesini bulan ruh haleti ile eseri oluşturan unsurlar arasında karşılaştırma yapılmasına imkan verirler.

Adile Ayda, Hisar, c.20, s. 267, Şubat1980, sh. 4-5

“EDEBİ MEKTUPLAR” ÜZERİNE

Edebi mektuplar, yazar ve şairlerin hayatları, edebi görüşleri, tartışmaları ve şahsi yönlerini ortaya koyan mektup türüdür. Eski edebiyatımızda Lamii Çelebi, Nabi, Ragıp Paşa, Zaifi gibi Divan şairlerinin mektupları sanatçıların yetişmeleri ve sanat çevreleri hakkında önemli ipuçlarını ihtiva ederler. Tanzimat’tan sonra bilhassa Namık Kemal, Abdülhak Hamid, Ziya Gökalp, Ahmet Hamdi Tanpınar ın mektupları, söz konusu yazar ve şairlerin eserlerinin izahında sık sık başvuru olan birinci elden kaynaklar olmuştur. Yakın zamanda neşredilen Prof. Dr. Mehmet Kaplan ın mektupları da yazarın pek bilinmeyen yönlerini, iç dünyasını, hayatının önemli merhalelerini ortaya koymasından dolayı faydalı olmuştur.

Ahmet Talat Onayda hazırlamakta olduğu “Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar” adlı eser vesilesiyle Tahir Olgun (Tahirü'l Mevlevi)(1877-1951) ile bir süre mektuplaşmıştır. Onay, bilhassa izahında zorluk çektiği beyitleri Tahir Olgun a sorarak üstadın geniş klasik edebiyat birikiminden yararlanmaya çalışmıştır. Meşrebi gereği bildiklerini başkalarına nakletmek ve istifadeye sunmaktan zevk duyan Tahir Olgun, o sıralar Kitap Tasnif Komisyonunda çalışmaktadır. Yazar, Ahmet Talat Onay ın sorduğu mevzularla ilgili cevaplarını ihtiva eden dokuz mektubunu “Divan Edebiyatının Bazı Beyitlerinin İzahına Dair Edebi Mektuplar” adını verdiği bir kitapta toplamıştır. Prof. Dr. Cemal Kurnaz, pek az kişinin bildiği bu mektupları eski edebiyat araştırmacılarının ve ilgililerinin istifadesine sunarak önemli bir hizmeti daha gerçekleştirmiştir. Eser, yazarının hayatı ve kişiliğiyle ilgili bilgileri vermenin yanı sıra, esasen “anlaşılması güç beyitlerin açılmalarına yer veren mektuplardan” oluşmaktadır .

Eserde, şairin sekiz şiiri dışında, 156 Türkçe, 34 Farsça, iki Arapça beyit; 3 Türkçe kıta; iki Farsça, 1 Türkçe rübai; 3 Türkçe ve 4 Farsça mısra yer almaktadır. Bu şiirlerin pek çoğu izah edilmek suretiyle “hall-i müşkilat” geleneği sürdürülmüştür. Ayrıca kitabın “Ekler” kısmında Hüseyin Vassaf, Ali Nihad Tarlan, Hakkı Süha Gezgin, Ferit Kam ve Agah Sırrı Levend e yazılmış mektuplar da bulunmaktadır.

Tahir Olgun, şiir açıklamaları sırasında kelimelerin üzerine dikkatle durur. Sözlükler ve diğer edebi eserlerde söz konusu kelimelerin anlamları ve kullanımları hakkında geniş malumat verir. Sözelimi “kebek” kelimesini ele alırken şu izahatta bulunur: “Kamus ta kevkab” ve “kevakibe” kelimelerinin süvari, asker, insan cemaati ve kalabalık manalarına geldiği yazılıdır. Bu manalar dolayısıyla olsa gerekir ki sırk hamalları-nın yük taşırken hep birden ve muntazam surette adım atmalarına gebgeb denilirmiş. Bunu Kastamonu şivesiyle ve Muteyebat-ı Türkiye ismiyle bir divan yazmış olan Galip Paşa dan öğreniyoruz.

Tahir Olgun un mektuplarında, yazarın eski kültür birikiminin yanı sıra Dünya klasikleri hakkındaki bilgisi de görülür.

Tahir Olgun, bilmediği konuları, açıkça ifade ederek bir ilmi dürüstlük tavrı sergiler. Sözelimi, “rişte-i Meryem” tabirini bilmediği iki ayrı mektubunda da söyler. Bazı beyitlerde istihza ile anlamın çok kapalı olduğunu ve bunu şairin kendisine sormak gerektiğini belirtir. Nabi'nin bir beytini izah ettikten sonra: “Murat eylediği mananın ne olduğunu merhumun kendisinden sormalıdır” der.

Mektuplarda ortaya çıkan bir diğer önemli husus da Tahirü'l Mevlevi'nin geniş çevresi ve farklı insanlarla kurduğu dostluktur. Bunlardan bilhassa ismini, Fuzuli Divanı nı Ermenice ye tercüme etmesiyle duyduğumuz Ermeni Katolik patrikhanesi başkatibi Terzibaşyan'la kurduğu dostluk dikkate değer. Yazar, pek çok kez sohbetinde bulunduğu Terzibaşyan la Fuzuli ve Hafız Divanlarını gözden geçirdiklerini de bir mektubunda belirtir.

Tahir Olgun ile Ali Nihad Tarlan arasında, Şeyhi'nin bir beyitiyle ilgili olarak cereyan eden mektuplaşmalarda eski edebiyatımızla ilgili önemli kaideler de zikredilir. Bu mektuplarda A. N. Tarlan'ın verdiği bilgiler, beyti anlamak konusunda önem arz etmektedir.

Ali Fuat Bilkan, Türk Edebiyatı, s.296, Mart 1996, sh. 39-39

İKİ GÖZÜM, AZİZ KARDEŞİM EFENDİM

Modern teknolojinin “insana yaptığı fenalıklar”dan birisi de, onu kolaycılığa, rahat ve konfora alıştıran hayatında açtığı “boş zamanlar”ın can sıkıntısını ruhuna musallat

etmektedir. Modern insan bu yüzden zamanı, içine sindiremeden; kendisine verilen bu “az mühlet”in her an “mev ud saat”e doğru akıp gidişinin paniğiyle, hızlı, değişken tempolu ve “çılginca” bir hayatla doldurmayı seçmiştir.

Modernin ömrü, zamanı da ihtirasla tüketiş ekseninde yürür. Böylesine hızlı ve hırslı bir tüketiş/tükeniş içerisinde küçük meşgalelere ayrılmış “boş zaman” elbette kalmamaktadır.

Modernin sam yeli bize de ulaştı; teknolojinin ömrümüze kattığı “ittirad” ve basitleştirerek fakirleştiricilik bizi de buldu. Bizim hayatımız da artık küçük ama insani teferruatlardan tecrit edilmiş bir surette “hızlı” akıp gidiyor. İşte bu küçük teferruatlar-dan birisi de, gitgide hayatımızdan çekilme eğilimindeki mektuplaşma olgusudur.

Artık insanlar sevdiklerine daha az mektup yazıyorlar. Yahut yazmıyorlar. Üşeniyorlar dostluklara... Zira ellerinin altında “müthiş” bir teknolojinin sağladığı bir im-kan var: Telekomünikasyon... Telefon, telsiz, cep telefonu, hatta radyo, televizyon... Hayatın koşuşturmacası arasında kağıt kalem bulup, oturup zaman ayırarak, sayfalar dolusu çiziktirmek, zarfı, puldu, hele onca işin arasında postaya vermektir... Zor geliyor onlara. Oysa telefon hemen ellerinin altında, yahut ceplerinde..Birkaç saniyelik iş...

Epey zaman olmuştur herhalde bizim postacılarımızın da o emektar, aşınmış meşin çantalarının içinin resmi evraklarla, iş dünyası yazışmasıyla, broşürlerle, makbuz, fatura, tebligat pusulalarıyla dolmaya başlayıp, taşıyıcının bile yüreğini çarp-tıran, gözlerini یشان sıcak asker mektuplarının, samimi dost mektuplarının gitgide azalmaya başlamasından bu yana...

Telefonun, telsizin birkaç saniyelik “iş bitirici” fonksiyonelliğine karşılık, mektup iki ayrı insanın, iki ayrı dünyanın birbirine anlık değil, “teenni” ile açılmasını sağlar.

Kabul etmek zorundayız ki, modern iletişim araçları kolaylıktır, hızlıdır, yaygın-lıktır. Fakat aynı zamanda hayatımıza bir rehavet, tek boyutluluk ve önemlisi, otomat-laşma katmadıklarını iddia edebilir miyiz? Mektubun hayatımızdan çekilmeye başlama-sıyla, nice küçük insani telaşçıklar, özlemler, bekleyişler, helecanlar, heyecanlar, özen-ler, özentiler, samimiyetler, hüznler, sevinçler, benzetmeler, deyimler, anekdotlar da yavaş yavaş geçmişe kayan birer teferruatçık olmaya başlamıştır. Mektubun hayatımızdaki sıcak, iddiasız, temkinli yerine karşılık, modern enformasyon ağının hayatımızı

(ve basiretimizi) nasıl kuşattığı, doldurduğu, yönlendirdiği, hatta yanıltarak çarptığı modern insanın trajedi değil midir?

Mektup, yazıya yüklenmiş kalıcılıktır, yazıldığı zamanın ötesine ve üçüncü şahıslara aktarılabirliktir. Bu onun tesir gücünü artırır. Ona günübirlik iletişim fonksiyonunun

ötesine bir vesika değeri ve hatta yazarına ve üslubuna göre belki de bir edebi metin kıymeti kazandırır.

Edebi telefon veyahut telsiz konuşmaları yoktur. Olsa da yazıya dökülmediği için uçucudur. Oysa edebiyatta mektup bir edebi tür sayılmaktadır.

Fuzuli'nin meşhur Şikayetname si üzerinden geçen yüzlerce seneye rağmen hala bizimdir, bizim edebi zenginliklerimizdendir. Bugün hala bize, en azından “Selam verdim, rüşvet değildir deyü almadılar” cümlesiyle bir şeyler söylemektedir. Bu şikayetin Nişancı Celalzade Mustafa Çelebi ye telefonla bildiren bir Fuzuli bizim için ne ifade ederdi? Toplamı binlerce sayfa tutan mektuplarına karşılık Magaso da ahabıyla “tel-sizleşen” bir Namık Kemal in edebi ve tarihi değerinin bir cephesi noksan kalmaz mıydı?

Edebiyatçı mektupları dilin estetik kullanımıyla ve bize bir sanatkarın iç dünya-sının zenginliklerini samimiyetle, perdesiz, örtüsüz sunuşlarıyla daha çok önem kazanırlar. Zenginlikleriyle bizi zenginleştirirler. Bu mektuplar aynı zamanda kültür ve edebi-yat tarihimizin tamamlayıcı belgeleridirler. Edebiyatımızın özellikle son yüzyılında önemli bir yer tutan mektuplaşma geleneği Türk edebiyatına Namık Kemal in Mektupları, Abdülhak Hamid in Mektupları, Tanpınar ın Mektupları, Ziya ya Mektuplar, Genç Bir Şairden Genç Bir Şaire Mektuplar, Ali ye Mektuplar v.s. gibi pekçok eser kazandırmıştır.

M. Fatih Andı, Dergah, c.8, s.95, Ocak 1998, sh. 7-8

MEKTUBA KASİDE

YAHUT ABDÜLHAK HAMİD İN MEKTUPLARI

İnsanı en iyi tanıtan şey kendisine ait özel evrakıdır. Bu yüzden edebiyat tarihçilerini ve okuyucuların yazıların, şairlerin özel evrakı yakından ilgilendirir. Edebiyat tarihçileri, eserleri şahsiyetle izah etmek ve devre yerleştirmek; buna karşılık okuyucular, yazara daha yakın olmak, onu tanımak hatta eserden yazara ve hayatına giden belirsiz çizgileri keşfetmek için bu özel evraka karşı ayrı bir yakınlık duyarlar .Çünkü özellikle yayınlanmak kaygısı taşıyarak yazılmamışsa bu tür yazılarda sanatçı/insan en fazla kendisidir.

Bu yüzden özel evrak dediğimiz mektuplar, günlükler, hatıralar, resimler bizlere sanatkarların insan olan taraflarını getirirler . Bunların dışında sanatkarlar okuyucuların büyük bir kesimi için Allah tarafından insanlara şu ya da bu türde eserler vermek için gönderilmiş ve yeryüzünün bilmem hangi köşesinde yer alan fildişi kulelerinde bu görevlerini icra eden insanlar, ama, ayrı kabiliyet ve hassasiyetlerle techiz edilmiş biraz da

insan üstü varlıklardır. İşte bu insan üstü niteliklerle donatılmış yaratığı insani ölçülere indiren şeyler bu türden dökümanlardır. Bu malzemeyle karşılaşan okur yazara-rını yahut şairini elinde, gözünde, içinde hissederken onun gizemli iç dünyasında da hoş bir yolculuğa çıkar. Tanıdığı unsurlarla karşılaşırken izah edemediklerinin de sırrına ulaşır. Bazen aynı yazıyı “keşke okumasaydım” dediğimiz şeyler olurlar. Gözümüzde, gönlümüzde büyüttüğümüz insanların birden küçülürdüğünü görmek şaşkınlığına uğrarız. Hatta, yazarımızı ya da şairimizi bunlarla yargılamak cüceliğine bu sefer düşeriz. Sanki bu kalem erbabının yakınmaya, kavga etmeye, para sıkıntısı çekmeye, dalkavukluk etmeye, içmeye, yasak aşkın meyvasını yemeye hakları yokmuş gibi . En özel evrakını okuyarak yazarımızın iç dünyasına nüfuz etmek isteyen, onu bütün yazma endişelerinden soyutlanmış ve en fazla kendisi olduğu zamanlarında bulmak isteyen de biziz, en fazla kendisi olduğu zamanlarında bizim istediğimiz gibi olmadığı için yargıla-yan da biziz... Bu, yazılarından tanıdığımız insanla yüzsüze geldiğimizde yaşadığımız sukut- hayalin ta kendisi. Oysa uzaktan sevdiklerimiz ne zaman tam istediğimiz gibi olabildiler ki? Ya biz onların istediği gibi olabildik mi? Onları yeterince anlayabildik mi?

Türk okuyucusu şimdiye kadar bazı sanatkarların mektup ve hatıratıyla karşılaşmak ve onların iç dünyasına nüfuz etmek imkanını bulmuştu.

Dr. Hülya Argunşah, Dergah, c.7, s.80, sh. 10-11

DEĞERLENDİRMELER

Birinci baskısı 1974 yılında yapılmış olan Tanpınar ın Mektupları uzun süre aranmaktaydı. Nihayet çok güzel bir baskı ve kapak ile yeniden yayımlandı. Fikret Mualla'nın bir deseninin yer aldığı mektup sayfası, kapaktan hemen söz etmeye, insanı zorluyor. Kitabı hazırlayan Zeynep Kerman mektupları toplarken karşılaştığı zorlukla-rı da kısaca anlatıyor.

Ülkemizde mektup yazmak da, onları saklayıp yayımlanmasında katkıda bulunmak da pek alışılmış değil. Mektupları özel sohbetler sayanlar, onların yayımlanmasını mahremiyetlerine bir saldırı gibi görüyorlar. Ancak Tanpınar gibi büyük bir yazarın bütün yazılarının yayımlanması onun sadece okuyucuya çıkmak amacıyla hazırlanmış eserlerini de hiç değilse biyografik bakımından açıklayabilir. Ayrıca Tanpınar ın romanını yazmak isteyen bir yazarın hayal gücünü harekete geçirebilir. Tıpkı Huzur da, Mümtaz ın Cabi Bey Tarihinden bahsetmesi gibi. Böyle düşünmekle birlikte, Tanpınar ın kardeşi Kenan Tanpınar

a yazdığı ve bunları yok et diye tembih ettiği mektupları, Zeynep Kerman ın bir vasiyet sayarak yayımlanmamasını doğru buluyorum.

Tanpınar ın o güzel eserlerinin ne büyük ıstıraplar pahası ortaya çıktığını da hissediyor insan. “Şiir durdu, musluklar tıkanıdı yine” diye Ahmet Kutsi ye 1936 da yakınmış. 1960-61 yılında yazdığı günlüklerinde de aynı sıkıntı var. Kendisine karşı insafsız bir tenkitçi olan Tanpınar, aynı zamanda yalnız bir insan. Mektuplar, mutlu anlar geçirdiği dost çevrelerinin bulunduğu gösterse de Tanpınar için asıl olan ede-biyat. Tanpınar yaşadığı dönemde tanınmak istiyor, takdir edilmek istiyor, para kazan-mak istiyor, fakat bunlar için kolay yolu tutmuyor. Bence bu mektupları sanatçıların da okuması şart. Sanatının asla fedakarlık etmemek, mutlak güzelliğin varlığına inanmak ve onu sanatına aksettirmeye çalışmak. Bunlar Tanpınar ın ihtirası ve onu işte bu ihtirası ebedileştirmiştir. Günümüz anlık mutlulukların peşinde; bilinmeyen yarının okuyucusu kimin aklında? Fakat Tanpınar ın güzelliklerin hangi asra ait olursa olsun tadılacağından emindir ve onun peşindedir. Bu günün gençliğinin iyi bir Tanpınar okuyucusu olması, bence sanatın ve güzelliğin yarımından umut kesilmemesi gerektiğinin ifadesi.

Acaba Tanpınar genç yaşında Avrupa ya gidebilseydi, ne olurdu? Kitaplardan tanıdığı Paris'te yaşamak acaba ona ne katar veya ondan ne götürürdü?Avrupa da yaşamak ihtiyacını vazgeçilmez bir tutku olarak içinde besleyen, Tanpınar, oraya ancak ömrünün sonuna doğru gidebilir. Sanatını artık ispat etmiştir, oradan alabileceği ve geliştirebileceği az şey kalmıştı. Öğretmenliği sevmeyen Tanpınar, ondan ne yazık ki ömrü boyunca kurtulamamıştır.

Avrupa ya gidebildiği zaman da kendisini yeni konuşmayı öğrenen bir çocuk gibi beceriksiz ve yetersiz bulacak ve yine buralara gençken gelmemiş olmasına hayflanacaktır.

Tanpınar'ın hayatı, mesleğini sevmeyen ve istediğini yapamayan bir sanatçının trajedisidir. Onun kısa bir süre için öğrencisi oldum ve öğrenciyi sevmediğini hissettim. O bize bir şeyler öğretmek amacıyla konuşmuyor, belki Yahya Kemal in kendi derslerindeki havasını tekrarlıyor, kendi monotonluğunu sürdürüyor. Bu arayışlar içindeki yaşlı sanatçıyı, derslerde takip etmek güçtü.

Tanpınar ın resme olan düşkünlüğü mektuplarında hemen görünüyor. Yaşlı, yorgun, hasta ve nasırları yüzünden yürümekte güçlük çeken Tanpınar, bir de bakıyoruz ki kendisini zorlayarak Paris sokaklarındadır. Kendi kendisiyle alay etmeyi bilen, bütün davramış ve duygularını daima tenkit süzgecinden geçiren Tanpınar a okuyucu sempati duymadan edemiyor; hatta ona acıyor da. Bozuk sıhhati yüzünden bir yandan tedavide bir yandan da şehirlerin güzelliğini kaçırmamaya çalışıyor.

Hep kaçmış fırsatlar. Hemen hemen ömrünün sonuna doğru gidebildiği Avrupa da her an o mazisiyle de hesaplaşır ve ne varsa her şeyi toplamaya çalışır. Yaşlılık, hastalık, parasızlık.

Tam şiirlerini kitap halinde yayınlamaya çalışırken yayımlanıveren bir antoloji onu çıldırtır. Yayın haklarına saygısızlık bu gün de aynen devam ediyor.

Mektuplar hem Tanpınar'ın şahsını, dostlarıyla olan münasebetlerini hem de sanatını ve düşüncelerini veriyor. Kitaplarıyla birleşen, ayrılan yanlarını buluyoruz. Mektuplar şüphesiz ki çok önemli, şahsiyetlerin tanınmasını sağlayan en başta belgeler.

Tanpınar bin dokuz yüz altmış iki de öldü. Kendisine görünüş bakımından çok benzeyen kardeşi Kenan Tanpınar arada sırada Mehmet Kaplan ı ziyaret ederdi. Tanpınar'ın müsveddeleri üzerinde o günlerde bir çalışma başlamış olmalı. Ama insan-lar yakınlarının ölümünden hemen sonra ona ait belgeleri başkalarıyla zor paylaşıyorlar. Kenan Tanpınar da bu sıkıntıyı çekmiş olmalı.

İnci Engünün, Türk Dili, s. 498, Hazitan 1993, sh.463-467

KARTPOSTALIN ARKASINDAKİ HİKÂYE

Kartpostallar Hayatımıza ne zaman girmeye başlamıştır? Bugün buğulu kahverengi görünüşleriyle bizde nostaljik duygular uyandıran ilk fotoğrafların, yani *dagereotip*'lerin Avrupa'da 1838'den sonra yayılmaya başladığı, bu tarih üzerinden on yıl geçmeden profesyonel bir İtalyan fotoğrafçısının İstanbul'a gelerek icra-yı sanatta Bulunduğu bilinmektedir. Biraz lüks ve pahalı bir fantezi olan bu ilk özentilere seçkin bir sınıfın müşteri olduğunu ve fazla yaygınlaşamadığını tahmin etmek zor değildir.

Her mamûl nesne gibi fotoğrafın da yayılması için ucuza mal edilmesi, yani fabrikasyon halinde imaline ihtiyaç vardır. Fotoğrafın fabrikasyonu kartpostal olmuştur. Bunlar da haliyle aile resimlerinden değil, herkesi ilgilendirecek konulardan seçilmeliydi. Böylece önce şehirlerin, binaların fotoğraflarından başlayarak daha sonra meşhur devlet adamlarının, sanatkarların, alimlerin portreleri, derken gördüğü ilgi üzerine çocuk ve hayvan fotoğrafları, röprodüksiyonlar, hattâ karikatürler kartpostalların konusu olmaya başlar.

Kart postal, yani posta kartı. Aslında işin asıl ticarî cazibesi, mektuba kıyasla daha ucuz gönderilebilecek bir muhabere vasıtası bulmaktı. Bu maksatla 1870'li yıllarda Avrupa ülkelerinin posta idareleri bu "mürâselât"ı kurallara bağlamaya başlamışlardır. Açık göndermek yani zarfa koymamak, kartın sadece arka yüzünün yarısına yazmak, diğer

yarısını da pul ve adres için boş bırakmak şartıyla ucuz haberleşmeye imkan açıldı. Böylece çok defa çeşitli sebeplerle seyahate çıkanların uzak ülkelerden dostlarına gönderdikleri ilk kartpostallar gezdikleri yerleri sevdiklerine de gösterme arzusu taşırken, zamanla kısa mektuplar, hattâ içiçe geçmiş, sıkıştırılmış satırlarla oldukça uzun havadisler ihtivâ eden mektupçuklar halini alır.

Bu tarihten de bir on yıl kadar sonra, 1885-1890 yıllarında da Osmanlı topraklarında kartpostalın kullanılmaya başladığı biliniyor. Bu tatlı Şark ticaretine de, benzeri havadislerde olduğu gibi, önce Avrupalı açıkgozler, haydi iş adamları diyelim, daha sonra yerli ekalliyetler el atar. Daha geç tarihlerde de Türkler.

Kartpostalın bu şekilde yaygınlaşmaya başlaması zamanla koleksiyon meraklıları için olduğu kadar araştırmacılar için de zengin bir hazinenin kapısını aralamıştır. Konumuz Osmanlı kartpostalları olduğuna göre bu hazinede yüz küsur yıldan beri değişen sosyal hayatımızın tarihini bulabilirsiniz: Sokaklar, binalar, satıcılar, taşıma araçları; kıyafetleriyle, hattâ poz veriş tarzlarıyla insanlar... Bütün bunlar siyasî ve sosyal tarih, mimarî, şehircilik, eğitim, sosyoloji, etnoğrafya... gibi birbirinden çok farklı alanlarda çalışanlar için eş bulunmaz birer belge niteliği taşırlar. Hem de müşahhas, yani gözleme dayanan belgeler.

İnsanlarla beraber binalar, parklar, sokaklar... hattâ bütün bir şehir değişiyor. Değişiyor ne kelime, bazan yok oluyor bile. İşte günlük hayatın akışı içinde ihmâl edilip atılanların dışında nasılsa saklanabilen kartpostallar bir yüzünde tarihi, Yahya Kemal'in mısraıyla "En sahih aynadan aksettiriyor"ken, öbür yüzünde de bu tarihin daha şahsî ve mahrem arka plânını verirler. Hiç şüphesiz okuyabilen göze ve şifrelerini çözebilen ferasete.

Orhan Okay, Kartpostallarla Tevfik Fikret ve Çevresi, Haz. M. Fâtih Andı, Yılmaz Taşçıoğlu, Hüseyin Yorulmaz, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No. 84, İstanbul Mart 1999

***